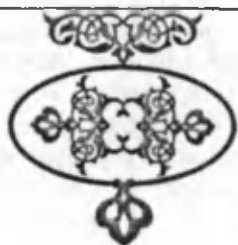

АКМАЛ АБДИЕВ

ҲАЁТ ЎЗИ МУРАББИЙ

МАЖБУРИЙ
НУСХА

ЎЗБЕКИСТОН Республикаси
Миллий Адабиёт ва Маърифат Академияси

ТОШКЕНТ
2013

ЎЗБЕКИСТОН Республикаси

Миллий Адабиёт ва Маърифат Академияси

Ўзбекистон Республикаси

145

А

УЎК: 821.512.133-1
КБК: 84(5Ў)7 - ўз. адаб.
А-14

Абдиев, Акмал

Ҳаёт ўзи мураббий: Шеърлар, суҳбатлар, мақолалар (Оилавий ўқишга мўлжалланган тарбиявий, ҳаётий китоб) / А. Абдиев. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2013. - 336 бет.

ISBN 978-9943-27-132-6

Ҳаёт бошқа, ҳаёл бошқа. Бу китоб ҳаёт ҳақида. Чунки ширин ҳаёл суриш осон, аммо яхши ҳаёт кечириниш қийин. Бунинг учун тинимсиз ўқиш, ўрганиш, меҳнат қилиш талаб этилади. Китобда ибратли инсонлар, эл-юрт хизматида камарбаста бўлаётган филоллар ҳаёти ҳақида сўз боради.

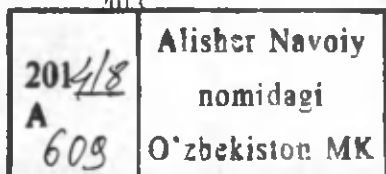
Инсон умри давомида кўнгиш кўчаларида саргардон бўлади. орзулар рўёби ҳамда армонлар ўртасида. интилиш ва ишонч қанотида турли савдоларни бошидан кечиради. Буларнинг барчаси китобнинг асосий мезонини белгилайди, муаллифнинг кўнгиш аталмиш самимият қошонаси сиз азизларга намоён бўлади.

Бундан ташқари, болажонлар учун аталган бобда кўзикарли эртақ ва шеърлар ўрин олганки, бу сизни бегубор болалик сари етаклайди. Демак, китоб оилавий ўқишга мўлжалланган тарбиявий, ҳаётий қўлланмадир.

УЎК: 821.512.133-1
КБК: 84(5Ў)7

ISBN 978-9943-27-132-6

© Абдиев Акмал, «Ҳаёт ўзи мураббий». «Янги аср авлоди»,
2013

Ю 41860
3

ЯХШИЛИКНИ КУЙЛАЙДИ БАХШИ

Ўзим ижодкорларни кадрлайман. Уларни ҳурмат қиламан. Чунки ижоднинг машаққатларини қалбдан ҳис этаман, қалам тебратиш заҳмати ҳамроҳим, ҳамрозим.

Кўлингиздаги китоб ёш ижодкор, мухбир укамиз Акмал Абдиевнинг илк уриниши. Муаллифнинг «Ҳаёт ўзи мураббий» дея номланиб, яхши ният ила ёзила бошланган китобининг биринчиси. Китобни ўқир эканмиз, муаллиф олдида биргина мақсадни қўйганини кўрамиз. У яхшиларга ёндашиб, уларнинг эзгу амалларини тараннум этиш орқали бошқаларни, хусусан, ёш авлодни улардек бўлишга ундайди. Бу чизгилар, жихатлар бир нечта дилбар мақолаларда ўз аксини топган. Мисол учун, «Маърифат фидойилари» мақоласида оддий кишлоқ муаллимининг туйғу ва кечинмалари, сермазмун ҳаётидан сабоқлар тилга олинса, «Элнинг кайвониси эди» деган ҳикояда Қарши туманида яшаб ўтган эл оқсоқоли Сирожхон Раҳматовнинг халқпарварлиги, унинг бировга билдириб, билдирмай амалга оширган хайрли ишлари қалам измига тушади.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий, Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси вице-президенти Шаҳрулло Маҳмудов ҳақидаги мақолада спортчининг орзу ва армонлари, машаққатлар ортидан, албатта, муваффақиятлар келиши тўлақонли очиб берилган.

Ўзбекистон халқ артисти Ёдгор Саъдиев билан суҳбатни ўқир экансиз, машҳур инсоннинг беғубор қалби ҳамда унинг ҳаёт ҳақидаги ҳақиқатларидан вокиф бўласиз.

Бундан ташқари китобдан ўзбек кураши устунлари бўлган Жобир полвон Яздонов, Холиёр полвон Қодиров ҳақидаги қизиқарли ҳикоялар ўрни олган бўлиб, ҳикматларга тўла кураш фалсафаси, асрий анъаналаримиз ҳақида ўзинча хос

ёндашувни кўришимиз мумкин. Бахшиёна услубда ёзилган мақолалар ўқувчини бефарқ қолдирмайди, деб ўйлаймиз.

Масалан, «Тўдачорбоғдаги кураш» мақоласи шундай сатрлар билан бошланади:

Гурунг яхши... Дилбар гурунглар яхши. Бежизга давранинг тўрида ўтирмас бахши. Бахши, у яхшиликдан, эзгуликдан сўзлайди. Мардликни, ориятни бор бўлсин, деб бўзлайди. Бахшиларни эшитсанг, қалбнинг тоза бўлади, яхши полвон тилида зўр овоза бўлади...

Галдир-гулдур гурунгдан чарчоғнинг тўкилади, ахборотлар алмашиб, тафаккурнинг тўлади. Айниқса, тўртта ўзбек йиғилса мавзу кураш, гурунг бўлар тўнг қадар, эсга келмайди тарқаш. Мозийдан сўз очилар, ўтганлар ҳам ёдланар, сўйлаганлар савобда, тинглаганлар шодланар...

Тўпламни варақлаб туриб, «Уйланадиган укаларимга маслаҳатлар» мақоласи ҳам эътиборимни ўзига тортди. Муаллиф ёш йиғитларга, яъни келин танлашга қийналаётган укаларига акаларча маслаҳат беришга ҳаракат қилган:

Азиз укам! Солиҳа хотин танламоқчи бўлсанг, бўлажак рафиқанг билан учрашув чоғи уни қуйидаги саволлар билан имтиҳон қилиб кўр:

1. Ота-онамиз бизнинг энг катта бойлигимиз. Уларни яхши кўришимиз, авайлаб-асрашимиз шарт. Бир-биримизнинг ота-онамизни ўз надаримиздай, волидамиздай қабул қила оламизми? Шунга розимсан?...

Шунингдек, Акмал Абдиев китобда болажонлар учун ҳам алоҳида боб ажратган бўлиб, унда ўғил-қизларимизга мўлжалланган ижод намуналари ўрин олган. Айниқса, «Алифбе байрамида» шеърини асари ўрта умумтаълим мактаблари бошланғич синф ўқувчиларига яхшигина совға бўлишига умид бор:

«Алифбе» китобининг сўзи:

...Ўқиб, ўрганинг ҳар дам,
Дангасаликдан қочиб.

**Сизларни «Ўқиш» акам,
Кутмоқда қучок очиб.**

**Ҳозирча мен сизларни,
Бир оз қилай имтиҳон.
Ким нимани ўрганди,
Саф бўлиб айланг баён...**

Хуллас, китобни оилавий мутолаа қилса бўлади. Содда, аммо самимий сатрлар сизни кўнгил аталмиш нозик оламга бошлайди. Муаллиф айнан шу самимий кўнгил билан ҳаётнинг сўқмоқли йўлларида битик териб, ойдин манзилларга чиқмоқчи бўлади, гўё...

***Шерали ҲАБИБУЛЛАЕВ,
журналист.***

МУҚАДДИМА

Инсон асрлар давомида мукаммал бахтга интилиб яшайди. Бу йўлда не-не машаккатларга дуч келади, йикилади, туради. Тусиклар, муаммолар кийнаган пайтда чекинмай, ўзининг тоғдек саботини намоён этади. Чексиз, хадсиз орзулар, умидлар уммонида сузади, ишонч аталмиш ҳаёт қуёшидан куч олиб, яна ва яна бахт қасрини бунёд этишга киришади.

Аслида мукаммал бахт борми? Унга қандай эришилади?

Қўлингиздаги китобда турфа хил касб-хунар, феъл-атвор соҳибларининг ҳаёт тарзи каламга олинади. Спортда, санъатда, ижодда, ёшлар тарбиясида катта ютуқларни қўлга киритган, эл-юрт хурматини қозонган замондошларимиз ҳақида сўз юритилади. Муштарийларга Ватанимизнинг юксак мукофотларига эришган инсонлар ҳақида тўлақонли тасаввурга эга бўлиш, уларнинг ҳаёт сабоқларидан ниманидир ўрганиш имкони берилади.

Бухоролик шоир Садриддин Салим Бухорий ёзганидек,

Иллат излаганга иллатдур дунё.

Ғурбат излаганга ғурбатдур дунё.

Ким нени изласа топар бегумон.

Ҳикмат излаганга ҳикматдур дунё.

Мен китобни болаларга аталган шеърлар ва, энг аввало, «Алифбе байрамида» шеъри билан бошладим. Чунки ҳар биримиз илк бор мактабга қадам қўйганимизда меҳрибон устозларимиз жажжи қўлчаларимизга калам ушлатиб, ёзишни ўргатади. Сир эмаски, ҳаммамизнинг илк сабоқларимиз «Алифбе»дан бошланган.

Ўша «Алифбе»ни билмасдан туриб, ҳаётда бирор нарсани ўрганиб бўлмаслиги ҳам барчага аён. Мундарижани тузгунча, дастлаб болаларга аталган шеърлар, сўнгра ёшлик ҳаяжонлари, ундан кейинги бобда эса Ватанимизнинг таникли, эл орасида ҳурмат-эътибор қозонган кишилари ҳақидаги хикояларни жойлаштирдим.

Кимга қанақа, аммо мен китобимни болажонлар ҳам варақлашини жуда-жуда истардим. Улар улгайиш оstonасида таниқли кишилар ҳаётидан ибрат олишсин. Хоҳлардимки, яхшилар турмуш тарзи баён этилган сатрларни ота-оналар ўз фарзандларига ўқиб беришсин, ўқитишсин. Ҳикоя ва суҳбатларда тилга олинган машҳур инсонлар ҳаётидан нимадир излашсин, излаганини топиб, улардек эл аро ҳурматли ватандошларимни тарбиялашсин.

Кино ва театр соҳасидаги кўплаб роллари билан халқимизнинг қалбидан жой олган Ўзбекистон халқ артисти Ёдгор Саъдиев, оғир атлетика бўйича унлаб чемпионларнинг устози, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий, Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси вице-президенти Шаҳрулло Маҳмудов, Қашқадарёнинг узок тоғли кишлоғида тугилиб-ўсиб, бугун минглаб ёшларга билим сарчашмаларини улашаётган олим, Плеханов номидаги Россия иктисодиёт университетининг Тошкент шаҳридаги филиали ректори, беш нафар фарзандининг барчасини илм йўлига бошлаб, уларнинг барчасини ўзидек профессор бўлиб шаклланишига муваффақ бўлган бахтиёр замандошларимиздан Қаландар Абдурахмонов ва бошқалар билан суҳбат уюштиришдан кўзланган мақсад ҳам битта – юртимизда Ёдгор Саъдиевлар, Шаҳрулло Маҳмудовлар, Қаландар Абдурахмоновлар кўпайсин!

Уларнинг болалиғи, фарзанд тарбиясидаги тутуми сизни бефарқ қолдирмайди, деган умиддамиз.

«Болам улар каби яхши инсон бўлсин!», деган эзгу истак соҳибларига омад тилаймиз, китоб бу йўлда озгина бўлса-да, кўмакчи, кўзгу, намуна вазифасини ўтаса, биз мақсадимизга етган ҳисобланамиз.

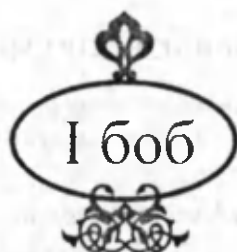
«Ҳаёт ўзи мураббий» — оилавий ўқишга мўлжалланган. Тўғри, болалик ҳақида ёзилган шеърларни ўқиган болакайга ёки «Алифбе байрамида» шеърини ёд олган 1-синф ўқувчисига кейинги бобларда келтирилган севги изтироблари ёхуд бола тарбияси ҳақидаги мақолалар мутолааси оғирлик қилади. Аммо, ўша болакай ҳам бир кун улғаяди, севги ёшига етади, оила куради, фарзанд тарбиялайди...

Хуллас, ҳаёт деб аталмиш доно мураббийнинг сабоқларига эҳтиёж сезади. Ана ўшанда тўпламни қўлига олиб, битикларга бир назар солиб, ўқиса, изласа, ўрганса у илми толиб, ажабмас, сабоқлар асқотиб қолиб, мушкулот ечилса, билинг, биз қолиб...

Зеро, кечанинг сабоғи бугуннинг, бугунники эса эртанинг яхшироқ келишига ҳиссасини қўшса, юрагинг яшашдан завқ олиб жўшса, қувонса, кўзларинг яхшига тушса, бу кунинг эзгу кун. Аллоҳга шукр! Турмушнинг муштлари эса бошингдан, ёстиклар ҳўл бўлса тўккан ёшингдан, нажоткор билганинг қочса қошингдан кунингга лаънатлар ўқирсан буткул.

Оти ўчсин лаънатнинг, тилингдан «рахмат» тушмасин, ёмондан ёт қилсин Ўзи, шайтонга асло қўшмасин!

Муаллиф

I боб

Болаларга аталган шеърлар

*Ўқувчининг ўртоғи,
Билимнинг бош булоғи.
Чароғбони, чироғи –
Алифбеман.*

АЛИФБЕ БАЙРАМИДА

(Урта умумтаълим мактабларида ўтадиган «Алифбе» (лотин алифбоси асосида) байрамларида фойдаланиши мумкин)

«Алифбе» китобининг сўзи:

Ўқувчининг ўртоғи,
Билимнинг бош булоғи.
Чароғбони, чироғи,
Алифбеман, Алифбе.

Бунча ширин боласиз,
Меҳрим гушди сизларга.
Ватан учун хали сиз,
Қодирсиз қўп ишларга.

Ўкиб, ўрганинг ҳар дам,
Дангасаликдан қочиб.
Сизларни «Ўқиш» акам,
Қутмоқда қучок очиб.

Ҳозирча мен сизларни,
Бир оз қилай имтиҳон.
Қим нимани ўрганди,
Саф бўлиб айланг баён.

Аа

Ассалому алайкум,
Ахволингиз аъломи?
Аммам, акам, амаким,
Азизларим омонми?

Бб

Бўлар бола бошидан,
Бардошли бўл, болажон.
Бахтли бўлмоқ истасанг,
Билимдан изла имкон!

Дд

Дала-даштга дон экиб,
Дехкон бобо толмайди.
Доно, меҳнаткаш киши.
Ҳеч қачон оч қолмайди.

Ээ

Элимдир озод, эркин.
Эргам менинг ёп-ёруғ.
Эҳтимолмас, балки чин.
Эъзозли юрт – энг улуг!

Фф

Фарида. Фарход. Фаёз.
Боришди фил кўриш-чун.
Фақат кўрқдилар бир оз.
Филнинг хартуми узун.

Гг

Гулзоримда гуллар мўл.
Гўзал бир чаман бўлган.
Гулбеор-у атиргул.
Гуркираган, очилган!

Ҳх

Ҳошим борди ҳаммомга,
Ҳаким қилди ҳамроҳлик.
Ҳамиша пок одамга,
Ҳамдам бўлади соғлик!

Ии

Инсоф, иймон – қўш ирмоқ.
Инсонийлик белгиси!
Иноқ ҳамда иттифок
Бўлсак, имкон бизники!

Жж

Жаҳл чиқса – ақл кетар,
Жаҳлингни жиловлай бил.
Жами жаҳондаги сирлар,
Жавоби – сабрдадир!

Лл

Лола билан Латофат,
Лазиза ва Лазокат.
Тушар «Лазги» рақсига,
Лойиқ улар таҳсинга!

Кк

«Камтарга камол» дерлар,
Камтар бўл ва комил ўс!
Кўнгил кўнгилни кўмсар,
Кенг дунёда топ чин дўст!

Мм

Миевлайди мушугим,
Менимча, у оч қолган.
Майда қилиб нон бердим,
Мош мушук бўлди хурсанд.

Нн

Нонни буюк неъмат бил,
Ноннинг ушоғи ҳам нон!
Уни асра, эъзоз қил,
Нонсиз яшолмас инсон!

Оп

Озоднинг оқ оти бор.
Осмонга учсам дейди.
Исми ҳам зўр – «Оқ тулпор»,
Урсанг, кўкка сапчийди!

Пп

Паркентлик Пўлат полвон,
Пирлар қўллаган арслон.
Пойтахтда кураш пайти,
Бўлди яна чемпион!

Ққ

Қирғий, кумри ва карга,
Қарчиғай ёзган қулоч.
Қойилмиз, сиз қушларга.
Қизилиштон, калдирғоч!

Рр

Раҳбаринг булсин одоб.
Равон бўлади йўлинг.
Раҳмдил бул, ривож топ,
Ростгўй сўзласин тилинг!

Сс

Соғ танда – соғлом ақл,
Спорт билан шугуллан!
Сахий бўл, бўлма бахил.
Савоб ишлар қил улкан!

Тт

Тоғнинг тоза ҳавоси,
Танга роҳат беради.
Тоғликлар шу туфайли,
Тетик, бардам юради!

Уу

Укажоним Улугбек,
Униб, улгай, топ камол.
Уқувли бўл, бўл етук.
Мирзо Улугбек мисол!

Вв

Воҳа, водий, вилоят,
Ватаним чексиз ва кенг.
Вазифамиз ҳамма вақт.
Асрамоқ. эсда тутинг!

Хх

Хўроз харид қилдим мен,
Хоразмга борганда.
«Хива хони бўлдим мен»
Хўрозимга ёлгондан!

Йй

Йиллар елиб ўтади,
Ҳали йигит бўламан.
Йиқитаман йўлбарсни,
Ҳозирча ёш боламан!

Зз

Зийрак бўл, бўлма заҳар,
Забонинг бўлсин ширин.
Илм – зар, олим – заргар.
Зарафшон ўтсин умринг!

Ўў

Ўзбекистон – ўз ўлкам,
Ўктам, навқирон, кўркам.
Ўтмиши – ўта чуқур.
Ўк томири мустаҳкам!

Ғғ

Ғани ғингшиб турибди,
Ғайрати ҳам кам чоғи.
Ғар-ғара ҳам килибди.
Оғриганми томоғи?

Шш

Шаршаралар шаркираб,
Шиддат ила шошади.
Шодлан. Шараф. кел, караб,
Шижоатинг ошади!

Чч

Чирокчида чироклар.
Чараклайди чароғон.
Чашма. зилол булоқлар.
Чанқаганга чин дармон!

Нг нг

«Кел» дегандан «келинг» деган гўзалрок,
«Ол» дейишдан «олинг» демок чиройли.
«Нг» товушли сўздан ишлатинг кўпрок.
Одобингиз ошади шу туфайли!

Ъ *(Тутуқ белгиси)*

Менман тутуқ белгиси,
Айиришни биламан.
«Ваъда», «баъзан», «маълумки»
Сўзларида келаман!

Яя

Яйра яйраб қулганда,
Ярашади жудаям.
Яшнаб-яшнаб юрганда.
«Яша. кизим», дер онам!

Юю

Юсуф югуриб келди,
Юраги тошиб деди:
«Юр, тоғларга чиқамиз,
Йўк дема, дўстим. энди!»

Ес

Етти ўлчаб, бир кесгин,
Етишгайсан муродга.
Енгил бўлма, бўл вазмин,
Етакламас уятга.

Ёё

Ёлғиз ётма овлоқда,
Ёмон инсу жинслар бор.
Ёлғон эмас Ялмоғиз,
Ёки пари кизлар бор.

Ци

Шер кўрдим циркка борсам,
У доирада айланди.
Билмам, бу доирани ҳам,
Циркул билан чизганми?

«Алифбе»нинг якуний сўзи:

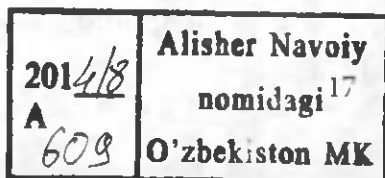
– Балли, ўғил-кизларим,
Ҳарф ҳамда товушлар!
Билимингиз синадим,
Сизга бўлсин олқишлар!

Қойил колдим чин дилдан,
«Алифбе»ни билдингиз.
Маъноли шеърлар билан,
Мени хурсанд қилдингиз.

Такрор омад тилайман,
Олдинда куп довон бор.
Сиз севган, сизни севган,
Озод Ўзбекистон бор!

БОЛАЛИКДАГИ ИЛК ШЕЪРИМ

Ўзим инжиқ боламан,
Урсанг йиглаб қоламан.
Агар конфет берсангиз,
Ҳеч тортинмай оламан.

ВАТАНИМ

Улуғвор тоғлари бор.
Сарҳадлари кенг Ватан.
Водийлари мафтункор.
Воҳалари ҳам гулшан.

Ҳар инсони бир олам.
Меҳнаткаш ҳамда зукко.
Меҳрибон, аҳил, ҳамдам.
Фузало, оқил, доно.

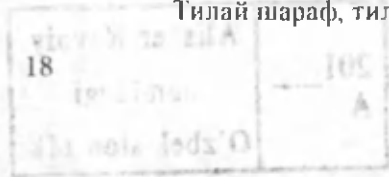
Чўлларида саботли.
Миришкорлар яшайди.
Қовунни бирам тотли.
Еган диллар яшнайдди.

Боғлари мевага лик,
Терсанг адо булмайди.
Қуёшимиз ҳам иссиқ.
Нури зарга ўхшайди.

Амударё, Сирдарё,
Сурхон, Қашқа, Зарафшон.
Этар ерга жон ато,
Ҳосиллар бўлар хирмон.

Шаҳарлари кундан-кун,
Кўркамлашар, яшарар.
Кўчалари равон, кенг,
Учади машиналар.

Кўз тегмасин юртимга.
Мадҳи тилларда дoston.
Тинч, озод диёр, сенга.
Тилай шараф, тилай шон!

БОҒБОН ҲАҚИДА ЭРТАК

Боғбон бозорга борди,
Яхши кўчатлар олди.

Уйга келиб ўтказди,
Роса меҳр кўрғазди.

Сугорди, чопди тагин.
Бутади шох-шаббасин.

Мол-холга бўлди огоҳ,
Ташламасин еб ногоҳ.

Фурсат ўтди. ўтди вақт.
Қийғос гуллади дарахт.

Мева тугди шигиллаб,
Ҳавасинг келар караб.

Томири сувни шимиб,
Ўзи қуёшни эмиб.

Мевалар бўлди йирик,
Олтиранг пишиди ўрик.

Еганлар қилди маза,
«Раҳмат, бобожон, сизга!»

Ёпдилар мурабболар,
Туршаги канду шакар.

Ичсанг ўрик шарбати,
Бўлар юрак куввати.

Едилар данагин ҳам,
Даво, минг дардга малҳам.

Йиллар ўтди шу зайл.
Озмас, кўпмас, нақд қирқ йил.

Боғбон бобо кексайди,
Оёқ-қўли какшайди.

Ўрик ҳам қолди қариб,
Баъзи шохлари қуриб.

Боғбон ҳаёлга толар:
«Қасбим ким кўлга олар?»

Алам билан хўрсинар:
Қани навқирон йиллар?!

Неваралар шаҳарда,
Йўқдир улардан фойда.

Нахот, қуриydi боғим,
Афсус, кексайиб қолдим.

Бу ёқда ҳафа ўрик,
Бобо дардига шерик.

Тушган данакларидан,
Ниҳоллар униб чиққан.

Бирок бу етарлимас,
Меҳрсиз боғ боғ бўлмас.

«Ким қарар, суғорар ким?»,
Саволга борми ечим.

«Ўт-ўлашлар босибди,
Навниҳолни қисибди».

Бобо ҳорғин ўй сулар,
Ўрик оғир хўрсинар.

Лекин кун ўтиб бир кун.
Ечилди савол, тугун.

Шаҳардан набираси,
Келиб, кулди чехраси.

Дили қувониб кетди,
Оғрикларни унутди.

– Кел, боламнинг боласи,
Кўзимнинг оқ-қораси.

Яхшими даданглар ҳам,
Оҳ, согиндим жудаям.

Нега бирга келмади,
Балки кўпдир ишлари?

Майли, ёзда келишар,
Ўрик, олма ғарк пишар.

Мени шод этдинг, болам,
Уйга кириб олгин дам.

Мен сенга қўяман чой,
Айвонга тўшайман жой.

– Йўк, уринманг, бобожон,
Сизга эмасман меҳмон.

Бугундан эътиборан,
Мен сиз билан яшайман.

Кундирдим дадамни ҳам,
Меҳрибон аямни ҳам.

Богбон бўлиш ниятим,
Асли шунинг-чун келдим.

Меҳнат қиламан боғда,
Ўқийман шу қишлоқда.

Менга боғни кўрсатинг,
Ва ишларни ўргатинг.

Келдим айни баҳорда,
Рост, зерикдим, шаҳарда.

Кўчатларни қадайлик,
Бокка бирга қарайлик.

Набираси суйларди,
Дил шукрга тўларди.

Бобо тинглаб шодланди,
Гўёки қувватланди.

Кўкка етди-ку охи,
Энди қуримас боги.

Икковлон чой ичишди,
Сўнгра ишга киришди.

Ўрикнинг ниҳолларин,
Қадашди бирин-кетин.

Бобо ўрик ҳам хурсанд,
Кўлдан кетмади фурсат.

Энди пихоллари ҳам,
Томир отар мустаҳкам.

Қийналмайди сояда,
Дурқун отар вояга.

Ўсар, кирар мевага,
Отар ҳамма-ҳаммага.

Анъана отар давом,
Эртагим бўлди гамом.

БУЗОҚЧАМ

Бордир кизил бузокчам,
Чопади тойчок каби.
Уришиб, боглаб кўйсам.
Диккаяди кулоги.

Барра ўтлар ташлайман,
Танлаб-танлаб ейди у.
Онаси ўтлаб кетган,
«Қани онам?», дейди у.

«Онанг келар шом чоғи,
Елиши сутга тўлиб.
Менга колдирмай тагин,
Сутни кўймагин эмиб».

Иккимиз шундай килиб,
Сўзлашамиз, ўйнаймиз.
У эмиб, мен сут ичиб,
Кундан-кунга ўсгаймиз.

ЯЛҚОВ

Бир иш айтса афти бужмайиб,
Баҳона кидирар дангаса.
Хаёл сураар: «Ҳали улгайиб,
Бой бўламан, бойийман роса».

Миндираман онажон, сизни,
Ана шунда олиб бир улов.
Ҳозир эса ишларингизни,
Қилсин акам, укам ё биров.

Масъулият деган хис-туйғу,
Унда йўқдир ялқовлик сабаб.
Бир соатки, тополмайди у,
«Ўт юл» десанг ўрокни излаб.

Бурч нима-ю, вазифа нима,
Билмас ёки қилмайди амал.
Унга юмуш айтгандан кўра,
Ўзинг бориб қилганинг афзал.

У жуда ухлашни хуш кўрар.
Тушида бадавлат бўлганмиш.
Уйготсанг, турмайди туш кўрар.
«Мерседес» машина минганмиш.

Оҳ, қандай мазали, ёкимли,
Уйғонса, бариси туш бўлар.
Саробга менгзарлар ушбуни,
Қуп-курук, кўллари бўш бўлар.

Ялқов бола, хомхаёл бола,
Бекорчига сарфлама вақтинг.
Яхши ўқи, меҳнатдан қочма,
Шунда кулар, толеинг, бахтинг!

НАВРЎЗ – ЭНГ ГЎЗАЛ АСАР

Янги йилга Қорбобо-ю Қоркиз ярашган,
Наврўзга-чи, янгиланиш, кўкламлар хусн!
Сулув кизлар ўсма тортар камон қошига,
Гўё баҳор чечагидек этади мафтун!

Чумолилар ғимирлашиб чиқар инидан,
Яйрашади кўзичоклар яйловда чошиб.
Ўпгим келар қулогидан, мунчок кўзидан,
Жажжигина, ширингина, колди-ку ёкиб.

Кўзин очар она замин кишки уйқудан,
Эзгу ният ила чигит сочади дехкон.
Жами юртдошларим қалби умидга тўлган,
Илоҳо, йил яхши келиб, уюлсин хирмон!

Моможонлар кўзгашади катта қозонда,
Биқир-биқир килиб рангга қирар сумалак.
Бир ялами танга қувват, жонга дармон-да,
Айни «йўгон чўзилган» пайт зарур яламак!

Келинларнинг келинсалом қилишин кўринг,
Миллий либос – хонатласи бирам ярашган.
Отахонлар алик олар: «Кўп яшанг, келин!»,
Қадриятлар кадр топган ўлка бу Ватан!

Жилмайганча куёш кўкдан меҳрин аямас,
Чах-чах уриб ошиқ булбул наво айлайди.
Нафакат у, бор мавжудот севгидан сармаст,
Мусичалар «ку-ку»лашиб, жуфтин қувлайди!

Бу томонда паҳлавонлар кучин синайди,
Улок қизир, кўпкарида чопагон бисёр.
Баҳши бобо ўланини куйлаб тўймайди,
Янги таронасин тақдим этар санъаткор!

Табиат-да, тунд булутлар қоплаб осмонни,
Шаррос-шаррос ёмғир ёғиб, майсани сувлар.
Алмашади мучаллар ҳам, қутланг бу онни.
Наврўз кунини яралади энг гўзал асар!

ШАҲАР ЯХШИМИ, ҚИШЛОҚ?

– Шаҳар яхшими, қишлоқ,
Айтгил, менга эй ўртоқ.
Ҳар икки гўшада ҳам,
Яшадинг, айт хулосанг.

– Шаҳарнинг боғчасида
Ўргандим кўп нарсани.
Русча сўзлашиш ҳамда
Ва оз-моз инглизчани.

Ҳар қадамда спорт зал,
Тўғараклар чорлайди.
Бўш вақтга мазмун сайқал,
Хуллас, ҳаёт қайнайди.

Қишлоқда бошқача гап,
Далалар тўла экин.
Ҳавасинг келар қараб,
Қовунлари зап ширин.

Шундай узиб пайкалдан.
Ювиб, сўйиб, тотасан.
Ишлаб роса далада,
Чарчаганда ётасан.

Қўй. эчки, сигир. бузук,
Бок, давлатинг ошади.
Шаҳар аҳлига қаймоқ,
Қишлоқларда «пишади».

Кўл ботирдир. кўз кўркок,
Кўркмадик ҳеч бир ишдан.
Ўт ўриб кучок-кучок,
Емиш ғамладик кишга.

Чўмилиб дарёларда.
Тойчоқ мисол кишнадик.
Кишда кайтиб шаҳарга,
Иссик уйда кишладик.

Хуллас, шаҳару кишлоқ.
Файзи ҳар хил, ўхшамас.
Керак кадрига етмок,
Ватанингдир муқаддас!

АЗОБДАН ҚОЧМА

Ота ва бола
Сухбат қуришар.
Ора-сирада
Хаёл суришар.

Ота ўйлайди:
«Ўғлим улғайди.
Касб танламаса,
Энди бўлмайди».

Ўсди эрқарок.
Ҳеч иш ёкмайди.
Ўқувчи, биров.
Ўқиш ёкмайди.

– Ўғлим, – дер ота. –
Бирор касб танла.
Сўнгра, албатта,
Бунга тайёрлан.

Муҳташам коллеж,
Имконлар гиж-гиж.
Сенга мунтазир,
Ўқи-да, ахир.

Ўғил дер: – Хўп, хўп,
Ўйлаб олайн.
Касбу ҳунар қўп,
Танлаб олайн.

Ўн олтига ҳам,
Етди-ку, ёши.
«Ким бўлсам, экан?»
Қотади боши.

Бўлсам шифокор,
Заҳмати бисёр.
Етти-саккиз йил,
Ўқимок даркор.

Китоб титкилаб,
Чарчайди асаб.
Муаллимлик ҳам,
Эмас осон касб.

У деса, бу деб,
Бу деса, у деб.
Топар баҳона.
Ҳар касбга ҳадеб.

Кўрганн ўйин,
Нон-оши тайин.
Шунгами ҳар иш,
Туюлар кийин.

Мана меваси,
Бўм-бўнн калласи.
Бу ёқда жавоб
Кутар дадаси.

– Меҳнатсиз нон йўқ,
Касбсиз имкон йўқ.

Ўғлим, дейсан не,
Бирор нима де.

– Дада, – дер ўгли, –
Гапингиз тўғри.
Бир оз ўйлайин,
Айтаман сўнгра.

У ўйлар ҳамон,
Касб излар осон.
Хўп, излайверсин.
Топиши гумон.

Ўйинқароклар,
Бебош, саёклар.
Ҳоли шу бўлар.
Баттар, бўл, баттар.

Хулоса сўзим,
Эй, ўғил, қизим.
Йук, бекорликни,
Кўргани кўзим.

Китобсевар бўл,
Меҳнатсевар бўл.
Азобдан кочма,
Роҳати мўл-мўл.

Пок муҳаббат қиссаси

Дил сўзлари, юрак қофиялари

*Томиримда тоза қон,
Оқар чотиб, беармон.
Вужудимда ошиқ эсон,
Юрт ишқи деб андармон.*

ҚИСКАЧА ЎЗИМ ҲАҚИМДА

Ота-онам, болалик йилларим

1978 йилда Қашқадарё вилояти Чирокчи тумани Мехнатобод ширкатлар хўжалиги Кахрамон кишлоғида ишчи оиласида туғилдим. Отам Ўрол бобо Абдиев – хўжалиқда тракторчи, онам Норхол момо Ўткирова эса колхозчи бўлиб ишлашган. Ҳозир ҳар иккиси ҳам нафақада.

Ўздаклик чоғларимда бобом Абди бува мени тиззасига ўтказиб, кўплаб дostonларни ўқиб берарди. Бобом ориятли чавандоз, сахий, элпарвар киши бўлган. Адабиётга кизиқиш менга бобомнинг дostonларидан юккан, десам асло адашмайман.

Болалигимдатурли спорт турларини, жумладан, футбол, чим устида хоккей, шахмат ва шашка ўйинларини севиб ўйнардим. Укаларим ва жиянларимдан жамоа тузиб, кишлоқдаги бошқа командаларга қарши ўйинлар ўтказишни яхши кўрардим. Қори Ниёзий номидаги 13-ўрта мактабни тугатдим. Дарвоқе, биринчи муаллимим – Дониёр Ёрматов, каттиккўл ва тажрибали устозлардан. (Кишлоқда уни Оргик домла дейишади.) Она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари Тухли домла Жўраев ҳамда Равшан Яхшибоевнинг (раҳматли) бизга берган чуқур сабоқлари адабиётга бўлган кизиқишимни оширгани аниқ.

Синфимизнинг футбол жамоаси дарвозабони эдим. Ўша даврлар Москванинг «Спартак» клуби ҳамда собик Игтифок терма жамоаси дарвозабони Ринат Дасаев анча машхур эди ва дарвозада яхши турганим учун синфдошларим мени Дасаев деб чақиришарди. Параллел синфимиз («Б» синф), юқори синфлар ва кўшни кишлоқ жамоалари билан муросасиз ўйинлар ўтказардик.

«А» синфда Зокир Туропов, Зокир Қораев, Баҳром Холиёров, Баҳром Дониёров, Шохмурод Маташев, Отабек Яхшибоев, Учқун Бекназаров, Акбар Эшонкулов, Обид Жуманов, Икром Пардаев каби синфдошларим, «Б» синфда эса Мустафо Эргашев, Зафар Ражабов, Шухрат Тойлоков.

Баҳром Мансуров, Баҳром Тўраев, Баҳриддин Қодиров, Хайрулла Муҳаммадиев, Жўрабек Эргашев, Улуғбек Оролов, Зокир Оролов, Урол Маҳмудов, Фанишер Ўткиров, Махмадамни Жўраев сингари тенгқурларим мактаб майдонининг чапгини чиқариб тўп тегишарди.

Орамизда яхши ўқийдиганлар кўп эди, бироқ танаффусда тўп тегиб тўймаганимиз боис, бирор марта ҳам дарсга ўқитувчидан олдин кирганимизни эслай олмайман.

Ёшлигимда иқтисодчи бўлишни ва қайсидир раҳбарлик лавозимида ишлаб, инсонлар оғирини енгил қилишни орзу қилардим. Аммо спортга бўлган қизиқишим бу орзумдан устуңлик қилди... Ҳаётим ижод билан янада каттиқроқ боғланди.

Ижоддаги ilk одимлар

Ижодга кириб келишим ҳам бевосита спортга, футболга бўлган ашаддий ишқибозлигимга боғлиқ. 3-синфдалигимданок ўша пайтдаги спорт нашри «Ўзбекистон физкультурачиси» газетасига обуна бўлгандим. Кейин бу газетга «Спорт» номи билан чиқа бошлади. 1993 йилдан бошлаб эса «Ўзбекистон футболи» газетаси дунё юзини кўрди.

Биз оиламиз билан бу газетани талашиб ўқирдик. Мустафо Эргашев деган ўртоғим билан биргаликда футбол ҳақида соатлаб суҳбатлашардик.

Ўша пайтда бутун Ўзбекистон Тошкентнинг «Пахтакор» жамоасига мухлислик қиларди. Қишлоқда чирок ўчиб қолганида «Пахтакор»нинг ўйинини кўриш учун туман марказига бориб, ҳамқишлоғимиз Ҳурмат опаникидан учрашувни томоша қилганларим ёдимда.

«Пахтакор»нинг ўйинлари таассуротларини дафтаримга ёзиб борардим.

Таҳририятга хатлар ёзардим. «Ўзбекистон футболи» газетасининг «Мухлислар клуби» саҳифасида бир нечта мактубларим чиқди. Орадан 20 йил фурсат ўтган бўлса-да, бу газеталарни саклаб қўйганман.

2001 йилда Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги нашри – «Спорт» ва унинг иловаси ҳисобланмиш – «Ўзбекистон футболлари» газеталарига сураткаш-мухбир лавозимига ишга кирдим. Орадан бир йил ўтиб, мени мухбирликка ўтказишди.

2000-2001 йилларда футбол ҳақидаги фикрларим, ўйинлар таҳлили, жаҳон ва Европа чемпионатлари тафсилотларини ўзида жамлаган «Футболнома» деб аталган шеърӣ дostonни қораладим. Менинг оддий кишлоқдан, яна ўрта мактаб маълумоти билан Республика газеталарига келиб қолишимга ҳам ушбу дoston ҳамда меҳрибон устозларим ишончи сабабчи бўлса керак.

Пойтахтда топганларим

Пойтахт менга жуда кўп нарсани берди, десам асло муболага бўлмайди. Бу ерда олий маълумотли бўлдим, оқу қорани танидим. Мухбир сифатида республикамизнинг тапикли кишилари – Ўзбекистон халқ артисти Ёдгор Саъдиев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси Ахбор Имомхўжаев, ҳақиқий спорт фидойиси Йўлчибой Раҳимжонов, тажрибали мураббийлар Эркин Қодиров, Клара Шоқиржонова, Исмоил Матҳолиқов, унинг ўғли, гандбол бўйича мамлакат терма жамоаси етакчи аъзоси, таъбир жоиз бўлса, юлдузи ва ўйновчи-мураббийи Улуғбек Икромов, футбол бўйича миллий терма жамоамиз ва «Бунёдкор» клуби устози Миржалол Қосимов, қасаба уюшмалари жисмоний тарбия ва спорт жамияти ривожига бемисл ҳисса қўшган мутахассис Баҳодир Тожиев, футбол фаҳрийси Баҳодир Иброҳимов, Республика техник ва амалий спорт турлари маркази директори Шарифжон Мўминжонов, ўзбек гандболининг жонқуяр мураббийлари Фирдавс Абдурахмонов, Шоислом Павлов, Маданият ва спорт ишлари вазирининг спорт ишлари бўйича ўринбосари Жасур Ақромов, от спорти бўйича жаҳон чемпиони Жўрақўзи

Турдиматов, Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси вице-президенти Шаҳрулло Маҳмудов, Ўзбекистонда пауэрлифтинг спорт турини ривож топишига катта ҳисса қўшаётган мутахассис Эркин Қодиров, ўзбек футболнинг мозий юлдузларидан Биродар Абдураимов, Акмал Азизхўжаев (марҳум), таэквондо ITF ва ўзбек жанг санъати бўйича юзлаб чемпионларнинг устози Пўлат Усмонов, Ўзбекистон самбо федерацияси президенти Фазлиддин Пўлатов каби инсонлар билан кўп марта ҳамсухбат бўлдим, билмаганларимни ўргандим, улар ҳақидаги мақолаларим республика матбуотида бир неча бор чоп этилди. Буларни дилим фахр ва ифтихорга, шукронага тўлиб ёдга оламан.

Камтарона меҳнатларимни эътиборга олиб, 2008 йил Матбуот ва Оммавий ахборот воситалари куни арафасида Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги «Йилнинг энг яхши спорт журналисти» танловида ғолиблар сафида тақдирлади. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси таълим, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий муҳофаза масалалари комплекси томонидан 2009 йил якунлари бўйича мени «Йилнинг энг фаол спорт мухбири» деб топишганидаги қувончимни таърифлаш қийин...

Шунингдек, 2009 йил якунида Ўзбекистон Қасаба уюшмалари Федерацияси кенгаши ва «Ишонч» газетаси таҳририятининг «Инсонга наф келтириш – олий бахт!» танловида «Чемпионнинг отаси» сарлавхали мақолам учун профессионал журналистлар ўртасида иккинчи ўринни беришди. Бу ҳам жуда ёқимли хотираларимдан.

Устозларим

Устозларим кўп. Масалан, суратга олиш сирларини ўргатган инсон Жонузоқ ака Эсиргадиев. У киши Чирокчи туманидаги етакчи сураткашлардан.

Мени Тошкентга олиб келиб, «Футболнома» дostonим билан «Спорт» газетасига олиб борган инсон эса Эркин

Эсиргадиев. Таникли журналист, Ўзбекистон телерадиокомпанияси мухаррирларидан. Жонузоқ аканинг укаси.

Эркин акадан кўп нарсани ўргандим. У киши ҳалол, меҳрибон. Пойтахт муҳотида ўзининг қимматли маслаҳатлари билан менга устозлик килди. Уйидан жой бериб, янгам билан меҳр кўрсатди.

Тошкентда Ахборака Имомхўжаев, Шерали Ҳабибуллаев, Тўлкин Рўзиев, Ҳайдар Акбаров, Ойбек Юнусов, Эркин Холбобоев, Аслиддин Болиевлардан спорт журналистикаси сир-асорларини ўргандим.

Бир неча йилдан буён «Ишонч» газетасида ишлаётган бўлсам, бу ердаги устоз журналистлар — Абдухолик Абдураззоков, Зайниддин Рихсиев, Довуд Мадиев, Жаҳонгир Шарофбоевлар менга ўз кўрсатма ва маслаҳатлари билан мураббий бўлишди.

Инсонлардаги гўзал фазилатлар

Халқпарварлик ва очиккўнгилликка етадигани йўқ. Ёлғонни умуман кечира олмайман. Ростгўй, бировлар ютуғидан қувонадиган инсонларни ёқтираман.

Ёқтирган ёзувчи ва шоирларим

Киши қанчалик кўп китоб ўқиса, унинг шунчалик билими ошади, дунёқараши кенгаяди. Бу айниқса, биз мухбирларга жуда тегишли. Бадий асарлар, гўзал шеърлар жону дилим. Абдулла Қодирий, Абдулла Қаҳҳор, янги ўзбек адабиётидан Тоҳир Малик, Тоғай Мурод... Шоирлардан Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф, Ҳамид Олимжон ижоди чексиз даражада гўзал...

Маҳмуд Тоирнинг шеърлари ҳам мени мафтун этади.

Замон ва ҳаёт ҳақида

Замонавийлик ўзгарувчан бўлади. Бугун сочингизни қорага бўясангиз, эртага сарикка бўяб, кўчага чиқасиз. Бир кун лабингизга лаб бўёк суртсангиз, иккинчи кун бўямай чиқасиз. Бу бўяниш сизга ёкса, албатта, қилинг. Аммо у атрофдагиларга ҳам маъқул келсин-да. Сен бой яшасангу, кўшинингнинг иктисоди ночор бўлса, демак, унга ёрдам, кўмак кўрсатиш керак. Менимча, оддий ва самимий яшасак, ҳар қандай замонда ҳам ҳаётимиз ўзимиз хоҳлагандай ширин, тотимли бўлади.

Орзуларим

Худога шукр, уч нафар ўғлим бор. Ота-онам, бобо-бувиларим дуоси остида уларни соғ-саломат вояга етказсам, яхши хулкли, элпарвар қилиб тарбияласам, дейман.

«Ишонч» газетасининг шиори «Инсонга наф келтириш — олий бахт!» Бу шиор менга жуда ёқади. Ҳаётимда қўлимдан келганча яхши инсонларга ёрдам берсам, жамиятга заррача бўлса-да, нафим тегса дейман. Ҳеч кимга кераксиз бўлиб яшашдан Худо асрасин!

Ҳар бир нарсага босқичма-босқич эришилади. Худо хоҳласа, ишларни тўғри йўлга қўйиб, яхши, иктисоди бақувват кишига айлансам қўлимдан келганча одамларга моддий ва маънавий томондан ёрдам кўрсатишга ҳаракат қиламан.

Тилакларим

Президентимиз ёшларга катта ғамхўрлик кўрсатяпти. Барқамол, мақсадлар сари дадил интиладиган ёшлар давлат ва жамоатчилик томонидан қўллаб-қувватланыпти. Бу — жонажон Ўзбекистонимизнинг эртаси янада порлоқлигидан далолат. Демак, бефарқ бўлишга ҳақимиз йўқ. Истайманки, ўтаётган ҳар бир кунни сарҳисоб қилганда ҳар бир ўзбек

келажгимиз учун нимадир яхши иш қилган ёки шундай иш қилинганининг гувоҳи бўлиб чиқайлик. Шундагина Юртбошимиз айтган буюк келажакни қуришга ўз улуши-мизни қўшган бўламиз.

Қисқача айтганда, тилагим – ҳеч ким ноумид бўлмасин. Умидвор бўлганларнинг умидлари ўлмасин!

Томиримда тоза қон,
Оқар чопиб, беармон.
Вужудимда ошиқ жон,
Юрт ишки деб андармон.

Сирлидир олам, замон,
Саволи қўп, сергумон.
Ажратмоқ эмас осон.
Ким яхши-ю ким ёмон?

Умидим – қуч, сабрим – шон.
Улар рухимга дармон.
Бобомдан қолган виждон,
Иймоним менга қосбон.

Шнорим: «Акмал, уйғон,
Ҳисоблидир ҳар бир он.
Умр – бу оқар уммон,
Оқиб қетма бенишон!»

Ҳаёт ўзи мураббий

Ўзим ёшлигимда эртақларни, бадиний адабиётни ўқишни ёқтирардим. Туман марказига борсам, албатта, китоб дўконига кириб, қандайдир китоб сотиб олардим.

Спорт соҳасида ғалабалар йўлидаги машаққатларни озгина бўлса-да очиб берсам, дейман. Қолаверса, неча-неча инсонларга иш бериб, уларнинг таъминотини қилаётган иб-

ратли корхоналар ҳақида, шунингдек, ҳалол, фариштасифат инсонлар ҳаётидан лавҳалар ёзсам, дейман.

Ҳаётнинг ўзи мураббий. Ўтаётган ҳар бир кун, ҳар бир сония бизга ўз сабогини беради, вақт аталмиш олий ҳакам йўл қўйган хатоларимиз жавобидан воқиф этади, огоҳликка ундайди.

Инсон ҳаёти сирли. Ҳар бир инсон бахтли бўлишга ҳақли. Бахтли инсонлар ҳаётини намуна қилиб ёзсам-у, яна кимдир бахт сари бошласам дейман. Мен ҳаммаи бахтиёр кўришни истайман.

Ҳаёт ўзи мураббий,
Ҳикматдир ҳар лаҳзаси.
Ўрганар ундан табиий,
Сабоқ истаса кимки.

Эрта тонгдан токи тун
Дедим: «Юрай суринмай».
Лекин Шайтон ҳам борки,
Йўлдан урар кўринмай.

Мен ҳам осий йўловчи,
Ҳақдан умидвор банда.
Дедим: «Ўзинг асрагин,
Шайтон чоҳин қазганда».

Қоқиламан, тураман,
Йўл гоҳ равон, гоҳ сўкмоқ.
Йўлдан битик тераман,
Бахт шудир – яшаб ўтмоқ.

Қўлингиздаги рисола турмуш сўкмоқларида терган битикларим, кўнгилнинг армонлари, шодон ҳамда масрур онлари...

Яхши инсонларнинг ўргатганлари, эзгулик аъмолин кўрсатганлари. Яхшига ёндашиб яхши бўлайлик, яхши ишин

куйлаб, баҳши бўлайлик. Зеро, калбимдаги ўтинч битта, ҳар бир киши ўзи орзу қилган ойдин кунларга эришсин. Аллоҳ барча бандасини, бутун Коинотни ўз паноҳида асрасин!

ЮРАК

Ошиқлар юраги висолга ташна.
Машшоқнинг-чи қалби наво-ла тирик.
Кимларгадир юрак ҳамсуҳбат, ошна,
Бировга айтолмас дардига шерик.

Юрак мушук учун бир парча гўштдир,
Врачга маҳорат тажрибагоҳи.
Менга мақсад сари тугилган муштдир,
Яна хатоларим, гуноҳлар оҳи...

ПОК МУҲАББАТ ҚИССАСИ

Пок юрагимга илк бор муҳаббат, ошиқлик меҳмон бўлган йилларни унутмайман.

...У мактабнинг ҳовлисида дугоналари билан айланиб юрарди. Ростини, уни шу пайтгача кўрмаган ёки эътибор бермаган эканман. Шунчалар хушруй, шунчалар истарали бўладими қиз деганларини. Айниқса, кўзларини ерга қадаб, дугоналари орасида камтаргина бўлиб, энг орқада юришичи... Бўлмаса, ўн беш-йигирма кизнинг орасида энг сулуви ўша. Маликалардай олдинги сафда, офтобмисол кўрганнинг кўзини камаштириб юрса арзийдиган руҳсор ато этмиш Худо. Аммо у кийикдай ҳуркак, ибоси гулгун чехрасига ярашиғлик маъсума, ўз гўзаллигидан гўё беҳабардек беуй, беташвиш юрадиган фаришта...

Дунёда яшайди гўзаллар,
Жуда кўп, мафтункор, саноксиз.
Лек сенга фидо минг Акмаллар,
Айтаман тасанно адоксиз!

Бу фариштамисол кизга севгимни билдиришим осон бўлмаган. Ўйлай-ўйлай хийла ишлагандим. У укамнинг синфдоши эди. Севгим сатрларини куйидагича ёзиб, уйига бордим: «...! Мен сени яқинда кўриб қолдим ва гўзаллигингга шайдо бўлиб, севиб қолдим. Мен сени севаман! Акмал.»

– Укамнинг, синфдошининг туғилган кунига таклифнома олиб келгандим, – деб, номани кўлига тутқаздим. Ҳурилико хатни ўқий бошлагач, «Бўпти», дедим-да, ортга бурилиб, югурдим...

Мактабда кўриб қолдим,
Яна кўрмоқ истадим.
Ўқишга таътил бўлди,
«Тезроқ туга» кистадим.

Таъгил тугади мана,
Қиз ҳам келмокда, ана.
Кўзлар согинган экан,
Узоқ термулдим яна.

Мақтабга кириб кетди,
Қадам ташлаши майин.
Юрагим бир «жиз» этди,
Севиб қолганим тайин.

Унинг рухсориин Худо,
Малаксиймо яратмиш.
Кўзига жойлаб ибо,
Масъум, ерга каратмиш.

Кузатаман узоқдан,
Туйгуларим бокира.
«Қандай севгим айтаман?»,
Жавоб тополмам сира.

Бирор гап-сўз тегмасин,
Оғримасин пок дили.
Изҳор бунчалар кийин,
Наҳот, бўлмаса йўли?

Шу ўйларда коврилдим,
Потирлаб урар юрак.
Ортик душвор чидашим,
Энди айтишим керак!

Ниҳоят, чора топдим,
У синфдош нимига,
«Таклифнома» ёзайин,
Ҳа, «туғилган куни»га!

Бордим, ёзиб номани,
«Сени севаман», дея.
Дилбар ҳайрон: «Ақаси,
Тарқатар таклифнома?»

... Йиллар ўтди орадан,
Гўзал ҳам балоғатда.
Янада хушрўйлашган,
Ҳаёланган, албатта.

Бир кун бордим олдига,
Кўнглини билмоқ бўлиб.
«Билади уйдагилар»,
Деди дилдор уялиб.

Учрашдим онасига,
Олмоқ учун ризосин.
Она эса шоирга,
Лойик кўрмади кизин.

Ақсинча, бир тадбиркор,
Йигитни куёв қилди.
Жимгина кўнди дилдор,
Ибоси устун келди.

Энг қизиғи, бир кунда,
Бўлди катта икки тўй.
Мен куёв бўлдим шунда,
У келин бўлди хушрўй.

Фақат жуфтимиш бошқа,
Ёрларимиш бўлақдир.
Биз содда ошиқларга,
Раво бўлди шу тақдир.

Бу менинг севги қиссам,
Аммо бахтсиз эмасман.
Бордир ширин оилам,
Мени севган, тушунган...

Ҳозир ёшларга қараб,
Ошиб борар хайратим.
Ёр танлайди эрталаб,
Кечга тугар суҳбати.

Эртаси куни ўзга,
Дилбар ила танишар.
Қиз йигит, йигит қизга,
Жўнатар «SMS»лар.

Индин яна бошқаси,
Ўғирлайди хаёлин.
Қўлтиқлашиб боғларда,
Сайр қилишин кўринг.

Менимча, бу ёшларда,
Бор-ов уч-тўртта юрак.
Ё «муҳаббат» дегани,
Асли шу бўлса керак?!

БОЛАЛАРИМГА

Аллоҳга минг шукрлар бўлсинки, уч нафар ўғлим бор. Тун-
гичи Суннатилло, ўртанчаси Озодбек, кичиги Шарафиддин.

Амин бўлдимки, қора қўнғиз ҳам боласини оппоғим дегани
каби, инсон ҳам фарзандини яхши кўрар, суйиб, эркалар экан.
Айниқса, болалари гўдаклигида уларни ҳар хил эркалашлар
билан чакириши, ардоклаши рост. Боласини еру кўкка ҳам
ишонмай, парвона бўларкан, ота-ю она. Аммо ёши улғайган
сари болаларнинг ҳар хил феъл-атвори шаклланар, баъзан,
айтганингизни қилмай, сиздан яхшигина дакки эшитиш
ҳоллари кўп бўларкан. Гоҳо асабингиз бузилиб турган бўлса,
болангизни уришга ҳам мажбур бўларкансиз.

Табиийки, ёш болалар бундай ҳолатда йиғлашади.
Жаҳлингиз пасайгандан кейин-чи? «Наҳотки, мен боламанни,
азиз жигаргўшамни йиғлатдим», дея афсусланасиз.

Сизни билмадим-у, бундай ҳолат менда кўп бора рўй
беради.

Суннатиллони болалигида «Асал чойим», Озодбекни «Йўл-
барсим» деб эркалатардим. Ҳозир беш ёшли Шарафиддинимни
«Шакар бола», «Ширин бола» деб гиргиттон бўламан...

Гоҳо ёвнинг боласи каби,
Ўкраяман, ковок ўяман.
Хафа қилиб болаларимни
Сўнгра каттиқ қилгум пушаймон.

Фарзандларим гўдаклигида,
Ўпардим юзидан, кўзидан.
Улғаймоқда улар, шукрона,
Аммо мен хафаман ўзимдан.

Чунки айни пайтда каттасин,
Жеркиб-жеркиб ташламоқдаман.
Ҳатто бир кун урдим тарсаки,
Афсусдаман, сўзимга ишон!

Ўртанчасин «Йўлбарсим» дея.
Опичлардим чарчоқ билмасдан.
Мажбур бўлдим, сўкдим униям,
Кечир, тўхта, болам, йиғлашдан.

Кичигини «Шакар болам» деб,
Эркалайман, караб тўймайман.
Бир кун келиб униям жеркиб,
Ташламайин, дея ўйлайман.

Рост, каттикқўл бўлмок ҳам керак,
Мураккабдир таълим, тарбия.
Қўл урар, тил сўкар, лек юрак,
Эзиларкан, «урманглар» дея.

Тарбияли бўлинглар, дейман,
Деманг, «Дадам кўраркан ёмон».
Уришишимга сиз йўл қўйманг,
Мен сизларни ссваман ҳамон.

Сизлар асло ноқобил эмас.
Умидларим сизлардан улкан.
Яхши ўкинг, килишсин ҳавас,
Манфаатдор бўлсин эл, Ватан!

ЁШИМНИ СЎРАМАНГ

«Ишонч» газетасига эндигина ишга кирган пайтларим.
Янги ҳамкасбим, ҳамхонам Шарофат опа Норкулова сўради:

– Акмалжон, нечанчи йилда тугилгансиз?

Мен ҳам саволга савол билан жавоб қайгардим:

– Нечанчи йилга ўхшайман?

– Олтмиш саккизинчи йиллар бўлсангиз керак...

– Топдингиз, – дедим жилмайиб. Аслида эса 1978 йилда
тугилганман...

Кўзгуга боқаман, юзимда ажин,
Кундан-кун кўпаяр сочларимда оқ.
Илгари шошилиб, чаккон юрардим,
Бугун эҳтиёткор одимлар оёқ.

«Нечага кирганга ўхшайман?», дея,
Ёшимни сўраган аёлдан сўрдим.
Унинг тахминини эшитган чоғда,
Ўзимни ўн ёшлар кексайган кўрдим.

Демак, мен hozирги ёшимдан кўра,
Чамаси ўн ёшлар қариб қолибман.
Яна ўн ёшларга қарисам керак,
Жувоннинг тахмини ботиб қалбимга.

ГҮЗАЛИМ-ЭЙ...

Гүзалим-эй, юрагимга наволар бер,
Чорасиз бу дардларимга даволар бер.
Эриб битсин, калбим тубидаги музлар,
«Севаман» де, севгингдан сен садолар бер.
Ҳеч ким севмас, менинг каби шайдойингман,
Бир оғиз сўз, «Севаман» де, адойингман.

Умидсизлик камраб олган чоги мени,
Юз ўгирса хатто дўст, ўртоғим мени.
Сендан ўтинч, ташлаб кетма тагин мени,
Мажнун кимдир? Мажнун менман, шайдойингман,
Бир оғиз сўз, «Севаман» де, адойингман.

Бу дунёда кўрдим тубсиз муаммолар,
Фараз, ҳасад, кибр, гурбатли савдолар.
Яна ишқни ўйин билган бевафолар,
Аламларим арит мени, шайдойингман,
Бир оғиз сўз, «Севаман» де, адойингман.

Турмуш канча мушти бўлса, менга берсин,
Ғанимларим ўчи бўлса, келса, келсин.
Гар эзмокни истасалар, эза қолсин,
Эзолмайди, севгинг кучдир, шайдойингман,
«Севаман» де, шу бир сўзинг адойингман.

«Бахтинг учун кураш», дея ишончим бўл,
Ғанимлардан йиглаганда, юпанчим бўл.
Рафиқам бўл, азизам бўл, қувончим бўл,
Аҳдимсан сен, бахтимсан сен, шайдойингман,
Бир оғиз сўз, «Севаман» де, адойингман.

ЯШАГИМ КЕЛАДИ, КЕЛМАЙДИ

Гоҳо жуда-жуда сиқиламан. Ўзимнинг феъл-атворим,
менга бўлаётган муносабатлар бунга сабаб. Гўё, дунё кў-
зимга коронгу бўлиб кетгандек бўлади. Динмо эмас, аммо
баъзида яшашдан тўйиб кетаман...

Ғарибу нотавон тугилдим,
Гўёки заъфарон тугилдим.
Комилмас, бир нимжон тугилдим,
Яшагим келмайди ўйласам.

Яқинларим меҳрин аямай,
Бокдилар полапон боладай.
Мен эса чиқмадим кутгандай,
Яшагим келмайди ўйласам.

Ўқидим, кўп нарса ўргандим,
Лек кўпдир билмайин юрганим.
Саволга кўмадир кўрганим,
Яшагим келмайди ўйласам.

Хотиним гапимга кирмаса,
Фарзандим айтганим қилмаса.
Эр кимдир, ота ким билмаса,
Яшагим келмайди ўйласам.

Ўзим ҳам ошпоқмас, подонман,
Нафси бор, феъли тор, шайтонман.
Худбинлик бобида султонман,
Яшагим келмайди ўйласам.

Рост сўзлаб, ёлғондан жиркандим,
Фарқлолмай ҳар гапга ишондим.
Бақрайиб алдашса, тўлғондим,
Яшагим келмайди ўйласам.

Дўстларим кўп эмас, жуда кам,
Муттаҳам чиқади дўстим ҳам.
Қанийди, содик дўст тополсам,
Яшагим келмайди ўйласам.

Нуксонлар кўп экан, санасам,
Армонлар кўп экан, карасам.
Сизга ёкаманми, яшасам,
Яшагим келмайди, ўйласам.

Шеър келди, асабий чоғимда,
Хазонрез туйгулар боғимда.
Лек умид йўқ эмас қалбимда,
Яшагим келади ўйласам.

Худойим, кечиргин гуноҳим,
Ўзингсан, ҳар дамда паноҳим,
Кўзёшим артгувчи ҳамроҳим,
Яшагим келади қўлласанг!

Яшагим келмайди, келади...

БОЛА КУЛСА

Болаларга беринг дунёни,
Қалби гардсиз, тоза бўлади.
Бола кулсин офтоб мисоли.
Бола кулса олам кулади.

У сизга «Уй қуриб бер» демас,
Сўрамайди тилла тақинчок.
Унга дунё, давлат керакмас,
Олиб беринг оддий ўйинчок.

«Алдагани бола яхши» деб.
Ҳар қадамда алдаманг уни.
Билмаганин туринг ўргатиб,
Сўрайверар улар у-буни.

Меҳр беринг, ажратинг вақтни,
Иш-иш, дея алданманг бехос.
Аллоҳ Сизга берди фарзандни,
Боғча опа кўмакчи, холос.

Фарзанд сизга тақлид килади,
Қаранг, қандай гўзал манзара.
У сизнинг эртангиз бўлади,
Худди сиздай ўстирар бола.

Навниҳоллар ўксиб қолади,
Эру хотин жиккамушт бўлсак.
Тотув бўлсак, шодон кулади.
Бола кулса, кулар келажак!

МЕН ШОИР ЭМАСМАН

Менинг ёзганларим шеър эмас,
Ташбех, ок шеър унга бегона.
Битмам ғазал, туюк, мухаммас,
Шоирликка даъвом йўк яна.

Фақат дилим сўзларин ёзиб,
Қоғоз ила қураман суҳбат.
Қаламим ҳам ўзимдек озиб,
Ёмонларга сочади нафрат.

Шодланаман яхшини кўрсам,
Яхши гапи жошимга озик.
Гўзал дунё – менинг маҳбубам,
Мен оламга мафтун бир ошиқ.

Гўзалликдан қувнайди кўзим,
Яратган Ҳақ буюк мусаввир.
Қандайин жим турмоқлик мумкин,
Юрак тошса уммондек, ахир.

Ёзганимда асрорлар ҳам кам,
Бари оддий, барчаси содда.
Мен ортиқча жумбок истамам,
У етарли, ҳатто зиёда.

У КИМНИНГ ҚИЗИ?

Севгилисин кутади дилдор,
Ёри кетган узок сафарга.
Ҳар кун йиглаб олади бир бор.
Билдирмасдан лек, бировларга.

Барчинойдек гўзал ва маълум,
Дилдор топширмакда имтиҳон.
Соғинч дарди барчага маълум.
Айниқса, ёр соғинчи ёмон.

У – садоқат, вафога тимсол,
У – сабрнинг чин памунаси.
У – меҳрнинг кизи, эҳтимол,
Ёки пок севгининг онаси...

ҲАЁТ АҚИДАСИ

Онамнинг отаси – Ўткир бува Шодиев 88 ёшга кириб, оламдан ўтди. Момомиз билан ҳаёт кийинчиликларига чидаб, ўн ўгил-қизни уйли-жойли қилди. Жуда меҳнаткаш ва соғлом бўлган бобомиз узок ётиб қолишни истамай, умрининг охириги кунларини илтижо қилиб, шукрона айтиб, Худодан жонини олишни сўраб ўтказди...

Бобо қари, қулоғи оғир,
Битта гапни чала эшитар.
Кўзи хира, мадори қурир,
У интиқиб, ўлимни кутар.

– Худо, Худо, унутма мени,
Нега энди жоним олмайсан?
Қийнамайин болаларимни,
Олақолгин, жоним, Яратган...

Такрор-такрор қилар илтижо,
Тили тўла лим-лим шукрга.
– Раҳмат, неъматларингга, Худо,
Энди мухтож қилма ҳеч кимга.

Ўн болани элга қўшди у,
Уйли қилди, мол-ҳолли қилди.
Мол-давлатга қўймади рўжу,
Фарзанд бахтин чин бахт деб билди.

Ошин ошаб, яшади умрин,
Мана бугун узилди жони.
Бандасига эгмади бўйин,
Кетди мағрур, қолмай армони.

ҚЎЛЛАРИМДАН УШЛА МЕНИ, ДИЛБАР ҚИЗ

Қўлларимдан ушла мени, дилбар киз,
Кўнглим сенда, хушла мени, дилбар киз.
Юзларингдан нур ёгилар, нур, нур, нур.
Сўзларингдан дур тўкилар дур, дур, дур.

Рухсорингни чизган Ҳаққа тасанно,
Сенга берган ибосига салламно.
Ҳаёнг билан хуснинг чандон, дилбар киз,
Кулгичлари моҳитобон, дилбар киз.

Узун-узун киприкларинг қоқасан,
Уяласан, масъум ерга боқасан.
Кимдан олдинг бу таълимни дилбар киз,
Ожиз этдинг шер қалбимни дилбар киз.

Сўзим ростдир, сен кўзгуга боқиб кўр,
Малаксиймо қаршисида дадил тур.
Таърифига топдингми сўз, дилбар киз,
Қамашгайдир, зиёдан кўз, дилбар киз.

Гулчеҳрангга ошиқ бўлмаслик маҳол,
Кунчеҳрангга лойик бўлмоқлик маҳол.
Қанча мактай, ҳақим кетмас, дилбар киз,
Қанча мактай, қалом етмас, дилбар киз.

Қўлларимдан ушла мени, дилбар киз,
Кўнглим сенда, хушла мени дилбар киз...

ВАЗИФАМИЗ

(Ҳазил)

Гоҳида эрнинг вазифаси нима, хотин қандай юмушларни бажариши керак, деган саволларга дуч келамиз. Баъзи рўзгорларда аёллар пул топиб, эркак уйда бола бокса ёхуд бирор масалани ечиш лозим бўлганда эр қолиб, завжа жавоб қайтарса, бошинг қотаркан киши...

Ҳажвий қаҳрамонимиз Шайди Шаробий куйида ушбу саволларга жавоб излайди:

Хотиннинг вазифаси – уйда сигирни соғиш,
Эркакнинг вазифаси – ўша сигирни боқиш.
Хотиннинг вазифаси – ширик патирлар ёпиш,
Эркакнинг вазифаси – ншлаш ҳамда пул топиш.
Хотиннинг вазифаси – эр кўнглини хушламок,
Эркакнинг вазифаси – урмоқ, тепмоқ, муштламок.
Хотиннинг вазифаси – кир ювиш, тикиш, бичиш,
Эркакнинг вазифаси – чойхона ҳамда ичиш,
Хотиннинг битта айби – ичишни хуш кўрмайди,
Эркакнинг битта айби – ҳеч ичмасдан юрмайди.
Хотиннинг вазифаси – хуррак отмасдан ухлаш,
Эркакнинг вазифаси – айтган гапини оклаш,
Шуцинг учун эй дўстлар, юзта-юзта қилайлик,
Уйда хотин кутмоқда, меъёрни ҳам билайлик.

ҚАРИБ ҚОЛДИММИ?

Яқинда автобусга чикдим. Бир талаба йигит ўрнидан иргиб туриб, жой берди: «Амаки, ўтиринг». «Ўтираверинг, раҳмат». – дедим-да, ўтирмадим. Автобус бир бекат юргач, бояги бола яна жой бўшатди: «Амаки, ўтиринг». Унинг гапига бир автобус одам менга дув этиб қарайди. Мен хижолат гортаман, ўтиришга майл сезмайман. Учинчи бекатда талабанинг илтифоти яна такрорланди: «Амаки, ўтиринг». Менда ваҳимали ўй пайдо бўлди: «Қариб қолибман. Йўқса, бу йигит ҳадеб жой бўшатавермасди». Ёши мендан беш-олти ёш кичик йигитнинг ҳадеб «Амаки, ўтиринг» деявериши хаёлларимни паришон этиб, пойдлож ўриндикка ўтирдим ва қуйидаги сатрларим туғилди...

Юзларимда буриш кўпайди.
Пенсопамда тириш кўпайди.
Уф! тортиб, оҳ уриш кўпайди.
Қариб қолдимми?

Мендан бошлаб узатишар чой.
Автобусда бўшатишар жой.
Ёшлар «Амаки» дер, хойнаҳой
Қариб қолдимми?

Қирк беш ёшли аёл «тоға» деб турса,
Алам килар экан, айниқса.
Дардим тушунимайди ҳеч кимса.
Қариб қолдимми?

Юрагимдан қувай титрокни.
Сочим тарай кийнаб тарокни.
Кўрсатайин куч, иштиёкни,
Қариб қолдимми?

КЎЗГУ

Жонон, келиб ёнимга ўлтир.
Ўзинг билан майни ҳам келтир.

Бугун менинг кўнглимни кўтар.
Суғур, дилга наштарлар ботар.

Якин дўстим алдовин сезиб.
Қолдим, кара ҳаётдан безиб.

Дўстим менга ёлғон гапирди.
Тинглаб туриб, коним кўпирди.

Ташна қилар эди суҳбати,
Энди эса ошар нафратим.

Чин дўст ҳақда айтайин таъриф.
Шаббода, айт номардга бориб.

Кўзгу мисол бўлади чин дўст.
Айбинг айтар юзингга рўй-рост.

Сохта дўст-чи, хо-холаб кулар,
Ютуғингдан зимдан эзилар.

Гаштаклару тўкин онингда.
Ҳозир бўлар шу дам ёнингда.

Ишинг тушса, бўлар камнамо.
Топилмас шахс. нодир. раҳнамо.

Йўк-йўк, менга ёрдам зарурмас.
Факат ёлғон гапирмаса, бас.

Тўлиб-тўлиб, алашим келиб,
Турибман май ичмоқчи бўлиб.

Қўйгил, йиғлаб-йиғлаб ичаман,
Ростгўй дўстни излаб ичаман!

СИГИРНИНГ ШОИРГА ДЕГАНИ

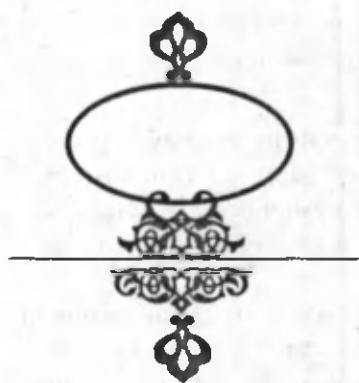
(Ҳазил)

Янги-янги шеърларимни ўзимча машқ қилиб, ҳовлида айланаиб юрардим. Хаёлимда қофиялар чарх урарди. Ҳовлида боғлоклик турган сизирим менга мўлтираб қаради. Унинг қорни очгани шундай кўзларидан билиниб турарди. Мен эса бу пайтда мазали, серёғ қаймоқлар ҳақида шеър тўкиётгандим. Охири бўлмади, сизир менга қараб тилга кирди:

– Бу ёқда бузоғим елиним туртар,
Бу ёқда хотининг «Сутинг кам» дейди.
Сенинг эса умринг шеър ўкиб ўтар.
Қаймоқлар ҳақида, жонимга тегди.

Мен шоир эмасман, балки сизирман,
Менга коғозлармас, балки керак ўт.
Сен менга соатлаб шеър ўкиб берма,
Вақтида утни бер, вақтида сув тут.

Сенинг шеърларингга қорин тўймайди,
Китоб кил, пулига ем олгин, дўстим.
Ўшанда хотининг «Сут оз» демайди,
Кўпаяр ўшанда менинг ҳам сутим...

Ҳаёт ўзи мураббий

*Фидойи инсонлар ҳаётидан
лавҳалар, суҳбатлар, мақолалар*

*Қоқиламан, тураман,
Йўл гоҳ равон, гоҳ сўқмоқ.
Йўлдан биттик тераман,
Бахт шудир – яшаб ўтмоқ.*

ЗИЁДАН МУНАВВАР ДИЛЛАР

*Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Орипов
эл-юрт фидойилари ҳақида шундай ёзади:*

Сочилиб ётади олтин ва гавҳар,
Тоғларнинг каърида ё кумлоқ сойда.
Кимдир заҳмат чекиб йингмаса агар,
У пинҳон бойликдан, айтинг, не фойда.

Бедов от кезади чўлларда яйдоқ,
Фалакка етгудек шахдн, шиддати.
Ёвкур бир чавақдоз бўлмаса, бироқ,
Айтинг, чиқармиди донги, шухрати.

Асрий жумбокни ҳам бир фозил ечгай,
Дарғасиз кеманинг сузмоги гумон.
Кимдир ҳаловату уйкудан кечгай,
Шундан Ватани тинч, халки ҳам омон.

Фидойи инсонлар: балки раҳнамо,
Балки оддий зотдир – хар кайла бордир.
Улар унутгайлар ўзин доимо,
Чунки кўлловчиси Парвардигордир.

Бор бўл, эзгуликка бахшида ҳаст,
Заҳматинг туфайли етдинг ниятга.
Шоҳмисан, фукаро – энди умрбод
Дахлдор бўлдинг сен абадиятга.

Дарҳақиқат, дилини эл дарди ўртаган, кўлида эзгулик байроғини кўтарган инсонларни Яратганнинг ўзи кўллайди.

Г.В.Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университети-нинг Тошкент шаҳридаги филиали ректори, иқтисод фанлари доктори, профессор Қаландар Абдурахмонов билан таълим даргоҳидаги шарт-шароитлар, тизимда жорий этилган янгиликлар ва бошқа бир канча мавзуларда суҳбатлашдик.

Истиқболли илм маскани

– *Қаландар ака, Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университети*нинг Тошкент шаҳридаги филиали ҳақида сўзлаб берсангиз...

– Россия иқтисодиёт университетида 120 минг талаба таҳсил олади ва унинг 30 дан ортиқ филиаллари бор. Университетда 10 минг нафардан ортиқ ўқитувчи-профессорлар фаолият олиб боради.

Университетнинг Тошкентдаги филиали энг кўзга кўринган муассасалардан бўлиб, унда 700 нафарга яқин йигит-қиз ўқийди. Ҳар йили 150 нафаргача бакалавр, 75 нафаргача магистр талабалар ўқишга қабул қилинади.

1995 йилда ўқув-илмий марказ сифатида ташкил қилинган ушбу таълим маскани Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 5 сентябрдаги «Г.В.Плеханов номидаги Россия Иқтисодиёт академиясининг Тошкент шаҳридаги филиали фаолиятини ташкил этиш тўғрисида»ги Қарорига мувофиқ Академия филиалига айлантирилди, шаклан ва мазмунан янги босқичга кўтарилди.

Филиал ўзини ўзи тўла молиялаштирадиган олий ўқув юрти ҳисобланади. 100 нафардан зиёд профессор-ўқитувчилар ишлайди. Уларнинг 75 фоизи фан докторлари ва номзодларидир. Бундай юкори салоҳият республикамизнинг бошқа олий таълим муассасаларида кам учрайдиган кўрсаткичдир. Филиалда корхона ва фирмалар учун иқтисодчи ва молиячилар, шунингдек, персонал бошқариш, меҳнат иқтисодиёти ва социологияси, пул, молиявий инвестициялар бўйича ҳам кадрлар тайёрланади. Муассасамизда учта факультет ва олти-та кафедра фаолият олиб боради. Барча кафедра мудирлари ва деканларимиз – фан докторларидир.

Филиал бугунги кунда республикамизда кам миқдорда тайёрланадиган бир катор йўналишлардаги иқтисодчи кадрларни ҳам тайёрлашга бел боғлаган. Жумладан, спорт индустрияси иқтисодчиси, кукукий масалалар бўйича иқтисодчи, туризм менежменти, сув ресурсларидан фойдаланиш иқтисодиёти

каби бир катор янги мутахассисликлар бўйича кадрлар чиқаришга тайёрлигини маълум қиламиз. Бунинг учун Москвадаги университетнинг бош қароргоҳи барча дастур, дарсликлар, ўқув кўрланмалари, кўргазмали қуроллар, амалиёт ўтказиш марказлари ва бошқаларни Тошкентдаги филиалга етказиб беришни ўз зиммасига олган.

Филиалда ўқини билан бир каторда илму толиблар хорижий мамлакатлар билан танишиш, уларнинг профессор-ўқитувчилари маърузаларини тинглаш, ёзги спорт ва соғломлаштириш оромгоҳларида кизикарли дарслар ўтиш, Россия ва бошқа давлатларда ўқув амалиётларини ўтказиш имкониятларига эга. Муассасамизда барча фанлар бўйича электрон дарсликлар ишлаб чиқилган. Абитуриентлар талабалikka қабул қилинган кундан бошлаб уларга ҳар бир курсдаги таҳсили учун алоҳида электрон дарсликлар ёзилган диск топширилади. Кутубхонамиз 30 мингдан ортиқ китоб фондига эга бўлса-да, у ерда талабалар тирбандлиги қузатилмайди. Чунки барча ўқув дастурларининг электрон матни мавжуд бўлиб, уни ҳар бир талаба уй шаронтида очиб мутолаа қилиши мумкин.

2013 йилнинг январь ойидан бошлаб, айрим асосий фанларнинг ўттиз фонзи инглиз тилида олиб борилмоқда. Филиалнинг 14 нафар профессори инглиз тилини мукамал ўрганган бўлиб, улар дарсларни инглиз тилида олиб боришмоқда. Бу эса ўз навбатида талабаларнинг ўз она тили бўлган ўзбек тилидан ташқари рус ва инглиз тилларида бемалол илмий ишлар олиб бориш ва мулоқот қилиш имконини беради.

Филиалимизда адабиётшунос олимлар, шоир ва ёзувчилар иштирокида адабий-бадний кечалар ўтказиб турилади. Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Орипов, Олий Мажлис қуйн палатаси қўмита раиси Акмал Саидов, файласуф олим Исмоил Соибназаров, академик Саидахроп Ғуломов ҳамда хорижий мамлакатлар элчиларидан Индонезия, Малайзия давлатлари, Россия федерацияси элчилари

билим юртимизда ўтадиган байрам ва тантаналарнинг азиз меҳмонларидир.

Олийгоҳ бир қатор машҳур олий ўқув юртлари билан яқиндан ўзаро фойдали алоқалар ўрнатган. Минг йиллик тарихга эга Италиядаги Болоня университети, Америка Қўшма Штатларидаги Нью – Палтзе университети, Индонезиянинг Гунадарма университети, Малайзиянинг UCSI университети, Жанубий Кореянинг ИНХА университети, Хитой давлатининг Шанхай университети билан тўғридан-тўғри алоқалар ўрнатиб, ҳар хил илмий-амалий анжуманлар ўтказиб турамиз. Бундай ўзаро алоқалар самарасини юкори баҳолаган Индонезиянинг Гунадарма университети илмий кенгашининг 2012 йил 13 сентябрдаги қарори билан каминга Университетнинг Фахрий доктори унвонини беришди.

Ҳарикки йилда бир бор анъанавий «Плеханов ўқишлари» халқаро анжумани ташкил этилади ва унда ўнлаб давлатлардан вакиллар қағнашишади.

Таълим масканимиз кўп миллатли. Афғонлар, озарлар, арманлар, бошқирлар, грузинлар, греклар, яҳудийлар, козоқлар, қирғизлар, корейлар, уйғурлар, туркманлар, тагарлар, руслар, хитой ва бошқалардан ташкил топган 25 хил миллат вакиллари аҳил ва иноқ билим олишмоқда.

Филиалимиз ташкил топгандан буён 1760 нафар бакалавр, 523 нафар магистр тайёрланган бўлса, уларнинг 95 фоиздан ортиги Ўзбекистоннинг йирик корхоналарида етакчи илмий ходим сифатида иш олиб боришяпти. Иш берувчи ташкилотлар орасида Ўзбекистон Марказий банки, «Ўзсаноатқурилишбанк», «Капиталбанк», Россиянинг «Лукойл» компанияси ҳамда реал ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган Ўзбекистоннинг вилоятлардаги йирик корхоналари етакчи ўрин эгаллайди.

Шахмат жонкуяри

– Талабаларнинг ўқшидан бун вақтлари қандай ўтади?

– Ўқув юртида ўқиш, малака ошириш, талабаларнинг ўз иктидорини намойиш этиши учун хилма-хил тўғараклар фаол ишлаб турибди. Шунинг учун «Талабаларнинг иш билан бандлик даражаси 24 соатдан ҳам ошади», десам хазилдек бўлса-да, бу муболаға эмас.

Филиалда спортнинг шахмат тури кенг йўлга қўйилган.

2012 йил 21 ноябрь – 5 декабрь кунлари Тошкент шаҳрида Гран-При туркумига кирувчи нуфузли халқаро турнир ўтганидан хабарингиз бор. Жаҳоннинг 12 нафар шахмат тождори иштирокида «Ўзбекистон тасвирий санъат галереяси»да ўтган турнирни талабаларимиз мезбон сифатида кузатди. Ташкилий ишларда кўмаклашишди.

Мусобака чоғида ФИДЕ президенти Кирсан Илюмжинов филиалимизга ташриф буюриб, талаба ёшлар билан учрашди. Яна шунинг мамнуният билан айтишим мумкинки, Халқаро шахмат федерацияси президенти 2013 йил октябрь ойининг охирида ўтадиган Бутунжаҳон талаба ёшларининг шахмат фестивали мезбонлигини бизнинг филиалга ишониб топширди.

– Кўнчилик сизнинг Тошкентда ўтган Гран-При туркумига кирувчи нуфузли халқаро мусобақада турнирнинг бош директори бўлганингизни, йирик спорт инженирининг юқори савияда ташкил этишига катта ҳисса қўшганингизни билмаса керак. Муштариоларга Халқаро шахмат Федерацияси билан алоқаларингиз тўғрисида гапириб берсангиз...

– ФИДЕнинг хакамларидан бириман. Шунингдек, республика «Шатранж» клуби директориман. 2012 йилда «Гран-При»дан ташқари пойтахтимизда ёшлар ўртасида ўтган Осие чемпиони хамда Георгий Агзамов халқаро хотира турнири директорлигини хам олиб бордим. Халқаро шахмат Федерацияси мутасаддилари камтарона меҳнатла-

римни юқори баҳолаб, “Шахмат ўйинлари ташкилотчиси” махсус унвони билан тақдирланди.

– *Шахматни севган, унинг ривожига ҳисса қўшаётган инсон сифатида ушбу спорт турининг бола тарбияси, унинг камил инсон бўлиб шаклланишига қўшадиган ҳиссаси ҳақида ҳам гапириб берсангиз...*

– Шахмат – санъат, шахмат – спорт тури, шахмат – маданият демакдир. Ҳозирги пайтда юртимизга оммавий гарб маданияти кириб келаётган бир пайтда шахмат ўйинлари билан талабаларни банд қилишнинг тарбиявий жиҳатлари кўп. Шахматни яхши ўйнаган киши автомобилни тартибли бошқаради. У нафақат йўл қодаларини, балки ўқиш ва иш давомида ҳам қонун-қоидаларни бузмасликка ҳаракат қилади. Ғалабага интилади.

Яқинда тўрт ёшли набирам Саидалихонга шахмат сипоҳларини таништирдим, «Мана бу подшо, бу Фарзин – унинг вазири, бу сипоҳ, бу от, бу эса рух», дея ҳар бирининг жойлашини ўрни ва юришлари ҳақида тушунча бердим. У билан шахмат ўйнаб, атайин ютқазиб бера бошладим. Ахир у кичкина. У ютгач, яна ва яна ўйнагиси келарди. Ютугидан қувониб, руҳи кўтариларди. Акси бўлса, шапшти пасайиб, шахматдан совуши мумкин. Шунинг учун ҳозиргача ўзаро ўйинимизда фақат Саидалихон ютяпти. Шу тарика илгари фақат «Тетрис» ўйнайдиган, телевизорда ҳар хил кўркинчли махлуқлар ҳақидаги мультфильмларни кўриб ўтирадиган набирам ишдан келишим билан менга шахмат ўйнашни таклиф этадиган бўлди.

– *Кейинги ўн-ўн беш йилда Ўзбекистонда шахматнинг ривожини қандай тасаввур қиласиз?*

– Болалигимда мактабларда оммавий равишда шахмат ўйнаганларини деярли кўрмаганман. Ҳозир эса республикамизнинг ҳар бир бурчагида ўғил-қизлар севиб дона суришмоқда. Ушбу спорт турининг ватани Ҳиндистон ҳисобланса-да, унинг тарихи аجدодларимизга бориб такалади. Ҳинд диёрида ҳукмронлик қилган шоҳ Бобур ўз саройида бу ўйинни севиб ўйнагани ҳақида маълумотлар бор. Бу

ўйин орқали душманни маҳв этиш, ундан ҳимояланиш, жанг олиб бориш усуллари ишлаб чиқилган. Ҳа пайтлар «Шатранж» – сарой аёнларининг севимли ўйини бўлиб, оддий халқ уни ўйнаш ҳуқуқидан маҳрум бўлган...

Муборак Истиқлол шарофати билан юртимизда шахматнинг жадал ривожланаётгани кишини қувонтиради. Рустам Қосимжоновнинг жаҳон чемпиони бўлгани миллатимиз шавкати янада улуғлаган бўлса, 8 ёшли Нодирбек Абдусатторовнинг тенгқурлари орасида дунё тожини кийгани мамлакатимизда ушбу спорт турининг келажаги порлоқлигини билдиради.

Ўзбекистон аёллар терма жамоаси 2010 йил ўтган Осиё ўйинларида кумуш медални қўлга киритиб, Нодира Нодиржонова, Нафиса Мўминова каби қизларимиз улкан ютуқлари ҳали олдинда эканини бутун китъага маълум қилди. Айни пайтда Рустам Қосимжонов муаллифлигида «Шахмат алифбоси» ўқув дарслиги тайёрланган бўлиб, ушбу спорт турининг мактаб дастурига фан сифатида кириши бўйича ҳаракатлар ҳам йўқ эмас.

Меҳрининг чуқур илдизлари

– Ота-онанинг фарзандлари камолоти учун масъуллик, берган тарбияси ва муҳаббати уларнинг келажагини белгилайди. Шу ўринда, ота-онангиз ҳақида ҳам гапириб берсангиз...

– Отам раҳматли Абдураҳмон Хўжаев эл учун яшади. Чирокчи туманидаги «Ёш Ғайрат» жамоа хўжалиги раиси ва бошқа катор вазифаларда ишлади. Мудом халқ учун қайғурди, инсонларнинг таълим, билим олиши тарафдори бўлди, шу йўлда тарғибот-ташвиқот қилди. Қишлоқларда яшаётган ёппасига саводсиз аҳолининг саводсизлигини тугатиш, қишлоқ ҳудудидаги мактабларни таъмирлаш, маданий-маърифий ишларни йўлга қўйишда у кишининг амалга оширган ташкилотчилик ишларини замондошлари ҳамон фахр билан эслашади.

«Ота» деган сўз бенихоя юксак мақомда юради. Чунки аждод, уруғ, кабила, оиланинг шохсупада, қон-қардошлик шажарасининг бошида Ота тимсоли туради. Отажоним хакидаги порлок хотираларимни атоқли халқ шоиримиз, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Ориповнинг қуйидаги ажойиб шеъри билан изоҳлашни истардим:

Ўғлим, сурамасман сендан мол-дунё,
Уй ҳам қуриб берма, майли, аломат.
Майли, кўзларимга бўлмагин зиё,
Ёнимда юрсанг бас, соғу саломат.

Майли, кўтармагил мени елкангда,
Қалқон ҳам бўлмагин ёғса маломат.
Бир куни ёстикка бошим етганда,
Тепамда турсанг бас, соғу саломат.

Минг кўйи бор ота боласидан жиллакурса битта кўйи кутади. Минг тиллали она боласидан бир мисқол бўлса ҳам совға кутади. Ҳа, отанинг уйида қоп-қоп уни, дастурхонни тўкин бўлсин, барибир боласидан икки дона иссик нон кутади. Гап кўйда ҳам эмас, нонда ҳам эмас, олтинда ҳам эмас. Гап меҳр-оқибатда. Ана шуларнинг тагида ота-онага иззат-хурмат, меҳр-муҳаббат ётади.

Ота-она фарзанди олиб келган қимматли озиқ-овқат, кийим-кечакни эмас, чирокдек ёнган меҳр-оқибатни кўради. Олиб келибдимми, илинибдимми, ўзидан орттирибдимми, демак, болам менга меҳр-оқибатли экан, деб севинади. Меҳр-муҳаббатим бор экан, дейди. Чунки инсон ош-овқат билангина қатта бўлмайди. Меҳр-муҳаббат билан ўсиб-улғаяди. Меҳр-оқибат, хурмат-иззат бўлмаса, дунёдаги ягона ақлли мавжудот бўлмиш инсоннинг хайвондан фарқи қолмайди.

Онам раҳматли. Ўғилой ая Абдурахимбой кизи, оилада соғлом муҳит барқарорлигини таъминлаб турардилар: «Бир-бирларингизга меҳр-оқибатли, қатталарга хурмат-эътиборли, ёшларга эса меҳрибон бўлинглар» – деб уқтириб,

шу фазилятларни бизга сингдиришга ҳаракат қилнишдан чарчамасди.

Ўз бошимдан ўтган бир воқеа ҳеч ёдимдан чикмайди. 1987 йилнинг 30 марти. Хотира кунини ота-она ҳузурда ўтказиш ниятида тонгда ўрнимдан туриб, коронгуликда беҳосдан йикилиб тушдим ва чап оёғим болдиридан сиғиб кетди. Воқеани онамдан канча яширмайлик, мени тушида кўрган онам 4 апрель куни «Шаҳрисабз – Тошкент» йўналишидаги самолётда учиб, хонадонимизга кириб келдилар. Бу онамнинг илк бор самолётга чиқиши эди.

Шунда она ва боланинг режалаштирилмаган учрашуви ҳамда онаизорнинг аччиқ, аламли кўзёшларини кўриш нечоғлик оғир бўлганини ҳар қандай одамнинг ҳам ҳис этиши кийин эмас.

Оилада ўн нафар фарзандмиз. Падари бузрукворимиз бизнинг тарбиямизга доимо эътибор берар, барчамизнинг хатти-ҳаракатимиз, юриш-туришимизни қаттиқ назорат қилар, баъзан аёвсиз тергар эдилар. Ютуқларимизга караганда кўпроқ хато-камчиликларимизни тез-тез эслатиб, оғохлантириб турардилар отам. Онам раҳматли кўнгли бўш, юмшоқ феълли бўлганликлари учунми, бизнинг ёнимизни олар эди. Отамдаги қаттиққўллик ва онамдаги мулоимлик тўқнашган пайтларда отам: «Мен фарзандларимга пухта тарбия берсам, интизомли ва одобли бўлишларини талаб қилсам, эрта бир кун улар ҳаётда коқилмасдан яшайдилар. Бу менинг оталик бурчим», – деган қатъиятли сўзлари янграрди.

Тарбия масаласи

– Сизнингча, бола, ёмон ва яхши деган сифатларга кўпроқ қандай сабабларга кўра муяссар бўлади?

– Оилада ота-она ўртасидаги самимий ҳурмат, меҳр-муҳаббат, назокат ва уят, андиша, ҳаё ва ибод, ўзаро маслаҳат фарзандларга ўрнак намунасиндир. Жанжал-тўпалон, ўзаро ишончсизлик бўлган оилалардан қут-барақа кўтарилади. Фарзандлар ўз ота-оналарини ҳурмат қилмай

кўядилар. Боланинг олдида ота, кизнинг олдида она ичкиликка берилса, оз вақтдан кейин фарзандлар ҳам шунга ўрганади. Қизнинг олдида ярим яланғоч юрган ота, ўғилнинг рўпарасида уна-элик сураверадиган она ҳаё ва ибо тўғрисида маслаҳат бермаганлари маъқул. Чулки бу мунофиқона ҳаракатлар тарбияга дарз етказди, болаларга қор қилмай кўяди.

Буюк мутафаккир ва табиб Абу Али ибн Сино ҳозирча кам ўрганилган «Тадбири манзил» асарида боланинг оилавий тарбиясига алоҳида эътибор қаратади. Аслида бола тайёр одат ва кўникмалар, ҳулқ-атвор билан туғилмайди. Бундай ҳусусиятлар унинг ҳаётида секин-аста ўзгалар тажрибаси, аجدодлар анъаналари, таълим-тарбиянинг самарали таъсирида шакллана боради.

Ибн Сино ижтимоий-ахлоқий, педагогик фикрлар тарихида биринчилардан бўлиб, аёлларнинг бола тарбиясидаги ўрнини, макомини чуқур билган аллома сифатида машҳур. Олим ўн етти ҳислат соҳибаси бўлган аёлни беназир мураббий деб ҳисоблайди. Буларга аёлнинг оқила ва иймон-эътиқодлилиги, шарм-ҳаёли ва ор-номуслилиги, зийрак ва фаросатлилиги, ёқимтойлиги, ўз эрига меҳру муҳаббат кўйганлиги, бетга чолмаслиги, эзма бўлмаслиги, итоаткорлиги, дилининг поклиги, эри орқасидан гийбат қилмаслиги, покизалилиги, вазмишлиги, жиддийлиги ва улуғворлиги, оғир дамларда эрининг дардига малҳам бўла олиши, меҳрибонлиги қабилар қиради. Бундай ҳислатларга эга аёлга оиланинг зеби зийнати ҳисобланган бола тарбиясини бемалол ишониб топширса бўлади.

Болаани кичиклигидан юмушга, кучи етадиган ишларга, меҳнатга ўргатиб бориш керак. Ана шу юмушларни бажариш орқали боланинг аклий қобилияти ҳам ривожланади. Унинг атрофдаги оламга, ҳаётга ўзи идрок этган ва ўз шахсий фикр-мулоҳазасига асосланган нуқтаи назари юзага келади. Боланинг мустакил ҳаракат қилишига, шахс сифатида шаклланишига замин яратилади. Унда билим орттиришга кизикниш кучая боради.

Шундай экан, баъзи ота-оналар фарзандини авайлаб, уни турли юмушларни, кўлидан келадиган ишларни бажаришдан асраб, пайпаслаганларида кўпол хагога йўл кўйган бўладилар. Бундай хато аялчли оқибатларга олиб келиши тайин. Улар буни тушунганларида эса кеч бўлади.

Бола феъли шундайки, у доимо бирор-бир янги нарсани билиб, ўрганиб боргиси келади. Ана шу янги нарса билим, илм бўлса-ку, кошки-я. Лекин бу нарса билим, илм бўлмай, уларнинг ўрнини хар қандай бошқа нарсалар, шу жумладан, биринчи навбатда, кўча-кўй, бекорчи ўртоқлар эгаллаши мумкин. Кўча ҳам ўзига хос бир мактаб, лекин охири бахайр бўлмаслиги ҳам мумкин бўлган мактабдир. Дарслардан кейин бола ўз ҳолига ташлаб қўйилса, у кўчанинг ихтиёрига тушиб қолиши, бошланишига сўқиниш, чекишни ўрганиши ҳеч гап эмас. У ёғи нима бўлиши ўзингизга аён...

– Билим олиш ва фан чўққилари сари интилиш мезонлари қандай?

– Билим – бу дунёни англаш, дунёда, ҳаётда ўз ўрнини топиб, унда мустаҳкам оёкка туриш деганидир. Билиш, билим олиш – инсоннинг бурчи. Шу сабабли тарбия муаммоси илм ва таълим бериш муаммолари билан узвий боғлиқ ҳолда олиб қаралиши керак. Аллоҳ берган истеъдод меҳнат билан чархлаб бориlmаса, хиралашиб қолиши мукаррар.

Ўрганилаётган билимларни ёд олиш, хотирада сақлаш ва кези келганда тез-тез такрорлаб туриш таълим ва тарбия жараёнида муҳим ўрин эгаллаб, бола хотирасини мустаҳкамлайди. Илмлар чашмасига кириб боришини таъминлайди. Тарбияланувчида муайян тартиб-ингизомни шакллантиради, дунёвий ва диний масалалар юзасидан тегишли баҳс-мунозаралар юритиш маданиятини, амалий кўникмаларни янада юксалтиради.

Истеъдод – мияни билим билан озиклаб борадиган манбадир. Инсоннинг ақл-идроки унга берилган энг қудратли кучдир. Илм эса ушбу кучни озод этиш, эркин кўйиш воситасидир.

Инсон ақл-идрокеиз, заковатсиз яшай олмаслиги каби кишилик жамияти ҳам илмсиз яшай олмайди.

Қимматли билимларга тўлиқ эга бўлиш учун ўзгалардагини ўзлаштирибгина қолмай, ўзингдагини ҳам ўргатишинг керак. Билишнинг уч погонаси бор. Булар савод, таълим ва илмдир. Таълим – инсон яратган хазина, савод ушбу хазинанинг калитидир.

Энг яхши илм жамиятга наф келтирадиганидир. Яъни, илм жамиятга моддий ва маънавий такомиллаштиришга хизмат қилиши зарур.

Ҳақиқий олим илм орқали бойишни ўйламаслиги керак. Илмнинг ўзи инсонни бойитади. Олим камтарин бўлиши даркор. Олим учун илм касб эмас, балки унинг қисмати, тақдиридир. Ўқимок ҳеч қачон кеч эмас. Чунки жисдан фарқли ўлароқ, инсон ақлига қариш хос эмас. Ақл ёш ошган сайин етилиб боради. Энг яхши устоз – бошқаларни ўқитиб, ўзи ҳам ўқиб-ўрганадиганидир.

Зиёлилар оиласи

– Сизнинг нафақат академик, кўпلىб олимларнинг устози, балки республикамиз илму фани ривожига ҳисса қўшаётган зиёли фарзандларнинг меҳрибон отаси, намунали оила бошлиғи эканлигингиз таҳсинга лойиқ. Келинг, суҳбатимизни оилангиз ҳақида давом эттирсак...

– Беш нафар фарзандим бор. Тўнғичим Олимжон Тошкент Давлат иктисодиёт университетининг «Халқаро иктисодий алоқалар» факультетини тугатган. У 2005 йил 11 июль куни «Жисмоний шахсдан олинадиган солиқлар тизимини ва уни такомиллаштириш муаммолари» мавзусида докторлик диссертациясини илмий кенгашда муваффақиятли химоя қилди.

Кичик ўғлим Саид Одилхон ҳам акаси изидан бориб, шу университетда таҳсил олди. У ҳам фан доктори. Айни пайтда Ўзбекистон олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг ўрта махсус касб-ҳунар таълими марказида бошқарма бошлиғи бўлиб ишламоқда.

Қизим Нигора Тошкент банк коллежида катта ўқитувчи. Нодира қизим ҳам фан доктори, профессор. У Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университетининг Тошкент шаҳридаги филиалида фаолият олиб боради.

Кенжа қизим Гулнорахон – Тошкент Давлат иқтисодиёт университетида катта ўқитувчи бўлиб ишлаб келяпти. У иқтисод фанлари номзоди.

Турмуш ўртоғим Бибинойша Абдурахмонова «Фан» илмий текшириш институтида раҳбар муовини бўлган. Ҳозир нафақада, набиралар тарбияси билан банд.

– Сизнинг ва оила аъзоларингизнинг илму фан ривожини йўлидаги ҳаракатларингизга омадлар тилаймиз. Мазмуни суҳбатингиз учун раҳмат!

ОРЗУЛАРДАН КУЧ ОЛГАН ИНСОН

Ҳеч кимга сир эмас, оғир атлетика республикамизда энг ривожланган спорт турларидан ҳисобланади.

Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси раҳбарларининг жонбозлиги туфайли республика биринчилиги, чемпионати ва кубок баҳслари юқори савияда ташкил этилмоқда. Истеъдодларнинг кўплиги мураббийларга кучли терма жамоаларни шакллантиришда қўл келаётир. Ўсмирлар, ёшлар ва катталар терма жамоаларимиз халқаро мусобакалар олдидан ўқув-машғулот йигинларида иштирок этиб, тайёргарликни маромига етказишяпти ва нуфузли турнирларда юқори натижалар қўлга киритилмоқда. Узокка бормайлик, 2013 йилнинг ёзида (июль ойида) Россиянинг Қозон шаҳрида ўтган Бутунжаҳон талабалар универсиадасида ҳамюртимиз Руслан Нуриддинов даст кўтаришда 190 кг, силтаб кўтаришда 222 кг, жами 412 кг натижа билан олтин медални қўлга киритди. Қувончлиси, у жаҳон универсиадаси рекордини янгиллади. Шунингдек, 77 кг вазн тоифасидаги вакилимиз Улугбек Алимов 351 кг натижа билан кумуш, хотин-кизларимиздан Манзураҳон Мамасолиева 69 кг вазн тоифасида бронза медали соҳибига айланди.

Бундан ташқари, Руслан 2013 йил Қозоғистоннинг Остона шаҳрида ўтган навбатдаги Осиё чемпионатида иккикурашда энг юқори – 420 кг натижа кайд этиб, китъа чемпиони деган шарафли номга ҳам сазовор бўлди. Буигача у 2011 йилда Францияда ўтган жаҳон чемпионатида кумуш медал соҳибига айланганди. Остонада, шунингдек, аёллар терма жамоамиз аъзоси Марина Сисоева кўксини бронза медаллари бегадн.

Энг эътиборлиси, 2013 йилнинг 7 – 13 апрель кунлари пойтахтимиздаги «Ўзбекистон» спорт мажмуасида оғир атлетика бўйича ўсмирлар ўртасида жаҳон чемпионати юқори савияда ташкил этилди.

Бу ҳали ҳаммаси эмас. Мамлакатимизда спортни ривожлантиришга берилаётган эътибор сабаб Халқаро оғир

атлетика федерацияси томонидан 2017 йилда Утиши лозим бўлган катталар ўртасидаги жаҳон чемпионати мезбонлиги ҳам Тошкент шаҳрига ишониб топширилди. Хуллас, оғир атлетика оламида ҳамюртларимиз калбини қувончга, ифтихорга тўлдирадиган янгиликлар кўп.

Шу боис, Ўзбекистон ва Оснё оғир атлетика федерациялари вице-президенти, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий Шаҳрулло Маҳмудов билан суҳбат уюштирдик.

Суҳбатни эътиборингизга ҳавола этишдан олдин Шаҳрулло Маҳмудовнинг спортчилик йиллари, мураббийлик фаолиятидаги зафарлар ва бу галабалар ортидаги машаққатлар ҳақида тўхталишни лозим топдик.

Оғир атлетикага шлк қадам

«Инсон ўз тақдирини ўз қўли билан яратади», дейишгани тўғри экан. Инсонларга турлича таъриф бериш мумкин: кучли инсон, оддий одам, ожиз киши. Хўш, кучли инсон қандай бўлади, ўзи?

Фикри ожизимча, Яратган томонидан берилган қобилиятни, куч ва иқтидорни вақтида англаб, уни кучайтирган, фойдаланган ва бунинг ортидан улкан ютуқларга эришган кишиларни кучли инсонларга мисол қилишимиз мумкин.

Куч ва иродаси, мураббийлик соҳасидаги ютуқлари тўғрисида бугунги қаҳрамонимиз Шаҳрулло Маҳмудовни бемалол кучли инсонлар тоифасига қўшсак бўлади...

У 1970 йил 13 сентябрь санаида Бухоро вилояти Вобкент туманида туғилган. Тақдирни қарангки, Шаҳрулло оғир атлетикачи эмас, балки футболчи бўлиб кетиши мумкин эди. Бир неча йил футбол тўғрисида катнаган қаҳрамонимиз Бухоронинг «Бинокор» футбол жамоаси ўринбосарлар таркибида машгулотларда катнашди. Аммо унинг пешонасига дарвозага кетма-кет тўплар киритиш эмас, балки оғир атлетика бўйича чемпионлар тарбиялаш ва шу меҳнатлари ортидан республикада хизмат кўрсатган мураббий бўлиш бахти ёзилган экан...

Шаҳруллонинг футболдан оғир атлетикага ўтишига асосий сабабчи мураббий Абдулла Тоғаев, десак асло адашмаймиз. Асли касби архитектор бўлишига қарамасдан оғир атлетика тўғараги очган устоз вобкентлик бир гуруҳ ёшларнинг меҳрибон мураббийсига айланди...

Эски ҳаммомнинг бир қисмида жойлашган машғулотлар залига келувчилар орасида ёш Шаҳрулло ҳам бор эди. Машқларга киришган пайтда 16 ёшга кадам қўйган Маҳмудов гарчи, анча кеч бўлса-да, оғир атлетиканинг сир-асрорларини кунт билан ўргана бошлади. Орадан 5-6 ой фурсат ўтиб, дастлабки мусобақада (Самарқандда) ўз омадини синаб кўриб, тўртинчи ўринни эгаллади.

Кимлардир ундаги иштиёқдан, оғир атлетика спорт турига бутун вужуди билан меҳр қўйганидан ҳайратга тушса, яна кимдир «анча кечикканини, энди бу спорт туридан ҳеч нарсага эришолмаслигини» айтиб, уни шаштидан қайтармоқчи бўларди.

Шаҳрулло 1988 йилда Бухоро Давлат университетининг Жисмоний тарбия факультетига ўқишга кириб, олдида улкан мақсадлар қўйганини яна бир бор исботлади. Олий ўқув юртида Раим Каримов, Ҳасан Шарипов сингари соҳа фидойилардан оғир атлетика сабоқларини олди. Ҳатто кишда бетон залнинг ҳаддан ташқари совуқ бўлиши ҳам унинг спорт турига бўлган мухаббатини сусайтира олмади.

«Машқда кийин бўлса, мусобақада осон бўлади», дейишади. Талабалик йилларида Маҳмудов Бутуниттифок универсиадасининг республика босқичида яхши катнашиб, фахрли учинчи ўринни эгаллади.

Институтни тугатиб, Фарғонада ҳарбий хизматни ўтади. Албатта, Шаҳруллодек истеъдодли, соғлом ва бақувват йигитлар армиянинг таянчи, ишончи бўлиши кундай равшан. 1991 – 1992 йиллар, Истиклолнинг дастлабки йиллари. Миллий армиямиз ташкил бўлганига ҳам кўп фурсат бўлмаган. Ҳарбий қисм раҳбарлари Маҳмудовдан офицер лавозимида хизматни шартнома асосида давом эттиришни сўрашди.

Яхшигина маош, лавозим таклиф қилинди. Бу ҳақда Шаҳрулло Маҳмудов шундай хотирлайди: «Рост, ҳарбийликни ҳам ёқтирардим. Бу соҳага қизиқишим йўқ эмасди. Бироқ спортда катта галабаларга эришолмаганим учун мураббийлик қилиб, чемпионларни тайёрлаш истаги тинчлик бермасди. Шу истак туфайли ортга қайтдим».

Уни Бухородаги I-сонли Олимпия захиралари болалар ва ўсмирлар спорт мактабига ишга қабул қилишди.

«Бухоро ва сизнинг машгулот залингиз оралиғи 25 километр. Биз сизни қандай назорат қиламиз?», дея унчалик ишонқирамаган спорт мактаби раҳбарлари унга 0,25 ставка иш беришди.

Аmmo Шаҳрулло Маҳмудовни назорат қилиш шарт эмас эди.

Иш бошлаганига бир ой бўлмаёқ шогирдларидан Рамз Маҳмудов, Нурулла Тоғаев, Музроб Тоҳиров, Маҳмуд Тоғаев вилоят биринчилигида шохсупанинг энг юкорисидан жой олди.

«Қисқа вақтда қандай қилиб натижа чиқариш мумкин?», – деган табиий савол туғилади.

Аслида Маҳмудов бунгача ҳеч қаердан ҳеч қандай маош олмасдан бир неча ёшларга оғир атлетика сирларини ўргатиб келаётган эди. Унинг меҳнаткашлиги ва яхши натижаларини кўрган спорт мутасаддилари ёш мураббийнинг ишини тўлиқ ставкага кўтаришди.

Шу тариқа мусобақалар мусобақага, натижалар натижага уланиб кетди. 1997 йилда Нукусда ўтган Республика ёшлар ўйинларида Бухоро вилоят терма жамоаси аъзолари Маҳмуд Тоғаев, Фуркат Саидов ёш бўлишларига қарамасдан голиб чиқди.

1998 йилда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий Юрий Арутюнянц хотирасига бағишланган анъанавий турнирда шогирдлари Маҳмуд Тоғаев, Сухроб Муинов биринчи, Фуркат Саидов иккинчи ўринни эгаллаб, яна бир бор мухлису мутахассисларнинг ишончини қозонди.

Шу кезларда Маҳмудовни пойтахтга ишга таклиф қилишди. Шаҳрулло Республика Олимпия захиралари коллежи оғир атлетика бўлими ва мамлакат ёшлар терма жамоасида иш бошлади.

Вақтининг силсиласида мураббийдаги мақсад сари дадил интилиш, машаққатларни мардонавор тарзда енгиб ўтиш характери унинг шогирдларида ҳам шакллана борди. 1999 йилда Хитойда ўтган ёшлар ўртасидаги Осиё чемпионатида шогирди Маҳмуд Тогаев китъа чемпионлигига эришди.

Қарангки, бу муваффақият навбатдаги ишончга ўз турткисини берди. Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси мутахассислари бир овоздан Шаҳрулло Маҳмудовни Ўзбекистон ёшлар терма жамоасининг катта мураббийлигига ўтказишди.

Тумандан чиққан мураббий зинама-зина юкорилаб, республика миқёсида танилганди. Зиммасидаги масъулият ҳам ошганди. Яъни, у энди бутун бошли мамлакат оғир атлетикаси келажагига жавобгар бўлганди.

Буни теран ҳис қилган Маҳмудов катъият билан шогирдларини жипсештирди. Улардаги салбий қусурларни йўқотиш бўйича каттик назоратни йўлга қўйди. Жамоада ўзибўларчилик эмас, ҳамжихатлик, яқдиллик шаклланди. Ҳар бир вазн тоифасида соғлом рақобат юзага келди. Ўз устида ишламай қўйган ёки юлдузлик касалига чалинган баъзи спортчиларни жазолаш, уларнинг интизомини йўлга қўйиш устида катъий иш борди.

Интизом ва тартибли машғулотлар ўз самарасини бермай қолмади: 2002 йилнинг апрель ойида Таиланд давлатида ўтган навбатдаги Осиё чемпионатида барча вазн тоифасида ҳамюртларимиз шохсупадан жой олди. Жумладан, 50 кг вазн тоифасида Руслан Алпанов бронза, 62 кг да Нурулло Тогаев олтин, 69 кг вазнида Маҳмуд Тогаев кумуш, 77 килограмми полвонлар баҳсида Фуркат Саидов кумуш, 85 кг да Вячеслав Тен бронза, вазни 105 кг дан юкори бўлган атлетлар орасида Андрей Мартемьянов кумуш медалига эришиб, Ўзбекистон ёшлар терма жамоасининг умумжамоа ҳисобида биринчи ўриндан жой олишини таъминлади.

Худди шу йилнинг июлида ёшларимиз Туркиянинг Измир шаҳрида ўтган жаҳон чемпионатида ҳам зафар қозонишди: умумжамоа ҳисобида учинчи поғона. Унда Маҳмуд Тоғасев ва Бахтиёр Нуруллаев мундиалнинг қумуш медалига сазовор бўлган бўлса, Алишер Мамбеков 105 кг вази тоифасида бронза медали соҳибига айланди. Мусобақада қолган вакилларимиз ҳам қучли олтиликдан жой эгаллаб, умумютуққа ўз улушларини қўшишди.

Бизнинг жонажон Ватанимизда спортга эътибор сиёсат даражасига қутарилганлиги боис, халқаро майдонларда юрт шарафига ҳисса қўшган спортчи ва мураббийларга муносиб рағбат кўрсатилади. Ўзбекистон ёшлар терма жамоасининг Осиё ва жаҳон чемпионатларидаги оламшумул ғалабалари сабаб, (2002 йилда) Мустақиллик байрами арафасида Юртбошимиз Фармонига асосан, Шаҳрулло Маҳмудовга «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий» фахрий унвони берилди.

Федерация янги босқичда

Шаҳрулло Маҳмудов 2001 йилдан мураббийлик билан бир қаторда Ўзбекистон оғир атлетика федерациясида бош қотиб вазифасини ҳам бажарарди.

Бу пайтда республика оғир атлетика федерацияси жамоатчилик асосида фаолият кўрсатар, шу боисдан, ҳуқуқ ва имкониятлари чегараланган эди. Шаҳрулло Маҳмудов ва катталар терма жамоаси устози Рашид Матқаримовнинг савий-ҳаракатлари билан федерация қайтадан ташкил этилди, унга юридик мақом берилди. 2003 йилда Федерацияга Навоий қон-металлургия комбинатининг «Зарафшон» қурилиш бошқармаси бош хомий этиб бириктирилди. Зарафшон, Чирчиқ шаҳарларида, Тошкент вилоятининг Чорбоғ кўرғончасида терма жамоа базалари ташкил этилди. Масъулиятли халқаро мусобақалар олдида ўқув-машгулот йиғинлари ташкил этиш йўлга қўйилди.

Шаҳрулло Маҳмудов 2003 – 2006 йилларда мамлакатнинг катталар терма жамоасини бошқариб, терманинг Афина Олимпиадасида кучли ўнликдан жой олишига ўз ҳиссасини қўшди. Ёдингизда бўлса, 2004 йилда Греция пойтахтида XXVIII ёзги Олимпия ўйинлари ўтиб, унда оғир атлетикачиларимиздан Александр Уринов (105 кг) 7-ўрин, Игор Халилов (+105 кг) 9-ўрин ҳамда 17 ёшли Фурқат Саидов 14-ўридан жой эгаллаганди.

Ташкилотчилик

Федерация бош котиби зиммасида нафақат миллий федерация ишини ташкил этиш, балки унинг халқаро майдонларда ҳам нуфузини кўтариш вазифаси юкланган. Шаҳрулло Маҳмудов бу борада сезиларли силжишларни амалга оширди.

Масалан, 2005 йилда Чирчик шаҳрига ёшлар ўртасидаги Осиё чемпионати мезбонлиги ишониб топширилди. Мусобақа чоғида Маҳмудов ташкилий ишларда ўзини кўрсатди.

Спорт турининг жадал ривожланиши учун бу каби халқаро мусобақаларнинг тез-тез ўтиши жуда муҳимлиги ҳеч кимга сир эмас. Биринчидан, маҳаллий ёшларда ўз маҳоратини кўрсатиш учун яхшигина имконият вужудга келса, иккинчидан, Халқаро ва Осиё оғир атлетика федерацияси мутасаддиларининг юртимиздаги шароитлар билан яқиндан танишиши йўлга қўйилади.

Ўзбекистондаги дастлабки халқаро мусобақа мезбонлиги аъло даражада уддалангач, юртимизда бирин-кетин йирик турнирлар ўта бошлади. Санайдиган бўлсак, 2006 йилда Тошкентда Осиё чемпионати, 2009 йилда Қитъа кубоги, 2010 йилда ёшлар ўртасида Осиё чемпионати (Сингапурда ўтадиган бутунжаҳон ёшлар Олимпиадасига саралаш турнири), 2011 йилда Осиё кубоги баҳслари, 2013 йилги Жаҳон чемпионати шулар жумласидандир.

Англаган бўлсангиз, 2005 йилдан эътиборан, Маҳмудовнинг фаолиятида мураббийлик ишлари ташкилотчилик

йўналишига алмашди. Ундаги салоҳият халқаро конгрессларда ҳам эътироф этилди. 2002 – 2006 йилларда Осиё оғир атлетика федерациясида техник кўмита аъзоси, 2007 – 2010 йилларда Ижрония кўмита аъзоси, 2011 йилдан эса Осиё оғир атлетика федерацияси вице-президенти этиб сайланди. Вице-президент Шаҳрулло Маҳмудов айни пайтда Осиёда оғир атлетикани тарғибот-ташвиқот қилиш ҳамда мусобақалар ташкил қилиш ишларинга жавобгар шахс сифатида фаолият юритмоқда.

Жаҳон ҳайратда

– Шаҳрулло ака, 2013 йилнинг 7 – 13 апрель кунлари Тошкентдаги «Ўзбекистон» спорт мажмуасида ўсмирлар ўртасида ўтган жаҳон чемпионати тафсилоти ва таассуротларингиз билан ўртоқлансангиз?

– Мусобақа олдида Халқаро Оғир атлетика федерацияси президенти Томаш Аян мамлакатимиз раҳбари Иллом Каримов билан учрашди ва юртимизда спортни, хусусан, оғир атлетикани ривожлантиришга берилаётган эътибор учун Ўз мионатдорчилигини билдирди. Шунингдек, Томаш Аян 2017 йилда катталар ўртасида бўладиган жаҳон чемпионати мезбонлигини ҳам Ўзбекистонга ишониб топширилгани ҳақида Ижрокўм конгрессида ва ўсмирлар ўртасидаги жаҳон чемпионатининг очилиш маросимида эълон қилди.

Бужуда катта масъулият ва юракларни фаҳрга тўлдирадиган янгиликдир. Бевосита ўсмирлар ўртасидаги жаҳон чемпионати га тўхталсам, унда дунёнинг бешта қитъасидан 64 та энг кучли терма жамоа таркибида 805 нафар спортчи голиблик учун баҳс олиб борди. АҚШ, Россия, Франция, Туркия, Германия, Россия, Хитой каби оғир атлетика майдонида кўзга кўринган мамлакатлар қаторида узок Уганда, Нигерия, Мадагаскар, Венесуэла, Чили, Аргентина ва бошқа давлат спортчилари серкўён диёримиз билан тапишишди. Юртимизнинг кенг имкониятлар мамлакати эканлигига, бағрикенг халқимизнинг меҳмондўстлигига гувоҳ бўлишди.

2013 йил бошидан ўсмирларимиз Баҳром Абдумаликов, Ойбек Тургунов, ёшлар терма жамоаси устози Борис Савченко, Шариф Шоҳназаров мураббийлигида мазкур турнирга пухта ҳозирлик кўришди. Чирчиқ ва Қозоғистоннинг Толдикўрғон шаҳарларида ўқув-машғулот йиғинида катнашди.

Бизда ўтган IV жаҳон чемпионати 2014 йилда Хитойнинг Нанжинг шаҳрида ўтказиладиган ўсмирлар ўртасидаги II Олимпиада ўйинларига йўлланма берадиган дастлабки ва энг асосий мусобака эди. Шу боис унга нисбатан кизиқиш, эътибор жуда юқори бўлди. Қондага мувофиқ, ўсмирлар ўртасида умумжамоа ҳисобида 1-9-ўринни эгаллаганлар иккитадан, 10-16-ўринни банд этган терма жамоалар биттадан лицензия соҳибига айланди. Қизлар баҳсида эса 1-7-ўринни кўлга киритган терма жамоаларга иккитадан, 8-15-поғонадан жой олганларга биттадан йўлланма тақдим қилинди.

Ўсмирлар ўртасидаги беллашувларда юртимиз шарафини Машҳурбек Йўлдошев, Ғолибжон Неъматуллаев, Абдуқодир Абдухалилов, Суннатилла Шюкиржонов, Элёр Кенжаев, Азим Ғаниев, Азамат Шарипов ва Амирзода Иброҳимов ҳимоя қилди. Қувонарлиси, умидли спортчимиз Машҳурбек Йўлдошев (50 кг) штангани даст кўтаришда 86 килограмм, силтаб кўтаришда 110 килограмм, икки кураш бўйича 196 килограмм натижа кайд этиб, учта бронза медалига сазовор бўлди.

Терма жамоамизнинг қолган аъзолари гарчи совриндорлар сафидан жой олишолмаган бўлса-да, уларнинг чиқишлари мухлису мутахассислар томонидан юқори баҳоланди. Ҳамюртларимиз тўплаган муҳим очколар туфайли Ўзбекистон терма жамоаси II ўсмирлар Олимпиадасига иккита йўлланмани кўлга киритди.

Шунингдек, Миср, Эрон, Руминия, Ҳиндистон, Арманистон, Мексика, Россия ва Қозоғистон терма жамоалари ҳам иккитадан, Колумбия, Польша, Таиланд, Вьетнам, Венесуэла, КХДР ва Украина вакиллари эса биттадан лицензия соҳиби бўлди.

Натижамиз – умумжамоа ҳисобида 64 давлат орасида 9-ўрин. Оғир атлетикада юқори натижаларга эришиш учун

халқаро тажрибанинг бўлиши, спортчининг руҳий тайёр-гарлиги жуда муҳим. Тошкентдаги мусобақа ўсмирларимиз учун катта мактаб вазифасини бажарди.

– 2017 йилги жаҳон чемпионатини ўтказишга қандай ҳозирлик кўрилмоқда?

– Халқаро оғир атлетика федерацияси ўз Конгрессида жаҳон чемпионати мезбонлигини Ўзбекистонга берар экан, спортга ҳукумат даражасида эътибор берилаётганини эътироф этди. Бу ҳам давлатимизнинг обрўси учун хизмат қилади. Қолаверса, юртимизда бундай нуфузли мусобаканинг ўтиши Ўзбекистонни янада дунёга танитиш, туризм соҳасини ривожлантиришга ҳам хисса қўшади. Жаҳон чемпионатига пухта ҳозирлик кўриш мақсадида Тошкент шаҳрида оғир атлетикани ривожлантириш марказини ташкил этиш режалаштирилган.

– Албатта, бу ўртада 2016 йил Бразилияда ўтадиган навбатдаги ёзги Олимпия ўйинлари ҳам бор...

– 2008 йил Пекинда ўтган Олимпиадада икки нафар оғир атлетикачимиз иштирок этганди. Президент Ислам Каримовнинг 2009 йил 5 январь санасида имзолаган «Ўзбекистон Республикаси спортчиларининг 2012 йил Лондон шаҳрида бўлиб ўтадиган XXX ёзги Олимпиада ва XIV Паралимпиада ўйинларида иштирок этишга тайёр-гарлиги тўғрисида»ги Қарори эълон қилинган барча терма жамоалар аниқ дастур асосида иш олиб боришди. Биз ҳам терма жамоага хориждан мураббий жалб қилдик. Туркияда бир неча жаҳон ва Олимпия чемпионларини тайёрлаган Жафер Топчу юртимизда иш олиб борди. Бунинг натижасида оғир атлетикачилар томонидан Лондон Олимпиадасига олти йўлланма қўлга киритилди.

Лондонда эса ҳамюртимиз Руслан Нуриддинов тўртинчи, Иван Ефремов эса бешинчи поғонадан жой эгаллаб, медалларни қўлга киритишга жуда яқин бўлишди.

2016 йилда Рио-де-Жанейрода ўтадиган навбатдаги Олимпиада баҳсларида оғир атлетикачиларимизнинг ҳам бошқа

спорт турлари каторида Ўзбекистон делегациясига ғалабасига ўз медаллари билан ҳисса қўшишини орзу қиламан.

Ҳукумат эътибори, яратилган шароитлар натижасида илк бор катталар ўртасидаги жаҳон медали қўлга киритилди. Руслан Нуриддинов Парижда ўтган мусобакада қумуш медалга эришди.

Мамлакатимиз спортчилари ҳозирданок 2016 йили Бразилияда ўтказиладиган навбатдаги ёзги Олимпиада ўйинларига тайёргарликни бошлаб юборишган. Бунда давлатимиз раҳбарининг 2013 йил 25 февралдаги Ўзбекистон Республикаси спортчиларини 2016 йилда Рио-де-Жанейро шаҳрида (Бразилия) бўлиб ўтадиган XXXI ёзги Олимпия ва XV Паралимпия ўйинларига тайёрлашга оид қарори муҳим асос бўлиб хизмат қилмоқда.

– Вилоятларда оғир атлетикага бўлган эътибор ҳусусида тўхталсангиз...

– Ҳозирги пайтда республикадаги барча Олимпия захиралари коллежларида оғир атлетика бўлимлари ташкил этилган. Вилоятларда оғир атлетика федерацияси бўлимлари очишни йўлга қўйганмиз. Бухоро, Хоразм, Қашқадарё, Қорақалпоғистон, Фарғона, Андижон, Наманган, Самарқанд вилоятларида республика федерацияси билан ишлаш яхши йўлга қўйилган.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Миллий Олимпия қўмитаси билан биргаликда Сирдарё, Сурхондарё, Жиззах вилоятларида федерациянинг ҳудудий бўлимларини очиш бўйича иш олиб борилмоқда.

– Аёллар ўртасида ушбу спорт тури ривожидан қўнғингиз тўладими?

– Илгари оғир атлетика билан шуғулланувчи хотин-қизлар жуда кам эди. Эндиликда Зарафшон шаҳри, Қашқадарё, Андижон, Фарғона вилоятларидан яхши спортчилар етишиб келмоқда. Қолган ҳудудларда ҳам хотин-қизлар ўртасида ушбу спорт турини ривожлантириш бўйича ҳаракатлар олиб бориляпти.

– Осиёда бизнинг асосий рақибларимиз қайси давлатлар ҳисобланади?

– Хитой, Эрон, Жанубий Корея, Корея халқ демократик республикаси, Япония, Қозогистон давлатлари нафақат китъада, балки жаҳон миқёсида оғир атлетика яхши ривожланган мамлакатлар ҳисобланади. Шу боис, Осиё ўйинлари ва китъа чемпионатларида кўлга киритилаётган ҳар бир муваффақият гоётда қадри.

– Оғир атлетика ўз оши билан оғир спорт турларидан. Сизнингча, ушбу спорт тури билан неча ёшдан шуғулланган маъқул?

– Кўпчиликда «Бола оғир атлетика билан шуғулланишни эрта бошласа, унинг бўйи ўсмай қолади», деган тушунча бор. Аммо бу фикрнинг нотўғрилигини ҳаётий тажрибаларимиз исботлади. Масалан, ўғлим Азамат. Ёши 17 да. Ўзбекистон биринчилигини ютди. Монголияда ўтган ўсмирлар ўртасидаги Осиё кубогида 85 кг вазн тоифасида биринчи ўринни кўлга киритди. Ҳозир 94 кг вазн тоифасида мусобакаларга тайёргарлик кўряпти. Мен унинг ёшида 56 кг вазн тоифасида мусобакаларда иштирок этардим. Ўғлим шуғулланишни эрта бошлаган бўлса-да, бўйи ўсмай қолгани йўқ. Бўйи ҳозир 175 см, мендан баланд. Ҳали яна ўсади, деган умиддаман.

Хулоса шуки, мураббий томонидан «нагрузка» нотўғри берилса, ҳар қандай спорт турининг зиёни бўлиши мумкин. Аксинча, болаларга ўзига ҳос методика асосида машғулот ўтилса, куч билан биргаликда эгилувчанлик, тезкорлик сифатлари ҳам ривожлантирилиб борилса, спортчи камолотида ҳеч қандай муаммога дуч келмайди.

Ватан ичра мўъжаз Ватан

– Кези келганда оилангиз ҳақида ҳам мухтасар тўхталсангиз...

– Икки ўғил ва кизим бор. Катта ўғлим Азамат пойтахтимиздаги Юнус Ражабий номидаги педагогика коллежида

тахсил оляпти. Шаҳруз 15 ёшда. У ҳам оғир атлетика билан шуғулланяпти.

– *Азамат педагогика коллежсида эмас, Республика Олимпия захиралари коллежсида ҳам ўқини мумкин-ку. Ахир ўсмирлар терма жамоаси аъзоси бўлса...*

– Коллежда ўқиш учун жой чегараланган. Азамат у ерда ўқиса вилоятлардан келадиган бир истеъдоднинг ўрнини банд этиши мумкин. Шуларни ҳисобга олдик. Қолаверса, машғулот зали уйдан узок эмас.

Ёш чемпион орзуен

Шу ерда Шаҳрулло аканинг бағрикенглигига яна бир бор амин бўлдим. У доим чекка-чекка кишлоқларда яшаётган болалар орасидан истеъдодлиларни излайди. оталарча уларнинг бошини силаб, мураббийлик қилади. йўл-йўрик кўрсатади. Оддий кишлоқ боласини юрт чемпиониға, юрт ифтихориға айлантиради. У киши каби мураббийлар ўзбек спортининг улкан ютуғидир, десак, асло муболаға бўлмайди...

Биз фурсатдан фойдаланиб, Ўзбекистон биринчилиги голиби, ёшлар ўртасида Осиё кубоги соҳиби Азамат Шариповдан (Шаҳрулло Маҳмудовнинг тўнғич ўгли) ҳам кисқача интервью олдик.

– *Азамат, педагогика коллежсида ўқинишигизға қараганда, сиз ҳам келажакда отангиз каби мураббий бўлиб ишлаш ниятидамисиз?*

– Инглиз тили, математика фанларига қизиқаман. Коллежда устозларим ишончини оқлаш, яхши инсон бўлиш – менинг олдимдаги биринчи вазифа. Дипломатия соҳасида ўқиб, юрт тараккетиға ўз хиссамни қўшсам, дейман. Спорт соҳасида эса Осиё ўйинлари, жаҳон чемпионати, Олимпиада бахсларида Ватанимиз байроғини баланд кўтаришни истайман. Бунинг учун устозларим Александр Ким, Шариф ака Шоҳназаров, Борис Савченко сабоқларини кунт билан ўрганиб, бор имкониятларимни ишға соламан!

Ифтихор

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг 22 йиллиги муносабати билан бир катор ҳамюртларимиз Президентимиз Фармонига кўра, юксак мукофотларга сазовор бўлишди. Тақдирланганлар орасида Ўзбекистон оғир атлетика терма жамоаси аъзоси Руслан Нуриддинов ҳам бор. Унга «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спортчи» унвони берилди.

– Русланга берилган юксак унвон нафақат унга, балки Ўзбекистон оғир атлетика федерациясига, унинг устоз ва мураббийларига билдирилган ишонч ва масъулиятдир, – деди хушxabарга муносабат билдирар экан Шаҳрулло Маҳмудов. – Федерация мутасаддилари, спортчи ва мураббийлар буни чуқур ҳис қилган ҳолда халқаро майдонларда Ватанимиз шаънини янада улуглашга, Осиё ўйинлари, китъа ва жаҳон чемпионати, Олимпиада баҳсларида эришган ғалабалари билан ўзбек спорт ишқибозларини хушнуд этишга ҳаракат қилишади.

САДОКАТ

«Ноумид шайтон», деб сўзлашар баёт. орзу-умид билан сермазмун хаёт. Инсон орзу сари интилар бот-бот. орзу парвозларга ундовчи канот. Шу орзу йўлида чархланар сабот. чархланар прода. серкирра ижод. Бу йўлда инсоннинг чеккан азоби. жонига роҳатдир, завку шавк. хайхот. «Орзуга етмюк осонмас. армон бўлган билан». орзули кўнгиладир мусаффо. обод... Орзуга содиклик бахтии белгиси. демак. орзу билан тирик одамзод. Тилагим, орзуга тўлавер юрак. шунда энг буюксан. хурдирсан. озод. Орзуси эзгулик бўлган инсонлар. саодат касрини этишар бунёд!..

Ўзбекистон халк артисти Ёдгор Саъдиев ана шундай саодатга эришган, умр йўллари орзулари билан мазмунли инсон. Касбига, ойдин орзуларига содик замондошларимиздан. У тушу кун «Элга хизмат қилсам» деган тилакда изланади. Хаётига шу дилбар орзу-истак мазмун-мохият беради...

Биз Ёдгор ака билан учрашиб, катор кизикарли мавзуларда сухбатлашдик.

– Ёдгор ака, бугунги кунда ўзбек театр ва кино санъатида энг тажрибали, таниқли актёрлардан саналасиз. Кўп йиллик самарали ижод сизни шу даражага етказди. Шундай саодатли кунларда «азиз устозларим», дея кимларни тилга олган бўлардингиз?

– Азиз устозларим деганда мен биринчи галда ўзбек театрини тилга оламан. Наби Рахимовдан тортиб Зайнаб Садриевагача. Гани Аъзамовдан тортиб Сора Эшонтурасвагача. Шукур Бурхоновдан тортиб Олим Хўжаевгача, барча-барчаси менинг азиз устозларимдир. Колаверса. театрда фаолият юритган устоз режиссёрлардан ҳам кўп нарса ўргандим. Шунингдек, бугунги кунда ижод қилаётган театримиз даргалари Ёқуб Ахмедов ҳамда Тургун Азизовларни ҳам ўзимга устоз деб биламан.

Бу инсонларнинг театрга бўлган садоқати, касбга бўлган фидойилигини кадрлайман. Улар халк учун бутун борлиги.

вужуди билан бир-биридан ажойиб роллар ижро этишган. Ўзбек театр ва кино санъати учун ҳаётларини бағишлашган.

– *Сўнги йилларда мухлисларингизни соғинтириб қўйдингиз. Бир галги суҳбатимизда бунга изоҳ бериб, «Яхши сценарийлар ёзилмаётгани, агар яхши асарлар бўлса, албатта, янги роллар ижро этишишгиз» ҳақида айтган эдингиз. Айни кунларда ижодингизда қандай янгилликлар бор?*

– Постановкачи режиссёр сифатида ёзувчи Эркин Аъзамнинг «Хонадон эгаси» асари асосида бадий фильмни суратга олдик. Театр соҳасида эса Тоҳир Маликнинг «Хазонрезги» асарини сахналаштириш учун сценарийни Ўзбек миллий академик театри раҳбарларига такдим этдим. Бу борада ҳам тайёргарлик кизгин. Театр жамоаси билан Мустақиллигимизнинг 22 йиллик байрами олдида вилоятларда бўлиб, учрашувлар ўтказдик. Бу ҳам менга илҳом беради. тинимсиз изланишга ундайди...

– Учрашувлар чоғида кўшиқлар ҳам куйладингиз...

– Кўшиқ куйлашимдан мақсад – мухлислар ишончини оқлаш, уларга манзур бўлишдир. Мен мухлисларимни яхши кўраман. Улар билан учрашувлардан завқ оламан...

– *Бугунги кунда кўплаб ўзбек фильмлари суратга олинганми. Улар орасида сизга манзур бўлиётган фильмлар борми?*

– Йўқ эмас, лекин улар кўп ҳам эмас...

– *Устоз санъаткор сифатида ўша фильмларда роль ижро этаётган ёшларнинг камчилигини нимада қўрасиз?*

– Ёшларнинг тезроқ юлдуз бўлишга интилиши – бу уларнинг энг асосий камчилигидир. Ёшларимизга кўпроқ ўз устида ишлашлари лозимлигини маслаҳат берган бўлардим.

– *Тоҳир Маликнинг «Шайтанат» асари асосида суратга олинган кўп қисмли фильмда бош ролини ижро этдингиз. Асар қаҳрамони Асадбекнинг қайси ижобий фазилатларини инсонларда бўлишини хоҳлардингиз?*

– Асарда бир отахоннинг шундай гапи бор: «Асадбек ўзи палаги тоза оиладан». Дарҳақиқат. Асадбек яхши оиланинг фарзанди. Унда ижобий фазилатлар кўп. Ростгўйлиги,

одамларга ёрдам қўлини чўзиши... Ундаги барча яхши фазилатларни инсонларда кўргим келади.

– *Касбингиз жуда шарафли, аммо машаққатли. Тинимсиз репетициялар орқали мухлисларга манзур бўладиган роллар дунёга келади. Одамларни қулдирадиган, йиғлатадиган, керак бўлса тарбиялайдиган образлар яратилади. Ҳайратангиз устида уйда ҳам ишлашга тўғри келадими?*

– Театрда ўйнаган барча ролларимнинг сўзларини уйда ёдлаганман...

– *Фарзандларингизга тарбия бериш чоғида уларни қийинга, уришишга тўғри келганми?*

– Икки нафар фарзандим бор. Ҳабиб ва Мунисахон. Худога шукрлар бўлсинки. болаларим ота-онасини ранжитадиган, уларни қийинга мажбур қиладиган ишларни қилишмади. Хонадонимизда ота-онага эътибор, меҳр кучли. Болаларимиз бизни ардоқлашади.

– *Солиҳ фарзандлар тарбиялашда нималарга эътибор қаратдингиз?*

– Таълим-тарбияни болаларимизнинг иймонли бўлиб ўсишига йўналтирдик. Шу боис, фарзандларимнинг жамиятда, оиласида ўз ўрнига эгаллиги мени қувонтиради.

– *Сизнингча, болалар қалбида Она ватанга муҳаббат туйғулари қандай шаклланади?*

– Ватаншарварлик оиладан бошланади. Ота-она ўз фарзандига оиласини севишни ўргатиши керак. Чунки оилани севмоқ – Ватанни севмоқдир!

– *Сиз нафақат бахтиёр ота, балки меҳри дарё бобо ҳамсиз. Набираларингизга қараб туриб, хаёлингиздан қандай ўйлар ўтади?*

– Беш нафар набирам бор. Уларга қараб туриб, қалбим чексиз қувончга тўлади. Уларнинг мустақиллик фарзандлари эканлигидан шодланаман. Яратгандан набираларимнинг камолини сўрайман. Улар хорижий тилларни, жумладан, рус, инглиз ва араб тилларини ўрганишяпти, замонавий

компьютер техникасини мукаммал ўзлаштиришмоқда. Бу дилимда улкан умидлар уйғотади. Азизбек ва Заринанинг инглиз тилида эркин сўзлашаётганини кўрсам ўзимнинг болалигим ёдимга тушади. Ўша Иккинчи жаҳон урушидан кейинги даврлар, элимиз тортган азоб-уқубатлар. Бир нарча нош кайгуси, тинчлик, шодлик соғинчи. Ана шундай суронли даврда менга ҳам она, ҳам ота меҳрини берган азиз волидам – Маҳбуба аяни дунёдаги энг меҳрибон оналардан деб биламан. Шунинг учун ҳам ўғлим Ҳабибнинг кизига азиз онажонимиз исмини кўйганмиз. (*Ёдгор Саъдиевнинг отасининг исми эса Ҳабиб бўлган. – Муаллиф.*)

– Мен футболимиз афсонаси, ҳозирги кунда «Бунёдкор» футбол клуби ҳамда миллий терма жамоамизни бошқараётган Миржалол Қосимовдан «Сизнинг энг яқин дўстингиз?» ким деб сўраганимда у «Дўстларим кўп, бироқ энг яқин ҳамрозим, қийин паллада суянадиган дўстим бу турмуш ўртоғимдир», дея жавоб берганди. Сиз бу саволга қандай жавоб қайтарган бўлардингиз?

– Энг яқин дўстим – бу менинг оилам.

– Ўзингиз ёқтирган бирорта тўртликни ўқиб берсангиз...

– Дўст изласанг, дўст топарсан.

Зинҳор душман излама.

Душманинг ҳам ўзинг бирла.

Бўлсанг иккиюзлама...

– *Ажойиб шеър учун раҳмат. Ёдгор ака, сиз ёнлигингизда дарвозабон бўлиб, мамлакатимиз бош жамоаси ҳисобланган «Пахтакор» футбол клуби шайини ҳимоя қилгансиз. Ҳозир ҳам фахрийлар ўртасида тўп тенаётганингизни тез-тез учратамиз. Келинг, сизга футбол ҳақида савол берсам. 2013 йилда Туркияда ёшлар ўртасида ўтган жаҳон чемпионатида терма жамоамиз чорак финалгача чиқиб, ўзбек футбол шикибозларини хурсанд қилди. Бу жамоа шитироки ҳақидаги фикрингиз...*

– Жаҳон чемпионатида Ўзбекистон ёшлар терма жамоасининг саккизинчи поғонадан жой олиши – бу жуда катта

муваффақият, ўзбек футболининг жадал ривожланаётганлиги, жаҳон футболда анча илгарилаб кетганидан далолат. Туркияда Ватанимиз шарафини голибона химоя қилган ёшларимиз ишни тўғри олиб боришса, юлдузлик касалига учраб қолмасдан, ўз устиларида ишлашса, яқин йилларда улар миллий терма жамоамизнинг ҳам асосий таркибидан ўрин олишлари мумкин.

– *Дубляж орқали 800 га яқин фильмларда овоз бергансиз. Бурунги кунди ҳам дубляжда қатнашяинсизми?*

– Ҳа, вақтида дубляж соҳасида ҳам кўп ишладик. Аммо ҳозир бир ўзим бир фильмда 4-5 кишига овоз беролмайман. Бунга қурбим ҳам етмайди ва буни хоҳламайман ҳам...

Ёдгор ака садоқатли инсон. Ватанига, касбига, овласига, мухлисларига содиқлик кўринади унинг ҳар бир ишида. Гапида, сузида, юрини-туришида. Жиддий, қалби очиқ, хушфезъл, камтар, ростгўй, оқибатли, бир ишни сидқидилдан бажарадиган меҳнатсевар инсон. У ота касбини танлаб, отага, унинг меҳрига садоқатини тўла намойиш этди. Шۇ заҳматли касб орқасидан элга танилди, халқимизнинг энг суюкли инсонларидан бирига айланди.

Демак, биз ундан ўзбек театр ва кино соҳасида янги-янги роллар, фильмлар, спектакллар кутиб қолишга ҳақлимиз.

ЮРАГИМДАСАН, ВАТАН!

Мухтарам Юртбошимиз таъкидлаганидек, «Ҳеч бир нарса мамлакатни спортчалик тезда дунёга машҳур қила олмайдди». Истиклол йилларида оламшумул галабалари билан Ватанимиз шарафини улуғлаган юнон-рум кураши бўйича Олимпиада чемпиони Александр Доктурошвили, жаҳон чемпиони Дилшод Орипов, спорт гимнастикаси бўйича жумлаи жаҳонни ҳайратга солган Оксана Чусовитина, дзюдо кураши бўйича Осиё ўйинлари совриндорлари Мирзохид Фармонов, Наврўз Журақобилов, байдарка ва каноэда эшкак эшиш бўйича китъа ўйинлари голиблари Сергей Борзов, Серик Мирбеков, Юлия Борзова, Алексей Мочалов, Ксения Прелепская, каноэда эшкак эшиш бўйича ҳозиргача уч марта (2009, 2010 ва 2011 йиллар) сайёрамизнинг энг кучли спортчиси деб топилган Вадим Менков, велоспорт бўйича жаҳон чемпиони Сергей Лагутин каби ўнлаб спортчиларимиз борки, улар билан ҳақли равишда фахрланамиз. Эътиборли томони шундаки, юқорида тилга олинган спортчиларимизнинг, Ватан ифтихорларининг барчаси касаба уюшмалари тизимидаги болалар ва ўсмирлар спорт мактаблари тарбияланувчиларидир.

Шу боис, кўп йиллардан буён Ўзбекистон касаба уюшмалари жисмоний тарбия ва спорт жамияти Марказий кенгашини бошқариб келаётган тажрибали мутахассис, Ўзбекистон республикасида хизмат кўрсатган мураббий, Республика касаба уюшмалари Федерацияси кенгашининг «Эҳтиром» нишони соҳиби, халқ таълими аълочиси, Ўзбекистон Миллий Олимпия кўмитаси Ижроқўм аъзоси Баҳодир Тожиев билан суҳбат уюштириб, у кишининг ҳаёт тарзи, шогирдлари ва бошқа кизикарли мавзуларда суҳбат уюштирдик.

– Баҳодир ака, инсон ҳаётида тўб бурилишлар ясайдиган воқеалар бўладими, улар йиллар ўтса-да, унут бўлмайди. Сизда ҳам шундай воқеа-ҳодисалар бўлганми?

– Оиламиз катта бўлиб, 11 нафар ўғил-қиз эдик. 12 ёшга кирганимда отам оламдан кўз юмди. Меҳрибон онажоним

бу вақтда 41 ёшга кирган бўлиб, бир этак бола билан бева колди. Ана шундай кийин паллада спорт жонимга оро кирди. Икки ўртоғимга эргашиб, пойтахтимиздаги Алишер Навоий номи Миллий боғ худудида жойлашган спорт мажмуасига, юнон-рум кураши тўғарагига бордим.

Бу ерда мураббий бўлиб ишлаётган Алексей Пастухов хаётимга нур бўлиб кирди. У меҳр билан бошимни силади, машғулотларга жалб қилиб, менинг ёмон, безори болаларга кўшилиб кетишимнинг олдини олди. «Сендан яхши спортчи чиқади», дерди устозим. Ўша пайтлар ҳозиргидек шароитлар қайсанда дейсиз. Машғулот пайтида рақибни кўтариб йикитсак, гиламдан чиккан чанг-тўзондан шеригимиз кўринмай коларди. Машкдан кейин катта қозонга сув солиб, тагига олов ёкиб, шу сувда ювинардик. Шароитнинг гигиена талабларига асло жавоб бермагани учун шамоллаб қолган вақтларимиз кўп бўларди.

Ҳозир ўйлаб қоламан, ана шунда яхши инсонларга дуч келмаганимда бугун бутунлай бошқа одам бўлиб вояга етишим мумкин эди.

1969 йилда собик Иттифок халқлари мактаб ўқувчилари спартакиадасининг юнон-рум кураши баҳеларида барча рақибларимни енгиб, олтин медалга эришдим. Бу муваффақият менга Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институтига имтиёзли кириш имконини берди. Йўқса, ўзимнинг истагим ҳуқуқшунос бўлиш эди.

Спортчилик фаолиятимда кўплаб мусобакаларда зафар қозониш насиб этди. Бир воқеа ҳеч ёдимдан чикмайди. 1971 йил эди. Республика чемпионатида 74 кг вазн тоифасида финалга етиб келдим. Иккинчи томондан устозим Алексей Трофимович Пастухов ҳам финалга чикканди.

– *Алексей Трофимович, сиз билан қандай қилиб қуришаман? – дедим азиз устозимга қараб.*

– Бу мусобака. Сенга ўргатган усулларимни менга нисбатан қўллаб, ғалаба қозонсанг, жуда хурсанд бўламан. Устознинг эканлигимни ёдингдан чиқар. – деди мураббийим

саволимга жавобан. Шу тарика минг-минг истиҳола билан майдонга чикдим ва устозимни ютдим. Ғалабага эришган бўлсам-да, хурсанд ёки хафа бўлишни билмас эдим. Шунда устозим келиб, «Қилган меҳнатларимнинг натижасини кўриб, бошим осмонга етди. Сендан хурсандман», деганди.

Спортчилик фаолиятимни тугатгач, кўп йиллар мураббий бўлиб ишладим, камтарона меҳнатларимни юкори баҳолаб. «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган мураббий» унвонига лойиқ топишди.

– Кўплаб ёшларга устозлик қилиб, уларнинг моҳир спортчи бўлиб шаклланишига ўз ҳиссангизни қўшиб келясиз. Кўплаб чемпионларимизни яқиндан биласиз, феъл-атворидан хабардорсиз. Чемпионларнинг қайси фазилатларини бошқаларга намуна қилиб кўрсатган бўлардингиз...

– Дзюдо кураши бўйича Олимпия ўйинлари совриндори, жаҳон чемпиони Ришод Собиров ўз устида жуда кўп ишлаши билан эътиборимни тортган. Уни гиламдан чиқариб юборсангиз ҳам қайтиб келиб, машқни давом эттираве-ради. Бокс бўйича Олимпиада чемпиони Муҳаммадқодир Абдуллаевни ҳам қачон изласангиз, рингдан топиларди.

Бутун Европа эшкак эшиш бўйича Осидан яхши спортчи чиқишига ишонмасди. Чунки эшкак эшиш «кухна китъа»да жуда тараккий этган спорт турларидан саналади. Шунга қарамасдан, ҳамюртимиз Вадим Менков кетма-кет уч йил – 2009, 2010 ва 2011 йилларда Халқаро эшкак эшиш федерацияси томонидан «Сайёранинг энг кучли каноечиси» деб топилди. Вадим 2009, 2010 йилларда жаҳон чемпиони бўлди, 2011 йилда бронза медали насиб этди. 2008 йил Пекинда ўтган ёзги Олимпия ўйинларида барчанинг хайратга солган Менковнинг медалга эришишига социянинг ўндан бир улушигина етмади. У тўртинчи поғонадан жой олди.

Мен Менковни ҳазиллашиб, «Ихтиандр» деб чакираман. Ихтиандр «Одам амфибия» бадний фильми қахрамони эканини яхши биласиз. Менков ҳам 8-10 соатлаб «Тошкент

денгизи»да эшкак эшади. Устози «Чарчадинг, сувдан чик», деса ҳам чикмайди. Жуда толикса, қармоқ ташлаб, қайиғида балик тутади.

Ёки Артур Таймазовни олайлик. Кетма-кет уч марта, 2004, 2008 ва 2012 йилларда эркин кураш бўйича мутлак вазнда Олимпиада чемпиони бўлди. Бу осон эмас. Артур ўз спорт формасини ушлаб туриш учун жуда кўп нарсалардан кечади. Жиддий овқатланиш ва машгулотлар режимига амал қилади.

Ўзбекистон спорт делегацияси сафида 1996 йил Атланта, 2000 йил Сидней, 2004 йил Афина, 2008 йил Пекин, 2012 йил Афина Олимпиадаларида иштирок этдим.

Баҳслар давомида ютуқлардан қувончим ичимга сиғмаса, мағлубиятдан юрагим аламга тўларди.

Пекинда ўтган Олимпия ўйинларининг очилиш маросимида иштирокчи давлатлар раҳбарлари ҳам қатнашганидан хабарингиз бор. Очилиш маросимининг эртасига давлатимиз раҳбари, мухтарам Президентимиз Ислам Каримов «Олимпия шаҳарчаси»га келиб, ўзбекистонлик спортчилар билан учрашди. Юртбошимиз барча спортчиларга омад тилаб шундай деганди: «Азиз болаларим! Кеча Олимпиаданинг таантали очилиш маросимида Ўзбекистоннинг сиздай баҳодир, навқирон спортчиларига, Ватанимизнинг сара ёшларига қараб, фахрланиб ўтирдим. Сиздан Олимпиадада медал сўрамайман. Қанча-қанча саралаш мусобақаларидан ўтиб, финал босқичида иштирок этишингизнинг ўзи катта ютук. Орингизда миллионлаб мухлисларингиз бор. Барчамиз севган жонажон Ватан турибди. Шу Ватан, азиз оилангиз, миллионлаб мухлисларингиз ҳақи. Ўзбекистоннинг сара, олди ёшлари нималарга қодирлигини бир кўрсатиб қўйинглар!».

Президентимизнинг бу гаплари тагида қанчалик чуқур маъно, фалсафа борлигига қаранг. Давлатимиз раҳбарининг «Олимпия шаҳарчаси»га бориб, спортчилардан ҳол-аҳвол сўраши, уларнинг шароитлари билан танишиши спортчи ва мураббийларнинг руҳини кўтарди, қучига қуч қўшди. Пекинда 206 та давлат вакиллари баҳсларда қатнашган

бўлса, шундан 80 тасига Олимпия медаллари насиб этди. Вакилларимиз умумжамоада 34 ўриндан жой олди!

Олдинлари фақат бокс ва спорт курашлари бўйича вакилларимиз медаль соҳибига айланган бўлса, Хитойда дзюдо, тремполиндан сакраш, спорт гимнастикаси бўйича ҳам Олимпиада шохсупасидан ўрин олди.

– Табиий савол туғилади: Олимпиадага кучсиз спортчи йўлланма олмайди. Ҳаётларимиз ютугининг сирини мада?

– Дарҳақиқат. Олимпия ўйинларида не-не чиғириклардан ўтган, маҳорат даражаси ўзаро тенг бўлган спортчилар йўлланма олишади. Қайси спортчининг юрагида оиласига, маҳалласига. Она Ватанига муҳаббати кучлироқ бўлса, ана шу севгининг қудрати унга куч беради, улкан ютуқларга бошлайди. «Менга Президентим, давлатим шунча шароитларни яратиб берди. Бу ишончни оклаш учун ҳаракат қилишим керак», деган туйғу тинчлик бермаган фарзанд ватарпарвар спортчидир. Улардан қандайдир юксак натижалар кутишга ҳақлисиз.

– Сиз Ўзбекистон эшкак эшиш федерациясининг раиси ҳам ҳисобланасиз. Кейинги йилларда барча вилоятларда ишбу спорт турининг ривожланиши кузатиляпти. Бу борадаги таҳлилларингиз қандай?

– Эшкак эшиш спорт турлари бўйича сўнгги йилларда ўтаётган қитъа чемпионатларини кўрсангиз ёки Осиё ўйинларига назар ташласангиз, терма жамоамиз умумжамоа ҳисобида юқори ўринларни банд этяпти. 2011 йил Эроннинг Техрон шаҳрида ўтган қитъа чемпионатида вакилларимиз 28 та медални кўлга киритди. Чемпионлар орасида Тошкент, Сирдарё, Самарқанд, Фарғона вилоятларидан, Қорақалпоғистон республикасида спортчилар борлиги эътиборли. Демак, жўгрофия кенгаймоқда. Спорт турини ривожлантириш бўйича нафақат пойтахтда, балки чекка-чекка вилоятларда иш яхши йўлга кўйилляпти. Масалан, узок шимолда. Қорақалпоғистон республикасида камолга

етаётган Абубакир Узокбоев деган йигигимиздан мутахассисларнинг умиди катта. Сизга яна бир янгиликни айтай. Бугун бизнинг ажойиб эшак эшиш каналимиз бор.

1980 йил Москвада ёзги Олимпия ўйинлари утиши муносабати билан Самаркандда эшак эшиш канали қурилганди. Аммо бу каналда Олимпиада баҳслари ўтказилмади. Ўтган вақт оралиғида бу каналдан турли мақсадларда фойдаланилди. Балиқ ҳам боқилди, қуриб ҳам қолди...

Лекин ҳукуратимиз эътибори, Ўзбекистон эшак эшиш федерацияси хомийси «Ўзбекэнерго» Давлат акциядорлик компанияси эътибори остида Самарканддаги канал бутунлай таъмирланди, халқаро талабларга жавоб берадиган шароитлар яратилди. Мусобақа ўтказиш, спортчиларнинг истикомат қилиши, овқатланиши, машғулоти учун зарур бўладиган қулайликлар вужудга келди. Спортчиларга 300 та янги кайик олиб берилди.

Ҳозир бундай эшак эшиш канали Осиё китъасидан фақат Жанубий Корея ва бизда бор.

2012 йилнинг октябрь ойида ушбу каналда «Самарканд юлдузлари» халқаро турнири ташкил этилиб, унда Венесуэла, Жанубий Корея, Франция, Польша, Россия, Қозоғистон, Ҳиндистон, Тожикистон давлатларидан жамоалар катнашди. Корея ва Россия давлати вакиллари қулай иқлим ва шароитларни кўриб, ўз ўқув машғулоти йигинларини Самаркандда ўтказиш таклифини билдиришди. Юқори савияда ташкил этилган «Самарканд юлдузлари» халқаро турнирини ҳар икки йилда бир бор ўтказишга келишиб олишди.

Эшак эшиш бўйича 2013 йилги Осиё чемпионатини ўзида ўтказиш бўйича Ўзбекистон, Ҳиндистон, Малайзия, Хитой Тайпейи, Жанубий Корея, давлатлари номзодли қ қилишди. Биз Самарканднинг тарихий жойларини, меҳмонхоналари ва эшак эшиш каналидаги шароитларни тасвирга олиб, диск тарзида ташкилий кўмитага такдим этдик.

Биздаги шароитлар, жаҳон халқларининг хамиша навқирон Самарканд шаҳрига бўлган талпинишлари, кизиқиши

устун келиб, китъа чемпионати мезбонлиги Ўзбекистонга берилди.

2011 йил Эронда ўтган мусобакада 20 та давлат катнашган бўлса, 2013 йил сентябрь ойида юртимизда ўтадиган Осиё чемпионатида ҳозирданок 30 мамлакат катнашини истагини билдирган.

Истикболли режаларимиз куп. 2013 йилда мазкур каналда эшак эшиш бўйича республика ихтисослашган Олимпия захиралари болалар ва усмирлар спорт мактабини очиб бўйича ҳаракатлар олиб бориляпти.

– Баҳодир ака, энди суҳбатимизни энг муқаддас даргоҳ ҳисоблангани оила мавзусида давом эттирсак. Оила – ҳар бир инсоннинг муқаддас бойлиги. Намунали ота сифатида оиламиз ҳақида гапириб берсангиз.

– Беш нафар фарзандим, олти набирам бор. Тўнғич фарзандим Камолахон педагогика йуналишида таҳсил олган. Ҳозир боғча мудираси. Ўғлим Фаррух Тошкент Давлат Шарқшунослик институтини тугатган. Айни пайтда хорижда ишлаяпти. Рустам – ҳуқуқшунос. Аслияхон ва Аслиддинхонлар ҳали кичкина. 16 ёшли набирам Алишерхон халқаро маркетинг соҳасида уқияпти.

– Бола тарбиясидаги энг нозик масалалар, сизнингча, нима?

– Ҳеч кимга сир эмас, бола тарбиясида асосий ролни ота-она бажаради. Боланинг эсли-хушли бўлишида онанинг ўрни бекиёс. Лекин кўпгина фарзандлар отасидан намуна олишга ҳаракат қилишади. Демак, ота ётиб-туришда, кийинишда, муомала-ю мулоқот чоғида анча ўзига эътиборли бўлиши зарур. Ота-оналар фарзандлари кўз ўнгида ҳар хил зарарли одатларни, масалан, ичиш, чекиш, бир-бири билан уришиш каби салбий таъсир кўрсатадиган ҳолатларни кўрмасликлари зарур.

Болаларимиз 14-15 ёшга кирганида уларда турли ўзгаришлар рўй беради. Улар ҳамма нарсага кизика бошлайшади. Ота-она шундай паллада уларни яхши, фойдали нарсаларга кизиктиришлари керак. Улар ўғил-қизларига

машхур ёки эл орасида обрӯси бор инсонлар ҳаёт тарзидан мисоллар келтириб, болаларини улардек бўлишга йўналтирмоғи даркор.

Ҳар қанча иши кўп, таъвиши бошидан ошиб-тошиб ётса ҳам боласининг ҳар бир қадамини, ўтказаётган ҳар дақиқасини назорат қилиши лозим. Яна қайтариб айтаман, боланинг яхши инсон бўлиб вояга етишида атроф-муҳит, маҳала-кўй, яхши инсонлар билан мулоқотда бўлиши сезиларли таъсир кўрсатади. Ахир айтишадику, «яхшига ёндашсанг – етасан муродга, ёмонга ёндашсанг – қоласан уятга».

– *Ҳаётда қандай инсорга амал қиласиз?*

– Кимгадир ёрдамим тегса, инсонларга қўлимдан келганча яхшилик қилсам, дейман. Бировларга яхшилик қилиш – кенг қамровли тушунча. Кимгадир тўғри маслаҳат бериш, қийин паллаларда қўмаклашиш, устозлик қилиш... Бунинг учун тинимсиз ўз устида ишлаш талаб этилади. Нозик паллада, ёмон йўлга кириб кетишим муқаррар бир пайтда мени тўғри йўлга бошлаган устозим Алексей Пастуховдан бир умрга миннатдорман. Азиз мураббийим билан кадрдонмиз, борди-келди қиламиз. Менинг ҳам устозимдек кимларгадир нафим тегса, дейман.

– *Мазмуни суҳбатингиз учун ташаккур!*

ДУНЁ ҲАҚИҚАТЛАРИ

Ҳаётда шундай инсонлар учрайдики, уларни гўё Хизрга қиёслагинг келади. Чунки улар кимгадир ёрдам қилишни, кимнингдир кўнглига далда беришни, уларнинг руҳиятини кўтаришни ўзига шиор қилиб яшашади.

Ёзувчи, халқ депутатлари вилоят кенгаши депутати Жумакул Қурбонов ана шундай бағрикенг инсонлардан бири. У қандай лавозимда ишlamасин, доимо ўзининг меҳнатсеварлиги, қатъиятлилиги, ваъдасига вафодорлиги-ю, дўстларига содиқлиги билан кишилар, кенг жамоатчилик эътиборида туради. Ватанини жондан ортиқ севиши, чуқур илдиз отган тарихимизга бўлган ҳурмати, миллий кадриятларимизга йўғрилган муҳаббати унинг ҳаракатларида, шунингдек, ёзган барча асарларида намоён бўлади.

Жумакул Қурбоновдаги меҳр мезонлари ёзувчи тугилиб ўсган Муборак чўлларидек бепоён ва тафти нурафшон қуёшимиз янглиғ иссиқ.

Биз ёзувчи билан дилдан суҳбатлашдик.

- *Жумакул ака, суҳбатимизни ота-боболарингиз, уларнинг касбу кори, феъл-атвори қандай бўлганлиги ҳақидаги ҳикоянгиз билан бошласак...*

- Мен 1955 йилда Қашқадарё вилояти ҳозирги Муборак туманига қарашли Кўҳнашаҳар қишлоғида тугилганман.

Отам Файзулла бобо саксон бешга кирдилар. Умрлари меҳнатда ўтганлиги учун худога шукр, ҳамон бардам. Отам биз ака-укаларни ҳалолликка, тўғрисиўзликка ўрғагди. Доимо бизни меҳнатдан қочмасликка ундарди. Баъзан қаттиққўллик қилса-да, лекин адолат чегарасидан чикмасди.

Ўзи олий маълумот олмаган бўлса-да, лекин биз фарзандларининг ўқишимиз учун жон қуйдирган. Шунинг учун акам, икки укам ва синглим, барчамиз олий маълумотлимиз. Ҳаётда ўз ўрнимизни топганмиз.

Онам раҳматли Шарифа момо эса меҳрибон, юмшоқ-кўнғил аёл эди. Кўплаб эртақ ва дostonларни ёд биларди.

Менинг адабиётга хавас кўйишимда онамнинг хизматлари жуда катта.

Бобом Курбон бобо яхшигина маълумот олган зиёли киши бўлган. Қишлоқда обрўси баланд кайвони бўлгани учун ҳеч ким у кишининг галини икки қилишга ботина олмасди. Жуда кўп ривоят ва дostonларни биларди. Қишнинг узун тушларида сандал атрофига ўтириб олиб, еттинчи лампанинг ёруғида бобомнинг оғзига термулганча ривоятлар тинглаш – жону дилимиз эди.

Баъзан бирои-бир асар устида ишлаганимда ўша пайтларда бобом айтган ривоятлар эсимга тушиб кетади. Унинг салобатли, бироқ майин овози қулогим остида жаранглаётгандек бўлади. Бобомнинг ўтқир нигоҳини ҳис қиламан.

– *Сизда туғилиб ўсган замишга, унинг қадрийатлари, қадим тарихига чуқур ҳурмат-эҳтиром ҳар бир ҳаракатингиздан, сўзларингиздан сезилиб туради. Муборак туманининг чўллари, одамларга оби-ҳаёт улашган сардобаларини шунчалик ардоқлайсизки, бунга ҳавас қилса, бундан ўрнак оlesa арзийди. Бу буюк муҳаббат қандай шаклланган?*

– Ижодкор бўлиб шаклланишимга Муборакнинг чўлу биёбонлари, кенгликлари, қиру адирлари, қисқа вақт бўлсада, баҳор ойларида қип-қизил гиламдек тўшалиб ётган лолақизгалдоклари жуда катта ҳисса кўшган. Бу юртда яшовчи одамларнинг бағрикенглиги, соддалиги, самимияти шу кенгликларидан нусха олган бўлса, ажаб эмас.

Мен туғиялган Кўхнашаҳар кишлоғи Қашқадарёнинг қуйи оқимида жойлашган. Қишлоқнинг номи ҳам бу ерда бир вақтлар шаҳар бўлганлигидан далолатдир. Унинг кунботар томонида машҳур Занжирсарой қалъасининг харобалари. Кунчиқар томонида эса Абдуллаҳонга нисбат бериладиган, бироқ халқ орасида Бекча деб аталадиган Сардоба бўларди.

Болалигимда қўй бокиб юриб, Занжирсарой харобаларининг гиштларига қараб, чуқур хаёлга чўмардим. Гиштлар орасидаги чангда қолган меъмор устанинг бармок излари

хаёлимни узок утмишга судраб кетарди. Қумга чўкиб бо-
раётган улкан гумбази устига тирмашиб чикиб, олице-олице-
ларга термулиб утиришни яхши кўрардим. Кейинчалик
«Қашқадарё хақиқати» газетаси таҳририятида ишлага-
нимда «Тупрок остидаги шаҳар» сарлавҳаси остида катта
мақолам чоп этилди. Шу пайтларда Сардоба ва Занжирсарой
хақида маълумотлар, халқ оғзида юрган ривоятларни йиға
бошладим. Шу аснода «Амир Темур тугилган жой ёхуд
Занжирсарой қиссаси», «Сардоба» романи ёзилди. Ўша
пайтларда ривоятларни йиғаётиб, бир кун келиб бирон-
бир асаримда ишлатаман, деган ниятим йўқ эди. Уларни
шунчаки кизикканлигим учун тўплагандим. Бирок орадан
йиллар ўтиб, бу маълумотлар «Сардоба» романини яратиш
учун зарур хомашёга айланди.

*– Инсон умрини фаслларга қиёсласак, сиз қайси фасл-
да нималарга алоҳида эътибор қаратиши лозим деб
ҳисоблайсиз? Умуман, болаликни баҳор, ёшликни ёз, ўрни
ёшлик даврини куз ёки кексаликни қиш фаслига қиёслаб
бўладими?*

– Инсон умри, унинг ҳаётдаги мақсадлари хақида жуда
кўп гапириш мумкин. Бу ҳақда жуда кўплаб ёзилган. Аслида
инсон умрини фаслларга қиёслаб бўлармикан? Фасллар
бир-бири билан узвий боғланган. Фасллар яна қайтарилади,
лекин инсон умри орқага қайтмайди.

Инсон табиати кизик яралган. Ёзнинг жазирама иссиғида
қишни эслаймиз. «Қиш совуқ бўлса ҳам яхши», деймиз. Қиш-
нинг қаҳратон аёзида «ёз тезроқ келсайди», дея энтикаемиз.

*– «Ёшлар ўзгариб бораётти» деган тушунча бор.
Албатта, бу борада изобий ва салбий ҳулосалар йўқ
эмас. Сиз бунга нима дейсиз?*

– Ёшлар бизнинг келажакимиз. Биз хоҳлаймизми-йўқми,
эстафетани уларга тонширишга мажбурмиз. Ёшларда ши-
жоат бор, кексаларда тажриба. Қанийди, шу иккови бирлаш-
тирилса... Лекин ёшларнинг тарбияси учун биз масъулмиз.

*– «Вақт – ганимат» дейишади. Вақтдан унумли фой-
даланиши бўйича ўз қарашларингизни, тажрибаларингиз-
ни гапириб берсангиз...*

– Бунда бир хитой халқининг мақолини эслашга тўғри келади. «Врачи сотиб олиш мумкин, лекин согликни сотиб олиб бўлмайди. Уйни сотиб олиш мумкин, лекин уйнинг файзини сотиб бўлмайди. Мансабни сотиб олиш мумкин, лекин обрў-эътиборни сотиб олиб бўлмайди. Соатни сотиб олиш мумкин, лекин вақтни сотиб олиб бўлмайди».

Менинг ниҳонамдаги иш столимда «Икки от» манзараси бор. Биринчиси елиб, чопиб бораёпти, иккинчи от эса оядинги туёкларини тепага кўтариб, уни тўхтатишга ҳаракат қилаёпти, буларнинг ўртасида кичкина глобус... Китоблар жавонида тепасида эса гижинглаган от, ўртасида соат ўрнатилган, тугмачани боссангиз отнинг дукур-дукури эшитилади.

Дилимга яқин кишилар хонамга кирса, сўрайман: «Мана булардан фалсафий хулоса чиқариб беринг». Ҳар хил қарашларни тинглайман. Хуллас, кўнглимдаги фикрни эшитмагач, ўзим изоҳ бераман: Мана – биринчи чопиб бораётган от инсон тимсоли, ўртасидаги глобус бу – олам, дунё. Инсон дунёнинг поёнига етиш учун елиб-югурияпти. Лекин иккинчи инсон, яъни донишманд уни тўхтатишга ҳаракат қилаёпти: «Кўп ҳовликма. Дунёнинг поёнига етиб боролмайсан ва тепага қара, вақтнинг кадрига ет, умрнинг кадрига ет», деётгандек...

Вақтни борлигида енгишинг мумкин, йўқлигида у сени, албатта, енгади. Яқинда бир китобда ўқиб қолдим. «Вақтинг борида, у шу қадар қадрсизки, ҳатто бир чакага олмайсан, аммо вақт-соатнинг ниҳоясига етиб келгач, у шу қадар қимматбаҳо бўлиб кетадики, яна бир кун яшаш учун, бутун умр йиққан бойлигингни беришга шай турасан, шунда вақт сенинг бутун умр йиққан бойлигингни бир чакага олмайди». Нақадар доно гап.

– *Инсондаги бирор салбий фазилат унинг фарзандида ҳам намоён бўлса, (ёлғончилик, безорилик, шўхлик, тақаббурлик ва ҳоказо) буни бартараф этиб бўладими? Ёки қон билан кирган хислат эсон билан чиқади ми?*

– Куш уясида кўрганини қилади. Тўғри, баъзан «ўғридан ўғри, тўғридан тўғри», дейишади.

Ипсон дунёга нима учун келади? Ипсон умрининг мазмуни нимадан иборат? Лев Толстойнинг умрининг охирида ёзган «Иккоронома» асарини севиб мутолаа қиламан. Чунки унда бу ҳақда батафсил ёзилган.

Айтишади-ку, «Фарзандда бўлмаса ота нишони, демак унда бордур ўзгалар қони». Оилада фарзанд, айниқса, ўғил бола отага тақлид қилади.

«Бола бошидан...» деб бежиз айтилмаган. Ҳазрат Алишер Навоий бобомиз айтганларидек,

*Агар эшитти қийишқ қўйса гар маъмор,
Юлдузга етса ҳам қийишқдир девор.*

Бир куни Халифа Маъмур одоб билан сўзлаётган бир боладан «Кимнинг ўғлисан?» деб, сўради. Бола «Одобнинг ўғлиман» деб жавоб берди. Бу жавобни эшитган Маъмур «Қандай чиройли отанг бор экан», деб унга таҳсин ўқиди.

«Тарбия таъсир қиладиган кишилар уч тоифага бўлинади», деб ёзади Абул Барокот Қодирий. Биринчиси – ҳануз оқ билан қорани танимаган бола. Унинг табиати ҳали ёмонлик ғубори билан булганмаган, юраги эса ботил ишлар зулмати билан қораланмаган бўлади. Бундай болага насихат тез таъсир қилади, бундай болани тўғри йўлга осонлик билан ўргатиш мумкин.

Иккинчиси – оқ билан қорани ажратадиган бўлиб қолган бола. Улардан баъзилари ўз нафсининг галабаси билан яхшилик томонга бурила олмай юрган бўлади. У қилаётган ишнинг ёмонлигини билади. Нуксонларини эътироф этади. Бундай одамни тарбиялаш биринчисига нисбатан қийинроқ, аммо унга доимий тарбия берилиб, ҳар хил насихатлар ва танбеҳлар бериб борилса, албатта, яхши йўлга юради.

Учинчиси – оилада ботил ҳаёт ва фосид фикрлар билан ўсиб улғаётган киши. У умр бўйи ноҳақ ишларни ҳақ деб

билиб келган ва шунга астойдил эътиқод қўйган бўлади. Ёмонлик қилса ҳам уни ўзича яхшилик деб ўйлайди. Бундай кишини тарбия қилиш жуда оғир. Унинг тарбиясига киришиш тирноқ билан қудук казиш ёки ҳали қизиб чўкка айланмаган темирни болгалаш билан баробар.

Донолар яхши ёки ёмон хулқли бўлишни оилага боғлайдилар. Уларнинг айтишларича, бузук хотиндан туғилган ва разил ота кўлида тарбияланган фарзанддан яхшилик кутвиш қийин. Чиройли хулқ офтобга ўхшайди. Офтоб музни эритгани ёки сув тузни эритиб юборгани каби чиройли хулқ ҳам барча ёмонликларни эритиб юборади.

– Фарзандлар қамоли – ишдаги унумни, ҳаётдаги саодатни оширади. Оиладаги тарбиявий муҳитни яратинишда қандай принципга риоя қиласиз?

– Тартиб-интизомнинг энг зўр мактаби – оила. Оила ҳаётининг бош муддао ва макседи болалар тарбиясидир. Болалар тарбиясининг бош мактаби эса эру хотин, ота-онанинг ўзаро муносабатидир. Менимча, оилавий тартиб-ботнинг ташқи кўриниши ўзбошимчалик билан иш тутиш ҳам, газаб ҳам, бакирик-чакирик ҳам, илтижо ҳам, ялиниб-ёлворишлар ҳам эмас, балки осойишталик, жиддийлик ва ишбилармонлик билан қилинган фармойишдан иборат бўлмоғи керак. Бундай фармойиш бериш ҳуқуқи оила-аъзоларининг ёши улут вакили сифатида айна ота-онага берилганлиги хусусида на ўзингизда ва на болаларингизда ҳеч бир шубҳа қолмаслиги керак. Чунки инсон табиатига болаликда сингдирилган фазилатларгина мустаҳкам ва ишончли бўлади.

Мен оиладаги тарбиявий муҳитда юқоридаги принципларга амал қиламан. Халқимиз бахт-саодатини, Ватанимиз келажagini болаларни тўғри тарбиялашга боғлиқ деб биламан. Рус ёзувчиси Максим Горький таъбири билан айтганда “Боласини суйишни (эркалашни, яхши кўришни) товук ҳам билади. Уларни тарбиялаб олмоқ эса қобилият ва кенг ҳаётий билимларни талаб этувчи давлат миқёсидаги буюк ишдир”.

Оила – табиатнинг шох асарларидан биридир. Оилавий ҳаётда рўй бериб турадиган майда-чуйда кемтикларни фақат кучли муҳаббатгина текислаб кетиши мумкин.

Агар кишининг хонадони тотувлик ва ҳаловат билан тўлмаса, бахтсизлик билан тўлади. Оиласидаги муаммоларга бефарқ бўлган киши – қиморда ўз ҳаётини бой берган подонга ўхшайди. Ота-она фарзанди учун икки ҳолатда тўлик шароит яратиб бериш керак: ўз кучи билан билим олиш ва мустақил фикрлашида.

– Ёзувчи сифатида тарихни ўрганасиз, аجدодларимиз турмушини, уларнинг инсонийлигини, гўзал сифатларини қалам измига соласиз. Шу ўринда қаҳрамонларингиз ҳаётиндан ибратли лавҳаларни келтириб ўтсангиз...

– Саксонинчи йиллар эди. Бир дўстимнинг отаси уйга кириб келди. Унинг айтишича, ўғли бир кўзи кўр қизга уйланмоқчи экан. «Тупша-тузук, тўрт мучаси соғ қизлар турганда бундай кизнинг нимасига қизиқяпти?» – дея тушуна олмай отанинг жиғибийрони чикарди. Отанинг сўзларидан шу маълум бўлдики, ўзи ҳам, хотини ҳам ўғлининг бир кўзи кўр қизга уйланишига қарши. Бирок ўғли икки оёғини бир этикка тикиб олганича, «Ўламан саттор, шундай бошқасига уйланмайман», деб турганмиш. Ота бечора «чикмаган жондан умид» калбида ҳеч бўлмаса, дўстининг гапига кирар, деган умидда менинг олдимга келган экан.

– Жўрангни кўндириб бер. Эл олдида юзимни шувут қилмасин – дерди бечора ота мўлтираб.

Унга ўғли, яъни, дўстим билан гаплашиб беришга ваъда бердим.

Ўртоғимни учратганимда озроккина кайфи ҳам бор экан.

– Оғайни, ўзим ҳам сен билан гаплашмоқчи бўлиб юргандим. Келганинг яхши бўлди, деди-да, сўрамасам ҳам нега ўша бир кўзи кўр қизга уйланмоқчи эканининг сабабини айта бошлади. Айтишича, у болалигида шаҳардаги бир қариндошиникига борганида тош отиб ўйнаб туриб, тасодифан бир қизчани ногирон қилиб қўяди. Қўрққанидан буни

хеч кимга билдирмайди. Ордан йиллар ўтиб буни унутиб ҳам юборади. Лекин яқинда бу киз унинг машинасига ўтиради. Ва ўша ногирон киз эканлигини билгач, унга уйланишга, уни бахтиёр қилиб, айбини ювишга қарор қилади. Бор гап шу. Гарчи отасига ваъда берган бўлсам-да, унинг бу олижаноб аҳдидан қайтармасликка қарор қилдим...

У айтиб берган воқеадан анчагача таъсирланиб юрдим. Кейин эса шу воқеа асос қилиб олинган «Қоракўз» номли хикоя дунёга келди. Кейинчалик чоп этилган хикоялар тўпламимга ҳам «Қоракўз» деб ном қўйдим.

– Ношукрлик ва шукроналик. Шу икки сўз замирида ишон ҳаётининг асл мазмуни, эртаси ва келажиги номон бўлиши мумкинми?

– Дунёда хеч ким ёмон яшашни хоҳламайди. Эътибор қилсак, кўплар фақат фаровон яшашни ўйларканлару, бу хоҳишнинг, яъни яхши яшаш тушунчасининг чегараси йўқлиги ҳақида деярли бош қотиришмас экан.

Ишон зоти бир нималик бўлса, яна бўлсам деяверар экан. Катта бойдиклар эса катта истақларни келтириб чиқаради.

Аслида эса иймоннинг ярми сабр қилиш бўлса, ярми шукр қилмоқдир.

– Сиздаги самимийлик, ишонларга меҳрибонлик туйғуларини тўғрайди сизни афсонавий Хизр бобога ўхшатаман. Чунки ҳар қандай кишининг руҳини кўтариб, унга қўлинигиздан келган ёрдамни аямайсиз. Бу фазилат – Ўткир Ҳошимов биттикларидаги «Меҳр улашини» дейилади. Ҳеч жасҳлингиз ҳам чиқадими, фарзандларингизни қаттиқ қойишган вақтларингиз бўлганми?

– Отанинг қаттиққўллиги ажойиб дори, аччигидан қўра ширини кўп. Мен ҳаётим давомида бир нарсага амин бўлдимки, ота-оналар томонидан барча инжикликларига кулоқ солиб, эрка-таптиқ қилиб ўстирилган болалар худбини ва иродасиз кишилар бўлиб етишадилар.

Мен фарзандларимга хеч қачон арзимаган айблари учун қаттиқ жазо бермаганман. Негаки, бу уларнинг ишонч ва хурматдан маҳрум бўлиши, демакдир.

Ортикча қаттиқкўллик ва ҳаддан зиёд шафқатсизлик деган тушунчалар бор. Буларнинг ҳар иккаласидан ҳам бирдек қочиш лозим. Фарзандингни қобилияти тортмаган томонга мажбурламаслик керак. Бола ўзини севган одамни яхши кўради. Уни фақат севиб тарбиялаш мумкин.

Буюк файласуф Пифагорнинг ушбу сўзларини эсанг: «Қабрингиз устида йиғлай олишлари учун фарзандингизнинг кўз ёшини тўкманг».

– *Ёшларимизга устоз сифатида ота-онани қадрлаш масиласида нималар деган бўлардингиз?*

– Ота-онани қадрлаш, уларга нисбатан ҳурмат ва муҳаббат – бу муқаддас туйғу, барча яхши фазилатларнинг асоси. Буюк бобомиз Алишер Навоийнинг ушбу мисраларни эсанг:

Бошини фидо қилгил ото бошига,

Жисми қил садқа ото қошига.

Ота-онангиз билан қандай муомалада бўлсангиз, болаларингиз ҳам улгайса сизга шундай муносабатда бўлади. Азалий кўрнамаклик бу ота-онани қадрламаслиқдир.

Ота-она беҳад бўлади хурсанд,

Фарзанди бўлолса муносиб фарзанд.

Ҳақиқий фарзанд ҳар бир соҳада ўз отасининг ҳукмига тобе бўлади.

Китобларда баён қилинишича, ота-онанинг фарзандга нисбатан саксонта ҳақи бор. Уларнинг қирқтаси тириклик вақтида ва қолган қирқтаси ўлгандан кейин амалга оширилади.

Тириклик чоғидаги қирқта ҳақнинг ўнтаси танга, ўнтаси тилга, ўнтаси дилга ва ўнтаси молга тааллуқлидир.

Танга тааллуқли бўлган ўнта ҳақ ота-онага сидқидилдан хизмаг қилишдир. Бу шундайки, ота-онага ҳамма вақт ҳур-

мат кўзи билан қаралади. «қилма», деб буюрган ишлари қилинмайди, уларнинг маслаҳати ва розилигисиз ҳеч бир ишга кўл урилмайди. Яна улар сен ўтирган жойда ҳозир бўлсалар, сен дарҳол ўрнингдан туриб кутиб оласан. Улар ўтирган бўлишса, сен оёқда тик турасан, улар руҳсат қилишгандагина ўтирасан. Улар ўтирадиган ўрнига сен ўтирма. Йўлда бирга кетаётганда уларнинг олдиларига ўтиб олма. Тупроқли, лойли, сувли ёки умуман хавфли жой келгандагина олдинга ўтиб олишинг мумкин.

Уларнинг олдида очик чеҳра билан ўтир. Қовоғингни солма, хўмрайиб қарама, чақирганларида эса югуриб бор.

Тилга тааллуқли бўлган ўнтаси шундан иборатки, биринчи – уларга мулойим муомала қил ва доимо тавозеъда бўл, иккинчиси-уларга баланд овоз билан гапирма, учинчиси – уларга кўп гапирма ва кўполлик қилма. Тўртинчиси – отларини айтиб чақирма, бешинчиси – гапирётганларида сўзларини бўлма. Олтинчиси – айтганларини рад қилма. Еттинчиси – «фалон ишни қил», деб айтсалар сен йўқ деб жавоб қилма. Саккизинчи – улар кичкириб гапирсалар ҳам сен паст овозда гапир, тўкқизинчиси – гапларига оҳ-ух деб хитоб қилма...

Дилга тааллуқли ўн нарсаси шундан иборатки, биринчиси – уларга раҳм-шафқат билан қара, иккинчиси – ота-онанинг доимо қўлинидан келганча яхшилик қил. Учинчиси – сенинг шодлигинг уларнинг хурсандчилиги билан бўлсин. Тўртинчиси – улар ҳам тортсалар сен ҳам қайғур ва уларнинг дардига малҳам бўлиш йўлини қидир. Бешинчиси – улар ортиқча гапирсалар ҳам ўзингга малол олма. Олтинчиси – улар танбеҳ берсалар, хафа бўлиш ўрнига хурсанд бўл. Еттинчиси – уларга қанча яхшилик кўрсатмагин ва ҳақларини адо қилмагин, диллари заррача озор топишини ўзинг учун ор деб бил. Саккизинчи – қандай ниятлари бўлса ўша ниятларига етишлари учун ҳаракат қил. Тўкқизинчи – улар қанчалик узок умр кўрсалар, шунчалик қувон. Ўнинчиси – қанчалик дардли бўлса, шунчалик қўнглини олишга урин. Фарзандлар ота-онага итоат этиб

хар бир фурсатни уларнинг ризолигисиз ўтказмасликлари лозимдир. Негаки, ҳадисда айтилишича, отага итоат – Аллоҳга итоат қилишдир.

Ҳар бир саодатли ва азиз фарзанд ота-она кайфиятини розилик белгиси билан хандон қилади, ота-она хурсандчилигини ўзига келадиган яхшиликнинг дебочаси деб билади.

– Мазмули суҳбатингиз учун раҳмат!

СПОРТНИНГ ЧИН ФИДОЙИСИ

Спортнинг чин фидойиси, педагогика фанлар номзоди, Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институтини доценти, оғир атлетика бўйича спорт устаси, ПАУЭР лифтинг бўйича халқаро тоифадаги ҳакам, Осиё пауэрлифтинг федерацияси 1-вице президенти Эркин Қодиров билан суҳбат.

Нега спортни севамиз? Нима учун чемпионларни яхши кўрамыз? Спорт мусобақалари чоғида ареналарнинг ишки-бозларга тўлиб кетишининг боиси нима? Чунки спорт оркали инсоннинг чексиз имкониятлари юз очади, айнан спортда унинг нималарга қодирлиги намоён бўлади. Спортчи маҳорати, жасорати, ақлу заковати, кучи, эпчиллиги-ю тезқорлиги билан ишкибозларни хайрат кўчасига бошлайди.

Қайси спорт турини олманг, барчасининг ўзига хос гўзаллиги, таровати борки, бу томошабинга олам-олам завқ беради.

Рост-да, футбол дунёсида Мессининг финтларига ёки Криштиано Роналдонинг кучли ва аниқ зарбаларига ошик бўлмаган мухлис борми?

Ёхуд 2013 йилнинг ёзида Испанияда, янаям аниқроғи, Барселонада ўтган сув спорти турлари бўйича жаҳон чемпионатини олайлик. Баландликдан сувга сакраш мусобақасида спортчилар шу пайтга қадар амалда синалмаган юксакликни забт этишди. Эраққлар 27, аёллар эса 20 метр баландликдан сувга сакради.

Йигирма етти метр... Бу айтишгагина осон. Сувга бир озгина нотўғри тушган спортчининг ширин жонига жиддий озор етиши аниқ. Бирок аниқлик ва машаққатли машқлар туфайли спортчилар озорларга эмас, олқишларга лойиқ кўрилди. Уларнинг сакраш вақтидаги жасурлиги, бундан ташқари хавода бажарган жозибали рақслари барчани қойил қолдирди. Савол тугилади, ўз ҳаётини хавф остига қўйиб, шундай мураккаб машқни бажаришга уларни нима мажбур этяпти? Жавоби, унда спорт билан шугуллангани учун

ғалабага интилиш хисси шаклланган. Ватанини севиш, жамоаси шарафини муносиб химоя қилиш унинг ҳаёт мазмунига айланган.

«Спорт – саломатлик гарови», «Соғ танда – соғлом ақл», «Спорт билан шугулланган кишининг, билсанг унуми бор ишининг» дея мақолларни маржондек тузиб айтамузу. Ҳизмат ҳам қайсидир спорт тури билан шугулланамизми? Аслида шугулланишни неча ёшдан бошлаган маъқул? Спортда ютуқлар сари бошловчи энг туғри, ғалабалардан айро қиладиган энг эгри йўл қайси?...

Тажрибали мураббий, педагогика фанлари номзоди, Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институти доценти Эркин Қодиров билан айнан юқоридаги саволлар атрофида суҳбатлашдик.

Муштарийларга Эркин Қодиров ҳақида батафсилроқ маълумот берадиган бўлсак, у оғир атлетика бўйича собиқ Иттифок спорт устаси. 1983 йилда Ўзбекистон чемпионлигига эришган. Бироқ собиқ Иттифок даврида халқаро мусобақаларга чиқиш осон эмасди. «Марказ»даги мураббийлар, асосан, рус, украин ёки белорус миллатли спортчиларини халқаро майдонга олиб чиқишар, ўзбек атлетларига ўғай кўз билан қараш, уларни айирини ҳолати кўп учрарди... Аммо бу аламли лаҳзалар ортда қолди. Мустақиллик бизга барча мусобақаларга кенг йўл очгани дилларни гурурга тўлдирди.

Бугун Эркин Қодиров турли вазирлик ва идораларда раҳбарлик лавозимларида ишлаб, Ўзбекистонда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга катта ҳисса қўшган мутахассислардан.

Эркин Қодиров бир неча йил Чирчиқ Олимпия захиралари коллежи директори лавозимида ишлаб, таълим муассасасига ёш, ишга қанқок ёшларни жалб қилди. Ўқув-машғулот йиғинлари сифати яхшиланди, спортчилар тез-тез мусобақаларда иштирок этиб, ўз имкониятларини синовдан ўтказиб боришди. Дзюдо, оғир атлетика, байдарка ва қаноудан эшқак эшиш, бокс, енгил атлетика спорт турлари бўйича коллеж ўқувчилари орасидан қўллаб-қўллаб чемпионлар

тарбияланди. Ваҳоланки, бу пайтгача коллеж ўқувчилари кўпгина спорт турлари бўйича республика мусобақаларида ўрта поғоналарда боришар, асосан, 7-8 ўринлардан жой олишарди.

Эркин Қодировдаги ташаббускорлик ташкилотчилик қобилиятига ҳам қойил қолмасдан бўлмади. У 2004 йилда Ўзбекистон пауэрлифтинг (уч кураш) федерациясини очди. Бу билан жароҳати ёки бошқа сабаблар туфайли оғир атлетикада спортчилик фаолиятини яқунлаган атлетларга яна спорт билан шугулланиш имкони тугилди. Жойларда пауэрлифтинг федерациясининг вилоят бўлимлари иш бошлаб, бу спорт туридан яхши натижаларга эришадиган спортчилар пайдо бўла бошлади. 2004 йил Зарафшонда, 2008 йилда эса Тошкент шаҳрида пауэрлифтинг бўйича Осиё чемпионати ўтказилиб, китъа полвонлари юртимизда ўз кучларини намойиш этишди.

Дарвоқе, эслатиш жоиз, Эркин Қодиров – Осиё пауэрлифтинг федерациясининг биринчи вице-президенти, халқаро тоифадаги ҳакам ҳамдир.

Бундан ташқари у Ўзбекистон бодибилдинг федерациясининг ташкил топишида ҳам жонбозлик кўрсатган спорт фидойиси ҳисобланади.

Эркин аканинг оиласига ҳам ҳавас қилса бўлади. Унинг тўрт нафар фарзанди бўлиб, оиланинг барча аъзолари спортни, китоб ўқишни севишади. Икки қизи олий таълим муассасасида, бир дилбанди ўрта умумтаълим мактабида аъло баҳоларга ўқимокда. Ўғли Сирожиддин эса дзюдо курашидан республика биринчилиги совриндори, айна пайтда халқаро мусобақаларга ҳозирлик кўраётир.

– Мутахассис сифатида «Бугунги кунда Ўзбекистонда спортга берилаётган эътибор дунёнинг бошқа ҳеч бир мамлакатада йўқ» десам асло янглишмаган бўламан, – эътироф этди Эркин ака суҳбатимиз дебочасида. – Юртимизда ҳукумат томонидан спортчиларнинг халқаро майдонларда эришган муваффақияти муносиб рағбатлантирилиб борилади. Сўнгги икки Олимпия ўйинларига пухта тайёр-

гарлик кўриш бўйича Президент қарорларининг чиққаничи? Бу тарихда бўлмаган. «Фикримизни батафсилроқ ифода этадиган бўлсак, Лондон – 2012 Олимпиадаси тугани биланок Ўзбекистон терма жамоаларининг 2016 йил Рио-де-Жанейрода ўтадиган навбатдаги Олимпия ўйинларига ҳозирлик кўриши бўйича аниқ дастур ишлаб чиқилди. Ҳар бир спорт турига ҳомийлар бириктирилди. Мураббий ва спортчилар билан шартномалар қилинган.

Энг асосийси, республикамызда жисмоний тарбия ва спортни давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги, соғлом авлодни тарбиялашга устувор аҳамият берилаётганлиги туфайли спорт ёшлар орасида соғлом турмуш тарзини шакллантирувчи, уларни жисмонан ва маънан баркамол этиб тарбияловчи асосий омилга айланиб бормоқда. Узок ва чекка қишлоқларда барпо этилаётган спорт иншоотлари ва мажмуалари минглаб ёшларимизнинг соғлом ва кучли бўлиб вояга етишига хизмат қиляпти. Мамлакатимизда дунёда тенгги йўк уч босқичли узлуксиз тизим жорий қилинди. «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод» ва «Универсиада» баҳслари соғлом авлод тарбиясининг асосий омилларидан бири бўлиш билан бирга республика ва жаҳон миқёсида юртимиз шарафини муносиб ҳимоя қиладиган профессионал спортчиларни вояга етказишда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Юқорида тилга олинган кўп босқичли оммавий спорт мусобақаларининг мунтазам ўтказилиши жисмоний тарбия ва спортни нафакат ўқувчи-ёшларимиз, балки ҳар хил катламга мансуб аҳолининг кундалик эҳтиёжи ва турмуш тарзига айланишига сабаб бўляпти. Авлодлар саломатлигига эришилиб, миллат генофонди саклаб қолинмоқда. Бирок тан олиш лозимки, ҳали кўпчилик ёшлар, ҳатто ота-оналар, спортнинг аҳамияти, унинг саломатликни мустаҳкамлаш, соғлом турмуш тарзини ташкил қилишда асосий манба эканлигини англасалар-да, ундан мунтазам фойдаланишни одат қилишмаган.

– *Эркин ака, гоџат долзарб мавзуни тилга олдингиз. Муваххиссе сифатида айтинг-чи, спорт билан шуғулланишти, уни ҳаёт тарзига айлантиришни печа ёндан ва қаерда бошлаш керак? Богчадами ёки мактабда?*

– Аввало, оиладан бошлаш лозим. Ота-она ўзлари намуна бўлиб фарзандларини соғлом турмуш тарзига, спортга етакласин. Айниқса, ота-оналар иштирокидаги эрталабки 20-30 дақиқалик бадантарбиянинг ўзи ҳам ёш болаларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг асосий омилли ҳисобланади. Бу йўлдаги дастлабки кадамдир. Масалан, ота эрта тонгда ўглини «Тур ўғлим, югурамиз», деб турғизиши лозим. Албатта, ширин уйкудаги боланинг бунга кўникиши осон бўлмайди. Бир ҳафта эринадди, уни кун кийиналади, бора-бора унинг организми ҳам, рухияти ҳам шунга кўникади. Ўзи эрта турадиган, югурадиган бўлади.

Маълумки, жаҳонда наркомания ва наркотик моддалар билан боглик жиноятчиликнинг тарқалиши умумбашарий муаммога айланиб бормокда. Наркомания ва таксикомания ҳоллари билан курашиш тажрибасининг кўрсатишича, асосий таъгиборни ушбу ходисалар оқибатларини барта-раф этишдан (реабилитация, даволашдан) ҳам кўпрок, ёшларни жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишга жалб қилиш лозим. Чунки спорт билан шуғулланган бола ғалабага интилувчан бўлади, натижасини яхшилаш учун бўш вақтини машғулотга йуналтиради. Энг асосийси, у ғалаба сари интилиб, калбида ватанпарварлик шаклланади. Бундай бола ёмон фикрлай олмайди, бировга ёмонлик қила олмайди. Ёмонларга кўшилмаслик, ҳар хил оқимлар таъсирига тушиб қолмасликда ўзини бошқара олади.

Албатта, мактаб, ўрта махсус касб-ҳунар таълим муассасалари, олий ўқув юртиларида жисмоний тарбия соатларини кўпайтириш, мактабларда дарсдан ташқари вақтларда фаолият юритувчи спорт секцияларини кенг тарзда яратилишига имкониятлар яратиш, оммавий спорт тadbирларини мунтазам равишда ўтказиш орқали биз кўзланган мақсадларга эришишимиз мумкин.

Афсуски, баъзи таълим муассасаларида спорт анжомлари «келган комиссиянинг кўриши» учун доимий равишда жавонда туради, ўқувчиларга берилмайди. Ёки баъзи жисмоний тарбия ўқитувчиларининг кўр-кўрона тарзда дарс ўтиши натижасида спорт ўқувчилар саломатлигига фойда эмас, зарар келтирган ҳолатлар ҳам учрайди. Булар жиддий муаммолар бўлиб, кечиктирмасдан ечимини топиш зарур.

– *Менимча, ҳозир барчада вақт тизимлиги қузатилмаётгандек. У шунни қилсангиз, бунисига улгурмайсиз, бунисига вақт топсангиз, бошқаси қолиб кетади. Шунинг учун ҳам баъзилар спорт билан шуғулланмаёттимикан?*

– Ахир, соғлом бўлишдан ҳам муҳимроқ иш, саломатликдан ҳам ортиқроқ бахт борми инсонга?! Сизни бирор касаллик ёки чарчок безовта қилса, кўлингиз ишга борадими? Шунинг учун «Спортга вақт етмаяпти», деган фикр нотўғри. Соғлом турмуш тарзининг ўзи нима эканлигини, ичиш, чекишнинг зарарлигини, уларнинг ёмон оқибатларга олиб келишини ёшларнинг қалбига сингдириш керак.

Биров бировга вақтни белгилаб беролмайди. Ҳар ким ўз вақтини белгилайди. Ҳар кунни овқатланишга вақт топамизку. Шу тарика спортга ҳам вақт топса бўлади.

Атрофга назар ташласангиз, кимдир эрга тонгда, кимдир ишдан кейин кечки пайт спорт билан машғуллигини кўрасиз. Инсон узок умр кўришни, соғлом бўлишни истаса, унинг дили уйғок бўлса, ҳар хил бахоналарга ўрин қолмайди.

– *Сизнингча, спортчининг голиб ёки совриндор бўлиш формуласи қандай?*

– Ҳар бир спортчи ва мураббийнинг энг олий мақсади – Олимпия ўйинларида иштирок этиш ва голиб чиқишдир.

Устоз ўз мамлакати шаънини ҳимоя қиладиган, давлати шаънини дунёга танитадиган спортчиларни тайёрлаши керак. Ундаги минг, юз нафар шогирд орасидан иродали, камтарин, ўз устида мустақил ишлайдиган, ўзини, ўзгаларни ҳурмат қиладиган, энг асосийси, спортчи кун тартибига амал қиладиган шогирдгина яхши натижаларга эришади.

Спортчи кун тартиби эса жуда катъий. У шугулланади, дам олади, буш вақтида китоб ўқийди...

Менга бу воқеани Олимпиадани бевосита Лондондан кузатган бир мутахассис айтиб берганди. Унинг айтишича, спортчилар Лондонга етиб борганининг биринчи кунини спортчилар шаҳарчасидаги дам олиш хоналари тула таксимланмаган эди. Мезбонлар шунда муаммо тезда ечилишини, ҳозирча оддий хоналарда дам олиб туршини айтиб, узр сўранади. Ана шунда эркин кураш бўйича терма жамоамиз аъзоси Артур Таймазов, «Хижолат бўлмаглар, ҳечкиси йўқ. Мен коридорда ҳам дам олиб кетавераман», дейди вазминлик билан. Спортчилар шаҳарчасида бўлган бошқа давлат терма жамоа аъзолари эса мезбонлардан «шюке» хона сўраб, қорози оҳангда шовкин кўтаришади. Яқунда нима бўлди? Камгарлик ва босиқлик, таъбир жон бўлса, бағрикенглик қилган икки қарра Олимпиада чемпиони Артур Таймазов Олимпия олтин медаллари сонини учтага етказди, шовкин кўтариб, ўзига шохона шароит талаб қилган хорижлик спортчи эса ҳеч нарсага эришолмади. Демак, бизнинг юрт спортчиларининг маънавияти юксак. Мамлакатимизда спортни ривожлантириш, ватанпарвар, ҳур фикрли ёшлар тарбияси йўлидаги ишлар тугри йўлга қўйилган.

– *Республикамиздаги олимпия захиралари коллежалари фаолиятига ҳам қисқача баҳо берсангиз...*

– Бугун ҳар бир вилоятда олимпия захиралари коллежи фаолият кўрсатмоқда. Катта спортга захира спортчилари тайёрлаб берадиган ушбу таълим муассасаларида ўқувчилар сони 600 нафарга туширилиб, овқатлар килокалорияси оширилди. Терма жамоаларимизга муносиб ўринбосарлар етказиб беришда Республика олимпия захиралари коллежи, Чирчик ва Самарканддаги коллежларнинг натижалари яхши.

Мураббийларимиз селекция ишларини кучайтиришлари, чекка-чекка туманларда бўлиб, иктидорли ёшларни излаб топишлари керак.

Юртбошимизнинг «Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз, кам бўлмаймиз ҳам» деган даъватларига муносиб, шу юрт обрў-

сига хисса кўшадиган кучли спортчилар тайёрлашга ҳар биримиз масъулмиз.

Эркин Қодиров – ҳақиқий спорт фидойиси. Миллат шънини улуғлайдиган спорт усталари, терма жамоаларимиз учун муносиб ўринбосарлар етиштиришга ўз хиссасини кўшган ва кўшаётган мутахассислардан.

– Спорт оркали бизни бутун дунё танимоқда, бундан ташқари баркамол, соғлом авлодлар шаклланиб, миллат генотипи сақлаб қолинапти. Президентимиз илгари сураётган, бугун ва келажакни ўйлаб қилиётган бу ислохотларни барчамиз теран англашимиз ва унга ўз амалий ишимиз билан ёндашмоғимиз лозим. – дейди қуюнчак мутахассис.

МЕҲНАТСЕВАР ВА СПОРТСЕВАР ЙЎЛЧИБОЙ АКА

У ота шиоичини оқлади. Бугун унинг фарзандлари ҳам отага муносиб бўлишга шитилляпти. Инсон учун бундан ортиқ бахт борми?! Айнан шу эмасми мукаммал бахт дея излаганларимиз?

Бугунги қахрамонимиз Йўлчибой ака Раҳимжонов ота шиоичини оқлаб, камил фарзандлар тарбиялаётган замондонларимиздан.

Қандай қилиб яхши инсон бўлиш мумкин? Фарзанд тарбиясида нималарга эътибор бериш зарур?

У билан суҳбат жараёнида юқоридаги саволларга жавоб оласиз.

Маълумот ўрнида шуни айтиш мумкинки, Йўлчибой Раҳимжонов қарийб 20 йил Тошкент вилояти Бўстонлик туманидаги «Алгоритм» болалар оромгоҳида раҳбарлик қилди. Йўлчибой ака ёшлигида спортнинг енгил атлетика ва футбол, эркин кураш волейбол ҳамда баскетбол турлари билан жиддий шуғуллангани, мактаб жамоаси сафида кўплаб мусобакаларда иштирок этгани учун ҳаётини спортсиз тасаввур қилолмасди. «Алгоритм» заводида касаба уюшма кўмитаси раиси бўлиб ишлаганида ҳам, шу номдаги оромгоҳга раҳбарлик қилганда ҳам спорт унинг диққат эътиборида турди. Иқлими хушхаво Чимён тоғлари бағрида жойлашган «Алгоритм» оромгоҳини оддий маскандан спорт-соғломлаштириш оромгоҳига айлантиришининг сабаби ҳам унинг спортсеварлиги эди.

У оромгоҳда тартиб-интизомни биринчи ўринга кўйиб, буни ходимлар ва дам олувчилар онгига сингирди. Иш юзасидан неча марта оромгоҳга борган бўлсам, ҳар қадамда рўпарамдан чиққан ўғил-қизнинг кўли кўксига берган саломини эшитдим: «Ассалому-алайкум!»

Айниқса, 1992 йилдан то 2009 йилгача болалар оромгоҳида ҳордиқ чиқарган пойтахтимиздаги 22 ва 23-сонли Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларининг қувончи катта савобдан дарак эмасми?!

Ходимларниг ўз вазифасини сидкидилдан бажариши натижасида дам олувчининг уйга кайтиш фурсати етганда «Кетмайман, кетгим келмаянти» дея кўзига ёш олганнини кўрдим. Сабабки, бу масканида бола хакикий меҳрни кўрди. Ота-онасидек меҳрибон одамлар унга кўшилиб ракега тушиди, кўшик куйлади. Кўшик ўргатди, раке ўргатди. Ўзи корейс бўлса-да, ўзбек ракеларини биздан-да ортиқроқ севадиган Лариса Ким деган балетмейстр ҳам Йўлчибой аканинг кашфиётларидан саналади. Бу аёл хориж мамлакатларида ўтган кўплаб санъати фестивалларида ўзбек куйларига раке тушиди. Зебигардонлари ўзига ярашиб, барчани махлиё килди. Бугун ҳам «Раке» дастасида юзлаб кизалоклар (уларнинг аксарияти рус миллатига мансуб) Лариса опадан ўзбек раке санъати сирларини ўрганишмоқда. Биз юкорида тилган олган Йўлчибой ака «Раке» дастасининг асосчиси, айтиш жоиз бўлса, ҳар томонлама кўллаб-қувватлаб турувчи фидойи хомийси ҳамдир.

Йўлчибой аканинг ташаббуси билан «Алгоритм» оромгоҳида сўнгги ўн беш йилда «Пахтакор – 79» хотира турнири ташкил этилди. Дастлаб республикамиз фахрийлар жамоалари катнашган бўлса, тез орада мусобака халқаро турнир мақомини олди. Неча марта гувоҳи бўлган бўлсам, Йўлчибой ака бошчилигидаги ишчи гуруҳининг ахиллиги ва ижодий изланувчанлиги мени лол этарди. Ҳар йили мазкур санага астойдил ҳозирлик кўрилар, мусобаканинг ташкилий жиҳатлари, сценарийси бир-бирига ўхшамасди. Ҳар йили шонли футболчилар хотирасига бағишланиб янги кўшик яратиларди. Театрлаштирилган томоша намоёнш этилиб, кўз ўнгингизда тарих гадаланади. Ёш авлод вакиллари марҳум футболчиларимиз хақида тушунчага эга бўлишади, уларни танийди. Юртнинг севимли фарзандлари хотирланади...

2011 йилдан бошлаб Йўлчибой Раҳимжонов Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерациясининг «Қуёшли» болалар оромгоҳига раҳбарлик қиляпти ва шонли жамоамиз «Пахтакор»нинг хотирасига бағишланган ажойиб турнир энди ушбу дам олиш масканида ташкил этиляпти.

... Оромгоҳ ховлисига киришингиз билан тартиб билан экилган, дуркун ривожланаётган кўчатларга кўзингиз тушади. Турфа гуллар чаман бўлиб очилган. Ҳамма ёк озода, дам олувчи ўғил-қизлар ҳам турли юмушлар билан банд. Кимдир стол тепписи ўйнаётган бўлса, бошқаси волейбол майдончасида. Сухбатлашини айвончасида интеллектуал ўйин кизиган...

Йўлчибой ака оромгоҳ ходимларига кўрсатмалар беради, ҳар бир юмушнинг бажарилишини эътибордан четда қолдирмасди.

Ҳа, маблағи йўқлиги туфайли фаолияти тўхтаб қолган «Қуёшли» оромгоҳи Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерацияси тасарруфига олиниб, бу ерда катта бунёдкорлик ишлари амалга оширилади. Бугун бу ерда барча-барчаси янгича қиёфада.

– Йўлчибой ака билан суҳбатимиз ҳам айнан «Қуёшли» оромгоҳи хусусида бошланди.

– *Йўлчибой ака, сўнги йилларда «Қуёшли» болалар оромгоҳи раҳбари сифатида фаолият юритяптисиз, 2012 ва 2013 йилги ёзги соғломлаштириш мавсумлари ҳақида мухтасар гапириб берсангиз...*

– Биласиз, оромгоҳимизда республика миқёсидаги фаол Олимпиадалари ва «Билимлар беллашувлари» танловлари голиблари ҳордиқ чиқаришади. Барча вилоятларимиздан жамланган иқтидорли ўғил-қизларга олимлар, турли олий ўқув юр்தларимизнинг профессор ўқитувчилари семинарлар, машғулотлар ўтиши анъанага айланган. 12 кундан бешта навбатда болаларжонларимиз дам олиш билан бирга турли тарбихларнинг бевосита иштирокчиси ва гувоҳига айланишди. Масалан, Ўзбек футболининг 100 йиллиги ва шонли «Пахтакор-79» хотирасига бағишланган футбол турнирлари ҳақиқий спорт байрамига айланиб кетди.

2013 йилги футбол турнири 14 ёшгача бўлган ўсмирлар ҳамда фахрийлар жамоалари ўртасида ўтди.

Шунингдек, икки йилдан буён спортимиз афсонаси, волейбол бўйича икки карра Олимпиада чемпиони, оромгоҳи-

мизга кадрдон бўлиб қолган хурмагли Вера Дуюнова хотирасига бағишлаб, волейбол турнирлари ўтказиляптики, бу мусобакалар орқали ёшлар қалбида спортни, миллини севиш туйғуларини кучайтириш, спорт юлдузларимиз хотирасини абадийлаштириш кўзда тутилган. Қолаверса, барча спорт тadbирлари «Қасаба уюшмалари болаларга» акцияси доирасида ташкил этиляпти. Бундан ташқари, «Қуёшли»да Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерациясининг катор тadbирлари, ишчи-меҳнатқашлар ўртасидаги спорт мусобакаларининг ўтаётгани бизга янада маъсулият юклайди.

– Сиз кўп йиллар «Алгоритм» заводида қасаба уюшма қўмитаси раиси бўлиб ишладингиз. Сизнингча, қасабақўм қандай фазилятларга эга бўлиши керак?

– Қасаба уюшма қўмитаси раиси доимо «Мен ходимлар учун нима қилдим?» деган саволни ўзига ўзи бериб туриши керак. Қасабақўм бўлиб ишлаганимда ижтимоий ҳимоя, ҳукукий масалаларда кўплаб муурожаатлар бўларди. Жамоа шартномаси бандларининг бажарилиши юзасидан иш берувчи билан тез-тез музокара олиб борардим ва ҳар бир банднинг бажарилишига эришардик. Қасабақўм халқ, жамоа сайлаган одам. Шунинг учун у раҳбардан чўчимаслиги керак...

– Ота-она ўз фарзандини қамил инсон қилиб тарбияламоқчи бўлса, у энг биринчи навбатда нималарга эътибор қаратиши лозим?

– Отам Зоҳид ака, жуда меҳнатсевар киши бўлган. Онам Рашида опа жуда илмли, зукко аёл бўлиб, дунёқарашни кенглиги, ўтқир зехни суҳбатидан билиниб турарди. Ота-онамиз бизни китобни, ўқишни севишга ўргатди.

Бўш вақтимда китоб мутолаа қилардим, спорт билан шуғулланардим. Уй-рузғор юмушларини бажарардим. Отам ҳар бир ишни ўзи бажариб кўрсатгани учун дангасалик қилишга ўрин қолмасди.

Баъзи ота-оналар фарзандини аяб, уни юмушларга аралаштирмайди. Аммо улар унутмасинки, меҳнат кўрмаган боланинг уяғайиб, ота-онасини аяйдиган меҳрибон фар-

занд бўлишига кафолат йўқ. Меҳнат бу нима? Китоб ўқиш ҳам меҳнат, овқат тайёрлаш, спорт билан машгул бўлиш, олий ўқув юртига кириш... буларнинг барчаси меҳнат талаб қилади. Меҳнатсиз ютук бўлмайди. Отам қирк йил темирйўлда, онам эса заводда ишлашган. Ҳам меҳнат қилишган, ҳам биз фарзандларини тарбиялаб, ўқитиб, олий маълумот олишимизга замин яратилган.

– *Бир суҳбатимизда спортга бўлган қизиқишингиз тўғрисида сизга атлетика, футбол, волейбол, баскетбол спорт турлари бўйича аввал мактаб, сўнгра институт терма жамоаси сафида мамлакат миқёсидаги мусобақаларда фаол қатнашганингизни айтиб берганингиз. Ҳозир ҳам «Қуёшли» фахрийлар футбол жамоаси сафида Тошкент шаҳар биринчилигида қатнашасиз. Фарзандларингиз орасида ҳам спорт соҳасини танлаганлар борми? Қисқача оилаиңиз ҳақида гапириб берсангиз...*

– Тўрт нафар фарзандим бор. Тўнғичим Даврон Тошкент Давлат университетининг иқтисодиёт факультети магистратура босқичини имтиёзли диплом билан тугатди. Давроннинг устозлари у ёзган рефератни АҚШнинг Майами штатига юборишди. Қизим Нарғиза Ўзбекистон Миллий университетиде иқтисод йўналишида тахсил олмоқда. Кичик ўғлим Дониёр бокс билан жиддий шуғулланди. Тошкент шаҳар биринчилигида муваффақиятли иштирок этди. У машгулотлар билан бирга ўқишни ҳам сусайтирмади. Математика фанидан Олимпиадаларда фаол иштирок этди. 2011 йилда Дониёр Тошкентдаги Сингапур менежментни ривожлантириш институтига ўз билими билан кириб, барчамизни хушнуд этди. У ҳозир учинчи босқич талабаси.

Кичик қизим Насиба айни пайтда 1-Республика тиббиёт коллежида ўқияпти. Рус тили, инглиз тили, математика фанларини яхши кўради. Тикувчиликка, китоб ўқишга, шеъриятга қизиқади.

Рафиқам Нигора Раҳимжонова муҳандис. Собик «Алгоритм» заводда бирга ишлаганимиз. Спорт ҳақидаги саволингизга келсак, оиламизнинг ҳеч бир аъзоси спортга бефарқ эмас...

– *Фарзандларингизга нисбатан қаттиққўлмисиз?*

– Умуман, ота қаттиққўл бўлиши лозим. У болаларини ҳеч қачон назоратдан қолдирмаслик керак. Бола – ниҳол. Эътиборсиз қолса, қийшиқ ўсади. Тўғри ўсган дарахтга эса ҳамма ҳавас қилади.

Ҳар қанча ишингиз кўп бўлмасин, болага вақт ажратиш керак. Фарзандларим кимлар билан бирга? Ўртоқлари кимлар? Хабар оламиз. Ёшлиқдан китоб ўқиган кам бўлмайди. Болаларим бўш вақти бўлса, китоб ўқийди, имтиҳонларга ҳозирлик кўришади.

Ҳозир баъзилар «Мен кўп пул топяпман. Демак, фарзандимни яхши тарбиялаш қийин эмас» деб ўйлайди. Рост, давлатингиз кўплиги учун болангизни яхши таъминлай оласиз. Аммо бола пулнинг, меҳнатнинг кадрига етмаса, фақат соғуришни билса, ундан қандай комил инсонни кута оласиз?

Ишдалигимда болаларим кўнгироқ қилиб ҳол-аҳвол сўраб туришади. Бу яхши. Асосийси, тартиб-интизом.

– *Соғлом турмуш тарзи – сизнингча нима?*

– Соғлом турмуш тарзи – бу тозалик дегани. Эрталаб ювиниш, тоза кийиниш, покиза таомларни истеъмол қилиш, уй-жойларингизнинг озодалиги, буларнинг барчаси соғлом турмуш тарзига киради. Баъзиларнинг уйига кириб бўлмайди. Қачон қараманг, ивирсиб ётади. Бундай ҳолатларни хазм қила олмайман. Гап бойликда эмас. Асосийси – хонадонимиз тоза ва файзли бўлиши керак.

Иккинчиси – виждошнинг тозалиги. Ёшлиқда ким қандайлигини билмаганмиз. Ҳаёт ўзи белгилаб, кўрсатиб кўяркан. Ёшим элликдан ошиб, энди-энди инсонларнинг фарқига боряпман. Бошингизга ташвиш тушса, кимнинг дўст ёки душман эканини англаб оларкансиз.

Энг ёмон одам – ҳасадгуйдир. У ҳатто ўз ота-онасига ҳам, бошқаларга ҳам дўст бўлолмайди. Фарзандларимга «Ёнингдаги дўстинг, қўшинг, қариндошинг чил инсонлар бўлсин», дея такрор-такрор уқтираман.

– *Эру хотин ўртасидаги тотувлик кўнроқ нималарга боғлиқ?*

– Оилада қачон жанжал бўлади? Қачонки, рўзгорда етишмовчилик бўлса, фарзандлар тарбиясиз бўлиб, ўзаро тортишса, ота бирининг, она бошқасининг ёнини олса ва ҳақозо. Умуман, жанжалсиз уйнинг ўзи йўқ бўлса керак. Масалан, турмуш ўртоғим аразлаб, кетиб қолган вақтлари ҳам бўлган. Аммо биринчидан, севги, иккинчидан ўзаро ҳурмат туфайли бу каби кийинчиликлар ортда қолди. Ҳар бир ота-она фарзанди рўзгорининг тинч бўлишини хоҳлайди. Аммо бунинг учун пойдевор мустаҳкам бўлиши керак. Пойдеворки, оила пойдевори, ошгли пойдевор. Мен турмушни армияга, ҳарбий хизматга ўхшатаман. Кийинчилик кўрмаган аксар қочинишга ҳаракат қилганидек, машаққат чекмаган ёшларнинг турмушин эрта бузилади...

– *Ватан меҳри билан яшамок – энг олий бахт, деган ҳикмат бор. Умуман, фарзандларнинг ватанпарвар бўлиши учун нималарга эътибор зарур?*

– Ватан – бу ота-боболаримиз ётган замин. Ватанни севмок – оилани севмок дегани. Оилани севмок – уйни, ота-онани, фарзандларни севмокдир. Ватанини севмаслик эса бировнинг уйида ижарада тургандек гап. Фарзандимизга шундай тарбиялайликки, у оиласини севсин. Оиласини яхши кўрса, маҳалласини ҳам ардоқлайди. Туғилиб ўсган қишлоғи, яшаётган тумани, вилояти ва республикаси шаънига бефарқ бўлмайди, уларни шарафлайди...

– *Сиздан қўп нарсани ўрганса бўлади. Ўзингиз ҳам қимматларгадир ҳавас қилганмисиз?*

– Ота-онамга, уларнинг аҳиллиги, гўзал фазилатларига ҳавасим келарди. Дўстларимдан, яхши инсонлардан, фидойи ишчиларимдан ҳали ҳам ўрганаман.

– *Ҳаётда қандай орзуларингиз бўлган ва уларнинг қайсыларига эришдингиз?*

– Орзуларим ҳали ҳам қўп. Тўйлар қилиш, неваралар кўриш, фарзандлар қамолини кўриш... Қизим фарзандли бўлиб, мени бобо бўлиш бахтига ҳам муяссар этди. Хурсандман, Яратганга шукр!

Спортда катта ютуқларга эришмоқчи эдим. Ўқиш билан бўлдим. Ота-онам беморланди. Спорт ва ўқишдан бирини танлашга тўғри келди. Мен илм олишни танладим. Аммо спорт севимли машгулотим, хамроҳим бўлиб қолди. Турли спартакиадаларда иштирок этаман. «Қуёшли», собиқ «Алгоритм» фахрийлар футбол жамоасининг қирк нафардан ошиқ аъзоси бор. Жамоамиз – республикадаги энг ёши катта командалардан. Ёши эликдан ошганлар-ку, қўп. Шунингдек, олтмишдан, етмишдан ошган ўйинчиларимиз ҳам кам эмас. Қишин-ёзин ҳафтада икки кун тўп тепамиз. Жамоамиз Тошкент шаҳар чемпионатида юқори ўринлар учун курашувчи жамоалар сирасига киради...

– Барча ўйлаган орзуларингизга эришинг. Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат!

P.S.: Этираф этиш мисоли Иълчибой Раҳимжонов ёш авлодни тарбиялаш шинда фидоқорлик намуналарини кўрсатаётгани учун «Ўзбекистон Республикаси мустиқиллигига 1 йил» ва «Ўзбекистон Республикаси муе тақиллигига 20 йил» медалик нишонаси билан тақдирланган. Шунингдек, «Болаларини дам олдирини ва соғломлаштирини бўйича республика мувофиқлаштирувчи гуруҳи» томонидан бир печа бор «Энг яхши оромгоҳ бошлиги» номинациясида галиб деб топилган.

НУРЛИ МАНЗИЛЛАР САРИ ЙЎЛ

Юртбошимиз Ислам Каримов ўзининг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида» номли асарида шундай ёзган эди: «Муболағасиз айтиш мумкинки, бизнинг келажагимиз, мамлакатимиз келажаги ўрнимизга ким келишига ёки бошқачароқ айтганда, қандай кадрлар тайёрлашимизга боғлиқ».

Ёки буюк маърифатпарвар Абдулла Авлоний ўзининг «Туркий гулистон ёхуд ахлоқ» асарида шундай ёзади: «... Алҳосил, тарбия бизлар учун ё ҳаёт – ё мамот, ё пажот – ё халокат, ё саодат – ё фалокат масаласидир». Демак, миллат келажаги, мамлакат равнақи ёшлар камолига, уларга берилаётган таълим-тарбия ишларига бевосита дахлдор.

Шундай экан, табарруқ устозлар, уларнинг заҳматли меҳнатлари доимо юксак эътирофларга, ҳурмат, эҳтиром ва эъзозга лойиқ кўрилган.

Биз бугун Косон туманида яшаб, ўзининг фидойилиги, чуқур билими билан халқ таълими соҳасига катта ҳисса кўшган Жўрақул Шамсиев ҳақида сўз юритамиз. Юзлаб, минглаб шогирдлари давлатимиз, жамиятимиз ривожига муносиб ҳисса қўшаётган мураббийнинг ҳаёт йўли жуда бой ва кенг, баён қилар бўлсак, китоб билан тенг...

Жўрақул Шамсиев 1942 йилнинг ёзида Косон тумани марказидаги 1-сонли мактабни аъло баҳолар билан тамомлади. Бу пайтда Иккинчи жаҳон уруши давом этар, 16 ёшли қаҳрамонимиз фронтга бориб, ватандошлари катори душманга қарши жангга қирмоқчи бўлди. Бироқ ўспириннинг ёши етмагани учун уни фронтга олишмади, аксинча, уни машаққатли вазифаларга қасблардан бири – ўқитувчиликка таклиф қилишди. Шу тариқа Жўрақул Шамсиев то 1945 йилгача ўзи ўқиган 1-сонли ҳамда Майманоқ қишлоғидаги ўрта мактабда ўғил-қизларга сабоқ бера бошлади. Айнан 1945 йилда Самарқанд давлат университетининг филология факультетига ўқишга кирди. 1950 йилда олий ўқув юртини тамомлаб, то 1955 йилга қадар Косон туманидаги бир неча

мактабларда раҳбарлик лавозимларида ишлади. Бу даврда мактабларни таъмирлаш, ўқитувчилар жамоасини ташаббускорлик руҳида тарбиялаш, ўқувчилар ва ота-оналар билан ишлашни яхши йўлга қўйиш каби муҳим жиҳатларга алоҳида эътибор қаратди.

1955 – 1962 йилларда эса туман халқ таълими бўлимини бошқарди. Бошқарув жараёнида билим масканлари бунёд этиш, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, таълим-тарбия жараёнини такомиллаштиришни устувор вазифа деб билди ва бу йўлда самарали меҳнат қилди.

У қаерда ишлаганин, ўзининг юксак раҳбарлик салоҳияти, ходимларга меҳрибонлиги билан жамоанинг ҳурматиини қозонарди.

Жўрақул Шамсиев ҳақида шогирди, узок йиллар туман мактабларида, халқ таълим бўлимида услубчи бўлиб ишлаган. Кўп йиллар Косон туман ҳокими ўринбосари, туман хотин-қизлар кўмитаси раиси бўлиб фаолият юритган, ҳозирги кунда Қарши давлат университетига қарашли 2-сонли ахборот-ресурс марказига раҳбарлик қилаётган Роҳила Ҳалимова шундай хотирлайди:

– Ўзим Косонга Тожикистондан келин бўлиб тушганман. Янги жой, янги одамлар... 1974 йилда туман марказидаги 9-ўрта мактабга ишга кирдим. Бу ерда қалби очик, меҳрибон, доимо ҳалоллик ва маърифатпарварлик байрогини баланд тутган Жўрақул домла Шамсиев менга оталарча ғамхўрлик кўрсатди. Кўп йиллар туман халқ таълими бўлимида, турли мактаблар ва бошқа давлат идораларида раҳбарлик лавозимида ишлаган кишининг шунчалик камтарин эканлигидан, одамийлиги осмондек юксаклигидан ҳайратга тушардим. Ходимларга бўлган ширин, меҳрга тўла муомаласи туфайли бу инсонга отамга суянгандек суянардим. Салобатли, обрўси баланд раҳбар бўлсалар-да, у кишини асло баланд гапирганини, бақир-чақир қилганини кўрмаганман. Эътироф этиш жоизки, бағрикенг, илмпарвар отанинг фарзандлари ҳам билимли, зукко бўлиб ўсишди. Жўрақул до-

мланинг турмуш ўртоғи Шозода ая ҳам ниҳоятда камтарин, «оилам, болаларим» дейдиган муштипар аёл эди. Улар тўрт ўғил ва олти қизни тарбиялаб, вояга етказишди. Бу оилага яқинлигим, қолаверса, устозимнинг бир неча фарзандини мактабда ўқитганим учун яхши биламан. Болаларининг хаммалари ота-она измидан чиқмайдиган ақлли фарзандлар бўлиб камолга етди. Ҳурматнинг, тарбиянинг кучлилигидан бу оилада ота-онанинг сўзи қонунадек аҳамиятга эга эди. Ўн фарзанднинг барчаси падари ва волидаси маъқул топган инсон билан ўз ҳаётларини боғлашди, ҳеч бири ота-она раъйига қарши бормади ва ҳеч иккиланмай айтишим мумкин, ўғил-қизларнинг барчаси ҳаётда ўз бахтини, саодатини топган, оиласи, фарзандлари билан тотув турмуш кечираётган замондошларимиздир.

Бир воқеа ҳеч ёдимдан чиқмайди. Собик шўролар даври. Мен Жўрақул домланинг кизи Гулнорахоннинг синф раҳбариман. Ўқувчиларни пахта йигим-теримига хашарга олиб бориш тараддудида эдик. Жўрақул ака мактабда директор, мен оддий ўқитувчиман. Шундай кунларнинг бирида устоз кизи Гулнорага: «Қизим, ойинг бетоб. Сен пахтага бормайсан. Уйга бор», – дебди.

– Йўқ, синф раҳбаримиз руҳсат бермайдилар. – дебди Гулнорахон.

Коридорда келаётсам, устоз рўпарамдан чиқиб қолди ва бошларини сарак-сарак қилиб, деди:

– Сизга қойил, Роҳилахон. Қизим Гулнорага мендан ҳам кўп ўз таъсирингизни ўтказибсиз.

Устознинг гапидан саросимага тушдим. Ростини, чўчиброк сўрадим:

– Нима қилибман, устоз. Гулнора бирор нарса дедими?

– Ойинг касал, пахтага бормай кўя қол, десам, сиздан чўчиб «Йўқ» деди.

– Кечиринг, устоз, менинг бу гапдан хабарим йўқ. Ҳозир Гулнорани топиб, унга жавоб бераман, – дедим хижолат тортиб.

– Роҳилахон, фарзандимнинг сизга ўхшаб маъсулиятни чуқур ҳис қилганидан жуда хурсандман. Қўяверинг, пахтага бораверсин. Боламга тўғри тарбия берибсиз, – деганди ўшанда устозим мулойимлик билан.

У киши нисбатан қисқа умр кўрдилар. 61 ёшида вафот этди. Бу пайтда турмуш ўртоғим Москвада даволанаётганди. Мен ёнида эдим. Устозимнинг ўлими ҳақидаги хабар мени қарахт қилиб қўйди. Анча вақтгача ўзимга келолмадим. Ушбу воқеа таъсирида мен учун жонажон бўлиб қолган 9-ўрта умумтаълим мактабида ортиқ ишлай олмадим.

Жўрақул домла ва Шозода аянинг барча фарзандлари турли олий ўқув юртлирида ўқишди. Жумладан, қатта кизи Сайёра Шамсиева кўп йиллар рус тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлиб ишлади, ҳозир нафақада. Замирахон эса кимё-биология фанидан дарс бериб, у ҳам нафақага чиқди. Озодахон Шамсиева эса устозимиз каби ўзбек филологияси бўйича етук мутахассис бўлиб етишди. Отасидек Самарқанд давлат университетига тахсил олди. Бугунги кунда тумандаги 5-ўрта мактабда директор лавозимида фаолият юритяпти. 1200 нафар ўқувчи ўқийдиган таълим даргоҳи рус тилига ихтисослашган бўлиб, бу ерда рус тилидан ташқари, инглиз тили, кимё, география, жисмоний тарбия фанлари бўйича ма-лакали ўқитувчилар фаолият юритишмоқда. Ишнинг тўғри йўлга қўйилгани, чет тилларини ўргатишдаги тажрибалар тўфайли фарзандини ушбу мактабда ўқишини истайдиган ота-оналар кўпаймоқда. 2013 – 2014 ўқув йили бошида оз эмас, бешта биринчи синф ўз бағрига ўқувчилар қабул қилгани ҳам сўзимнинг исботидир.

Устознинг яна бир кизи Гулноза Қарни муҳандислик иктисодиёт институтини тугатди. Гулнора эса ҳисобчилик касбини танлади. Зумрадхон машаққатли касб – шифокорликни танлаб, жарроҳлик соҳаси илмини пухта ўзлаштирди. Устознинг ўғиллари Ғайратжон, Нурматжон, Шерматжон ва Шухратжон Шамсиев ҳам ота ўғитини юксак кадрлаган, давлат ва жамият раънақи, халқ манфаатлари йўлида фидойилик кўрсатадиган зиёли инсонлар бўлиб етишишди.

Жўракул домла хакида хар канча гапирсам ҳам оз. Келинг,
азиз устозимга багишлаб ёзган шеъримни сизга ўкиб берай:

Сизда бардош, саховат, чексиз меҳр бор эди,
Худбинларни кўрсангиз, дунё сизга тор эди.
Не ишга кўл урсангиз, Аллоҳ мададкор эди.
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Истардингиз ҳалол яшаб, эркин нафас олишни,
Асло ёқтирмас эдингиз дилга гашлик солишни,
Ҳеч биримиз истамасдик сиздан айро қолишни,
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Кағта-ю кичикка бирдай, гўё тенглош эдингиз,
Дўстларга елкадош ҳамда сирдош эдингиз,
Меҳрда мисоли бир қуёш эдингиз,
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Олдинда режалар хали кўп эди,
Содик шогирдлардан кунгил тук эди,
Ҳассос қалбингизда губор йўк эди.
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Меҳр етакласа мени сиз томон,
Дийдорлашиш учун топардим имкон,
Чексиз меҳрингизни ҳис этиб ҳамон,
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Рухингиз қўлласин бизларни доим,
Қабрингиз нурларга тўлсин илоҳим,
Жаннатдан жой берсин сизга Аллоҳим,
Соғиниб эслайман, сизни устозлар!

Дарҳақиқат, азиз инсонларнинг пок хотираси, улар то-
монидан килинган эзгу амаллар ҳеч қачон унутилмайди.
Жўракул Шамсиев хакида Қосон туман болалар ва ўсмирлар

спорт мактаби директори Туракул Абдулхайров шундай хотирлайди:

– 1974 йилда Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институтини тугагиб, Косон туманидаги 9-ўрта умумтаълим мактабида иш бошладим. Мактаб раҳбари Жўракул ака ўз меҳнатсеварлиги, касбга садоқати билан барчага ўрнак эди. У кишига эргашиб, биз ёш ўқитувчилар ҳам мактабдан кетгимиз келмай ишлардик. Бунинг натижасида ўқувчиларимиз спортда, илму фанда ютуқларга эришишарди. Устоз нафакага чиқиш учун хужжатларини тайёрлади-ю, қариллик гаштини суриш насиб этмади. 61 ёшида ёруғ олам билан видолашди. Бироқ устозимизнинг барча гўзал фазилатлари фарзандлари, набиралари қамолида кўринади, хотираси эл-юрт ёдида, шогирдлари қалбида мангу яшайди!

– Дадамнинг эрта тонггача конспект ёзиб чиққан кунлари жуда кўп бўлган, – дея эслайди кизи Озода опа Шамсиева. – Касбини бениҳоя севарди. Бизга ҳам «Китобни севинглар, барча нарсага шу китоб орқали эришасиз», дейишни қанда қилмасди. «Қамтарин бўлинглар, озига қаноат қилинглар, ҳалол еб-ичинглар, халқ гами билан яшанглар», дея маслаҳат берарди. Ўзи ҳам шунга амал қиларди. Мен ёнида ўтириб, ишларини текшириш чоғида ўқиб, ҳамроҳлик қилардим. «Қизим, бунга қара, мана бу икки ишнинг мазмуни бир хил, ўқувчи шеригига кўчиртирган. Эргага бориб, айтаман, бу ҳолатда ўқувчи яхши ўзлаштира олмайди», дерди қуюниб. Онамиз Шозода ая ҳам турмуш ўртоғини тушунган, фарзандларига ғамхўр киши бўлган. Дадам ишда бўлганида бизни онам назорат қиларди. Шу боис, дадамнинг уйдан кўнгли тўк бўлиб, педагоглик фаолиятини тўлақонли олиб борган, деб ўйлайман... Кўп китоб ўқирдилар. Битта қатга романини бир кечада ўқиб тугатардилар... Нафақат ўзбек, рус адабиётини ҳам севиб мутолаа қилардилар. Ҳазалларни, мумтоз мусикани яхши кўрарди.

Дарс ўтганида асар қаҳрамонларини шундай тасвирлаб берардики, ўқувчи бу қаҳрамонлар билан таъсирланиб, бирга йиғлаб, бирга қуларди. – ўз хотираларини сўзлаб берар

экан Озода она Жўракул аканинг қўлёмалари, конспект ва таҳлил дафтарларини меҳр билан силаб қўйиб, деди: «Булар мен учун азиз ва қадрдон хотиралардир».

... Қўлимда Жўракул Шамсиевнинг «9-ўрта мактаб ўқитувчилари дарсларини таҳлил қилиш дафтари». Дафтарда дарс жараёнларини бевосита кузатган устоз ўз фикрларини ёзган, ўқитувчилар йўл қўйилган камчиликларга тўхталиб, дарснинг ижобий томонларини таъкидлаб ўтган. Ва албатта, ўз тавсия ва кўрсатмаларини берган. Масалан, дафтарда 23 декабр 1976 йил санасида X «Б» синф ўқувчилари учун Тамара Вольф томонидан ўтилган рус тили дарси ҳақида шундай хулосалар бор:

«...Синфда 33 нафар ўқувчи диктант ёзди. Текширишда «5» баҳо ояғинлар йўқ. «4» баҳо – 7 ўқувчи, «3» баҳо – 19 ўқувчи, «2» баҳо – 7 ўқувчи.

Ўзлаштириши 77 фоизни ташкил этди. Ўқитувчи диктантни қондага мувофиқ ўтказди. Диктант текстини аввало ифодали ўқиб эшиттирди, қийин сўзларни ёзиб кўрсатди. Кейин диктант текстини «диктовка» қилди.

Маслаҳатлар: 1.Ўқувчиларнинг рус тили фанидан билимлари дастур талабига жавоб бермайди. Синфдаги 33 нафар ўқувчидан 7 нафари «2» баҳого диктант ёзгани бунинг исботидир.

2.Ўзгурмайдиган қолоқ ўқувчилар билан дарсдан кейин ёзмадан консультация ўтказиб туриши керак.

3.Ўқувчиларнинг ёзма нутқ малакаларини ошириши учун тизимли иш олиб бориши лозим...»

Албатта, ўз бой тажрибасидан келиб чиққан ҳолда, Жўракул Шамсиев кўплаб ёш педагогларга устозлик қилди, уларнинг ўз устида ўқиб-изланиши, шогирдлари билан кўшимча ишлашига эришди, қаерда ишламасин, ўша ерда соғлом муҳит ярата олди.

Бугун анъана давом этапти. Ота ишини фарзандлар, наваралар давом эттирмақда. Ўтиборли томони, «Болаларни дам олдириш ва соғломлаштириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи гуруҳи» томонидан 2013 йил ёзги мав-

сумида болаларни дам олдириш ва соғломлаштиришга қўшган хиссаси ва фаол иштироки учун «Муборакнефтгаз» унитар шўъба корхонаси бошлиги Шермат Шамсиевнинг «Энг маъсулиятли ташкилотчи» номинацияси бўйича Диплом билан тақдирлангани ҳам сўзимиз исботи...

Хулоса ўрнида, миллат дарди, унинг ташвишлари билан яшаган Жўракул домла Шамсиевнинг кукунчаклиги бошқа ўқитувчиларимизда ҳам бўлишини ихтиёр этдик ва у кишининг қуйидаги сўзларини яна бир бор келтиришни лозим топдик: *«Мен нимагаки эринган бўлсам, китоб орқали эришдим. Сиз ҳам китобни севинг. У сизни нурли манзиллар сари элтади».*

ЖОБИР ПОЛВОН ХИКМАТЛАРИ

Қашқадарё... Бўлиниб-бўлиниб, ўртасидаги курукликлар кашкаси мисол кўриниб, тошдан-тошга урилиб, бурилиб ва сурилиб, кирғокларини ўпириб, оқ булутдай кўпириб, чўллар томон ошикиб, сокин, аммо шошикиб, ҳаёт берар ерларга, қувонч берар элларга...

Воҳанинг ҳар бир тумани, наинки тумани, балки кишлоғи ўзининг такрорланмас томонлари, урф-одатларига эга. Ҳар бир шаҳар ва кишлоқнинг ўз қаҳрамонлари, машҳур инсонлари борки, улар билан юраклар фаҳрга, ифтихорга тўлади.

Қашқадарёнинг иссиқ чўлларида улкан меҳнат чўккиларини забт этаётган матонатли нефт ва газчилар, осмонўпар пахта хирмонлари кўтараётган уста дехқонлар, мазали гўшт ва сут маҳсулотлари етиштириб бераётган чорвадор чўпонлар, тоғларда минг хил гиёҳ ила сирли сухбатлар куриб, тошлар устида оҳудек юриб, зилол чашмалардан тўйгунча ичиб, шаркирок сойлардан кўркмасдан кечиб, бир чиройинга ўн чирой кўшилган, таърифига дostonлар ўқилган бетимсол гўзаллар, елкаси ер кўрмаган Алпомишкелбат паҳлавонлар, Ватан орини елкасига олган мард ўғлонлар, саховатли ва танти инсонлар – буларнинг бари чексиз ва бепоён Қашқадарёнинг оддийгина чизгиси, юрт олдидаги кўзгуси, сифати-ю сийрати, Аллоҳ берган белгиси...

Бу воҳада шундай инсонлар, пок хонадонлар, соҳиби иймонлар борки, уларни тараққум қилгинг, намуна билгинг, бошқаларга-да етказгинг келаверади.

Ана шундай замондошларимиздан бири Жобир полвон Яздонов, 2012 йилнинг кеч кузагида, саналарнинг энг сарасида, яъники, безагида, кутлуг Ийди Қурбон байрами кезларида Жобир ҳожи бўлди. Ислomнинг фарзларидан, қарзларидан бирин бажариб келди.

Зиёратин Аллоҳ ўзи қабул қилсин, нузли қулар барчамизга насиб бўлсин.

Тўққиз авлод шажараси полвон унинг, шу боисдан, ғурури тоғ, осмон унинг.

Отасини Яздон алп дер, бобоси Мухсин баходир, кураш тушган, улоқ чошган, абжир бўлишган беназир.

«Жобир» сузи маъносига кура жабр курсатувчи, аммо бизнинг Жобир полвон элга меҳр курсатувчи.

Болаликдан, мактабдаёқ кучли, тезкор, эпчил бўлди, бир неча спорт туридан маҳоратли ўсмир бўлди.

Хушбичим, кўркам йиғитга хаваси келар ҳамманинг, ютуқлари манзур бўлиб, ишончи ортар омманинг...

Дарҳақиқат, Жобир полвон ёшлик йиллариданок спортнинг бир неча турларига кизиқди. Футбол, волейбол, енгил атлетиканинг ядро ирғитиш, баландликка сакраш турлари бўйича мактаб терма жамоаси сафида турли мусобакаларда иштирок этди. Иқтидори туфайли Қарши тумани терма жамоаси сафига қабул қилиниб, мактаб ўқувчилари спартакиадаларида зафар кучди.

– 1949 йилнинг Наврўз кечасида Сурхондарёнинг Шўрчи туманида тутилган бўлсам-да, 1956 йилда оиламиз Нишон туманига кўчиб келишди. – дея хикоя қилади Жобир полвон. – Биз беш ака-ука бир-биримиз билан курашиб катта бўлганмиз. Бир йилда 30-40 талаб тўйкураш булар, улар биз учун маҳорат мактаби вазифасини ўтаб берарди. Отамиз Яздон полвон саводхон киши бўлгани учун курашда ҳалоллик, поклик, илоҳият борлигини кўп тушунтирарди. Кураш бизда яшаб турган давлатимизга, заминимизга, муборак Ислом динига ҳурмаг тўйгуларини шакллантирди.

Авлодимиздан Қудрат полвон, Ҳаким полвон, Бўри полвон, ҳамкишлоқларим Маҳмадиёр, Маҳмараим полвон, Нишон жамоа хўжалигидан Амир полвон, Араб полвон сингари кураш усталари билан белбоғдош бўлганман...

– Полвон бува, сиз ҳақингизда гап кетганда, рақибини тез фурсатда ўрганадиган ва унга қарши усул қўллаб, галабани ўз томонига оғдириб кетадиган моҳир курашчи бўлган, дейишади. Қашқадарёлик кўп курашчилар сизни ўзига устоз, деб билишади...

– Қарши педагогика институтини (ҳозирги Қарши Давлат унiversитети) тугатиб, шу ерда, Жисмоний мадания-

ят факультетида ишда колдим. Бу масканда ўн йилга яқин фурсат мураббийлик қилиб, жуда кўнлаб полвонларга дарс, машгулот ўтганман. Собиқ Иттифок спорт устаси Қорёғди полвон Тўхтаев, Бахтиёр Муродов, Қашқадарёнинг доғддор полвонлари Холиёр Қодиров, Рўзиқул Маҳмудов, Эшим Тошпиезов, укаларим Маҳмуд Яздонов, Ҳасан Мухсинов... бу шогирдларим билан фахрланаман. Биз жуда кўп давраларда ёнма-ён, елкадош бўлганмиз.

Албатта, ҳар бир курашчининг ўзига хос усуллари бўлади. Мен рақибни кузатиб ёки унга қарши майдонга чиқиб, унинг имкониятларини тезда таҳлил қилар ва ўрганар эдим. Шогирдларим ҳам менинг кўрсатмаларим асосида ҳаракат қилишарди.

Туркменистондаги бир кураш ҳеч ёдимдан чикмайди. Қашқадарёдан катта жамоа бўлиб борганмиз. Миришкорлик Ёмғир полвон, қосонлик Абдурахмон, Сайфулла полвон, Чироқчидан Тилов полвон, Абдурахмон полвон, Саиднабиҳон Жалолов Туркменистоннинг Сардоба деган қишлоғида тўйладик. Марказий Осиёнинг барча республикаларидан полвонлар йиғилган. Кураш ҳам шунга яраша бўларди. Полвонларнинг шиддатидан гўё замин титрарди. Халқ гўзал олишлар кўрди, йиқитганлар шаънига мўл-кўл олқишлар бўлди.

Мезбонлардан Ражабқули полвон олди бош товоқни. Отаси туркман, онаси рус бўлган, юз килодан анча оғир тош босадиган давангирга тенг келадиган рақиб топилмаётганди. Унинг довруғини, курашиш усулларини шогирдим Сулаймон полвон айтиб берганди. Уни осонликча йиқитиб бўлмасди. Бу полвонга қарши ўзимни ҳам руҳан, ҳам жисмонан тайёрладим. Усулларига қарши усулларни машқ қилдим. Чунки, Ражабқулининг бош товоқни олиши ҳеч кимни ажаблантирмай қўйганди.

Хуллас, кўнгиротларнинг «тўкқиз» товоғи эълон қилинди, ҳўкиз, қўчқор, серка, бўҳча, хуллас, тўкқиз хил солим қўйилди. Зотман, дегани уюлди. Мени қўйилган зотлар кизиқтирмас, елкаси ер кўрмаётган Ражабқулини йиқитиш, ориятимизни мудофаа қилиш ўй-хаёлимни банд этганди.

Шу боис, бош товоқ учун даврага чиққанимда билакларим, оёқларим янада қувватлангандек, рухим бўлакча ишончга тўлгандек бўлди. Шу иштиёқ танамга арслондек куч берди. Ва биринчи қўлдаёқ тезлигим эвазига уни ҳалол йикитдим. Ўзбекистондан борган мухлисларнинг олқишини эшитганимдагина вазиятни англадим. Мен Сардобада Ватаним шаънини муносиб ҳимоя қила олганимми, туркман алпини мухлислари кўз унгида ерга босганимни идрок этдим. Полвон учун бундан ортиқроқ бахт бўлмаса керак.

– Сиз самбо кураши бўйича ҳам кўплаб мусобақаларда қатнашдингиз...

– Самбонинг ватани Россия бўлгани учун собиқ Иттифок чемпионати гўё жаҳон чемпионатига менгзаларди. Россия, Беларус, Украина, Қозоғистон, Грузия, Молдавия полвонлари билан гиламга чиққанимизда, баҳслар жуда мурасасиз ўтарди. Ёдимда, Ўзбекистон терма жамоаси сафида Молдовада ўтган мамлакат биринчилигида иштирок этгандим. Тираспол шаҳрида кечган баҳсларда Жаббор Маҳмарасулов (Эрали полвоннинг отаси, «Жаббор ҳайвон» лақаби билан танилган машҳур курашчимиз) олтин, Чори Бобониёзов, Маҳмарим Эшмуродов ва мен бронза медалга эришгандик ҳамда терма жамоамиз Россия ва мезбонлардан кейин фахрли учинчи ўринни қўлга киритганди.

– Давраларда баковуллик қилганингизда жарангдор овозингиз, сермазмун нутқингиз билан бутун даврани сеҳрлаб қўясиз. Баковулликнинг сирини нимада?

– Энг аввало, ҳалоллик. Фирдавсийнинг «Шоҳнома»да индалло деган сўз ишлатилади. «Индалло» – тарозининг икки палласини тенг тутиш демакдир. Яъни, баковул ўз полвонига ён босмаслиги, кучсиз курашчига кучли полвонни рўбарў этмаслиги, даврадаги тинчликни барқарор ушлаши ва яхши ният билан йиллар давомида йиғинган тўй соҳибининг кураш мусобақасини ёдда қоғларли қилиб ўтказиб бериши лозим. Бу айтишгагина осон. Аслида, баковуллик учун ҳам Худо берган иқтидор зарур...

– *Фарзандларингиз ва набираларингиз ҳам курашга меҳр қўйишди. Бу сизнинг тасъирингизми?*

– Саволингизга жавоб беришдан олдин курашнинг фалсафаси, унинг нималиги ҳақида ўз тасаввурларимни баён этмоқчи эдим. Кураш – ўзбек халқининг неча-неча асрлардан буй ҳаётининг ажралмас бўлагига айланиб қолган кадриятдир. Курашда илоҳият бор, унда ўзбекнинг ори, ғурури бор.

Эътибор қилсангиз, ҳар йили Англияда, Францияда кураш бўйича Ислом Каримов халқаро турнирлари ўз ғолибларини аниқлайди. Нега Ислом Каримов турнири? Чунки курашнинг жаҳонга ёйилишида Президентимизнинг жуда катта ва бекиёс хиссаси бор.

Юртбошимизнинг бир гапи бор. «Спорт – фарзандларимизнинг характерини тоблайди, қалбида ўз халқи, юрти билан билан фахрланиш туйғуларини шакллантиради». Курашнинг бутун дунёга чиқиши, спорт билан шуғулланаётган ёшларимизнинг мамлакат довруғини етти иклимга таратаётгани ёки мусобакалар чоғида инглиз, француз ёхуд испан хақамининг «чала», «ёнбош», «ҳалол» деб соф ўзбек тилида баҳсларни бошқариши – бу қайси миллатдошимизнинг юрагини тўлқинлантирмайди?!

«Чала», «ёнбош» сўзи бутун заминда,

Янграмоқда, қалбда қувончдан титраш!

Шодланай, «ҳалол» деб йиқитганингда,

Чунки кураш – ўзбек, ўзбек – бу – Кураш!

Нега юртимизда спортни ривожлантиришга кенг эътибор берилаётгани сабаби аслида ҳам шу эмасми?! Чунки спорт фарзандларимизни тўғри йўлга бошлайди, уларнинг қалбида меҳр, муҳаббатни шакллантиради. Зеро, Юртбошимиз айтганидек, «Ватанга бўлган меҳру муҳаббат ҳар қандай муаммони ечишга, ҳар қандай ёвуз кучни енгишга қодир!»

Энди саволнигизга келсам, полвошлик унинг конида бўлмаса, ҳар қандай курашсевар ҳам полвои бўлиб кета олмайди. Спортнинг машаққатлари олдида ожизлик қилади. Ўғилларим Бобир, Ҳабиб, Собир барчаси курашга меҳр кўйишди. Болалиқдан тўйкурашларда ор талашди. Худоба шукр, спортга ошно бўлиб, элда кам бўлишмади. Ҳалол лутма уларни тўғри йўлга бошлади.

Яратганга минг шукрлар бўлсинки, набираларим Яздон, Алижон ва Ризобек ота-бобоси аъзанасини давом эттириб, бўш вақтини спорт залларида ўтказмоқда.

Ёдимда, болалигимизда отамиз ҳар кун эрга тоғда бизга новвот чой ичирарди. Бу билан кун бўйи ўзимизни тетик ҳис қилардик. Гўё отамизнинг меҳри кун бўйи куч бериб турарди.

Шу ўринда яна бир ҳаётий хулосамни айтиб ўтмоқчиман. Ота-оналаримиз «Яхши одамнинг боласи яхши бўлади», деган тасаввурда болаларини назоратсиз қолдирмасин. Ҳар қадамда боласини нима иш билан машғуллигини, унинг ўқишлари-ю кизиқишларини текшириб турмаган ота-она каттик адашади. Чунки тарбия жуда-жуда юзик масала.

Фирдавсийнинг «Шохнома»сини ўқир эканман, ундаги биргина сўз, яъни, «Индалло» сўзи бутун ҳаётимни ўз измига солди. Бутун ҳаётим «иморати» шу сўз асосида қурилди. Тарози палласини тенг тутиб, иш кўришни ўргандим.

– *Сизнингча, ота-она қандай бўлиши зарур?*

– Фарзандларимнинг онаси Муборак хожи она Ҳусаннова билан уч ўғил, уч кизни вояга етказдик. Болаларимизнинг ҳаммасини меҳнатсеварликка, ҳалол еб-ичишга ўргатдик. Ҳозир Бобир Мудофаага кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилотининг Қашқадарё вилоят кенгашида, Собир эса Нишон туман кенгашида ишламоқда. Ҳабиб ҳам техник ва амалий спорт турлари бўйича мураббий. Болаларим ишдан бўш вақтларида чорва билан шуғулланади.

Чунки ота-боболаримиз чорванинг ортидан рўзгор тебратишган.

Фарзандлар тарбиясида, айниқса, кизларни катта ҳаётга тайёрлашда онанинг ўрни катта.

Шонра – Андижон автомобил мактабида ўқитувчи бўлиб ишласа, Нилуфар акушер-гинеколог. Нодира кизимиз эса Нишон туманидаги академик лицейда кимё-биология фани муаллимаси.

Худога шукр, кизларимнинг учаласи ҳам куёвларим билан тоғув турмуш кечирмоқда.

Ота-она фарзандларини уйлантиргач ёки турмушга бергач, ўз вазифасини бажарган ҳисобланмайди. Улар то фарзандлари оёққа туриб, рўзгорларини йўлга қўйиб олгунича болаларига қўлдан келганича ёрдам бериб, ҳаётини маслаҳатлари билан қўмақлашиб туришлари зарур.

Жобир полвон билан суҳбатимиз кизигандан кизиди. Бугунга тарих уланди, юз йиллик гаплар эланди...

– Бобомизни Мулла Мухсин, дейишарди, – хотирлади Жобир ҳожини. – У киши кўн илмли киши бўлган эканлар. Шу боисдан, ўгли Яздонини, яъни, отамни саводли қилиш учун Бухородан одам чақириб, уйда мактаб ташкил қилибди. «Ариза ёки хат ёзишига тўғри келса, болам кийналиб юрмасин», дея шундай қилибди у. Оиласи билан кўчиб келган домла қўни-қўшиларнинг фарзандларига ҳам сабоқ берган экан. Яхшигина саводли бўлган домланинг аёли эса кишлоғимиздаги кизларни хат-саводини чиқарибди...

Жобир ҳожини қайси шаҳарга саёҳатга борса, у ердан тижорат максалида нарса олиб қайтмайди. Имкон топса, аҳли донишлар китобини кидиради. «Олган китобларимдан кўп нарсаларни ўрганаман, фарзандларим ўқиб, ҷимадир олишини истайман», дейди у.

Дарҳақиқат, Жобир ҳожининг ҳаёти ҳикматларга тўла.

Масалан, Қўқдалада, фахрий полвон Холиёр Қодировнинг тўйкурашида мезбонлар курашини бошлашдан олдин Жобир полвоннинг елкасига тўп ёпди ва унга даврани бошқаришни таклиф эттиди. Бу ҳам юксак кадр. Ҳалоллик баҳоси, курашимиз устунларидан бўлган полвонга бўлган эътибор.

...Жобир полвон Чирокчида ўтган йирик мусобакада. Жўра хожи Тўйчиев хотира турнирида дзюдо бўйича Олимпия ўйинлари совриндори Ришод Собировнинг елкасига тўн ёпди. Бунда ҳам хикмат кўп. Чунки стадионни тўлдириб турган минглаб ёшлар калбида ушбу хаяжонли лаҳзаларда Ришодга нисбатан хавас, спортга бўлган кизиқиш туйғулари ортганлиги аниқ. Бу ҳам спортнинг, курашнинг тарбиявий аҳамияти, унинг нақадар буюк куч эканига ишора...

Зеро, Жобир полвоннинг айтгани, курашни севган кишидан ёмон одам чикмайди, у ориятли бўлади, Ватан учун ок ниятли бўлади...

Энг катта бойлик

Жобир полвоннинг ўгли Бобир Яздонов шундай хикоя килади:

— Гуллаб-яшнаётган давлатимизга кўз тегмасин. Президентимиз жаҳон майдонида тараққиёт сари дадил одимлаётган озод ва обод дийрнинг доно Йўлбошчиси, тинч ва осойишта ҳаётимиз асосчисидир. Мамлакатдаги тинчлик энг катта бойлигимиздир.

Тинчлик борки, орзу бор, тинчлик борки, эртанги кунга ишонч бор, умид бор.

Нотинчлик бор жойда орзу ва умидлар ўрнини хавотир эгаллайди. Она хавотирда, отанинг тинчи йўк, фарзандлар ташвиш ва ҳадикда бўлади. Оддийгина ховлимизни олайлик. Атрофини мустаҳкам этмасак, бу ҳовлига мол-ҳол ҳам кираверади, ёмон ҳам кадам кўяди. Ёмон-гап-сўзлар ҳам кириб келади. Демак, юрт тинчлигининг асло баҳоси йўк. Шунинг учун бу тинчликнинг кадрига етмогимиз керак.

Бир куни эрта тонгда чегара кўшинларида хизмат килаётган ўзғлим Яздонбек кўнгирик килиб колди ва онасини сўради.

Гўшакни онасига берсам, ўғлим онажонини таваллуд куни билан кутлади:

– Онажон, тугилган кунингиз билан табриклайман. Бахтимизга доимо соғ бўлинг, узок умр кўринг.

– Раҳмат, болажоним! Эсингдан чиқармаганингни қара-я. Қандайсан, яхши дам олдингми, болам!

– Раҳмат, онажон! Бугун постда эдим, дуоларингиз билан, навбатчилик яхши ўтди.

– Менинг тинч ва осойишта ухлашим учун тунлари ухلامасдан Ватан сарҳадларини кўриклаётган мард ўғлимдан айланай. Жонинг соғ бўлсин, болам.

Ўғлимнинг онасининг кўзларидан дув-дув ёш тўкиларди...

САОДАТЛИ САЊАТ САЙЁРАЛАРИ

Яккабоғ туманидан етишиб чиққан Исоқовлар сулоласини кўпчилик билади. Санъаткорлар сулоласи. Албатта, бугунги кун тингловчилари ойнаи жаҳон орқали кўшиқлари тез-тез янграб турган хушовоз хонандалар Алижон Исоқов, Воҳиджон Исоқов, шунингдек, Мақсудбек Жабборовни яхши билишади.

Хўш, Исоқовлар сулоласи ҳақида яна нималарни биласиз?

Ҳаваскор санъаткор ва профессионал ижрочи ўртасидаги тафовутни қандай йўқотиш мумкин? Бир вақтлар қатор кўриктанловларда муваффақиятли иштирок этган Исоқовлар оилавий дастаси ҳозир ҳам фаолият юритяптими?

Шу каби саволлар атрофида ширали овоз соҳибни, айни вақтда Яккабоғ туманидаги «Нихол» болалар оромгоҳига раҳбарлик қилаётган Абдураззоқ Исоқов билан суҳбатлашдик.

– Бобомиз Исоқхон бува эшонлардан бўлиб, эски ўзбек алифбосида савод чиқарган, – деди суҳбатдошимиз юзидан фахр уфуриб. – У киши Навоий, Фузулий, Аҳмад Яссавий, Махтумқули асарларини шундай кироат билан, таъсирчан ўқирканки, эшитганлар овозига сеҳрланиб, йиглаб ўтиришаркан. Отам Жаббор аканинг ҳам яхшигина овози бор бўлса-да, ўзи математик бўлган. Онамиз раҳматли Муаззам момо ҳам қачон қараманг, кўшиқларни хиргойи қилиб юрарди. Амакиларим Тўйчи ва Акмал Исоқов эса куй басталаб, кўшиқ яратадиган чин санъатсеварлар бўлган.

Амаким Тўйчи ака қаминшдан пай ясаб, «Чўли ироқ»ни чалганда сомеълар кўзгалмай тинглашаркан. У киши яна тасвирий санъатга ҳам кизиқар, чизган суратлари ҳақиқий рассомниқидан кам бўлмасди. Оддий қишлоқ боласи бўлгани учун амаким санъат олийгоҳида ўқий олмади. Институтга борганида ҳам «Сиз санъат соҳасида ҳеч қерда ўқимаган экансиз» дея ортга қайтаришган. Акмал амаким эса ҳарбий хизмат пайтида элимизга яхши таниш «Мухаммад гармон» билан ҳарбий дастада бирга фаолият

юритган экан. Абдулла Орипов шеъри билан айтиладиган «Сен баҳорни соғинмадингми?» ашуласининг мусикасини айнан Акмал акам Ёзганини ва кўшикнинг биринчи ижрочиси бўлганини кўнчилик билмаса керак.

– *Ахир бу кўшиқ баҳор мадҳиясига айланиб кетган-ку. Унинг яратилиш тарихи, умуман оилавий داستانга ташкил топиши ҳақида батафсилроқ сўзлаб берсангиз,* – *қизиқиб сўрайман Абдураззоқ акадан.*

– Хўп, ҳаммасини бир бошдан гапириб бераман. Собик Иттифок пайтида ишчи-меҳнаткашларнинг «Ирригатор» маданият саройида мусика раҳбари, сўнг бадний раҳбар, ундан кейин бошлиқ бўлиб ишладим. 1987 йилда Наманган вилоятида оилавий ансамбллар ўргасида кўрик-танлов ўтиб, унда бизнинг «Қалдирғоч» ансамблимиз ғолиб бўлди. Шундан кейин биз ҳар хил меҳнат жамоалари, оромгоҳларда дам олаётган ўғил-қизлар, хуллас, турли ташкилотлар учун концерт дастуримизни намойиш эта бошладик. Айнан 1987 йилда бизнинг оиламиз ҳақида «Саодатли санъат сайёралари» фильм-концерти суратга олинди. Ўшанда укам Алижон 14-15 ёшли ўспирин эди.

1998 йилда «Оила йили» муносабати билан оилавий дасталарнинг навбатдаги танлови ўталдиган бўлди. Кўрик 14-15 март кунларига белгиланган бўлиб, катташчиларнинг Наврўз тантаналарида ҳам иштирок этиши белгиланган эди. Биз «Сен баҳорни соғинмадингми?» кўшигини тайёрлаб боргандик. Бошловчи эълон қилди: «Сен баҳорни соғинмадингми?» кўшиги. Абдулла Орипов шеъри, Акмал Исоков мусикаси, ижро этади Абдураззоқ Исоков». Мен яккаҳон бўлиб куйладим, укаларим кўшилиб туришди. Кўшикни куйлаб бўлгач, тадбир ташкилотчиларидан бири олдимга келиб, «Нега бировнинг кўшигини куйлайсиз? Ахир бу кўшикни Икромжон Бўронов яратган-ку», деб қолди. Биз эса ашулани илк ижрочиси амакимиз Акмал Исоков бўлганини айтдик.

– Сизларни эртага Ўзбекистон бастакорлар уюшмасида қутаман. Вазиятни ўша ерда ойдинлаштирамиз? – деди

ҳалиги мусикашунос. Эртасига бастакорлар уюшмасига бордик. Бизни карши олган мусикашунос республика радиосига кўшироқ килиб, тапишидан «Сен баҳорни соғинмадингми?» кўшигининг муаллифлари ҳақида сўради ва «Абдулла Орипов шеър, халқ куйи», деган жавобни олди. Ниманидир исботламоқчи бўлган мусикашунос бизни Икромжон Бўронов билан юзлаштириб, ижро этган кўшигининг тарихи ҳақида гапириб беришини сўради. «Бу кўшикни менга кашқадарёлик Акмалжон деган киши совға қилганди», деди Икром ака бунга жавобан. Шу тарика биз 25 йил деганда акам яратган кўшикни қайтаришга, уни қуйлашга муваффақ бўлдик...

Аслида Акмал акам кўнгли бўш инсон бўлиб, ёзиб, тайёрлаб қўйган кўпгина кўшиқларини бировларга бериб юборгани шундан.

Қайси бир йили Наврўз байрами учун атайин ҳозирлаган кўшигимизни дастурнинг ёрдамчи режиссёри кашқадарёлик бошка бир хонандага бериб юборибди. Хонанда эса уни қуйлаб чиқди. «Нега бизнинг кўшигимизни қуйладиңгиз?», десак, у ҳам ўлганининг устига тепган килиб, «Кўшикни менга Китоб туманида яшовчи бир гитарачи дўстим совға қилганди», деди ёлгондан тап тортмай. Шу тарика яна бир ноҳақликка дуч келдик.

Ҳа, сув ҳеч қачон бир хил окмас экан. Инсон йўлида учраган тўсиқларни енгиш учун сабрли, иродали бўлиши зарур бўларкан.

Оилавий дастамизга тўхталсам, Муборак газни қайта ишлаш заводи ҳомийлигида ташкил этилган «Ниҳол» ансамблида асосан Исоқовлар ижод қилишмоқда. Заводда бўладиган маданий тадбирлар, завод тасарруфидаги «Ниҳол» болалар оромгоҳи тадбирлари бизнинг дастамизсиз ўтмайди...

– *Абдураззоқ ака, сизнинг Низомий номидаги педагогика олий ўқув юртини тугатганиңиз ҳамда таълим муассасаларида ёшларга сабоқ берганиңиз ҳақида яхши*

биламиз. Устоз сифатида санъат йўлини танлаган ёшларга қандай маслаҳатлар берган бўлардингиз?

– Укаларимга доим айтаман, «Санъатнинг понини ейиш кийин, халқ орасида юрасиз, камтар бўлиш. Бировга ваъда бердингизми, унинг устидан чиқинг». Эл санъаткорнинг хислатлари яхши бўлса, уни кўкларга кўтарди, агар акси бўлса, бундан баттари бўлмайди. Баъзи санъаткорлар бировнинг яхши кунига хизматга бориш учун ваъда бериб, ундан-да, яхшироқ таклиф чиқиб қолса, биринчи таклифни бекор қилишгача боришади. Нафс йўлидаги бу ҳаракат яхши эмас. Шунингдек, ҳаваскор ижрочидан профессионал кўшиқчилик сари йўл ҳам гоъят сермашаққат. Бугунги тезкор замонда ўз устида ишламаган санъаткор эътибордан четда қолиб кетаверади. Ахир айтишади-ку «Бешикдан қабргача илм изла» деб...

– «Ўтмишсиз келажак бўлмайди», дейишади. Исоқхон бобонинг ўғиллари эл олқишини олганди, невараяо чевараларнинг орзулари қандай?

– Жаббор бувадан биз тўққиз ака-ука туғилдик. Шундан акам Абдурашид ва укам Алижон Тошкент Давлат маданият институтини (ҳозирги Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти) тугатди. Қолган укаларимнинг ҳам яхши овози бўлса-да, оилавий шароит туфайли шу соҳада таҳсил олиш насиб этмади.

Қувончли томони, Абдурашид акамнинг ўғли Воҳиджон Исоқов бир қатор янги кўшиқлар яратиб, элимиз кўнглига йўл топишга ҳаракат қиляпти. Тўйчи акамнинг фарзанди Элбекжон ҳам яхши санъаткор. Ўғлим Мақсудбек эса Ўзбекистон давлат консерваториясининг «Миллий чолғучилик» йўналишида таибур сози сабоқларини тугатди. Ёшларга ёқадиган кўшиқлар тайёрлаш устида ишламоқда. Ғиёсиддиним – спорт йўлидан кетди, футбол тўғарагига қатнайди. Умид қиламан, ёшлар тинимсиз ўз устида ишлаб, оталари армонини руёбга чиқарса...

Абдураззоқ ака ҳали ҳам бир даврани гуллатадиган хонанда. У бошчилик қилаётган «Ниҳол» дастаси

ёқилги-энергетика соҳасида ёки қасаба уюшма ташкилотлари бирлашмаси томонидан ўтказиладиган қатор кўриктанловларда фаол иштироки, таъбир жоиз бўлса, ғалабалари билан тилга тушган. Ансамбл аъзоси Аслиддин Исоқов ҳам куй-қўшиқлари билан меҳнаткашларнинг меҳрига сазовор.

Ана, Абдураззоқ Исоқов жонажон Ватанини тараннум этаётир:

Истиқлол қуёшдай нур сочар қулиб,

Ҳур ўзбек дилёри шодликка тўлиб.

Баркамол авлодлар бугун жўр бўлиб.

Дерлар: «Ватанини севмоқ иймондандур!».

Дерлар: «Ватанини севмоқ иймондандур!».

Биз яхши фазилатлари билан нафакат Яккабоғ туманининг Соҳибқирон жамоа хўжалигида, балки туманда, вилоятда, таъбир жоиз бўлса, республикада эл назарига тушаётган Исоқовлар сулоласига ижодий зафарлар тилаймиз...

УСТОЗ

Қарши шаҳрида кексалик гаштини сураётган Абдуазим хожи Акрамов умрини ёшларга таълим-тарбия беришга қаратган ва шунинг ортидан хурмат-эътибор топган замондошларимиздан. У кишининг ҳаёт йўлларига разм солар экансиз, бу инсоннинг ўз манфаатини эмас, доимо эл-юрт, инсонлар қорига ярашни ўйлаб умр кечираётганига амин бўласиз.

Маълумот ўрнида шуни келтиришимиз лозимки, Абдуазим ака 1940 йилда Бухорода туғилган. 1939 йилда отаси Бокижон ака ҳарбий хизматга кетган бўлиб, у ўз мактубларида фарзанди ўғил туғилса, унга Мэлс деб исм қўйишни тайинлаганди. Шундай ҳам бўлди.

Бокижон акадан 1942 – 43 йилларгача хат келиб турди. Шундан кейин хат ҳам, хабар ҳам така-так тўхтади.

Яқинлари Мэлсининг онасига «Бўлди, эринг келмади. Балки халок бўлгандир. Ёлғиз қийналиб кетдинг. Турмушга чик», дейишса-да, Фазилат опа сабр қилди. Ниҳоят, 1945 йилнинг декабрида Бокижон ака уйга қайтди. Оила яна тўқис бўлди... 1946 йилда бу ҳонадонда кизча дунёга келиб, шодлик устига шодлик бўлди. Бирок Бокижон аканинг урушда ортирган жароҳатлари унга узок яшаш имконини бермади. Бир йил ўтар-ўтмас уруш фахрийси оламдан кўз юмди...

Турмуш тақозоси билан Акрамовлар оиласи Ғузорга кўчиб келди.

Мэлсининг тиришқоқлиги, ҳар бир ишни сидқидилдан бажариши уни бошқалардан ажратиб турарди. У юкори сифларда ўқиб юрган кезларида Ғузор туманининг «Ғаллачи» газетасида жамоагчи муҳбир сифатида фаолият юрита бошлади. У муаммоларни дадил қўтариб чиқишдан чўчимасди. Масалан, чорвачилик фермасидан лавҳа тайёрлар экан, ферма мудиридан «Нега бузоқларнингиз бунчалик озгин?», дея сўрайди.

«Биз бузоқларга ем бермаймиз. Чунки улар сут бермайди», дея жавоб қайтарди мудир.

«Бугун сут бермагани билан улар эртанги бўлажак сизгилар-ку. Бу эътиборсизлигингиз билан қандай қилиб чорва

сифатини яхшилайсиз?». – Мэлс Акрамовнинг «Бузоқлар сут бермасмиш» сарлавхали мақоласида юкоридаги каби мантикий танкидга йўғрилган фикрлар ўрин олганди...

У ўрта мактабни тугатгач, Ўзбекистон миллий университетининг журналистика факультетига хужжат топширди. Афсуски, бу пайтда университетга кириш учун хар бир вилоятга саноклигина ўрин ажратилар, абитуриентг канча иктидорли бўлмасин, худудлардан белгиланган миқдордан ошкча талаба қабул қилинмасди. Шу тариқа Мэлс ортга кайтди. Бухорода босмахонада ишлади. Кейинги йил яна журналистикага топширмоқчи бўлди-ю, фикридан кайтди. «Яна қиролмасам нима бўлади. Йўқ, бошқа касбни танлайман. Отам каби математик бўламан», дея ҳал қилувчи қарорга келди.

Шу тариқа Мэлс педагогика соҳасига кадам қўйди. 1964 йилда Бухоро Давлат университетининг «Физика-математика» факультетини «Математика ва муҳандислик графикаси» ихтисослиги бўйича тугатди.

Сўнгра университет мутасаддиларининг қарори билан Қарши шаҳрига ишга юборилди. Қашқадарё Мэлега бегона эмас эди. Сал аввал аммаси Нарзихон Акрамова ҳам бир гуруҳ бухоролик ёшлар қатори Қашқа воҳасига ишга юборилган ҳамда ўз салоҳияти туфайли бу ерда ўз ўрнини топганди. Дастлаб Ғузур туманида, сўнгра вилоят микёсида раҳбарлик лавозимларда ишлаб келарди.

Мэлс Акрамов ўткир зеҳинли ёшлардан бўлгани учун педагогик иши жараёнида ҳам соҳа билимларини, муҳандислик графикасини ўрганишдан тўхтамади. Устозлари Шмидт Муродов, Элчибой Файзибоев, Хайбат Хайруллаев (раҳматли)дан намуна олди, уларнинг сабогини ўз ишида қўлади. Оз эмас, салкам эллик йил давомида ёшларга устозлик қилди, Қарши муҳандислик иктисодиёт институтининг ташкил топиши ва фаолият юритишида қўп қатори муносиб улуш қўшди.

1981 йилда техника фанлари номзоди даражасини олди.

муҳадислик графикаси кафедраси доценти бўлди. 1996 йилда Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти ректорати қарори билан унга «ҚМШИда хизмат кўрсатган доцент» унвони берилди.

2000 йилда кўп йиллик самарали ва ҳалол меҳнати, ўз хизмат вазифасига бўлган садоқати учун Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Фахрий ёрлиғи билан тақдирланди. Бундан ташқари, Шмидт Муродов муаллифлигида олий техника ўқув юртлари муҳандис-гидротехник ихтисосликлари учун ёзилган ўқув-қўлланмада Мэлс Акрамовнинг алоҳида ўрни бор. Кейинчалик Акрамовнинг ўзи ҳам катор ўқув-қўлланмаларни илму толиб ихтиёрига ҳавола қилди. Чизма геометрия ва муҳандислик графикаси ҳақида 30 дан ортиқ илмий мақолалари чоп этилди, услубий қўлланмаларидан талабалар амалиёт машғулотларида фойдаланиб келишмоқда. Шунингдек, устознинг фанга қўшган ҳиссаси унинг шогирдлари камолида яққол кўринади. Давлат ва жамият ишларида фаол, ёшлар тарбиясида фидойи шогирдлари Ўрол Ҳайтов, Бахтиёр Фаттаев, Рустам Норчаев, Рустам Хўжақулов, Холикул Ўшқобилов, Собир Ҳайдаров, Улугбек Қурбонов, Баҳром ва Ботир Дўстқобилов ва бошқалар шулар жумласидандир.

Мэлс Акрамов ҳақида унинг шогирди, Олий мажлис Қонунчилик палатаси депутати Ўрол Ҳайтов шундай деди:

– Биз институтни битириб, Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаштириш инженерлари институти Қарши филиалининг Умумтехника фанлари кафедрасида иш бошлаган пайтимизда Мэлс Бокижонович мазкур кафедрада ишларди. Кейинчалик билдикки, устоз шу пайтгача ўқув-маслаҳат пунктини бошқарган, унинг ўрнида ташкил этилган филиалда директор ўринбосари бўлиб ҳам фаолият юритган экан.

У пайтларда ёш эдик. Ҳали инсонни инсондан фарқлашни ҳам билмасдик. Мэлс Акрамов эса бу пайтда ҳаётнинг анча-мунча текис-нотекис йўлларидан юриб қўйган, халқ

тили билан айтганда, оқ-қорани ажратадиган инсон эди. Наздимда, у киши ниҳоятда оғир-босиқ, гапларни дастлаб тарозида ўлчаб, кейин гапирадигандек туюларди менга.

Чизма геометрия ва муҳандислик графикаси фанидан етакчи ўқитувчи сифатида Мэкс ака атрофига биз ёшларнинг бошини қовуштириб, ўқитиш методикасини такомиллаштириш, моддий-техник таъминотини яхшилаш чораларини кўрар. ўқув хоналарини жиҳозлаш мақсадида ўқитишнинг тааллуқли техник воситаларини топиб келарди. У кишининг назаридан энг майда элементар нарсалар ҳам четда қолмасди....

Алал-оқибат ташкил этилган махсус ўқув хоналари намуна сифатида кўрсатгулик даражага етарди.

Албатта, ўша турғунлик даврининг 80-йилларида ниҳоятда илдиз отган маҳаллийчилик, таниш-билишчилик, қариндош-уруғчилик каби салбий иллатлар бизнинг муассасамизга ҳам соя ташлаб турарди. Устоз асли бухоролик, мен камалилик. Бошқалар ҳам ҳар жойдан. Лекин у киши ҳеч бир кишини бегона қилмас ёки ўзини узоқроқ тутмасди. Аксинча, яқин оларди. У кишининг бир оғиз маслаҳати ҳаётимдаги туб ўзгаришга сабаб бўлган, деб ҳисоблайман. Баъзи бир сабабларга биноан ишдан кетмоқчи бўлдим. Ёш эмасмизми, тез ҳулоса чиқариб, бир оз асабийлашган ҳолда ишдан бўшамоқчи бўлиб юргандим. Устоз кўриб қолиб, «Бу ёққа келинг-чи, шошилмаг, асабларни жиловлаш керак. Нима гап ўзи? Вазиятни эшитиб, кузатиб юрибман. Ҳаммасини биламан. Сиз бемалол ишлайверинг. Қўллаб-қувватлаймиз, аспирантурада ўқишингиз керак», – деб қолди ва мени шаштимдан қайтарди. Яна ишлаб кетдик.

Кунлардан бир кун устозим «Москвага мақсадли аспирантурага ўрин келибди, бормайсизми?», деб сўраб қолди ва жавобимни билгандек қўшимча қилди: «Сиз бу гапни айтиб юрманг, ҳамманинг билишига ҳожат йўқ». Хуллас, устознинг сазъ-ҳаракатлари билан йўлланмани қўлга киритиб, аспирантурага ўқишга кетдим. Ҳа, ҳенинг ҳаёт йўлим шу нуқтада теран йўналишга эга бўлган эди.

Мен нима учун Мэлс Боқижоновични «Устоз» дейман? Оддий кишлокдан чиққан, кўллаб-қувватловчи ҳеч кими йўқ оддий бир ёш йигитга йўл-йўриқ кўрсатиш, албатта багрикентгликнинг ифодаси бўлса керак. Устоз деган эътирофга лойиқ инсон шундай бўлса керак. Устозимнинг мен каби миннатдор, қалбига қарздорлик ҳисси тинчлик бермайдиган шогирдлари жуда-жуда кўп...

Мэлс Акрамов нафақага ёшига етгач, институтдан кетишга қарор қилди. Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти мутасаддилари «Ишлайверинг, куч-гайратингиз бор. Қаранг, қанча фахрий ўқитувчилар ишлашяпти-ку», дейишса-да, унамади. Ёшларга йўл бўшатишни ихтиёр этди.

2005 йилда дили шукрона ва иймонга тўла Мэлс ака ҳаж зиёраги учун ҳужжатларини ҳозирлаш чоғида исмини «Абдуазим» дея ўзгартирди ва муборак ҳаж амалларини бажарди.

– Абдуазим – Аллоҳнинг қули дегани. «Мэлс» – номуслмонча исм бўлгани учун ҳаж сафари олдида ўз исминини «Абдуазим» деб ўзгартириниши Аллоҳ дилимга солди ва мен шундай қилдим, – дейди ҳожи бобо вазиятга изоҳ бераркан.

Айтганча, қаҳрамонимиз институтда ишлаган пайтида бўш хоналарни ижарага олиб, «Ёшлар клуби» ташкил этиб, у ерда ёшларнинг спорт билан шуғулланишига шароит яратганди. Мамлакатимизда тадбиркорликка кенг йўл очилганидан руҳланган устоз оила аъзолари билан маслаҳатлашиб, Қарши шаҳрида меҳмонхона қуришга жазм қилди. Шу тариқа вилоят марказида мухташам «Афсона» меҳмонхонаси қад кўтарди.

Уч қаватли, 40 ўринли бу меҳмонхонадаги шароитлар ҳавас қилгулик.

Ҳаёти давомида дунёнинг кўплаб мамлакатларида бўлган Абдуазим хожи ҳар бир давлатнинг диққатга сазовор жиҳатларига алоҳида эътибор қаратгани билан, «Афсона»даги шароитлар ҳеч бир хориж меҳмонхонасиникидан кам эмас.

Меҳмонхонанинг ертўла қисмида ажойиб спорт машғулотлари зали ҳам ташкил этилганки, унда меҳмонлар ҳар

хил бадантарбия машқларини бажариб, руҳий ва жисмоний тикланиш имконига эга бўлилади. Бундан ташқари, турли спорт анжомлари билан жихозларган спорт залида ҳар кун аниқ режим асосида Қарини шахрининг турли маҳаллаларидан келган ёшлар ўз саломатликларини мустаҳкамлайдилар.

Ҳожининг фарзандлари ҳам ота ўғитига амал қилиб, кам бўлишмади. Ўғиллари Шухрат, Акмал тадбиркорлик соҳасида фаолият кўрсатяпти. Қизлари Шахло ва Барно ҳам олий маълумотли. Яна бир дилбанди Раъно эса шириликлар ва пишириклар нишириш сирларини пухта эгаллаб, айни пайтда харидоргир ва мазали «Афсона тортлари»ни эл дастурхонига тортик этяпти.

– Фарзандингизни меҳнатга ўргатинг, – дейди Абдуазим хожи. – Тарбиянинг энг самарали усули меҳнат. «Болам иш қилмаса ҳам бўлади. Иш уни эзиб кўяди», деган нотўғри фикрга борманг. Уни болалигидан ёши ва кучига қараб, ҳар хил юмушларга ўргатиб бординг. Худога шукр, болаларим бир неча ҳунарлардан хабардор бўлиб ўсди. Ўғилларимда олий ўқув юртида ўқиган соҳасини яхши эгаллашдан ташқари яратувчанлик, бунёдкорликка мойилликни кўраман. Қизларимнинг эса онаси каби зардўзлик, кашта тикиш, назардалик ишларида моҳирлиги мени қувонтиради...

Абдуазим хожи ҳақда яна кўп гапириш мумкин. У киши «Ҳар бир иш ўз вақтида бўлгани яхши» деган ақидага амал қилади. Бошқаларга ҳам шуни маслаҳат беради. Сухбат давомида отахондан «Йигитлар неча ёшда уйланиши ва қизлар қачон турмушга чиққани мақсадга мувофиқ?» дея сўраганимизда хожи бобо шундай жавоб қайтарди:

– Ўғлингиз балогат ёшига, камолотга етдими, касб-ҳунар эгалладими, уйлантиринг. Баъзи ота-оналар боласини уйлантиргач, алоҳида уй-жой қилиб, янги оилани кўчириб чиқаришади. Аслида эса ёш келин-куёвни бирикки йил ўз олдидан олиб, уларга рўзгор тутишни, бола боқини ўргатиш, невараларига бобо-буви бўлиб меҳр бериш мақсадга мувофиқдир. Қизингизни эса ўз вақтида уза-

тинг. Баъзан «Қизим олий ўқув юртини тугатиши зарур ёки хали бир-икки йил ишласин», дея уларнинг бахтини боғлаб қўймаг. Масалан, кизлар тиббиёт олийгоҳида ўқишса, камида олти-етти йил таҳсил олиши зарур бўлади. Буни эътиборга олиш керак.

Бир жияним тиббиёт институтига ўқишга кирганди. Отасин келган совчиларга «Хали узатиш нияти йўқлигини, кизи ўқишни тугатиши лозимлигини» айтишди. Куёв томон эса, «Қизингизнинг ўқишидан ташвиш тортманг, биз ўзимиз ўқитиб оламиз», деб тўйга розилик олишди ва шундай қилишди ҳам. Ҳозир жияним ўқишни ҳам тугатди, ширингина биласи ҳам бор.

– Банкдан кредит олиб, тадбиркорликни бошламокчи бўлган ёшларга қандай маслаҳат берган бўлардингиз? – сўрайман отахондан.

– Бўлажак тадбиркор режалаштирган ишини оила аъзолари билан чуқур маслаҳатлашган ҳолда бошлаши зарур. Унда яна банк кредитидан ташқари йиғилган сармоянинг ҳам бўлиши мақсадга мувофиқ. Чунки фақат кредитнинг ўзи билан ишни тўлақонли бошлаб ололмаслиги мумкин...

Устоз доимий равишда изланишдан тўхтамайди. Ибратли ва ҳикматли гаплари билан бошқаларни ҳам нури ҳаёт сари бошлайди. Абдуазим хожининг «Битиклар» дафтарида нурчалар келтиришни лозим топдик.

ТЎДАЧОРБОҒДАГИ КУРАШ

Гурунг яхши... Дилбар гурунглар яхши. Бежизга давранинг тўрида ўтирмас бахши.

Бахши, у яхшилиқдан, эзгуликдан сўзлайди. Мардликни, ориятни бор бўлсин, деб бўзлайди. Бахшиларни эшитсанг, калбинг тоза бўлади, яхши полвон тилида зўр овоза бўлади...

Галдир-гулдур гурунгдан чарчогинг тўкилади, ахборотлар алмашиб, тафаккуринг тўлади.

Айниқса, тўртта ўзбек йиғилса мавзу кураш, гурунг бўлар тонг қадар, эсга келмайди тарқаш. Мозийдан сўз очилар, ўтганлар ҳам ёдланар, суйлаганлар савобда, тинглаганлар шодланар...

Қаранг, кизиди гурунг. Ўрол бобо суйлайди, курашдан суйлаб туриб, келажакни ўйлайди.

«Полвонларни эшитиб, набиралар рух олсин, миясидан бекорчи ўй-хаёллар йўқолсин. Ор нима, гурур нима, билиб ўссин фарзандлар, ор бўлмаса элининг ориши қандай сақлар?!»

Хаёлида шу ўйлар, бобо хикоя суйлар. Набиралар тинглайди, тўлиб-тошгандир уйлар...

Чирокчининг Кўкдала элида бир авлод бор, «Қодир полвон авлоди» – полвонлари кўп бисёр.

Қодир полвон, зўр полвон, бўлган машхур рикобчи, Бухоро амирининг полвони ва ишончи.

Туркману афгон элда довруги кетган унинг, бутун Турон заминни таърифи тутган унинг.

Шу полвоннинг неварасин Холиёр полвон дейдилар, у ҳам бобоси каби голиб бўлди кўп йиллар.

Айниқса, ёддан чикмас, Дехқонободаги тўй, сурхонлик Зиёд алпни, таппа босганди, вой-бўй.

– Айтиб беринг, бобожон, ўшанда нима бўлди? – Набиралар кизикиб, бобосига тикилди.

Буваси гап бошлади оғзига носни ташлаб, худди кино кўргандай, ияк, соқолин кашлаб:

– Унда сизлар дунёда бор эдинг ё йўқ эдинг, саксонинчи йилларда Холиёр полвон зўр эди.

Узун келбат, кенг елка, билаклари гурзидек, оёклари филникидек, кўзи шернинг кўзидек.

Типша-тикка чиқар эди, нишқирарди ушланса, ракиб чалар, у чап бериб, усул кўлларди «кўнша».

Ракиби ерга қулар. Холиёр тушар устидан, эҳтиёт бўлмаганини кеткизарди эсидан.

Бува носини туфлаб, чойдан ҳўплади. Пешонасини кашлаб, фикрини тўплади...

– Ўшанда Дехқонободнинг савдо бўлими бошлиғи катта тўй берганди. Тўйлар кўнаиб, олишлар ҳам кайнаган пайти. Бир кунда ўнтагача, балки, ундан ҳам кўп тўйкураш бўлар. Қашқадарёнинг барча туманларидан, Сурхону Бухородан курашчилар келарди. Тўйларнинг кўплигидан баъзи курашлар кундузи, баъзилари кечқурун бўлар, томоша то тонггача давом этарди.

Дехқонобод – чекка ҳудуд, кўпдир тошлари тоғи, курашсевар қишлоғи бор, Тўдачорбоғ қишлоғи... Кенг майдонга жой килинган, чирокларлар ёқилган, кундузидай бўлмасанда, атроф анча ёришган. Сурхон эли бу туманга чегарадошдир ҳаргиз, Алиомишдай полвонлари кўн бу элнинг билсангиз. Ўша кунни сурхонликлар бахти қулди, очилди, Қашқадарё полвонларини йикитиб, хурсанд бўлди. Боз устига учта «товок» сурхонликлар қўлида. Ракиб ким, деб голибона боқар Қашка элига. Бундай ҳолат кимга ёқар, айтинг, кимга ёқарди? Сурхондарё йигитлари бургут мисол боқарди.

Шу паллада келиб қолди Холиёр полвон даврага, баковул-чи, хабар топиб, борди унинг олдига.

– Хой, Холиёр полвон, яхшимисиз, зўрмисиз, Сурхондарё полвонлари бугун берди додимиз. Учовида учта товок, ракибини кутмоқда. Учинчи товоққа чиқинг, ор экан ёмон нарса. Даврада ҳам туролмайман, алам килар жудаям. Йиқилсангиз, йиқиларсиз, чиқинг нима бўлсаям.

Холиёр полвоннинг юзига қон югурди. Юраги тез-тез ура бошлади. Баковулнинг чўкиброк, чўчиброк гапираётганидан оғриди. Қони кўпирди.

– Полвон бува, олишсам, биринчи товоқни олгани билан олинаман. Ҳозир таҳорат килиб келай.

Холиёр полвоннинг шу одатига қойил қолиш керак. Ҳеч қачон даврага таҳоратсиз чиқмайди.

Кучи билагига сигмай ётганидан бировдан қўрқини, чўчиш унга бегона...

– Ҳой, халойиқ, кулоқ солинглар! Даврада биринчи товоқ полвонлари олишяпти. Биринчи товоқни олган сурхондарёлик Зиёдулла полвонга ўзимизнинг Чирокчи элидан, кўкдалалик Қодир полвоннинг невараси Холиёр паҳлавон талабгор бўлиб чиқди. Буларнинг зоти бир ҳўкиз, юз сўм пул ва битта магнитофон...

Хуллас, Зиёдулла полвон 25 метрлардан ўйнаб-ўйнаб келди, кун омадли бўлганига қувнаб-қувнаб келди. Келди-ю шахт ушлаб, усул қилмоқчи бўлди. Холиёр полвон маҳкам турди, Зиёдни ортга сурди.

Зиёд полвон кўлини бўшата туриб, «Полвон маҳкам турдингиз», дегандек қараш қилди. Яна нимадир деди, буни Яратган билди.

Иккинчи қўлда у яна узокдан югуриб келиб, Холиёрни чалмоқчи бўлди. Холиёр полвон эса чап оёғини орқага тортиб, оний лаҳзада ўнг оёғи билан Зиёдни чалиб юборди. Зиёд полвон ҳавога муаллақ кўтарилиб, бош ва оёғи бир текис бўлиб, узунасига йиқилди.

Тўдачорбоққа йиғилган халойиқ кийқириб юборди: – Ҳалол! Ҳалол!

Халқни тўхтатиб бўладими?! Халқ тўлқиндир, халқ денгиздир, халқ кучдир. Одамлар гўзал лавҳадан маст эдилар. Холиёр полвон чиройли усули билан кашқадарёликларнинг орини олиб берганди. Томошабинлар югуриб келиб, голиб паҳлавонни, тазбир жоиз бўлса, эл ҳалоскорини олқишлай кетишди. Уни кўтариб олиб, кимдир кўзидан, кимдир юзидан, кимдир сочидан, яна бири бошидан ўпа кетишди. Белбоғини ҳам ечиб олдилар, яктагини ҳам ечиб олдилар. «Ўғлим сендай полвон бўлсин», деб кўзларига суртиб олдилар.

Ҳамма хурсанд, ҳамма шод, орли эл дил хушларди. Бу ёқда наъра тортиб, Зиёд ерни муштларди. Усти-боши ошпок чапг, алам зоҳир юзида. Деди: «Дўхтир, курашамиз, кел ҳозирнинг ўзида. Битта янги мотоцикл кўяр экан зотига!», талаб солди қайтабошдан келиб қолиб қошига.

Холиёр полвон қатъий туриб, полвон кўлини кисти. Пешонасидан ўпиб, уни бағрига босди.

– Зиёдуллажон, мен зот учун, маблағ учун ушлашмайман. Эртага кел, зот кўймасин, майли олишай сен билан! Мен бир кунда бир полвон билан икки-уч марта даврага чикмайман! – Холиёр полвон шундай деди-ю. Зиёдни бағрига тортди. Ор ёмон-да, йиқилган-чун, Зиёдиннинг хўрлиги ортди.

Икки кўзидан маржондек сизиб чикқан ёш чапга беланган юзида ирмоқча, из колдириб, пастга юмалади. Шу-шу Зиёдулла полвон қайтиб Қашқадарёга келмади. Бошқа курашга ҳам чикмади...

Қолиб Холиёр полвон эгнига костюмини илаётганида яна халқ кўзголдди. Барча оёққа қалқиб, кичкириб, кийкириб юборди. Чунки, тўй эгалари унга аталган қатта наввосни майдонга етаклаб чиқишганди...

Орадан бир неча ой ўтиб, Зиёд полвоннинг тоғаси Холиёр полвон Чирокчига келди. У жияниини йиқитган полвонини кўришни ва унга ўз баҳосини беришни ният қилганди. Сурхондарёлик Холиёр полвон адаши, яъни, чирокчилик Холиёр Қодиров билан учрашганда эса жияниини йиқитган баҳодир хакикатдан ҳам девкомат эканига иқрор бўлди. «Ўзи палағида бор экан-да», деб тан берди, қарор берди.

Холиёр полвон узок йиллар элини айлади хурсанд, ҳар бир ўзбек орзулайди унингдек полвон фарзанд. У ҳозир ҳам Чирокчининг курашига маъсулдир, давраларда баковуллик иши халққа маъқулдир.

Эй набирам, ният қилдим, сен ҳам ундек полвон бўл, ҳеч бўлмаса фидойи бўл, элга манзур инсон бўл!

Ушбу жойда бирозгина ҳикоямни тўхтатай, яхшилардан ўрпақ олинг, сўзим мухтасар этай...

*Урал добо Абдиев тилидан ўзги
Ақмал АБДИЕВ ёзиб олон.*

КЎНГИЛ КУЙЧИСИ

Хар бир инсон санъат асаридир. Шунинг учун бировга тўдакони таъриф бериш мушкул иш. Чирокчи туман тиббиёт бирлашмаси бошлиғи Холиёр полвон Қодиров хақида кўпчилик каттиқкўл, кескир, соясидан от ҳам хуркадиган баджаҳл инсон бўлса керак, деб ўйлайди. Ахир, йигирма йилдан буён катта бир жамоанинг кенг кўламдаги ишини юритиш, бошқариш осон эмаслиги барчага аён.

Шахсан менда ҳам Холиёр полвонга нисбатан «каҳри каттик, ходимларига ўта талабчан раҳбар» деган тушунча бўлган. Аммо мақола тайёрлаш асносида дўхтир хақида кўплаб кишилардан маълумотлар йигдим, полвоннинг суҳбатида бўлдим ва амин бўлдимки, Холиёр полвон Қодиров бутунлай бошқа одам экан.

– Холиёр Қодировнинг ишини фидойилик билан бажариши биз ходимларни ҳам доимо касбимизга чуқур ҳурмат билан ёндашшига ундайди. – дея фикр юритади Чирокчи туман тиббиёт бирлашмаси бошлиқ муовини Абдумажид Ҳасанов. – Собик Иттифок даврида тиббиётимиз аҳволи мақтагулик эмасди. Республикамиз мустақилликка эришгач, барча соҳаларда бўлгани каби соғлиқни сақлаш соҳасида ҳам катор ислохотлар амалга оширилди. Мухтарам Юртбошимиз томонидан тиббиётни ислох қилишни янада чуқурлаштириш ва ривожлантириш тўғрисида Фармон ва Қарорлар чиқарилди. Уларнинг ижро этилиши натижасида кишлоқларда замонавий кишлоқ врачлик пунктлари қурилди ва аҳолига самарали тиббий хизмат кўрсатиш йўлга қўйилди. Холиёр Қодиров туман тиббиёт бирлашмаси бошлиғи сифатида юқоридаги ислохотларни амалга татбиқ этишда алоҳида жонбозлик кўрсатмоқда. Эътибор берсангиз, 2012 йилда туман тиббиёт бирлашмасида катор қурилиш ва таъмирлаш ишлари бошланди. Давлатимиз мустақиллигининг 21 йиллиги арафасида терапиянинг биринчи ва иккинчи бўлимлари ҳамда туғруқ комплекси реконструкция қилиниб, фойдаланишга топширилган бўлса

(240 ўринли мажмуа). 2013 йилда шошилинич тез тиббий ёрдам, жаррохлик ва бошқа бир неча бўлимларни ўзида мужассам отган янги корпус қуриб битказилди. Чирокчи туманидаги бу ижобий ўзгаришлар Холиёр Қодировнинг фидойилиги, шу туман аҳолиси соғлиги учун чин юракдан қайгураётгани намунасидир.

Холиёр акани яқиндан билган киши сифатида яна шунки қўшимча қилишим мумкинки, у киши онасини, рафиқасини, қайнонасини, опа-сингиллару кизларини азизу мукаррам билиб, жамики аёл зотига чуқур ҳурмат билан қарайди. Аёлларнинг чегара билмас меҳри, фарзанд тарбиясидаги роли ҳақида дилбар шеърлар, ҳикматларга қоришиқ мақолалар биттади. У дилдан суҳбатлашиб ўтирганимизда бир гапни жуда кўп такрорлайди: “Оилада муҳитни аёл яратади”.

Холиёр ака ҳар тонгни 90 ёшли онасига салом бериш, унинг табаррук дуосини олинг билан қаршилайди. 2012 йилда Қўйсинной момо хожи ая бўлди.

«Онажоним – менинг борлигим, ҳаётимдир», – дейди полвон бизга доимо. – Доимо меҳрибон волидамдан куч олиб яшайман, дея қуйидаги ашъорини фахр билан ўқиб беради:

*Ушимда кўргоним, суянган тоғим.
Элга она бўлган менинг онамсиз.
Дилбандларим юрган беминнат боғим.
Менга дунё берган буюк онамсиз.*

*Эрталаб дуонгиз олиб кетаман,
Танам енгил бўлар, ушимда унум.
Бир дунё чарчоғим тарқайди бирдан,
Келиб ётингизги чўкканда ўзим.*

– Катта бир туманнинг кўп сонли аҳолисига самарали тиббий хизмат кўрсатиш осон эмас. – деди тумандаги 1-сонли шифохона бош ҳакими Нодир Эшмаматов. – Фахрий,

донгдор полвон. тажрибали шифокор нунча муҳим ишларидан ортиб, сўнги икки йилда ёш авлодга маънавий озуқа улашмук мақсадида тарбиявий аҳамиятга молик – «Рухимга куч бер. Ватан» деб номланган ажойиб тўпламни ҳамда туманда яшаб, бугун орамизда бўлмаган тиббиёт даргалари, уларнинг ҳаёти, соғлиқни сақлаш тизимига қўнган хиссалари, пок хотирасини ўзида мужассам этган – «Шам сўнади, аммо сиз эмас» номи китобларини босмадан чиқарди.

Яхши биламан, Холиёр ака ҳафта давомида икки-уч марта вилоят марказига бориб келади, қолаверса, халқ депутатлари Қашқадарё вилоят кенгаши депутати сифатида ҳам мажлис ва учрашувлари кўп. Яна катта бир жамоанинг кенг қамровли ишлари... Шундай тигиз вақтининг ҳар бир соҳиясини кадрлаб, ижод килишга, гўзал шеърлар битишга улгураётган устозимиздан кўп нарсани ўрганишимиз лозим...

– Қодиров қайси даврада бўлмасин, доимо ўзининг ташаббускорлиги, кайвонилиги, фидойилиги билан ажралиб туради. Бунга кўплаб мисолларни келтириш мумкин, – деди туман «Нуроний» жамғармаси раиси Жўра ака Маманов. – Масалан, 2012 йилнинг 3 февраль санасида Тошкент шаҳридаги «Шодиёна» тантаналар уйида пойтахтда таҳсил олаётган чироқчилик талабаларининг Чироқчи туман ҳокимлиги ҳамда фаоллари билан учрашуви ташкил этилди. Бир пиёла чой устида ўтган дилбар суҳбатларининг ёшлар қалбидан бир умрга ўчмаслиги аниқ. Шу кўп ёшларимизнинг камолотидан қалбимиз қувончга тўлди. Тантаналар уйини тўлдириб турган тумандошларимизни қутладик, уларга ўз дил сўзларимизни билдирдик. Тадбир давомида сўзга чиққан Чироқчи туман тиббиёт бирлашмаси бошлиги, Халқ депутатлари вилоят кенгаши депутати Холиёр Қодиров ёшлик баҳорининг гўзал дамларини, талабаланиннинг олтин даврини азим кентда, Марказий Осиёнинг гавҳари ҳисобланмиш – шаҳри Тошкентда ўтказаяётган йигит-қизларни дийдор кечаси билан қутлаб, шундай деди:

– Азиз талаба ёшлар. Чироқчилик укаларим, фарзандларим. Сизларни жамулжам, ҳамжихатликда кўриб турга-

нимдан жуда хурсандман. Сизнинг орангизда бўлажак шифокорлар, халк таълими ходимлари, иктисодчи ва бошқа шарафли касб эгалари кўп. Юртбошимиз бежизга сизга катта ишонч билдирмаяпти. Сиз мустақиллик туфайли яратилган шароитлардан оқилона фойдаланишингиз шарт ва Она Ватанга, серкўёш Қашқадарё вилоятига ҳамда туғилиб-ўсган замин – Чирокчи элига хизмат этишингиз даркор бўлади.

Ушбу очик мулоқот тадбиридан кўзланган асосий мақсад – сиз азиз фарзандларимиз билан юзма-юз бўлиш, ўкишингиздан, ахволингиздан хабардор бўлиш эди. Даврани тўлдириб турган навкирон йигитлару дилбаржон кизларни кўриб, калбим ифтихорга, қувончга тўлди. Янада яхшироқ ўқинг, чирокчилик элдошларингизнинг сиздан умиди катта. Сизнинг туманнинг ижтимоий-иктисодий ривожига ҳиссангиз салмоқли бўлишига ишонамиз...

Холиёр полвон шу куни ёшларга ўзининг оталарча маслаҳатларини берди, хикматли ҳаётий хикоялари билан даврани файзиёб қилди, Ватан ҳақидаги, она заминга муҳаббат тўғрисидаги шеърларини ўқиб, навкирон авлод калбидаги фахр-ифтихор янада туйғуларини юксалтирди:

*Ўзбекистон сарҳадлари кенг,
Дунё айвонида очилган гулдир.
Бу улуғ юрт жашнатларга тенг,
Жашнатларга элтувчи йўлдир.*

*Она юртим, менинг бешигим,
Алла айтиб, қанча қилганим.
Қаср уйим, тилло эшигим,
Бахт эмасми шунда юрганам.*

*Сиз-у бизнинг йўлимиз ёруғ,
Бундай йўллар кўпнинг армони.
Сиз-у бизнинг юртимиз улуғ,
Йўл кўрсатар доно сарбони.*

*Аҳил бўлиб, меҳрли бўласак,
Муштаҳкам бўлсайдир оила шунда,
Юртбошим ёнида житроқ турсак,
Гуллаб-яшнайсера Ватаним кунда!*

– Холиёр Қодировнинг «Рухимга куч бер, Ватан» деб номланган китобиши ўқиб туриб, ундаги самимийликдан, одоб-ахлоқ ҳақидаги дилбар ҳикоялардан жуда хурсанд бўлдим. – деди вилоят онкология диспансери директор ўринбосари Яхшимурод ака Абдуллаев. – Унда кенг Кўкдаланинг кўклами, жонажон Ватанимиз ҳақидаги гўзал битик ва шеърлардан ҳар бир ўқувчи бой маънавий озука олиши аниқ. Куйидаги тўртликка бир эътибор беришг-а:

*Оламда тенгсизим, жаннатмақоим,
Ишғирмада жаҳон ичра остоим,
Қумоғингда қанча эл-халт бўлса,
Барчасига она Ўзбекистоним!*

Холиёр полвон бирор муболага ишлатганми? Асло йўқ. Қодировнинг Чирокчида яшаб, аҳоли саломатлигига бемисл хисса қўшган шифокорлар хотирасига бағишлаб ёзган «Шам сўнади, аммо сиз эмас» деб номланган иккинчи китоби ҳам жуда қатта савобли иш бўлган, деб ҳисоблайман. Айнан шу китоб орқали биз қурдошимиз Фармон ака Лулиевнинг вафот этгани ҳақида билдик ва унинг уйига фотиҳа ўқиш учун борганимизда янгамиз таъсирланиб куйидагиларни гапириб берди:

– Холиёр ака 9 май – Хотира ва кадрлаш куни арафасида ушбу китобни босмадан чиқариб, туман марказидаги «Сарбон» тантаналар уйида хотира тадбири уюштириб берди. Тадбирда вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси мутасаддилари, китобдан ўрин олган шифокорларнинг оила аъзолари ҳамда туман тиббиёти фахрийлари иштирок

Ўзбекистон ва Осиё оғир атлетика федерацияси вице-президенти Шаҳрулло Маҳмудов ҳамда оғир атлетика федерацияси президенти Томоли Аян.
«Орзулардан куч олган инсон»

Ўзбек ўғлони Азамат Шарипов оғир атлетика бўйича Осиё кубоги шоҳсупасида.
«Орзулардан куч олган инсон»

Ҳар йили Паркентда белбоғли кураш бўйича йирик хотира турнири ўтади.
«Яхшилар, юртнинг ўз полвони бўлсин»

Ўзбек гандболи юлдузи Улуғбек Икромов рақиблари қуршовида.
«Ўзбек гандболи юлдузи»

Ўзбекистон халқ артисти Ёдгор Саъдиев.
«Садоқат»

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий Мурод
Дусумбетов шогирдлари билан.
«Кураш китобининг зарварақлари»

Меҳнатсевар ва спортсевар Йўлчибой ака Раҳимжонов
набираси Самир билан.

Спорт фидойиси
Эркин Қодиров.
«Спортнинг чин фидойиси»

Г.В. Плеханов номидаги Россия
Иқтисодиёт университетининг
Тошкент шаҳридаги
филиали ректори Қаландар
Абдураҳмонов.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббий Баҳодир
Тожиёв ва дзюдо юлдузи Ришод Собиров
«Юрагимдасан, Ватан»

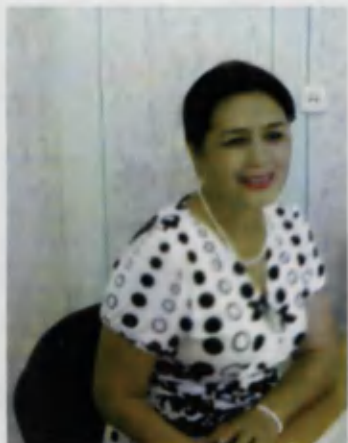
Халқ депутатлари Қашқадарё вилоят кенгаши
депутати, ёзувчи Жумақул Қурбонов.
«Дунё ҳақиқатлари»

Эл оқсоқоли бўлган Сирожхон Раҳматов.
«Кайвонисини унутмаган эл»

Умрини халқ таълими ривожига бағишлаган жонкуяр
устоз Жўрақул Шамсиев.
«Нурли манзиллар сари йўл»

Тажрибали журналист
Маъмура Мадраҳимова.
«Дарвозабоннинг онаси»

«Sanam» МЧЖ раҳбари,
«Меҳнат шуҳрати» ордени
соҳибаси
Мавлуда Йўлдошева.

Таълим, фан ва маданият ходимлари касаба
уюшмаси Яккабоғ тумани кенгаши раиси
Алишер Хонназаров.
«Масъуллик»

Чироқчи тумани тиббиёт бирлашмаси бошлиғи
Холиёр Қодиров яхшигина шоир ҳамдир.
«Кўнгил куйчиси»

Ҳамюртимиз Қодирбек Холиёров халқаро санъат
фестивалида 2-ўринни эгаллади.
«Ўзбек ўғлони Италияда»

Илму фан фидойиси,
ибратли оила бошлиғи
Жўра Бердиев
«Ибратли оилага ташриф»

Фахрий устоз
Абдуазим ҳожи Ақромов.
«Устоз»

Фахрий муаллим Сайфулла Аҳмедов пойтахтда.
«Маърифат фидойилари»

Фахрий полвон Жобир ҳожи Яздонов рафиқаси
Муборак ҳожи ая билан.
«Жобир полвон ҳикматлари»

Дилшодбек ва Диёрбек Каримов.
«Ўзбекнинг бахти»

Элпарвар инсон Жовли бобо Қораев.
«Одамнинг бўриси»

Алижон ота Тўхтаев ва рафиқаси Ҳабиба ая.
«Алижон ота»

Аҳил ака-укалар.
(Юқорида чапдан: Абдусаттор Абдиев, Рўзимурод Арзиев,
Ўрол Абдиев. Пастки қатор чапдан:
Суюн Арзиев, Тўрамурод Арзиев)

Буважоним, моможоним, акажоним ва
аммажонимдан эсталик сурат.

Овсинларнинг опа-сингилдай бўлгани яхши.

Оилавий сурат. Азизларим.

Кўкландан хотира.

Азиз аммажоним Ойсифат Арзиева қизи Мухлиса
ва келини Дилбархон билан.

Устозларим Эркин Эсиргадиев ва Шерали Ҳабибуллаев билан.

Этибор ижодкорга илҳом беради.

Оила – муқаддас даргоҳ.

Тифли бобо ва Зумрад момо қизлари ҳамда набиралари билан. «Ойдин истак»

этишди. Бир пиёла чай устида ўтган учрашувда ҳар биримизга «Шам сўнади, аммо сиз эмас» китобидан ҳадя этдилар, ўтганлар хақида хотиралар тилга олинди. Шу кунги ҳаяжонимизни хануз ёдимдан чиқара олмайман...

Янгам тўғри айтади. Холиёр Қодиров ўзининг меҳрибонлиги ва ажойиб ташкилотчилигини яна бир бор намойиш этганди. Дарҳақиқат, у кишининг уммондек кенг қалбини, амалга оширган ва ошираётган ишларини бир ёки икки огиз сўз билан ифодалаб бўлмайди.

– Қодировни Қарши шаҳрида ишлаган даврларидан яхши биламан, – деди Қарши Давлат университети доценти Жўра Бердиев. – Ҳар доим ўз устида ишлайдиган, ўз касбини эъзозлаган, беморлар билан жуда яхши муомала қиладиган шифокор сифатида нафақат вилоятимизда, балки республикада яхши танилган. Одамохунлиги, меҳрибонлиги билан кўпларнинг дилидан жой олган Холиёр аканинг оиласига ҳам барча ҳавас қилади. Фарзандлари ҳам отаси каби билимли. Турли давлат ишларида меҳнат қилишмоқда.

– Холиёр Қодиров – элдошларига оқибатли. Бунга кўплаб мисоллар келтириш мумкин. – деди «Насаф» футбол клуби ҳужумчиси Кенжа Тўраев. – 2011 йилда «Насаф» ОФК кубогини қўлга киритганда, муваффақият билан қутлаш учун уйимизга келиб, менга «Кенжа Тўраевга» деган шеърини совға қилганди. Бу шеър барчамизни тўлқинлантирди ва уни энг азиз совға сифатида ардоқлаб, сақлаб қўйибман...

– Холиёр полвоннинг оиласини яхши биламан. Чунки бобоси Қодир полвон менинг тоғам бўлган, – деди Меҳнатобод фермерлар уюшмаси Қаҳрамон кишлоғида яшовчи Нормурод бобо Шаванов. – Ота-онаси – Холмухаммад бува ва Қўйсинной момо саккиз фарзандни тарбиялаб вояга етказган. Онаси ўша даврнинг захматкаш аёллари сингари далада ўроқ ўриб, бошок терган. Бирок хўжалик ишлари канчалик кўп ва оғир бўлмасин, болаларининг тарбияси билан янгам шугулланарди. Чунки тоғам Холмухаммад полвон кишини-

ёшин колхоз даласидан келмас. Ёзда галла ўрса, кузда шудгор килиб, қишда арик ва зовурларни тозаларди. Янгам ҳам далада ўроқ ўриб, машок терса-да, иши жуда кўп бўлса-да, вақт ажратиб, болаларини ҳар куни ҳеч эринмасдан чўмилтирар, озода кийимларни кийинтириб, кўтирчоқдай килиб кўярди.

Ота-она ўртасидаги меҳр, уларнинг фарзандларига ғам-хўрлиги, меҳнатсеварлиги, бола учун жонини-да фидо қилгудек мухаббати уларнинг ўғил-қизларининг ҳам ўзаро меҳрибон, қишлоқча айтганда, «бир бовур», яқдил бўлишини таъминлаган, деб ўйлайман.

Бугунги доруломон қушлар осонликча зоҳир бўлиб қолгани йўқ. Эслайман, тоғам раҳматли шундай дерди: «Бизнинг ховлидан ҳам ҳеч бўлмаса бирорта мотоцикл тариллаб турармикан? Машинани-қу ололмаслигим аниқ».

Шундай оғир шароитга қарамай улар фарзандларини ўқитишди. Тўнғич фарзанд Абрий (раҳматли), Муроддин ва Холиёр дўхтир ва кенжа Муҳаммад – барчаси турли олий ўқув юрларида таҳсил олди. Меҳрибон янгам хўжалик ва рўзгор ишларидан орғиб, ҳар бир боласи учун камида элликтадан гилам тўкиб, сотиб, уларни ўқитишда тоғамга яқиндан кўмак берган. Оиладаги муҳит, ота-онадаги фидойилик болаларни ҳам меҳнатни севишга ўргатди.

Тоҳида «Аёлнинг жони қирқта» деган ғанини эшитиб қоламиз. Аслида ҳам, шундай. Яхши, мўмин фарзандлар қамоли ҳам уларга боғлиқ. Ватанига, эл-халқига, оиласига хизмат қиладиган, мард, оккўнғил, содиқ фарзандларни ҳам айнан оналар тарбиялайди.

– Холиёр акани ходимпарвар раҳбар, фидойи қалб эгаси бўлган устоз сифатида яхши биламан. Яқинда унинг маслаҳати ва кўмаги билан пойтахтда малака ошириб келдим, – деди туман тиббиёт бирлашмаси шошиланич тез тиббий ёрдам бўлими бошлиғи Шоназар Рўзикулов. – Тиббиётдаги янгиликлардан бохабар бўлдиқ, жарроҳлик соҳасидаги қатор амалиётларни ўрганиб қайтдиқ. Устознинг

яна бир фазилати шуки, у инсонларнинг кўпчилини ўқий олади. Дардингизни эшитиб, уни енгиллатишга ҳаракат қилади. Яхшиликдан, халкимизнинг гўзалурф-одатларидан завқ олади. Яқинда Холиёр ака билан у кишининг биринчи муаллими Абдумухаммад домла Боболиевнинг хонадонига бордик. У ерда домланинг турмуш ўртоғи Илаш момонинг 70 йиллик юбилейи ҳамда невараларининг суннат тўйи бўлаётган экан. Сухандон Холиёр акага сўз берганида, Қодиров биринчи устозини фахр билан тилга олди, бошлангич синфдаги хотираларини, ўша бегубор дамларни тўлиб-тошиб гапириб берди. Илаш момонинг елкасига сарпо ташлаб, унга агаб шеърлар ўқиди. Устози оиласига эсдалик учун ўзининг «Рухимга куч бер, Ватан» ҳамда кизи Мадинахоннинг «Гўзал орзулар муқаддимаси» деган шеърини тўпламларини совға қилди. Ўз навбатида Илаш момо ҳам полвонинг елкасига тун ёпди...

Юқоридаги манзаралар ҳам Холиёр аканинг ниҳоятда самимий, элига, устозларига содик, уларга нисбатан оқибатли эканини кўрсатади.

Холиёр Қодиров ўзига талабчан. Қачон қараманг, янги-янги китобларни излаб топади. Донолар ҳаётидан ўқиб, ўрганади. Шунингдек, ходимларидан ҳам ишига садоқатли ва адолатли бўлишни сўрайди. У киши ҳар биримизни ўзи ишлаб чиққан «Тиббиёт ходимлари учун 12 та олтин қонда»га амал қилишга чақиради. Қуйида ушбу олтин қондаларни келтириб ўтсам:

1. Сизни баҳолайдиган, сизга обрў келтирадиган биргина инсон бор, бу – бемор!

2. Ишингизга садоқатли ва адолатли бўлинг!

3. Беморларни очиқ чеҳра билан, жилмайиб кутиб олинг, хушмуомала бўлинг!

4. Бўлимдаги ютуқларни ходимларингизга айтиб, таҳлил қилиб, нишонлаб boring!

5. Муаммоларни бўлим ходимлари билан муҳокама қилинг ва ечимини топинг!

6. Ҳар бир ходимингизни қилаётган ишининг қадрига етинг ва рағбатлантириб боринг!

7. Ҳар бир ходимнинг дардига қулоқ тутинг!

8. Бўлимингиздаги ишлатилаётган нарсаларни (тиббий асбоб-анжомларни, фойдаланилаётган иморатнинг ҳар бир хонасини) доимо назорат остида сақланг!

9. Оқим билан бирга сузинг!

10. Жамоага суянчиқ бўлинг, ёлгон гапирманг, алдаманг, кўпол сўз ишлатманг, чиройли кийининг, бирга ишлайдиган ходимларингизни, оилангизни, қариндош-уруглариңизнинг ҳурматини жойига қўйинг, қадрига етинг!

11. Ҳар куни эринмасдан ўз устингизда ишлаб, билимингизни ошириб боринг, бугунги ишни эртага қўйманг!

12. Зеро, ақлли киши учун ҳар куни янги ҳаёт бошланади!

– Дарҳақиқат, шифокор халқ дарди билан яшайдиган инсон. Шу бонданми, Холиёр Қодиров ҳар биримиздан хушмуомала бўлишни сўрайди, – дея суҳбатга қўшилди туман тиббиёт бирлашмаси туғруқ комплекси «чақалоклар бўлими» бошлиғи Феруза Алиқулова. – У киши бизга нафакат меҳрибон раҳбар, балки зиммасига топширилган ҳар бир вазифани охирига етказиб бажарадиган жонкуяр инсон намунаси ҳамдир. Қишлоқ хўжалиғи тадбирлари дейсизми, пахта йиғим-терими ҳашари бўладими, барча соҳани яхши билади ва ишни тўғри йўлга қўя олади. Қисқача айтганда, мукамал инсон ким дейишганида, мен Холиёр ака каби фидойиларни мисол қилиб келтирган бўлардим.

– Холиёржон тез-тез биз кексаларни уйига чорлаб, маънавий-маърифий суҳбатларимиздан баҳраманд бўлишни яхши кўради, – деди Шўрбозор қишлоғида яшовчи отахон Қувон хожи Маматов. – Унинг яна бир фазилати – кайвонилигидир. У ҳар йили Кўкдала хўжалигидаги қишлоқларда ўтадиган Наврўз сайлларига бош бўлади. Ҳар бирига ўзи баковуллик қилади. Йил давомида турли ютуқларга эришган кўкдалалик ёшларни рағбатлантиради.

Полвоннинг ўзбек спортига қўшаётган ҳиссаси ҳам бекиёс. 2012 йил август ойида Чирокчи туманида белбоғли кураш бўйича Ўзбекистон кубоги баҳслари юкори савияда ташкил этилди. Республиканинг турли вилоятларидан келган 200 нафардан зиёд полвон иштирок этган мусобақа Қашқадарё вилоятида нафакат миллий кураш балки, белбоғли кураш бўйича ҳам мохир спортчилар этишиб чиқиши йўлидаги муҳим кадамлардан бўлди.

Янаям эътиборли томони, мусобақа чоғида Ўзбекистон белбоғли кураш федерацияси президенти Равшан Дастиров Холиёр полвон Кодировга спорт тури ривожига қўшаётган ҳиссаси учун федерациянинг олтин медалини топшириб, ўзининг самимий ташаккурини изҳор этди.

– 30 йилдан буён тиббиёт соҳасида ишламан. – дейди туман тиббиёт бирлашмаси туғруқ комплекси терапевти Мукаррам опа Ҳамроева. – Холиёр ака эса қарийб йигирма йилки, туман тиббиётини самарали бошқариб келяпти. Рост, у кишига хавасимиз келади. Фарзандларим у каби мард, танти, билимли бўлишини орзу қиламан. Турмуш ўртоғи Бодомгул янгани ҳам яхши биламан. Жуда оқила, хушфэъл аёл. Худойим иккаласини бир-бири учун яратгандек...

Кодиров ҳар бир ходимга эътибор қаратади. Ҳозиргача Холиёр аканинг бировни норози қилганини кўрганим йўқ.

Ҳеч қачон «бош шифокорман» деб ўзини баланд тутмайди. Ходимларни тинглаб, улардан ўз маслахатини аямайди. Биздан ҳам ўз тажрибамизни янги ишга келган ёшлар билан ўртоқлашини сўрайди. Шифохонада «Устоз-шоғирд» аёнчалари давом этишини назорат қилади...

– Духтирнинг хайрли ишлари кўп, – деди Қахрамон кишлоғида яшовчи тиббиёт ходими Мустафо Эргашев. – У кишининг «Шам сўнади, аммо сиз эмас» деган китобида меҳрибон акажоним, ҳаётдан бевакт кўз юмган Жовли Тайпаатовнинг хотираси ҳам тилга олинади. Бу китобнинг чиқиши кўп марҳум шифокорлар оиласи қатори бизнинг оиламиз аҳлини ҳам жуда хурсанд қилди. Утганларнинг руҳини шод этди.

– Холиёржон билан пойтахтда бир вақтда таҳсил олганмиз. – деди Қашқадарё вилоят ОИТСга қарши кураш маркази директор муовини Хўжамурод Баҳринов. – Болалигимиз, ёшлигимиз бирга ўтган. Талабалик йилларида Холиёржонни кураш машгулотига боришга ундардим. «Юр, юр. Бу қийин машқлар ортида қолади. Биз кучли спортчи бўлишимиз керак», дердим. Алал-оқибат, интилишлари, устозлар кўрсатмасини сизкидилдан бажариши туфайли у машҳур полвон бўлди. мен эса барибир ундай бўлолмадим.

Холиёржон тор чертиб, кўшик қўйлашни ҳам маромига етказди. Талабалик йилларимизда «Шифокор» дастасини тузиб, турли тадбирларга фойз киритганди.

– Холиёр полвон нафақат тажрибали шифокор, балки, латиф шеърлар битувчи шоир ҳамдир. – дейди хассос шоира Хосият Бобомуродова. – Айниқса, у кишининг яқин дўстларига бағишлаб ёзган мувашшахлари бир олам.

Ҳар сатри дурдона янглиғ мувашшахларни ўқиганда ўқувчи Холиёр аканинг маҳоратига қойил қолади.

Дўхтирнинг рафиқаси Бодомгул опа ҳамда кенжа ўгли Хондамирга бағишлаб ёзган мувашшахларини ўқиб кўринг-а, бунга ўзингиз ҳам амин бўласиз.

БОДОМГУЛИМ

*Баҳорим, сенсиз менга ҳаёт йўқ,
Оҳимни тинглагувчи биров-бир зот йўқ,
Дод дейман ёлғончи дунё дастидан,
Ошиқман, Ширинсан, мендек Фирҳод йўқ,
Моҳимсан, азизам, дунёда борим,
Гулимсан, тенгги йўқ танҳо чиройим,
Умиримни бахш этдим сенинг йўлингда,
Лабу лаъл, дур тишли кўкдаги ойим,
Иттиқли жоним, азиз сирдошим,
Менинг ҳурилиқо, эй ёстиқдошим.*

ХОИДАМИР

*Хондамиржон, наслиб бўлса, сенда бўлган байроғим,
Оқибатли фарзанд бўлган, менинг суянган тоғим.
Нажотимсан, мадоримсан, ўзинг қариган чоғим,
Дардларимни аршсанг гар, қалбда қолмаган доғим.
Айланайт, билбандоғтам, менинг мангу булоғим,
Меҳрли бўл, хотамликда кам қилмасин Аллоҳим.
Илкомимсан, юрагимсан, менинг кўзи-қароғим,
Раҳнамо бўл, халқимизга, менинг ширин тойчоғим!*

Мен ҳам дўхтирининг мардлиги, саноқсиз сифатларини
ушбу камгарона шеъримда мужассам қилишга ҳаракат
қилдим:

Биров нул, биров дўст, ёр талашади,
Холиёр полвон номус ва ор талашади.
Томоша қилгали кучини кўкда,
Егиб ёмғир билан қор талашади.

Кўпқарида доим улоқ сизники,
Суви тоза, ширин булоқ сизники,
Бодом гулидаги юрак сизники,
Кўлида куйлай деб тор талашади.

Қанча полвон кўкрак кериб келади,
Бўйдорлар бўйингиз кўриб келади,
Номдорлар йўлини буриб келади,
Етмоқ учун қанча нор талашади.

Бизда қизғонамиз ёмон кўзлардан,
Аллоҳим асрасин гийбат сўзлардан,
Дуч келинг ҳаминча очик юзларга,
Яхшиларни бул дунёи тор талашади.

– 2012 йилда Чирокчи тумани марказидаги “Сарбон” тантаналар уйида Холиёрақа Қодировнинг ташаббуси билан «Шам сўнади, аммо сиз эмас» деган тадбир уюштирилди. – дейди хушовоз хонанда Сарваржон Абдуллаев. – Унда туман тиббиётига ҳисса қўшган ва бугун орамизда бўлмаган қирқдан ошмиқ шифокорнинг оила аъзолари ҳамда тиббиётимиз фахрийлари иштирок этишди. Духтирнинг «Шам сўнади, аммо сиз эмас» аталмиш китобида отам Раҳматулла Абдуллаев ҳақидаги ҳикоя ҳам ўрин олган бўлиб, тадбирда сўзга чиққанлар отамнинг меҳнатларини ҳам эътироф этишди, эсга олдилар. Қаттиқ ҳаяжонландим, шундай жонкуяр инсоннинг фарзанди эканимдан чексиз фахрландим. Бундай ажойиб китобни нашр этгани ва хайрли тадбирни ташкил этгани учун Холиёр акага ўз миннатдорчилигимни билдириб қоламан...

– Холиёржон ўзига ҳос инсон. Туман тиббиёт бирлашмаси касаба уюшма қўмитаси раиси сифатида у киши билан ходимларга янада қулай иш шароитларини яратиш, уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда ҳаммаслакмиз, – дейди касабакўм Фулом Жўраев. – У ҳақида узок гапириш мумкин. Келинг, сизга «ХОЛИЁРАҚА» деб ёзилган мувашшаҳимни ўқиб берай:

*Хол эрурми ёрға ул, токи охир кунгача,
Оразин қилгай томошо, эртадин то тунгача.
Лол бўлиб ҳуснига ул, маст бўлди гул обидан,
Ишқ аро ҳеч кўрмадим, андек гадо ҳозиргача.
Ёр учун шеърлар ёзиб, бир қисмини қилди китоб.
Рост, ана сиз ҳам ўқинг, то тонгдан оқишомгача.
«Гавҳарим» деб туну кун ёрига қилгай хитоб.
Алдасам, тил тортмайин, бергин азоб маҳшаргача!*

Хуллас, Холиёр полвон Қодиров ҳақида ким билан суҳбатлашмай, унинг янгидан-янги қирралари кашф этилаверарди: маҳоратли, ходимларвар, раҳбар, жонкуяр ши-

фокор, шоир, гўзал мувашшахлар битувчи ошик, вафоли дўст-ёр, элпарвар депутат, қобил фарзанд, намунали ота...

Унинг «Тўқсон армон» деб аталган шеърида урушнинг (Иккинчи жаҳон уруши) заҳматларга гўла кунларини бошидан кечирган, эркакларнинг барчаси фронтга кетгани учун қирк кунлик чақалоги билан қолхоз даласида ўроқ тортган муштипар она образи кўз олдимизда намоён бўлади:

*Тонг азонда дуо қилиб, сизга умр тилайман,
Дуоларим далдан сўраб, бир-бирига улайман.
Чарчаб шидан ўйга борсам, олдингизда тиз чўкиб,
Қўларингиз юзга суриб, секит-аста силайман.*

*Тўқсон ёнли чарчогингиз дардим бўлиб бормоқда,
Сизга қандай сўянч бўлай, сўянчигим, онажон?
Тўқсон ёнли тўқсон армон юрагингиз эзмоқда,
Армонингиз менга армон, қандай ечай, онажон?*

*Отам дарди эрдан чиқмас, ёнингизда йўқ буғун,
Катта акам кетди биздан, юракда катта тўғун,
Хотам акам кетган эди «Онажон», демай бир кун,
Шунинг ўзи сизга армон, бизга армон, онажон!*

*Елғиз ака уруш кетиб, жангдан қайтиб келмаган,
Ундан ёдгор ўғил қолди, эркалашини билмаган,
Жигарини кута-кута, кўзда ёши қолмаган,
Жигар доғи кучли армон, чидаб юрган онажон!*

*Кута-кута момом кетди чин дунёга от солиб,
Орқасига қарай-қарай, кетди иттиқ, дод солиб,
Фарзанд доғи эзган экан, момомни ҳам онажон,
Сизга сабр берсин, дейман, муштитарим онажон,*

*... Елкасида ёши чақалоқ, қўлда ўроқ, далада,
Дам олмасдан ўроқ ўриб, жазирама паллада.*

*Чақалоқ-чи, ётиб ухлар, гарамли бир сояда,
Ватанини боласидан устун қўйган онажон!*

*Уруш йиллар, сарсон йиллар, санади ҳар бир ўйни,
Унутди эл хурсандликни, бағму жамшиидни, тўйни,
Фақат тинглар Левитонни, унутиб қўшиқ-қўйни,
Армонлари тинчлик бўлган, муититарим, онажон!*

Сўнги сўз ўрнида барчани ўзининг гўзал мувашшаҳлари билан хушнуд этувчи Холиёр полвон Қодировга мен ҳам ўзимнинг камгарона мувашшаҳимни армугон этдим:

Худонинг назари тушган паҳлавон,
Орияти осмон, фидойи инсон,
Латиф шеърлар битар, мазмуни жаҳон,
Ижодкор шоирдир Холиёр полвон!
Ёру дўстларига химмати баланд,
Рухияти олар Ватандан мадад,
Пиру устозлари ҳам ундан хурсанд,
Окибати чиндир Холиёр полвон!
Лол бўлдим хикматли гапларин тинглаб,
Вақтни тақсимлаши яна бир мактаб,
Ороми бўлмайти беморни ўйлаб,
Намунали дўхгир Холиёр полвон!

Қалбида касбига садоқат улкан,
Олтин қодаларни тиб учун тузган,
Дастур килиб уни, ишини юргизган,
Ибратли раҳбардир Холиёр полвон!
Рухимга куч бер, деб битади дoston,
Онадек эъвозлар Ватанни ҳар он,
Волидаси ҳожи ая, пок иймон,
Оёғи остида жаннат бегумон!
«Мукаммал инсонсиз» – дил берар унвон,
Ахир қанча эзгу фазилат сизда,
Раббим кўркам келбат бергандир: полвон,
Демак, бўрттириш йўқ таърифимизда!

ЎЗБЕК ЎҒЛОНИ ИТАЛИЯДА

Юртимизнинг бугунги кун ёшларида ўз иқтидор ва салоҳиятини нафақат республикамизда, балки хориж мамлакатларида ҳам намойиш этиш имконияти бор.

Тошкент шаҳри Олмазор туманида яшовчи ўн ёшли Қодирбек Холиёров Италиянинг Сан-Ремо шаҳрида ўтказилган санъат фестивалида қатнашиб келди. Ўткир зеҳни, билими ҳамда санъатга бўлган қизиқиши туфайли тенгдошларидан ажралиб турадиган Қодирбек билан сафар таассуротлари ҳақида мухтасар суҳбатлашдик.

– Қодирбек, дастлаб фестивал ҳақида гапириб берсангиз...

– Сан-Ремо шаҳри гарчи унча катта бўлмаса-да, ҳар хил кино ва санъат танловлари ўтадиган мафтункор ва ўзига хос шаҳарча экан. Турли давлатларнинг миллий санъатини кўриқдан ўтказадиган анъанавий болалар санъат фестивалида дунёнинг 23 та мамлакатидан жамоалар иштирок этишди. Бизнинг жамоа миллий рақс дастури билан қатнашиб, яқунда Туркия жамоасидан сўнг иккинчи ўринни эгаллади.

– *Италия таассуротларингиз?..*

– Италия жуда мафтункор ва тарихий мамлакат экан. Менда кўҳна ва озода Рим, маҳобатли «Колизей» мажмуаси, барча инсонлар ўз орзуларини айтадиган «Орзулар кўли» катта таассурот қолдирди. «Орзулар кўли»га мустақил Ватанимизнинг янада юксалишини, оила аъзоларим соғ-саломат бўлишини тилак билдирдим.

Рим бўйлаб қилган саёҳатимиздаги яна бир диққатга сазовор жой – бу Ватикан давлати бўлди. Маҳаллий кишиларнинг айтишича, Ватикан Римнинг гарбий қисмидаги Монте-Ватикан тепалигида жойлашган шаҳар-давлат экан. Бу давлатга киргуниimizча кичиккина паспорт беришди. Ватикан – католик черковининг маркази экан. Қароргоҳнинг қарийб ҳамма томони тош девор билан ўралган. Бу ерда сайёҳларнинг кўплигидан огоҳ бўлмасангиз, шерикларингизни йўқотиб қўйишингиз ҳеч гап эмас экан...

Ешгина юртдошимизнинг дадил фикрлаши ҳавасимизни уйғотди.

Оямазор туманидаги «Сехриё» махсус мактабида таҳсил оладиган Қодирбекнинг баҳолари аъло. Математика, ўқиш, она-тили, рус тили, инглиз тили фанларига кизиқади. Санъат тўғарагидан ташқари, «ушу» спорт тури билан ҳам шугулланади. Дадаси Мухторжон хуқуқшунос бўлса, онаси Сожидахон Тошкент Давлат Техника университетида инглиз тили фани ўқитувчиси.

– *Ўглингиз Ўзбекистонга келганда, ўз уйига қадам қўйганда ўзини қандай туйди? – дея сўрайман Сожидахондан.*

– У Италияда бор-йўғи бир ҳафта бўлган бўлса-да, гўёки жуда кўп вақтга кетгандек туюлибди. Келибок, укаси Шаҳриёрга «Ҳалиям ўсмабсан-ку?!» – деди болаларча ҳайрат билан. Ўғлимнинг жамоаси энг кичик ёшли ижрочилардан тузилган бўлса-да, фахрли ўринни олганидан бошимиз кўкка етди. Бизга шундай ажойиб шароитларни яратиб берган Юртбошимизга, ўғлимга сабоқ бераётган устозлари Ирина Сидорова, Аниса Садикова, Елена Яковецга оиламиз номидан миннатдорчилик билдираман.

– *Келажакда ким бўлмоқчисиз? – сўрайман Қодирбекдан.*

– Санъат ва спортдан ташқари дарсларни тайёрлаш, китоб ўқиш ҳам севимли машғулотим. Аъло баҳоларга ўқиб, халқаро фан Олимпиадаларида иштирок этиш, ғолиб бўлиш орзум бор. Келажакда шифокор бўлмоқчиман.

Қодирбекнинг бобоси Холийр Қодиров ҳақида, унинг Чирокчи туманида олиб бораётган ишлари, юртпарварлиги хусусида олдинги мақолаларимизда тўхталиб ўтгандик. Ажабмас, Қодирбек ҳам бобоси сингари илму фан, санъат, ижод ва спорт соҳаларида изланиб, юрт корига ярайдиган яхши бир инсон бўлиб етишса...

ОТАНГИЗГА БАЛЛИ, ЙИГИТЛАР!

Чирокчи тумани Чиял хўжалигида Чувуллоқ деган кишлоқ бор. Одамлари уста деҳқон, тадбиркор ё чорвадор. Эртаю кеч меҳнат қилиб, бахтин излашар, бесамар ўтмас ҳеч қуни, довои кўзлашар.

Бирлашганда, ҳавас қилдим, бир мушт булади, йигитлари элим дебон кўп иш қилади...

Қуйида бир мисол айтай, ўзим кўрганим, халқ денгиздир, халқ тўлкиндир, амин бўлганим...

Чувуллоқни қоқ иккига бўлиб, оқиб ўтар Қумдарё тўлиб. Айни киши ва баҳор ойлари, ёмғир-қорнинг келар сойлари. Мактабларга камаяр қатнов, дарё кечган бўлади тумов.

Тўй қилинса, бўлса таъзия, қийин эди ёшу қарига... Ўтар кунлар, ўтади ой, йил, Қумдарёга чора излар эл...

Қанийди, бир кўприк бўлсайди... Ушбу ният бу йил ушалди...

– Обод турмуш йилида юқоридаги муаммо ўз ечимини топди, – деди «Чувуллоқ» маҳалла фуқаролар йиғини раиси Ниёзмурод Умбаров. – Қишлоғимизнинг 1976 йилда тугилган йигитлари ташаббус билан чиқиб, Қумдарёга кўприк қурмоқчи бўлишди. Ўзаро маслаҳатлашиб, азаматлар маблагларини ўртага ташлади ва ишни бошлаб юборишди. Ёшларнинг шижоатини кўрган эл ҳам қараб турмади. Ҳар ким имконига қараб, ҳиммат қилди. Қарабсизки, уч ой ичида Қумдарё узра мустаҳкам кўприк қад кўтарди.

Прораб Норқувват Қурбонов, иш юритувчи Рустам Тўрақулов ҳамда эл юқини елкасига олган саховатпеша 50 нафар йигит, жумладан, Алишер Абдурахмонов, Алишер Тўрақулов, Зокир Жовлиев, Шерали Рўзиев, Алимардон Худойқулов, Шодиёр Хуррамов, Салим Элиев, Сайфулла Раҳматов, Отабек Ботиров, Холик Жуманов ва бошқалар Обод турмуш йилида кишлоқ аҳолиси учун ажойиб тухфа ҳозирлашди.

Қишлоғимиз жуда катта. Чиял ҳудудини олиб қарасак, Оқтўнли кишлоғидан кейин иккинчи ўринда туради. 7543 нафар аҳоли яшайди.

Янаям қувончдиси, жорий йилда 1976 йилда туғилган ёшларнинг гайратидан руҳланган кишлоқ аҳли Қумдарё дарёси устидан иккинчи кўприкни ҳам қуриб битказишди. Раҳмиддин Норқулов, Берди Бўриев, Хурсандмурод Бўриев каби кишлоқ фаоллари ташаббуси эл-улус томонидан қувватланиб, 100-мактаб яқинидан узунлиги 80 метр бўлган автомобил ва йўловчиларга мўлжалланган кўприк ташланди. Ўқувчиларнинг узоғи янада яқин бўлди.

Биз Ниёзмурод ака билан кишлоқни айландик. Қишлоқ одамларидаги бирдамлик, бир-бирига бўлган меҳр-оқибатнинг кучлилиги киши эътиборини тортарди.

Йўл-йўлакай кўплаб кишилар билан суҳбатлашдим, уларнинг самимий гап-сўзларини тингладим.

– Ниёзмуроджоннинг маҳалла фуқаролар йиғинига раис бўлганига бир йил бўлди, – деди 75 ёшли отахон Холбой бобо Абдурахмонов. – Раиснинг қадами қутлуғ келди. Чунки шу қисқа вақт ичида қишлоғимизда кўпгина хайрли ишлар қилишгани эътиборли. Кўприклар қурилди, йўллар созланди. Алоҳида таъкидлашим лозимки, бу эзгу ишларда Ниёзмурод Умбаров бевосита бош-қош бўлди. Айни пайтда раисимиз ўз ҳисобидан маҳалла идораси қурдирыпти. Қишлоғимизнинг кишлоқ врачлик пункти анча эскириб, аянчли ҳолга келиб қолганди. «Чувуллоқ»нинг 1975 йилда туғилган ёшлари ташаббус билан чиқиб, кишлоқ врачлик пункти қуришни бошлаб юборишди.

Сизга яна бир гапни айтай. Яқинда қишлоғимиздаги 100-ўрта умумтаълим мактабига Халқ таълими вазирлиги, Қашқадарё вилоят халқ таълими бошқармаси ва Чирокчи туман халқ таълими муассасалари фаолиятини ташкил этиш ва методик таъминлаш бўлими мутасаддилари келишганди. Меҳмонлар у ердаги ободонлаштириш ишлари, таълим-тарбия жараёнига юқори баҳо беришди. Мавлуда Бекназарова раҳбарлик қилаётган 100-мактабда инглиз тилини ўқитиш бўйича яхши анъаналар шакллангани боис, ушбу таълим муассасаси намунали таянч мактаб деб белгиланди. Бу ҳам дилимизни фахр-ифтихорга тўлдиради...

Ушбу кишлоқдан чиқар эканман, озод ва обод Ватани-
мизда маҳалланинг ўрни кун сайин ошиб бораётганига яна
бир бор амин бўлдим.

Чувуллоқда эл фаровон, ёшлари ҳам шиддатли. Эл
дуосин олайин, деб калби неқбин ңиятли. Куриинг, хавас
килинг, андоза олинг. Қайси киши элни ўйлар, бўлар савоб,
хурматли...

ИБРАТЛИ ОИЛАГА ТАШРИФ

Юртимизда ибратли, намунали оилалар кўп. Ахиллик ва оқиллик, билим ва илм, толе ва омад, фарзандларга тўғри тарбият уларга мансуб. Бундай мустаҳкам кўрғонни тузмок осонмас. Аллоҳ ёрлакаганга этади насиб.

Шу боис айтилади: маҳаллада, кенг жамоатчилик орасида хурмат ва обрўга эга оилалар жамиятимиз, давлатимиз бойлиги. Кўрки ва хусни, таянчи ва суянчи. Яхшисини кўрсатган кўзгуси, тилаклар тиллоси, эзгуси...

Қарши шаҳри Заҳокиморон маҳалласида яшовчи Жўра ака Бердиев хонадони ҳақида ҳам илик фикрларни айтиш мумкин. Чунки оила бошлиғи Жўра Бердиев устоз. Шундай устозки, устозлари дуосини, оқ фотиҳасини олиб, кам бўлмаган соҳиби эъзоз.

Юрар мураббийлар йўлидан, тутар шогирдлари кўлидан, меҳрибон у, удир талабчан, ҳаёт мағзи таълим, илму фан...

Жўра Бердиев Қарши давлат университети «Зоология» кафедраси мудири. Айни кезде докторлик диссертациясини химоя қилиш тараддудида. 60 дан ортиқ илмий-оммабоп мақолалари чоп этилган. Унга яқин илмий-услубий қўлланмалар муаллифи. Соҳасидан келиб чиқиб, монография ва дарсликлар чоп эттиришни ният қилган.

Рафикаси Робия Нурбўтаева 2010 йилда Президентимиз Фармонида кўра, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими» унвонини олган заҳматкаш ўқитувчилардан. Қарши транспорт касб-ҳунар коллежининг ўқитувчиси.

Қатта қизи Гулмирахон Қарши давлат университетининг психология факультетини муваффақиятли тамомлаб, Қашқадарё вилоят мудофиа бўлимига қарашли мактабгача таълим муассасасида тарбиячи бўлиб ишляпти. Оилали, икки нафар фарзанди бор. Унинг турмуш уртоғи Элбек Йўлдошев эса савдо ходими. Республикада тадбиркорларга яратилаётган имкониятларни теран англаган ва бундан фойдаланаётган ишбилармон кишилардан.

Жўра аканинг катта ўғли Акбаржон кураш бўйича қатор мусобақаларда совринли ўринларни қўлга киритган. Ёшларга ўзбек кураши сирларини ўргатиш билан бирга транспорт коллежида жисмоний тарбия ўқитувчиси. Кичик ўғли Ақтамжон футболни танлаган, дарвозабон. Қаршининг «Насаф», «Насаф-2», Жиззахнинг «Сўғдиёна» жамоалари дарвозасини кўриқлаган. Айни пайтда Ғузорнинг «Шўртан» клуби таркибида.

Футбол мактаб-интернатлари жамоалари ўртасида Ўзбекистон чемпиони бўлган Ақтамжон Қарши давлат университетининг талабаси ҳам ҳисобланади.

Оиладаги тўртинчи фарзанд Ғўзала эса Тошкент тиббиёт академиясида таҳсил олмоқда.

Хуллас, бу оила аъзоларида бўш вақт, бекор қолиш тушунчаси йўқ. Ҳар бир дақиқа ҳисобли, эрга тонгдан тунгача барча ниманидир ўрганиш, ниманидир ўргатиш ҳаракатида. Савол туғилади. Жўра акани машаққатли устозлик касбини танлашга нима мажбур қилди? Ога сифатида фарзандларининг ҳаёт тарзига таъсир кўрсатдимиз?

Қуйидаги суҳбатдан шу ва шу каби саволларга жавоб топасиз.

– Қамашин тумани Ногаҳон кишлоғида туғилганман, – дея ҳикоясини бошлади Жўра ака. – 1964-1974 йилларда ўрға мактабда таҳсил олдим. Синф раҳбаримиз Дўстқобил Оқназаров, биология фани ўқитувчиси Эшмамат Жабборов, мактаб майдонини а тахта қириндиси тўшаб, кураш бўйича шуғуллантирган Қобил ака Умаров каби устозлардан чин дилдан миннатдорман. Улар туфайли яхши ўқидим, спорт мусобақаларида ғолиб чиқдим. Ишонсангиз, яхши кураш тушар эдим, футбол жамоамиз тумандаги мактаблар орасида етакчи эди. Аммо у пайтлар спортга ҳозиргидек эътибор берилмаслиги туфайли спортчи бўлолмаганман.

Кимё ва биология фанлари ўқитувчиси Эшмамат Жабборовнинг дарс ўтиш маҳорати менинг шу фанларга мухаббатимни оширди, дилимга биолог бўлиш орзусини солди.

Бу орзу юрагимда уммондек тошиб ётган бошқа истаклардан устун келди. Йўкса, журналистика соҳасига қизиқишим кучли эди. Ўқувчилик давримда Қамашни туманининг туман газетаси, вилоятнинг «Қашқадарё ҳақиқати» газеталарида, Республика миқёсидаги ёшлар нашрида (ҳозирги «Тонг юлдузи») бир нечта мақолаларим чиққанди.

Спорт соҳасини танлаганимда ҳам лаёқатим йўқ эмас эди. Аммо мен ҳужжатларимни Самарканд Давлат университетининг биология факультетига топширдим. Ўқишни тугатгач, Қарши Давлат университетида иш бошладим. Шу билан бирга соҳани янада мукамалроқ эгаллаш учун Ўзбекистон Фанлар Академияси ўсимликларни химоя қилиш илмий текшириш институтида аспирантурада таҳсил олдим.

Илмий раҳбарим – Ўзбекистонда таниқли олимлардан бири, кишлоқ хўжалиги фанлари доктори, профессор Шомил Ходжаев раҳбарлигида «Қашқадарё вилояти мисолида олма мевахўри ва мина ҳосил қилувчи куяларга қарши курашни такомиллаштириш» мавзусида номзодлик диссертациясини химоя қилдим...

– *Муносиб умр йўлдан танлаш ҳам муҳим масала. Таъбир жоиз бўлса, инсон умрининг мазмунини белгилайдиган ҳаёт-мамот масаласи. Робия янгамиз билан қандай танишгансиз? Ёки болалиқдан танишмисизлар? – сўрайман Жўра акадан.*

Университетни тугатиб келиб, ишга кирмоқчи бўлиб юрган кезларим эди. Қамашига, тоғамникига бордим. Шунда янгам «Уйланмадингизми?» деб сўраб қолди. Мен «Яхши киз учрамаётганини» айтдим. Бу пайтда тоғамникида бир гуруҳ кизлар гилам тўқийётганди. Янгам Робияхонни мақтаб, келинликка тавсия қилди. Бу пайтда Робия педагогика билим юртини тамомлаб, ўқитувчилик фаолиятини энди бошлаган экан. У ишлайдиган мактабга бориб, ҳамкасбларидан қиз ҳақида суриштирдим. Улар «ёш бўлса-да, яхши муаллима, ўқувчиларга ҳам меҳрибон» деган жавобни беришди. Биз Робияхон билан учрашиб турдик.

Менга жуда ёқкани унинг тўғрисиўзлиги, чеварлиги ва камтарлиги бўлди. Турмушимиз давомида Робияхон Қарши Давлат университетининг «Касбий таълим» факультетини муваффақиятли тамомлади.

У нафақат ўқувчиларга, балки оилада ҳам меҳрибон. Сизга бир воқеани айтиб берай. Бир неча йил олдин Робияхон ишлайдиган коллежга Қамашадаги меҳрибонлик уйдан бир рус кизи ўқишга келади. Транспорт коллежи ётоқхонасида асосан ўғил болалар яшашарди. Ана шунда янгангиз Марияни уйга олиб келди. У бизникида фарзандларимиз катори яшай бошлади. Робияхон Мариянинг коллежни тугатиб, турмушга чикиб кетгунича меҳрибонлик қилди...

– Фарзандларни касбга йўналтириш бу ота-онанинг вазифасими ёки бола соҳани ўзи танлаши керакми?

– Бола туғилганидан унга ҳар томонлама меҳр бериш лозим. Боғча давридан бошлаб, боланинг қайси соҳага кизикиши бор, нималарга кўпроқ эътиборли, буни аниқлаб олиш керак.

Катта ўғлим Акбаржонни спортга йўналтирган ўзим. У болалигида гепатит билан оғриди. Даволатгач, жисмоний тарафдан баркамолликка эришиши учун спортга кизиктирдим. Самарқанддаги Олимпия захиралари коллежи кураш бўлимига олиб бордим. Бошида кийналди, шекилли, ҳар нарсани баҳона қилиб, уйга тез-тез келадиган бўлди. Дам-бадам олдига бориб, унга далда бердим. Спортнинг таъсирида соғлигини тўла тиклади. Ҳар хил турнирларда қатнашиб, ҳатто Самарқанддаги мусобақада Ўзбекистон чемпиони ҳам бўлди. Ҳозир спорт ҳаёти мазмунига айланган.

Ақтамжон ўғлим – мустақиллик билан тенгдош. Биласиз, Истиклолнинг илк йилларидан мамлакатимизда футболни ривожлантириш тўғрисида муҳим қарорлар чиқарилди. Миллионлар ўйини оммавий тарзда тараққий эта борди. Ақтамжонни Қаршида «Насаф»нинг, Тошкентда «Пахтакор»нинг ўйинларига олиб борардим, машҳур чарм

тўп усталари хақида ҳикоялар сўзлаб берардим. Шу тарика ўғлимда футболга кизикиш уйғонди. Уни Қаршидаги футбол мактаб интернатига ўқишга қўйдик. Албатта, бошида Ақтамга осон бўлгани йўқ. Аммо онаси иккимиз Ўзбекистонда футболнинг келажаги порлоқлигини унга тушунтира олдик. Шундан буён ўғлим футболнинг сеҳрли оламига ошуфта, ошиқ. Қишин-ёзин тўп билан бирга.

Кизларим хақида гапирсам, Гулмирахон болалигида онасининг ҳаракатларига таклид қиларди. Овқат қилаётганда ёрдам берарди, пош ёнмоқчи бўлса, ҳамир қорарди. Қарабсизки, онаси каби педагоглик соҳасини танлади...

– Янги рўзгорларда ҳар хил қийинчиликлар юзага келиши табиий. Уларни ортда қолдиришда эр-хотиннинг вазифалари қандай?

– Биринчидан, эр қатъиятли, турмуш ўртоғининг феъл-атворига тушунадиган бўлиши зарур. Баъзида рафикасен тушқунликка тушиб турганда далда бериши, кези келганда макташи, энг асосийси, турмуш ўртоғи билан ҳамнафас, ҳамфикр бўлиши лозим. Иккисининг фикри бир жойдан чиқса, озми, кўпми, қийинчиликлар билинмайди. Шунингдек, оида бюджетни ҳисоб-китоби ҳам биргаликда олиб борилса, машаққатлар тезда чекинади.

Аёл киши билиб-билмай хато қилиб қўйиши мумкин. Уни қўнглингизга олиб юрманг. Акенича, унинг ёмон томонларига инсбатан яхши фазилатларини устун қўйсангиз, унча-мунча гаплар билинмай кетади.

– Рашк масаласига қандай қарайсиз?

– Рашк ҳар қандай инсонда бўлади. Лекин ўзаро ишонч бўлса, рашкка ўрин қолмайди. Биз бир-биримизга ишонганимиз учун рашк ҳеч қандай муаммо келтириб чиқармаган.

– Ҳар иккингиз дарслардан чарчаб келганингизда бақир-чақир бўлган найтлар ҳам юзага келганми?

– Албатта, баъзида ишдан чарчаб келганингизда озгина гап ҳам органиқчалик қилиши, асабийлашиш ҳолатлари юзага келиши мумкин. Бундай ҳолатда эр ёки хотин китоб олиб,

мутолла қилишини маслаҳат берган бўлардим. Китоб ўқиб турганимда турмуш ўртоғим чой дамлайди, овқат сузиб келади. Қарабсизки, вазият изига тушиб кетади...

– *«Қиз бола тарбиясига она масъул, ўғил бола тарбиясига эса ота». Шу фикрга қандай қарайсиз?*

– Қизларим билан ака-сингилдай, ўғилларим билан ака-укадек суҳбатлашаман. Ўғилми, қизми, уларнинг тарбиясига ота-она бирдек масъул. Қизингизнинг дугонаси ким, яхши, соғлом оиладанми? Ўғлингиз қандай оилага бориб келяпти, кун бўйи нима иш билан машғул бўляпти? Ота-она буни билиши зарур. Ахир, бекорга айтишмайди-ку: «Сен дўстингнинг кимлигини айтсанг, мен сенинг кимлигингни айтаман!»

Болангизнинг озгина яхши томонлари бўлса, уни мақтаб кўйинг. Одавийлиги ошади.

Фарзандларда ўсмирлик даври бор. Бу пайтда бола бир оз ўйинқароқроқ бўлади. Баъзи нарсаларга тақлид қилади. Шу даврда ота-онанинг йўналиш беришига кўп нарса боғлиқ.

Балоғат даври эса ўсмирликдан ҳам бошқача. Бунда ота-она хушёрроқ бўлиши зарур. Фарзандларига ҳаётий воқеалардан ҳикоя қилиши, таниқли, ўз ўрнини топган инсонларнинг турмуш тарзидан сўзлаб бериши керак. Балоғат даврида тўғри йўлни танлаган фарзанд катта ҳаётда ўз ўрнини топади.

Худога шукр, ўғилларимни спортга йўналтирганимиз учун улар балоғат ёшига етган бўлишса-да, тамаки маҳсулотлари чекмайди, спиртли ичимликлардан йироқ юришади.

– *Келин танлаш ҳам долзарб масъу...*

– Катта ўғлим Акбаржонни уйлантирганмиз. Келинимиз Гулшаной обрўли, меҳнатсевар оиладан. Унинг оиласи ҳақида етарли маълумотга эга бўлгач, ўғлимизга айтдик. Унга маъқул бўлди. Ҳозир икки нафар фарзанди бор.

Умуман, келин, куёв – фарзандларимиз ортидан фарзанд. Эр ва хотин бир-бирининг камчилигидан кўра, яхши томонларини кўпроқ кўра билиши керак. Ана шунда ҳаёт

тотув, турмуш тотли бўлади. Ахир, камчиликсиз одамнинг ўзи йўк...

– *Устоз мураббийлардансиз. Университетнинг «Зоология» кафедраси мудири сифатида талабалар, суғра, ёш ўқитувчилар, уларнинг салоҳияти ҳақида нима дейсиз?*

– Бугунги кун ёшлари ўзларига яратилаётган имкониятлардан имкон қадар кўпроқ фойдаланишлари лозим. Мана, Президентимиз инглиз тилини бошланғич синфлардан бошлаб ўқитиш ҳақида Фармон чиқарди. Чекка-чекка қишлоқлардаги мактаблар таъмирдан чиқариляпти, янгилари қурилмоқда. Таълим муассасаларимиз компьютерлашиб, дарслар янгича услубларда ўтилмоқда. Бу ўзгаришлар тез орада ўз самарасини беради.

Тажрибали устозлар ёш мутахассисларга ҳар тарафлама эътиборли бўлиши лозим. Унинг юриш-туриши, катта-кичикка муносабати, ҳатто, оиласидаги жараёнларни билиши зарар қилмайди. Устозлар ёшларга нисбатан каттиққўл бўлиши зарур. Ўқитувчи ўқитаётган ҳар қандай фанни мукамал ўрганиши шарт. Фанни ўзлаштирмасдан, мукамал ўрганмасдан дарсга кириб бўлмайди. Ўтилатган дарсни илми толибга етказиб беролсангиз, у сизни ҳурмат қилади, сизга ишонади. Устоз-шогирд ўртасидаги ишонч кўпригида гап кўп. Меҳрини қозонсангиз, талаба отанасига айтолмаган гапларини сизга айтади...

ЎЗБЕК ГАНДБОЛИ ЮЛДУЗИ

Гандбол спорт тури томошабоплиги, шиддати ва тезкор голлари билан ишкибозларга хуш ёқади. Юртимизда ҳам ушбу спорт турига бўлган кизиқиш ёмон эмас. 1997 йилда гандбол бўйича Шонслон Павлов мураббийлигидаги Ўзбекистон аёллар терма жамоаси Германияда ўтган жаҳон чемпионатида иштирок этиб, бу заминда истеъдодли спортчилар кўплигини кўз-кўз қилганди. Шундан кейин гандболчи кизларимизни ўз жамоаларида кўришни истаган хориж жамоалари кўпайди. Спортчиларимиз Россия, Қозоғистон ва бошқа давлатлар жамоалари сафида ўйнаб, уларнинг муваффақиятига муносиб хисса қўшиб келишмоқда. Қувончлиси, сўнгги йилларда эрақлар терма жамоамизнинг ҳам халқаро майдонлардаги фаоллиги ошди.

2011 йилнинг июн ойида «СамДАҚИ» клуби асосида тuzилган терма жамоамиз Осиё чемпионлар лигасида муносиб иштирок этди. Жамоа етакчиси Улуғбек Икромов 80 дан ортиқ тўп киритиб, мусобаканинг энг яхши ўйинчиси ва тўпураги бўлди. Шунингдек, Ҳиндистонда ёшлар ўртасида (21 ёшгача) ўтган Осиё чемпионатида Адҳам Бўтабоев ҳамда Улуғбек Икромов мураббийлигидаги жамоамиз 24 та жамоа орасида фахрли учинчи ўринни эгаллади. Демак, бугунги сўзимиз – Ўзбекистон терма жамоасининг майдондаги йўлбошчиси, сардори, ўйновчи мураббийи Улуғбек Икромов хақида.

Унинг ўйинини кўрганлар худди футбол майдонидаги Марадонанинг ҳаракатларини эслашади. Чунки Улуғбек ҳам бутун бир жамоани алдаб ўтиб, томошабинларга завқ-шавқ улашади. Асосийси, жамоаси ғалабаси учун кетма-кет тўплар киритади. Маълумот учун айтадиган бўлсак, 2012 йилда 30 ёшни қаршилаган Улуғбек ҳозиргача «СамДАҚИ» жамоаси сафида бир неча бор мамлакат чемпиони бўлди. 2010-2011, 2011-2012 йилги мавсумларда Қозоғистоннинг «Қазхром» жамоаси сафида Қозоғистон чемпионлигига ҳам эришди.

Шуни кўшимча қилиш ўринлики, У.Икромов мамлакат ва халқаро миқёсида ҳакамлик ҳам қилади. 2011 йилнинг октябрь ойидан унинг зиммасига Ўзбекистон миллий терма жамоа бош мураббийлиги ҳам ишониб топширилди. Хўш, иктидорли ўйинчи, халқаро тоифадаги ҳакам, ёш мураббийнинг ишлари қандай кетяпти? Яқинда у билан суҳбатлашдик.

– *Узғбек, сизга мамлакат терма жамоасини ишониб топширишганда ҳаяжонланмадингизми?*

– Дарҳақиқат, бош жамоани бошқаришнинг масъулияти юқори. Октябрь ойида Сеул шаҳрида ўтган «Лондон – 2012» саралаш мусобакасида иштирок этдик. Ноябрьда Арманистоннинг Ереван шаҳрида мамлакат бош вазири соврини учун ўтган турнирда Россия, Грузия, Эрон, Ирок, Украина, Арманистон ва юртимиз гандболчилари ғолиблик учун баҳс олиб борди. Яқинда жамоамиз Россия ва мезбонлардан кейин фахрли учинчи ўриндан жой эгаллади.

2012 йилнинг январь ойида Саудия Арабистоннинг Жидда шаҳрида жаҳон чемпионатига чиқиш учун саралаш баҳслари ўтди ва унда асосан 1989-1990 йилларда туғилган ёшлардан иборат жамоамиз иштирок этди.

2012 йилдаги энг катта воқеликлардан бири Самарқанд шаҳрида ўсмирлар ва кизлар ўртасида ўтган «Трофи кубоги» халқаро мусобакасидир. Унда Марказий Осиё давлатлари жамоалари иштирок этиб, ўсмирларимиз бош мукофот соҳиби бўлишди. Вакилларимиз финалда Қозоғистонни 24:23 ҳисобида мағлуб этди. Ваҳоланки, козоклардан гуруҳда ҳам 36:31 кўринишида устун келгандик.

Хулоса қилганда, сўнгги йилларда турли ёшдаги терма жамоаларимиз кўнлаб халқаро мусобакаларда иштирок этмокда ва биз миллий терма жамоани ҳам асосан иктидорли ёшлардан шакллантиришни мақсад қилганмиз.

– *Сиз халқаро ўйинларда ҳакамлик ҳам қилинсангиз. Устозларингиз...*

– Отам, айти пайтда Ўзбекистон гандбол федерацияси бош котиби бўлиб ишлаётган Исмоил ака Мағхоликов

менинг спортдаги асосий устозим эканлигини алоҳида таъкидлашни истардим. У кишидан кўп нарсани ўргандим ва ўрганмоқдаман. Юртимизда Одил Абдалимов, Жасур Ақромов сингари Халқаро майдонларда ҳакамлик қилган малакали мутахассислар бор.

Кўплаб халқаро мусобақаларда ҳакамлик қилдим. 2012 йил Самарқандда «Трофи кубоги» учун ўтган баҳсларда реферилик ишим учун Халқаро гандбол федерацияси ҳакамлар кўмитаси раиси Штефан Жук миннатдорчилик билдирди. «Ўзбекистонда ўтган турнирда, терма жамоангиз қаганиган баҳсларни ҳолис бошқардингиз. Бунинг учун сизга раҳмат», деди жаноб Жук.

Ниятим, ҳакамлик соҳасида ҳам тинимсиз изланиб, Равшан Эрматовдек юртимиз обрўсига обрў қўшишдир.

– *Олингиз ҳақида ҳам мухтасар тўхталсангиз...*

– Отам Исмоил Матҳоликов – Ўзбекистон гандбол федерацияси бош қотиби сифатида мамлакатда ушбу спорт турини ривожлантиришга ҳисса қўшиб келаяпти. Миллий федерациянинг халқаро федерациялар билан ҳам алоқалари яхшиланиб бораётгани қувонарди.

Икки нафар синглим бор. Дилдора гандбол бўйича Тошкент шаҳар терма жамоаси сафида 2007 йилда ўтган «Универсиада» баҳсларида голибликка эришган. Саида – инглиз, корейс тилларини яхши билади. Ўзбекистон гандбол федерациясида таржимон. Рафикам Индира Икромова Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институти тугатиб, айни пайтда «Ёшлик» спорт жамиятида мураббий бўлиб ишламоқда. Қизимиз Шаҳина 4 ёшда.

– *Тилакларингиз...*

– Мақсадим – ўзбек гандболини юксак чўккиларга кўтаришда, спортчи, мураббий ва ҳакам сифатида бор куч-гайратимни ишга солиш.

Юрт шаънини байроқ қилган барча спортчиларга омад ёр бўлсин. Бутун ўзбек халқига соғлиқ, тинчлик тилайман. Тилагим, спорт билан шугулланинг, мухлислик қилинг ва у сизга қувончлар келтирсин!

Улугбек Икромов мураббийлигидаги ёшлар терма жамоамиз 2013 йил 1 – 15 июнь кунлари Италиянинг Интерамо шаҳрида ўтган халқаро турнирда 29 давлатнинг юздан ошиқ жамоалари ўртасида ғолиб бўлиб, бош мукофот билан қайтгани яна бир ёқимли хушxabардир.

КАЙВОНИСИН УНУТМАГАЙ ЭЛ

Ўтган асрнинг етмишинчи йилларида Қарши чўлини ўзлаштириш мақсадида кўплаб инсонлар кўҳна Пасаф томон кўчиб кела бошладилар.

Қарши тумани собиқ «Аврора» кўргони, ҳозирги Наврўз маҳалласи ҳам ана шундай янги кўчиб келган ишчиларга маскан бўлди.

Бу ерда ўнлаб миллат вакиллари истиқомат қиларди. Ўзбек, рус, татар, уйгур, озарбайжон, арман, немис, курд ... турфа одамлар, ҳамма ўзи билан ўзи овора эди.

Инсонлар бошини қовуштириш, юзага келган муаммоларни баҳамжиҳат ҳал этиш учун элга кайвони керак эди...

Бу ҳақда шу маҳаллада яшовчи Эргаш бобо Расулов шундай ҳикоя қилади:

– 1977 йилнинг ноябрь ойида «Аврора» кўргонига кўчиб келдим. Янги участкамда тадбир қилишга тўғри келди. Қозон-ўчоқ борми, идиш товоқ борми, ҳаммасини илгари яшаган жойим – Қарши шаҳридан олиб келишга мажбур бўлдик. Чунки бу ерда маҳалла ҳали ташкил топмаган эди. Бирок шу қишлоқ бригадири Сирожхон Раҳматов менинг тадбир ўтказишда қийналганимни кўриб, эртасигаёқ эл олдида барча масъулиятни ўзига олди. Бош-қош бўлиб, одамларни бирдамликка чақирди. Маҳалла ташкил этди. Қозон-ўчоқ, идиш-товоқ, стол-стул сотиб олинди. Худудда ташландиқ жой бор эди. Шу ерни тозалатиб, маҳалла гузари қурдирди. Атрофини боғу роғ қилди. Элчилик, тўй бор, таъзия бор. Кўпмиллатли аҳоли бир-бирини танийдиган, ҳурмат қиладиган, яхши, ёмон кунда елкадош бўладиган бўлди. Халқ Сирожхон аканинг одамийлигини жуда ҳурмат қиларди. Бирор киши у киши бормасдан туриб, тўйини ҳам бошламасди, қозондаги ошини ҳам буздирмасди.

Биласиз, шўролар даврида Йилбошини, яъни Наврўз байрамини нишонлашни тақиқлаб қўйишганди. Бирок Сирожхон ака ҳар йили қадимий байрамимизни эл учун

ташкил килиб берарди. «Табнатнинг уйғониш онлари, тун ва куннинг тенглашиш байрами албатта нишонланиши керак», дерди у киши. Катта қозон остириб, ўз ҳисобидан сумалак, ҳалим, гўжа пиширтирарди ва элга таркатарди. Санъаткорлар кўшик куйлаб, халқ хурсандчилиқ қиларди. Турли мусобақалар ўтарди.

У кишининг кўли очиклигига яна бир мисол. Далага яқин бўлгани учун уйига бориб, тушлиқ қилиб келарди. Ҳар куни тушлиқдан қайтар маҳали битта нонни белбоғига тугиб келар ва унга боғдаги мева-чевалардан кўшиб, маҳалламиздаги боқувчисини йўқотган оила болаларига берарди...

Абдусалом Ўроқов, Қарши Давлат университети профессори:

– Сироҷхон Раҳматов билан Қарши туманидаги ҳозирги Сахтапиез кишлоғида бирга ўсганмиз. Мендан бир-икки ёш катта бўлса-да, биз дўст эдик. У ҳақиқий меҳнатсевар, одамохун, дўстларининг қадрига етадиган, самимий инсон эди. 13-15 ёшларимизда колхоз даласида от билан бугдой янчганмиз. Ахир у пайтлар комбайн бўлмаган-да. Арпа ва бугдой ўриб олинган далаларда бошоқ терардик. Бир воқеани жуда кўп эслайман.

Биз бир гуруҳ болалар кўшни Каҳлак кишлоғидан қайтаётгандик. Ўша пайтларда совхоз раҳбари Расул Рўзиев бир-икки фаоллари ҳамроҳлиғида чиқиб қолди. Биз йиққанларимизни топшириб, эшакнинг эгари устига озгина бошокни қолдиргандик. Ахир, очарчилик йиллари эди-да. Раис барча галлаларимизни олиб қўйди ва болаларни хивич билан савалай кетди. Шунда Сироҷхон:

– Ҳой раис бува, нега урасиз? Ҳали кўрасиз, мен ҳам раис бўлсам, сиздек жоҳил бўлмайман. Аксинча, одамларга ёрдам бераман, – деганди.

Ўзи айтганидек, кейинчалиқ табелчи ва бригадир бўлиб ишлади ва инсонларга жуда кўп ёрдам кўрсатди. У кишининг энг яхши ҳислатларидан бири инсонпарвар

эди. Бригадир ва маҳалла оксоқоли булган вақтида маҳалла аҳлининг тўй ва маъракаларини ўзи бош бўлиб ўтказиб берган. Бирор уйда кимдир оламдан ўтса, у киши биринчилардан бўлиб бориб, марҳумнинг яқинларидан ҳол-аҳвол сўрар. Ўша хонадоннинг кам-кўстини ҳал қилиб, жаноза ва маъракаларнинг ўз вақтида ўтишига кўмак берарди. Бошига мусибат тушган хонадон аҳлига чин маънода ҳамдард бўларди.

Узоқ вақт маҳалла раиси бўлиб ишлади. Йўқ жойдан маҳалла гузари ташкил этиб, миллий кадриятимиз бўлмиш Наврўз – Йилбоши сайилларини бир неча бор ўтказиб берди. Ёшлар ўртасида кураш беллашувлари ташкил этиб, катта-кағта зотлар кўярди. Йилбошининг мазмун-моҳиятини ёшлар онгига етказиш учун турли олим ва профессорларни тadbирга таклиф этарди. Умуман олганда, Сирожхоннинг олийжаноблиги, хуш феъли ва ташкилотчилиги кишлок аҳолисининг ҳеч қачон ёдидаги чикмайди.

Даврон бобо Тангрибердиев, 73 ёшда:

– Айни пайтда Юртбошимиз бежизга ўзини ўзи бошқариш органи бўлмиш маҳаллаларга қағта эътибор қаратмаяпти. Чунки, маҳалла – тарбия ўчоги, меҳр-окибат бешиги. Сирожхон Раҳматов тўйларда нерофгарчиликка йўл қўймасди. Ҳар биримизнинг тўйимизни тинч, осойишта, файзли қилиб ўтказиб берарди. Халқ урф-одатларини, кадриятларимизни эъзозларди. Наврўз сайилларини айтмайсизми? Вақти чегараланган бўлса-да, шунча ишга қандай улгурарди, халигача шу хислатига қойил қоламан. Қолаверса, у киши бешихоя сахий эдилар. Кам таъминланган, кўп болали оилаларга полыз ва дехқончилик ҳамда боғдорчилик маҳсулотларини тарқатарди. Пул берсак, олмасди... Сирожхоннинг савий-ҳарақати билан кип-қизил чул гўзал бўстонга айланди. Рафикаси Анора ая билан ўн нафар фарзандни тарбиялаб вояга етказди. Болаларининг ҳаммасини меҳнатсевар, ҳунарли қилиб ўстирди.

– *1978 йилда шу маҳаллага қўчиб келганман, – дея суҳбатга қўшилди 80 ёшли отахон Нўлдони Эшиўлатов.*

–Маҳалладошларим орасида ёшим каттарок бўлгани учун Сирожхон мени маъракаларнинг бошида туришга жалб этди. Унинг ажойиб хислати шу эдики, кимга қандай муомалада бўлишни биларди. Масалан, менинг асабим бир оз чаток. Шунинг учун бирор нарсани мулойимлик ва ётиги билан тушутирарди. Афсус, эрта, 53 ёшида оламдан ўтди. Мехрини, илик гап-сўзларини хали-хануз кўмсайман. Фарзандларимнинг тўйларини ўзи бош-қош бўлиб ўтказиб берган. Соғинганимда видеокассетани кўриб, таскин топаман.

Болалигим уруш йилларига тўғри келиб, мактаб кўрмадим. Аммо хунарим орқасидан оила бокдим. Сирожхон ҳам ҳар бир фарзандини касбга, хунарга ўргатди. Ўгли Шарофхон – «Муборакнефтгаз» унитар шўъба корхонасида касаба кўмитаси раиси, минглаб ходимларнинг дарди билан яшайди. Зиёвуддин деганининг боғбонликдан хабари бор, айни пайтда «Зиёвуддин Раҳматов» фермер хўжалигини бошқаряпти. Ҳабибулла – хайдовчи. Баҳодир ўқитувчи бўлса. Бахтиёр ва Ривожхон дурадгор... Ҳали бировдан Сирожхоннинг фарзандлари ҳақида ёмон таъриф эшитмаганман.

– *Кимдир бемор бўлиб, ёки бошқа биров азидорлиги боис, тўйларга келолмаса шон бобо уларнинг ҳолидан хабар олишни эсдан чиқармасди, – дея хотирлайди Турақул бобо Холиқов.* – Ким қандай ёрдам сўраса, йўқ демасди. У кишининг оламдан ўтиши маҳалла аҳли учун катта йўқотиш бўлди. Ахир эл қайвониси эди-да. Бирок эл учун қилинган меҳнатлар беиз кетмади. Аҳоли талаби ва илтимоси ҳамда Қарши туман хокимлигининг қарори билан маҳалла гузаридаги кўчаларга Сирожхон Раҳматов номи берилди.

– *Дадим қаттиққўл эди, – дея сўҳбатга қушилди она-хонинг фермер ўгли Зиёвуддин.* – Ҳар бир нарсага меҳнат орқали эришиш мумкинлигини тез-тез такрорларди. Ҳозир 21 гектар ерда фермер хўжалиги ташкил этганмиз. Боғ юмушлари, оралик экин сифатида пахта етиштириш ва қумуш тола учун пилла боқиш ишларининг барчасини оилавий тарзда ўзимиз бажарамиз.

Ҳабибулла Раҳматов, ўзли, ҳайдовчи:

– Дадам оламдан ўтган бўлса-да, у кишининг руҳи бизни доим кўзилаб-қувватлаб туради. Бир куни «водовоз» машинасида Сирдарёга бораётгандик. Ёнимдаги шеригим рус йигити бўлиб, соат тонгги тўртлар бўлгани учун ухлаб борарди. Чарчаш аломатими ё сахар уйқуси элитдими, менинг ҳам кўзим илинибди. Бир пайт дадам «Тур, ўғлим, ухлама, тур» дея уйғотди. Кўзимни очсам, машинамиз Қўнғиртоққа қараб бурилиб кетаяпти. Ёнимда рус йигити эмас, дадам ўгирибди. Анча жойгача дадам менга ҳамроҳлик қилди. Кейин билсам, дадамнинг руҳи бизни фалокатдан қутқарган экан...

Мамлакатимизда амалга оширилаётган улкан бунёдкорлик ишлари, фаровон ҳаётни кўриб, эл қайвониси Сирожхон Раҳматовнинг руҳлари шод бўлаётган бўлса, не ажаб. Чунки у бутун умрини халққа бахшида этди, юрт равнақи, инсонлар бахти учун қайгурди. Қайвони отахоннинг эзгу амаллари бугун фарзандлари, невараларига мерос қолди.

УЙЛАНАДИГАН УКАЛАРИМГА МАСЛАХАТЛАР

Машихур файласуф Сукротнинг бир гани бор: «Хотиннинг яхши бўлса хўп-хўп, ёмон бўлса бўласан файласуф»

Худого минг катла шукрлар бўлсинки, рафиқам ёмон бека эмас. Йилдан йилга бир-биримизнинг феъл-ағворимизга тушуниб, мавжуд камчиликларни бартараф этишга ҳаракат қилиб келмоқдамиз.

Баъзида уйланмаган укаларим «Ака, қандай кизга уйланишни маслаҳат берасиз. Қизларнинг қайси тарафларига эътиборли бўлиш талаб этилади?», дея сўраб қолишади.

Келинг, шу саволларга биргаликда жавоб топишга ҳаракат қиламиз. Хўш, Қандай келин танлаш лозим?

Энг аввало, қизнинг насаби билан кизиқинг. Палаги тозами, отаси, онаси кўнгли очик, фарзандларига меҳрибон инсонларми? Бунга, албатта, эътибор беринг. Меҳр-окибат, ўзаро ҳурмат-эҳтиром, тотувлик бўлмаган оиладан келин танламаганингиз маъқул. Бундай келинчак кўпроқ оилам, болаларим, дея кайгурмайди. Ҳаётга енгил қарайди, ота-онангизга, сизга нисбатан меҳрли, жони ачийдиган бўлмайди.

Хусусли, жамоат ишларида фаол кизга уйланмоқчи бўлсангиз, рашкингиз унчалик кучли бўлмаслиги ёки ўзингиз ҳам ўта бағрикенг бўлишингиз зарур. Акс ҳолда кунда-кунора ҳар хил майда-чуйда гиринг-ширинглар учраб туради.

Азиз укам! Солиҳа хотин танламоқчи бўлсанг, бўлажак рафиқанг билан учрашув чоғи уни қуйидаги саволлар билан имтиҳон қилиб кўр:

1. Ота-онамиз бизнинг энг катта бойлигимиз. Уларни яхши кўришимиз, авайлаб-асрашимиз шарт. Бир-биримизнинг ота-онамизни ўз падаримиздай, волидамиздай қабул қила оламизми? Шунга розимисан?

2. Сен менга хотин бўлсанг, ота-онамнинг сўзларини икки қилмаслигинг керак. Масалан, бирор ерга бормоқчи бўлсанг, улар хоҳламаса ёки мен кўнмасам, жанжал кўтаришинг ёхуд ковоқ-тумшук қилишинг бефойда. Ўзингни шунга руҳан тайёрлай оласанми?

3. Уйимизга келадиган меҳмонлар борасида бағрикенглик қила оласанми? Яъни, менинг уруғларим, дусту оғайнилларим келганда очик чехра билан дастурхон тузаб, уйда бор неъматларни кизғонмай, албатта, мен хоҳлаган тарзда, маслаҳатларимга қулоқ осиб, пишириб, бера оласанми?

4. Ҳаётда ҳар хил қунлар бўлади. Тўкин-сочинлик билан бирга бир печа қун оддий мастава ичадиган дамлар ҳам учрайди. Шундай «фақирлик» қунларига чидаш бера оласанми?

5. Эй, дилбар киз! Биласан, менинг опа-сингилларим, укаларим бор. Йилда бир-икки марта уларнинг ёки жиянларимнинг тугилган қунларига боришни ихтиёр қиламан. Ана шундай паллаларда «Бормасангиз ҳам бўлади» деган гапни тилингга ҳам олмаслигинг ёки мени йўлдан қайтаришни ҳаёлингга ҳам келтирмаслигинг лозим. Аксинча, тадбирга бирга борсанг, нур устига аъло нур бўлади. Тунғилласанг, албатта, ўзингга жабр қилган бўласан!

6. Худо хоҳласа, фарзанд кўрсак, улар тарбиясида менинг йўригим бўйича ишларнинг зарур бўлади. Болаларни менга қарши ёки менинг оилавий сиёсатимга тўғри келмайдиган руҳда тарбияласанг, қаттиқ газабимни кўзгаган бўласан. Шу нарсаларни ёдингга тута оласанми?

7. Укаларим ёки сингилларим, ота-онам ёхуд бошқалар билан маблағ борасида «олди-берди» қилмокчи бўлсам, ўртага тушиб, қаршилиқ қилмаслигинг керак. Буни «Эримнинг қарори» деб босиклик билан қабул қила оласанми?

8. Уйдаги гап кўчага чиқмаслиги ва кўчадаги бекерак маълумотлар пок хонадонимизга кириб келмаслиги зарур. Оғзи маҳкамлик қила оласанми?

9. Хотин зиммасидаги уй-рўзгор юмушлари унинг киз пайтига қараганда ўн чандон кўпроқ бўлади. Юмшоқкина бармоқларинг каваради, оппоқ юзларинг меҳнатнинг зўридан қораяди. Пардоз-андозга-да, улгурмай қоласан. Ана шундай паллаларда чин дия ва тилинг билан Ярагган шаънига бераётган неъматлари ва заҳматлари учун шукрона айта оласанми?

10. Бемор бўлганимда суянчик бўла оласанми?

Укажоним! Қиз билан учрашувга чикканингда фақат унинг оху кўзларига махлиё бўлиб, тикилмасдан, у билан келажак хақида, юкоридаги хаётий саволлар асосида жиддий сухбат куриб ол.

Ва ўзингни ҳам куйидагиларга тайёрла:

1. Уйланганингдан сўнг, сен оила бошлиғи хисобланасан. Шундай экан, энг биринчи навбатда иктисодингни яхшилашга, оилавий бюджетни шакллантиришга ҳаракат қил.

2. Фарзандларинг сенинг уруғингга тортадимми ёки онасининг опа-укаларига ўхшайдими, барчасини бир кўзда кўр ва сев. Чунки улар сенинг зурриёдинг. Гарчи характери турлича бўлса-да, бирини иккинчисидан оргикрок яхши кўришингни сездирма. Йўкса, болангинг кўнгли ўксийди.

3. Хотинингнинг яқинлари, дугоналари меҳмонга келди, дейлик. Буни очиқлик ва самимият билан қабул қил. Дилингда губор ва оғир олиш, малол келгандек хис-туйғуларга ўрин қолдирма.

4. Биласан, аёллар биз эркакларга ўхшаб, икки-учта куйлак ва шим билан бутун бир йилни ўтказа олмайди. Улар ҳар бир фаслга мослаб, уй ва кўча-кўйга қиядиган либосларни тайёрлашади. Мабодо, ҳар икки-уч ойда хотининг янги либос учун пул сўраса, буни табиий деб қабул қил ва шуни олиб бериш имконини топ.

5. Хотинингнинг опа-сингиллари орқасидан божаларинг ҳам энди сенга бегона эмас. Божалар билан ҳам самимийрок бўл. Ютуқларидан қувон. Оилавий мустаҳкамликни бузишда кўролмаслик ҳам катта рол ўйнайди.

Инсон икки ҳолатда ўзгариши мумкин. Биринчи, пули кўпайса, иккинчиси хотинининг таъсирига тушиб қолса.

Бир оилани биламан. Эри ҳам, хотини ҳам обрўли кишилар. Яқинда уларнинг ажрашаётганини эшитиб қолдим. Ҳайратим ошгандан ошди. Ахир, улар зиёли одамлар-ку, нега бундай бўляпти?

– Э, укам, сиз акангизни билмайсиз, у киши «Кўча хандон, уй зиндон», – дея саволимга жавоб бераркан хотини. – хўжайиним кўчада бошқа одам, уйда бутунлай тескариси.

Турмуш қурганимизга йигирма йилдан ошган бўлса, бошида мени бошига кўтарарди. Секин-секин ишлари яхшилашиб, пули кўпая боргандан кейин акангиз ўзгара бошлади. Менинг ҳам яхшигина ишим бор. Ишлаб, маош олганим учун рўзгорнинг бозор-ўчарини менинг зиммамга юклаб кўйди. Бир нима десам, «Мен билан ишнинг бўлмасин, маошим кўп эмас. Ўзимнинг юриш-туришимдан ортимаяпти», дея уришиб берарди. Болаларимиз бор. Шуларнинг бахти учун чидаб юргандим. Аммо акангизнинг мендан яшириб, яна бошка бировга уйланиб олганини билиб, барчасига қўл силтадим. Яширинча иккита ҳам уй олиб кўйган экан. Қизимизнинг ўқишига контракт пулини тўлашга келганда «Мен уни 18 ёшга киргунча боқдим ва ўз Конституцион бурчимни бажардим. Контракт пулини қандай тўласа тўлайверсин», деб жазаваси тутди. Ёқа ушлаб қолдим. Ахир, ота ҳам шундай дейдими? Шартнома тўловларини қийналсам-да, амаллаб тўладим. Энди билсам, у киши бундай ишларни қилиб юрган экан, – дея аёл йиглаб қолди.

Хуллас, азиз укам, ҳаётда кишининг ичидагисини билиб бўлмайди. Аммо ҳар қандай ҳолатда ҳам инсон, аввало, инсонлигини унутмаслиги зарур. Бойлик кўзини кўр қилиб, оиласига хиёнат қилиш ҳам оила аталмиш муқаддас кўрғоннинг мустаҳкамлигига катта дарз етказди.

Мамлакатимиз мустақилликка эрингандан буён ҳар бир йил Юртбошимиз ташаббуси билан алоҳида номланиб, шу йўналишда катта ишлар амалга оширилмоқда.

2012 йилнинг «Мустаҳкам оила йили», 2013 йилнинг эса «Обод турмуш йили» деб номланиши ортида манتيкий боғлиқлик бор. Оилалар фаровонлиги, мустаҳкамлиги жамиятнинг, мамлакатнинг қудратига қудрат кўшади, миллатни улуғлайди. «Мустаҳкам оила», «Файзли хонадон», «Ибратли рўзгор тутуми» тушунчалари ота-боболаримиздан мерос қадрият ҳисобланиб, ҳар бири уммон қадар кенг таъриф тавсифга, мазмун-моҳиятга, сиру синоатга эга мавзулардир.

Бир куни ишдан қайтаётганимда танишим учраб қолди. Озроқ кайфи ҳам бор экан. Йўлида ким учраса, уларда ёмон

таассурот колдирувчи харакатлар қилар, барчанинг таъбини хира этарди. Баногоҳ менга ҳам ёнишиб олди.

«Ака, бизникига борамиз, мехмоним бўлинг», дея холи жонимга қўймади. Уйга шошаётганимни айтсам ҳам судрагудек бўлиб, менга осилиб олди.

«Ҳеч бўлмаса уйига ташлаб келарман, кўчада бундай ҳолда юрмасин», деган хаёлда у билан таксига ўтирдим. Унинг ичкиликка муккасидан кетганини эшитардим, аммо бундай афтода ҳолда кўрмагандим.

Уйига бордик. Келинга танишимни топшириб, ортага қайтмоқчи эдим, у уламади. «Уйимга кириңг, кетиб қолсангиз хафа бўламан», дея қўярда-қўймай мени уйига бошлади. Кирдик.

Афсуски, танишимнинг уйига кирган кишида шундай таассурот туғиларди: «Хонадони фэйзсиз экан». Дархақиқат, уйи ивирсиб ётар, ҳатто кечки ётадиган ўринлар ҳам йиғилмаганди. Кўрпачаларнинг кирлигидан кишининг ўтиргиси келмасди.

– Хотин, бу киши билан мусобақада, шогирдларимни республика биринчилигига олиб борганимда танишгандим. Газетада ишлайди. Қўярда-қўймай уйга олиб келдим. Олиб кел топган-тутганингни, – буюрди танишим турмуш ўртоғига.

Аммо менинг томоғимдан ҳеч нарса ўтмади. Бунга спорт мураббийининг арокка рўжу қўйгани сабаб бўлдимиз ёки унинг фэйзсиз хонадони, билмадим.

Қарс икки қўлдан чиқади.

Албатта, бу ерда эрнинг ичкиликка ружу қўйгани аёл кишини рўзгор учун беҳафсала қилиб қўйган бўлиши мумкин. Ёки хотиннинг ноораста, ноозода рўзгор тутиши эрнинг иродасини заифлаштирдимикан? Ҳар не бўлганда ҳам бундай хонадонларга ҳавасимиз келмайди.

Бу эру хотин ва икки боласини яхши кийинтириб, суратга туширсангиз ва расмни йнрик афишада (паннода) шаҳар марказига осиб қўйсангиз, кўрган кишининг «Қандай бахтли оила экан!» дея ҳаваси келади. Аммо асли ҳаётда бунинг тескариси эканлиги ачинарли...

Азиз укам! Турмушда яхши рафиқа танлашда сенга омад тилайман! Балки, мен тузиб чиққан саволларга бўлажак келин жавоб беришни истамас ёки берган қоникарли жавобларига турмуш давомида амал қилмас. Бундай ҳолларда яхши хулқинг ва сабр-қаноатинг билан уни ўз йўригингга солишга ҳаракат қил. Тинч-тотув турмушинг учун ҳаммадан ҳам кўра ўзинг кўпроқ жавобгарсан! Сенинг ҳаётингни ўзингдан биров яхшилаб беролмайди. Буни унутма!

Яна шуни унутмаки, хотининг ширин таом пишириши мумкин, кийимингни ювиб, яхши рўзгор тутуши мумкин. Яратганинг инояти билан келажагингни белгилайдиган фарзандлар туғиб бериши мумкин. Ҳаммаси рисоладагидек бўлса-ю, у сени эр ўрнида кўрмаса, атрофингда пойпа-патак бўлмаса, кўнглида нописандлик, ўзини сендан баланд тутуш ҳоллари учраса, сенинг бу ҳаётингга ҳавасим келмайди. Чунки бундай кезларда кунларингнинг дардли ва армонли кечишини тасаввур қилиш қийин эмас. Яна ана шундай жуфтдан ҳам Худонинг ўзи асрасин!

Азиз укам! Мавзудан чекиниб, сенга яна бир акалик маслаҳатимни берай. Ҳаётда иложи бўлса, спиртли ичимликлар билан ошно тутинма. Атрофингда бу зормандани ичаётганлар кўпчиликни ташкил қилса-ю, сени ҳам даврага жалб этсалар, огоҳ бўл. Шишадаги шайтон ичингга кирса, ихтиёр ўзингдан кетишини, воқеалар ривожини кўнгилдагидай бўлмаслигини эсдан чиқарма! Баъзан ишдан чарчаб юрганнингда ичгинг келиши мумкин ва сенга узатилган май кўзингга тиллодай кўринади. Аммо зинҳор-базинҳор бўш кетма. Ундан кўра дастурхондаги ширин-шаккар мевалардан истеъмол қил. танангни тотли неъматлар билан қувватлантир. Унутма, спиртли ичимлик соғлигингга жиддий зарар етказиш билан бирга аклингни ҳам ўтмаслаштиради. Ичгинг келиб, ироданг бўшашаётганини сезсанг, сени багрикенг отанг ва меҳрибон, мушгипар онанг кузатиб тургандек тасаввур қил. Қаерда бўлсанг ҳам уларни ёнингда деб бил. Ана шунда шайтоннинг макрига тушмайсан ва бу ҳам сенинг бахтингга, оилангни мустаҳкамлигига катта ҳисса қўнади!

МАЪРИФАТ ФИДОЙИЛАРИ

Инсонлар яшайди, умридир китоб,
Ҳаёти сермазмун, қилгани савоб.
Жумбоққа, саволга ундадир жавоб.
Муаллимдир ул зот, қил уни тавоф.

Шогирдга фарзанддек берар меҳрини, тушуштирар кенг оламнинг мири-сирини. Тушушмасак, қайта бошдан бошлар барини, миннат қилмас у меҳнатин, азобларини. Офтоб мисол зиё сочиб, урфон таратар. Билмаганимиз ўргатиб, имкон яратар.

Дарҳақиқат, ўқитувчилик касби гоятда масъулиятли, ниҳоятда машаққатли, кўплар хавас қилган, орзу қилган, илму фанни ҳаётига мазмун билган, етишгунча захмат чекишган, таълим бериб, раҳмат эшитган, таърифласанг дафтарлар етмас, ҳар қанча улугла, ҳеч ҳақнинг кетмас, фидойи инсонлар, серташвиш жонлар – биз тилга олган ўқитувчилар, чин меҳрибонлар бўлишади.

Улардир ота мисоли бағрикенг, онадек барчага тенг. Акадек дилдош, ғамхўр, опадек сирдош, ҳамфикр.

Қувончлиси, ҳар йили минг-минглаб ўғил-қизлар бу муборак касбни эгаллаш илинжида турли олий ўқув юрталарига ҳужжат топширади. Талабалик бахти насиб этгани шодумон, этмаганининг кўкайи тўла армон...

Аммо ўқитувчи бўлиш учун фақат яхши ўқиш ва ўқишнинг ўзи етарли эмас. Ўқитувчининг калби ўзгача бўлади, у элнинг кўзида, сўзида, ўзида юради. Ундан нафақат ўқиш ва ёзишни, балки, муомала маданиятини, юриш-туришни, хуллас, жуда кўп нарсаларини ўрганамиз.

Чироқчи тумани Карим Содиқов фермерлар уюшмаси ҳудудидаги Ғаллачи қишлоғида кексалик гаптинин сураётган Сайфулла домла Аҳмедов ўқитувчилик касби орқасидан эл орасида ҳурмат эътибор қозонган меҳри дарё, бағри дунё устозлардан. Гарчи нафақада бўлса-да, доимо шогирдлари ардоғида.

Келинг, ҳаммасини бошидан бошлаймиз.

Сайфулла Аҳмедов қишлоғидаги саккиз йиллик таълим (ҳозир 9 йиллик бўлган) даврини тугатгач, Чирокчи тумани Пахтакор жамоа хўжалигидаги 6-сонли ўрта мактабда таҳсилни давом эттирди.

Айнан шу таълим даргоҳида немис тилидан дарс берадиган Али Шагаев Сайфулланинг калбида ўқитувчиликка ҳавас уйғотди.

Устознинг фанини ўзига ҳос тарзда ўтиши ўқувчиларнинг ўзлаштиришига ижобий таъсир кўрсатди ва таълим даври якунида кўпгина ёшлар немис тили мутахассиси бўлиш ништини ёқиди имтиҳонларга астойдил ҳозирлик кўра бошлашди.

Интилишлар бесамар кетмай, қаҳрамонимиз Самарқанд Давлат университетининг чет тиллар факультетига ўқишга қабул қилинди.

Дарсларнинг рус тилида ўтилиши туфайли Аҳмедов бира тўла иккита хорижий тилни пухта ўзлаштирди. Қишлоқда мутахассис етишмагани боис, олий ўқув юртини тугатиб, рус ва немис тилларидан дарс бергани ҳам шундан. Ҳагто кўшни қишлоқ мактабларида ишлади.

Ўзок йиллик машаққатли меҳнати зое кетмади. Бугунги кунда Саъдулла Садинов, Шавкат Махматқулов, Иброҳим Пирматов каби кўшаб шоғирдлари немис тилидан дарс бериб, устоз анъанасини давом эттиришмоқда.

– Ўқитувчи – етакчи дегани. – дейди Сайфулла ака. – У болани етаклаб, йўлга солади. Жажжи ўғил-қизнинг бошини силаб, улардан жамият меъморлари, кискаси, комил инсон яратади.

Кўча-кўйда шоғирдларим «Яхшимисиз, домла?» деб хол-аҳвол сўраб қолишади. Баъзиларини танийман, йиллар таъсири-да, гоҳо танимай ҳам қоламан. Улар «Эслайсизми, домла, бизни ўқитгандингиз. Мен фалончи ўқувчингиз бўламан», дея ўзини танитишади. Орадан ўттиз-қирк йил ўтса-да, меҳнатимизни унуттирмабдимиз, бундан ортик бахт йўқ.

Баъзида «Ўқитиш кийин иш эмас. Тўрт-беш нафар болани мен ҳам 40 дақиқа алдаб тура оламан», дейдиган.

ўқитувчилик касбига енгил қарайдиган кишиларни учратиб қоламиз. Бу нотўғри. Бу келажакка эътиборсизлик. Ҳуқуқчи педагогикани, психологияни чуқур билмаса, болалик ички дунёсини, қарашларини, руҳиятини ўқий олмас, у билимни ўқувчига етказиб бера олмайди.

Бола ниҳол қаби бўлади. Тўғри парварити қилсангиз, равон ўсиб, бирор қорингизга ярайди. Акси бўлса, қийшиқ ўсган эгри ёғочнинг ўтишлиқдан бошқа нарсага ярамаслиги аниқ.

– *Фарзанд тарбияси ҳақида сўз очдингиз. Оилада болаларнинг юриш-туриши, дарслари, қисқача айтганда, тарбиясига қим қўпроқ масъул: отими ёки она?*

– Ҳозирдан қийс қиладиган бўлсам, қун бўйи мактабда бўлардим. Таътил пайтида ҳам қўшимча иш қилардим. Яъни бир ой қомбайн ҳайдаб, хўжалиқнинг қалласини ўрардим. Ҳатто 1981 йилда ўрим-йиғимда илгорлик кўрсатиб, туманда пешқадам бўлдим ва бунинг учун мукофотига машина беришганди...

Қуллас, ҳаётда меҳнат қилган киши қам бўлмаслигига амин бўлдим. Бола-чақа қўп. Маош уларни боқибга қамлик қилади. Нимадир қилмаса рўзгор юрмайди. Шунинг учун уста Абдумўмин бувадан тош ёпиш сирларини ўргандим. Ёз ойларида ўрим-йиғим тугагач, устачилик қилиб, одамларнинг уйини ёпардим. Болаларим ўрганган бўлса менам меҳнатни ўргангандир-да. Аммо уларнинг юриш-туриши, одоб-ахлоқи, ўқишларини назорат қилиш ишлари қўпроқ онасининг зиммасида бўларди.

Қудога шукр, фарзандларим қўнғилимдагидай чиқди. Тўнғичим Алишержон Наманган саноат технология институтида таҳсил олди. Айни пайтда Қирокчи хизмат кўрсатиш қасб-ҳунар коллежида директор.

Қайрат Муборак тумани молия бўлимида ишляпти. Йўлчи ўғлим – дурадгор. Яхшигина уста. Қаҳрамон – Тошкент солиқ академиясини тугатди. Айни пайтда Қирокчи туман солиқ инспекцияси ходими. Лазиз – Самарқанд Олимпия захиралари коллежини битирди.

Бобур – ўғлимнинг ҳам ўқишга кизиқиши юқори. Қизларимдан Гулшан уй бекаси. Гулрухсора бошланғич синф ўқитувчиси. Бибинисо ва Ойгул касб-ҳунар коллежларида аъло баҳоларга ўқишди. Кўз тегмасин, оиламиз катта бўлгани билан фарзандларим ўзаро аҳил. Бирови бир ишни бошласа, колгани қараб турмайди.

– *Оиланинг тишчилиги, мустаҳкамлиги кўншича нимага боғлиқ?* – сўрайман устоздан.

– Ота ва онанинг аҳиллиги, бир-бирига бўлган ҳурмати болаларга, келин ва набираларга алоҳида ўрناк бўладиган жиҳатлардир. Тасаввур қилинг, қайнона келинига иш буюрди. Шу пайт қайнотаси «Келин, қайнонанг айтаверадди. Бу ишни бажарма менинг юмушларимни қил», деб келинининг шаштини қайтарса, бора-бора бу келинчак қайнонасининг буюрганларини бажармайдиган, унинг гапини писанд қилмайдиган, менсимайдиган бекага айланиб қолади. Агар қайнона буюрган ишни қайнота ҳам қўллаб-қувватлаб, хатто бажарилишини назорат қилиб борса-чи? Бу ҳолатда келинчак барча юмушларни бекамут кўст бажаришга мажбур бўлади. Шундай қилмаса, ҳам қайнонасидан, ҳам қайнотасидан, хаттоки эридан ҳам дакки эшитиши мукаррар....

Дарҳақиқат. Аҳмедовлар оиласи аҳил. Чироқчида уларга ҳавас билан қарашади.

...Сайфулла домла нафақага чиқса ҳам уйда ўтиролмади. Кўп йиллар элнинг оқсоқоллигини қилди. Тую таъзиянинг бошида турди, жанжал чиққан хонадонга бориб, яхши гапирди, уришгани яраштирди. Эрта тонгдан кечгача одамлар орасида бўлиб, уларнинг дарди билан яшади. Ҳозир ҳам шундай. Гарчи оқсоқолликни топширган бўлса-да, тиним йўқ. Биров «Янги уй бошлаётувдим, шунинг қозигини қоқиб беринг» деб айтиб кетса, бошқаси қизига тўй келганини, тўйнинг бошида туришини илтимос қилади.

Мухтасар қилганда, устознинг кўргани меҳнат, топгани ҳурмат бўлди.

Келинг, энди кичик Аҳмедовнинг. Чироқчи хизмат кўрсатиш касб-ҳунар коллежи директори Алишер аканинг бу борадаги фикрлари билан қизиқамиз.

– *Алишер ака, 2008 йилдан буён коллежга раҳбарлик қилингиз. Янги таълим маскани ва ундаги имкониятлар ҳақида сўзлаб берсангиз...*

– Коллежимизда компьютер ва компьютер жиҳозларига хизмат кўрсатиш, тикувчилик, ишлаб чиқариш, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш, транспортларда ташишни ташкил этиш, бухгалтерия ҳисоби ва аудит каби йўналишларда таълим берилмоқда. 2012 йилда муассасамизга янги замонавий технологиялар олиб келинди. Ўқув лаборатория, компьютер хоналари жиҳозланди. Энди ўқувчиларимизга қўйилган талаб, коллеждаги ҳар бир жиҳозни кўз қорачиғидай авайлаб, устозлардан касб-ҳунар билим ва кўникмаларини чуқур ўзлаштиришдир.

– *Касбингиз машаққатли. Сиз педагогга қандай фазилатлар бўлиши лозим деб ҳисоблайсиз?*

– Педагог, аввало, фидойи бўлиши керак. У ўқитган юзта ўқувчининг ҳаммаси олим ёки олий маълумотли мутахассис бўлиб етишмаслиги мумкин. Бироқ улар кенг дунёқарашли, ўзининг мустақил фикрига эга инсон бўлиб етишиши шарт. Боланинг маънавияти юксак бўлиши унга берилаётган тарбияга, билимга боғлиқ.

Коллеж – катта даргоҳ. Бизнинг таълим масканимиз Меҳнатобод фермерлар уюшмаси ҳудудида жойлашган. Педагогик жамоамиз аҳил. Бир ёкадан бош чиқариб, ёшларни тўғри йўлга бошласак, уларга тўғри таълим берсак, албатта, кўзланган мақсадга эришилади...

Биз Алишер Аҳмедов билан устозлик касби машаққатлари ҳақида узоқ гаплашдик. У ота ўғитлари, мустақил Ватанимиз равнақида ҳисса қўниши туйғуси ҳар шунда қўшқанот бўлаётганини таъкидлаб, шундай деди:

– Ўқитувчининг фарзанди экаплогимдан фахрланаман. Отам педагоглик касбини жуда қадрлайди. Муаллим барчага намуна қилиб кўрсатишга лойиқ инсон бўлиши керак.

деб хисоблайди ва бунга амал килади. Отамнинг муомала маданияти, ўзини тутishi, барча-барчасида мукамаллик чизгиларини кўраман. Биздан ҳам хушфэълликни сўрайди.

Уч нафар кизим бор. Мўътабар Чирокчи кишлок хўжалик коллежида, Мунира ва Умида 77-урта умумтаълим мактабида аъло баҳоларга ўқишяпти. Бобосининг илм манзили, зиёкорлик йўлини танлагани набираларининг мақсад ва нигилишларига ҳам ўзининг ижобий таъсирини кўрсатаётганидан мамнун бўламан.

ДАРВОЗАБОННИНГ ОНАСИ

Боролмадим яна кишлокка,
Осгимга боғлангандай тош.
Менинг кайнок соғинчларимши,
Қишлоғимга етказгин, қуёш.

Чанг кўчалар кўзимдан ўтар,
Чорлайверар ўша мажнунтол.
Уни кўргим келаётганин,
Қишлоғимга етказгин, шамол.

Унда менинг дилим тушунар,
Ҳар гиёҳу ҳар битта оғоч.
Менинг учун боласи бўлиб,
Қишлоғимни кучгин, калдирғоч.

Таллинаман, кўзим йўл қараб,
Сарғаяди кўзимда илинж.
Огам қабри кучоклаб йиглар,
Юрагимдан ситилган соғинч.

Юкоридаги мисралар муаллифи, тажрибали журналист, «Полвонжон» болалар журнали масъул котиби Маъмура Мадраҳимова чинданам кишлокдан азим Тошкентга келиб, шу ерда «Она Ватанимга хизматим сингсин», дея ижод қилаётган замондошларимиздан.

Маъмура опа республика «Спорт» газетасида ишлаган даврида «Остона» саҳифасини ташкил этиб, мамлакатимизнинг машҳур спортчилари, уларнинг болалиги, биринчи марта қўлига қалам тутказган ўқитувчиси, илк спорт сабоқларини берган мураббийи ҳақида кизиқарли мақолаларни муштарийлар ҳукмига ҳавола этди.

Албатта, спортчиларнинг беғубор болалигига мурожаат қилиш ва бўлажак чемпионнинг жажжи юрагидаги покиза орзуларини коғоз узра маржондек териш – спорт журналистикасида «теша тегмаган мавзу» эди.

Айнан «Остона» саҳифасидаги гўзал мақолалари сабаб «Тонг юлдузи» газетасининг ўша вақтдаги бош муҳаррири Умида Абдуазимова Маъмура опани болалар газетасига ишга таклиф қилди...

Келинг, қолганини куйидаги суҳбат билан танишиб, ўзингиз билиб олинг.

– *Маъмура опа, юртимизнинг машҳур спортчилари ва уларнинг болалиги ҳақидаги мақолаларингиз мухлис мутахассислар томонидан жуда илқ қарни олинади. Келинг, суҳбатимизни ўзингизнинг болалик йилларингиз, қишлоғингиз, ота-онангиз ҳақида бошласак...*

– Фарғона вилояти Учкўприк тумани Гул қишлоғида туғилганман. Отам Йнгитали Мадраҳимов Гул маҳалла фуқаролар йиғини раиси эдилар. Падаримиз раҳматли жуда содда, камтар ва оддий инсон эди. Эсимда, маҳалламизда масжид қуришмоқчи бўлишди. Иш яхши бошланди-ю, қурилиш материаллари етмай, чала қолганди. Ўшанда отам қурилиш уйдаги материалларини бериб, қурилишни якунига етказганди.

Онлада беш ўғил, уч қиз вояга етдик. Бувим Мунисаой (онам демокчи) ҳам ўта кўли очиқ аёл бўлган.

Мактабда ўқиган кезларим кутубхонадан жуда кўп китоб олардим. Кутубхона мудираси «Яна келдингми?», деб турарди. Шеър ва дostonларни ёд олиш жону дилим эди.

Мактабни битириб, Кўкон педагогика институтининг «Ўзбек филологияси» факультетига ўқишга кирганим сабаби ҳам адабиётга қизиқишимдан эди...

– *Журналист бир мақолани тайёрлаш учун катта меҳнат қилади. Аввало, таҳририят билан келишган ҳолда газетага чиқинга муносиб қаҳрамонни излайди, у ҳақида маълумотлар йиғади, саволларини тузиб, ундан кейин суҳбатдошини қидиради. Мақола қаҳрамони ё мусобақага кетган ёки қайсидир спорт мажмуасида ўқув-маишулот йиғинида қатнашаётган бўлади.*

Хуллас, мухбир излаган одамни топиш учун анча тер тўқади. Сизнинг зиммангизда мақола ёзишдан ташқари

фарзандлар тарбияси, уй-рўзгор юмушлари ҳам бор. Қандай улгурасиз?

– «Мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмайсан», дейишди. 1996 йилда Тошкентга кўчиб келдик. Турмуш ўртоғим Саминжон Боймирзаев Ўзбекистон Миллий университетининг кимё факультетини тугатди ва шу факултетда ишда колди. 1987 йилда Хуршида қизимиз, 1990 йилда Мохира, 1998 йилда эса ўғлимиз Сардоржон туғилган, зиммамда, асосан, болалар тарбияси турарди. Саминжон ака илмий иш билан банд, аммо маоши камроқ эди. Рўзгор тебратишга зўрга етарди. Ҳатто пулимиз колмаганидан ишга пиёда боришга ҳам тўғри келган. Вазиятдан чиқиш учун болаларни боғчага бериб, манги килиб сотдим, патир ёниб бозорга олиб чиқдим.

Пойтахтда яшаш кийинчиликлари туфайли турмуш ўртоғим илмий ишини охирига етказа олмади. Юртимизда тадбиркорликка кенг йўл очилгани боис, тадбиркорликни танлади. Дастлаб Қўқондан пайпоқ олиб келиб, пойтахтда сота бошладик. Дастгоҳларни бутлаб олганимиздан кейин ўзимиз ишлаб чиқаришни йўлга қўйдик. Эримнинг халоллиги, тўғрисўзлиги, меҳнатсеварлиги туфайли миждозларимиз сони ортиб борди, кичик корхонамизда ишлаб чиқарилган эркаклар пайпоғи сифатига кўра ҳеч қайси сара маҳсулотдан қолишмайдиган бўлди. Тадбиркорнинг қонун ҳимоясида эканлиги ишимизни олдинга юргизди, кийинчиликлар ортда колди.

Албатта, спорт журналисти бўлиш осон эмаслигини таъкидлаган ҳолда бу йўлда менга устозлик қилган элимизга яхши таниш Ҳайдар Акбаров, Шерали Ҳабибуллаев, Тўлқин Рўзиев каби журналистларнинг маслаҳатлари, ёрдами катта бўлганини таъкидлашни истардим.

– *«Тоғ юлдузи» газетасининг спорт ва ҳарбий ватанпарварлик бўлими муҳаррири сифатида бир неча бор оригинал саҳифалар тайёрладингиз. Меҳнатларингиз самараси ўлароқ, 2012 йилда Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмасининг «Атиргул» мукофоти сизга топширилди. Сизнингча, журналист қандай бўлишни керак?*

– «Тонг юлдузи»да ишлаган пайтларим тахририятни бошқарган Умида опа Абдуазимова. Тўлкин Ҳайит каби етук журналистлар кўллаб-қувватлашди. Газета саҳифаларида спортга, хусусан болалар спортига кенг ўрин ажратилиб қўшсаҳифалар тайёрланди. Устоз журналистлар бизнинг эркин ижод қилишимизга имкон беришди. Энди саводимизга келсак журналистнинг сўзи қиличдек ўткир бўлиши лозим.

«Гуруч курмакисиз бўлмайти» дейишганидек, айримлар ўз манфаати йўлида ноҳақликларга йўл қўйишади. Биз ҳақиқатни очиқ-ойдин ёзиб, ўша ноҳақликларга барҳам беришимиз шарт. Масалан, жисмоний тарбия дарсларини хўжақўрсинга ўтаётган ўқитувчилар ҳақида танқидий лавҳалар тайёрладим. Ёки спорт машғулотларида шугулланувчининг пулига қараб муносабатда бўладиган мураббийлар ҳақида «Айб ошдами, мошда?» сарлавҳали мақолам чиқди.

Ўғлим Сардоржон олти ёшидан футбол машғулотларига боради. Дастлаб ТТЗдаги футбол тўғарагига олиб борганимизда мураббий ундаги интилишни пайқаб, шогирдлари сафига қўшди. Устози ўғлимни «қушча» деб чақирарди. Кейин Пойтахтимиздаги «Умид», «Динамо» спорт мажмуаларида ва «Пахтакор» футбол мактабида таҳсил олди. Ҳозир эса «Бунёдкор» футбол мактаби дарвозабонларидан бири. Ишонасизми, ўғлимни машқларга олиб бориб, унинг ўйинларини кузатиб, спортга янада каттиқроқ боғланиб қолдим. Яъни, ўғлимнинг спорт йўлини танлаши менинг спорт журналисти бўлиб шаклланишимга жуда катта туртки бўлди.

– *«Полвонжон» журнали энди тетаноя бўлаётган ваирлардан. Энг асосийси, спортга ихтисосланган биринчи болалар журнали, десак муболага бўлмайди.*

«Полвонжон» ва унинг олдига қўйган мақсадлари ҳақида гапириб берсангиз...

– Юртимизда болалар спортига берилаётган эътибор бошқа ҳеч бир мамлакатда йўқ. Шунини инобатга олиб,

«Полвонжон» рангли журналини чиқариш оркали болалар ва ўсмирлар ўртасида спортни янада ривожлантиришга ўз хиссамизни қўшмоқчимиз. Саҳифаларимиздан спорт турлари, уларнинг тарихи, спортчиларнинг овқатланиш режими, чемпионлик машаққатлари, мураббийлар ҳақида кизиқарли мақолалар ўрин олган.

...Маъмура опа ижодни севади. Энг асосийси унинг машаққатларидан чўчимайди. Йўкса, пайпоқчилик цехи, уй-рузғор ташвишларидан ортиб, мақола қаҳрамонларини изламасди. 2009 йилда оппоқ калби каби дилбар шеърларидан ташкил топган «Болалик излари» китоби босмадан чиқди.

Унда шундай сатрлар бор:

...Кўксингиздан гул хиди келар,
Боксам, сиздан дил хиди келар.
Этагингиз кўзимга суртсам,
Ўтган ғамли йўл хиди келар.

Содда онам, камтарин онам,
Хушбўй онам, настарин онам...

Ижодкорнинг «Сени яхши кўраман, хаёт» деб номланган навбатдаги китоби ҳам тез орада муштарийлар қўлига етиб боради.

У бахтли она. Чунки унинг ўғли Сардор Содиков дарвозада туриб, бутун бошли жамоа, керак бўлса, Ватан шарафини ҳимоя этишни дилига туккан. Яъни, опамиз Ватанимизнинг бўлажак ишончли посбонининг онаси десак асло адашмаймиз.

Тезкор ҳаракатлари ва меҳнатсеварлиги боис, Игнатий Нестеровга ўхшаб кетадиган ёш дарвозабоннинг келажаги эса олдинда.

Маъмура опа самимий ва содда. «Кўлимдан келганича одамларга яхшилик қилсам» дейди. Ўзбекистонда спортга берилаётган эътибордан суюнади, ноҳақликларни кўрса,

калби огринади, куёнади. У ҳақда таникли тележурналист Нозима Воҳидова муаллифлигида тайёрланган «Аёл бахти» кўрсатувининг ойнаи жаҳон орқали қайта-қайта намойиш этилгани ҳам шундан...

– Боласи спортчи онанинг кўнгли хотиржам бўлади, – дейди Маъмура Мадраҳимова. Чунки фарзанди доим голибликка иштилади, бўи вақти бўлмайди.

Баркамол авлод тарбиясида спортнинг ўрни катта. Қаранг, биргина пойтахтимизни олсак, сўнгги йилларда маҳаллаларда қанча сунъий копламали майдонлар қурилди. Уларда шуғулланаётган болалар ва катталарни кўрганда кўнглим тоғ қадар ўсади. Ўша болақайлар бизнинг эртанги юлдузларимиздир.

Спортчидан ёмон одам чикмаслигини ҳис қилган она сифатида айни пайтда беш ёшли неварам Жаҳонгирмирзони ҳам футбол машғулотларига олиб бориб келяпман...

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, Маъмура Мадраҳимова жуда серқирра ижод қилмоқда. Доимо ўзига ҳослик, бегуборлик сезилади ёзганларидан. Масалан, Самарқанддаги 21-ўрта мактаб ҳақида «Юртбошимиз ўқиган мактаб» мақоласини тайёрлаб, ўқувчиларга ҳавола қилди. Мустақиллик иншоотлари, кўплар узоғини яқин қилаётган «Афросиёб» поезди, хорижлик сайёҳлар билан интервьюлар... Онадан бундан кейин ҳам самарали ижод намуналарини кутиб қоламиз. Зеро, интилиш, изланиш ҳар бир ижодкорни мудом уйғоқликка чорлаб туради-да...

КУРАШ КИТОБИНИНГ ЗАРВАРАҚЛАРИ

Барчамизга яхши маълумки, халкимизга насиб этган бебаҳо хуррият, мукаддас Истиклол туфайли ўзбек кураши ўзининг шонли ўтмишини тиклади. Миллий спорт туримиз жуда кўп мамлакатларда ўрганилаяпти, кураш бўйича бир катор нуфузли халқаро мусобақалар ташкил этиляпти. Қувончлиси, курашнинг парвози ҳавас қилгулик. У қисқа вақт ичида ёпик иншоотларда ўғадиган Осиё ўйинлари дастурига кирди.

Юртимиз полвонлари халқаро майдонларда тарих зарваракларига олтин харфлар билан ёзишга арзигулик ютуқларга эришмоқда...

Ҳаётини курашга бағишлаб, бунинг ортидан эл олқисини олаётган замондошимиз, кураш бўйича Ўзбекистон терма жамоаси бош мураббийи, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устози Мурод Дусумбетовнинг ҳам бу ютуқларда ўз улуши бор. Бугун унинг меҳнат фаолиятига назар ташлаймиз, дилдан сўхбат кураимиз, кўпчилиكنи кизиктирган саволларга жавоб оламиз.

Таъкидлаш жоизки, Мурод Дусумбетов бир неча жаҳон ва Осиё чемпионати ғолиб ҳамда совриндорларининг устози. Шогирдлари орасида кўплаб Ўзбекистон чемпионлари, ўндан зиёд халқаро тоифадаги спорт устаси, 40 дан ошиқ спорт усталари бор.

Мухлисларга яхши таниш Олим Равшанов, Зулхижжа Худоёрова, Юлдуз Шодибекова, Зафар Фармонов, Рустам Элов, Баҳодир Ғаниев, Зафар Йўлдошев, Отабек Мақсудов, Билол Аҳмедов, Бурҳон Нурқобилов, Шухрат Дилов, Шеркул Нурбеков, Яҳё Имомов ва бошқалар шулар жумласидандир.

Бу полвонларнинг ўзи бир олам. Улар кўлга киритган муваффақиятлар ҳақида узок гапириш мумкин. Масалан, биргина Яҳё Имомовни олайлик. У дзюдо кураши бўйича 2012 йилнинг февраль ойида Чехиянинг Прага шаҳрида ўтган жаҳон кубогида 81 кг вазн тоифасида биринчи, Тошкент шаҳри мезбонлик қилган Осиё чемпионатида 3-ўринни эгаллаб, Лондон Олимпиадаси йўлланмасини кўлга киритди

ва Буюк Британия пойтахтидаги Олимпия ўйинларида иштирок этди. Олимпиада Яхё учун катта тажриба мактаби вазифасини ўтагани 2013 йилги мусобақаларда яққол намоён бўляпти. Масалан, у 2013 йилнинг март ойида Париж шаҳрида ўтган «Катта дубулга» туркумига кирувчи халқаро турнирда бош мукофотга эришди ва 2016 йил Бразилия давлатида ўтадиган навбатдаги Олимпиадага чиқиш учун очко жамғаришни бошлади...

Яна Мурод Дусумбетовга қайтамиз.

У 1969 йилнинг 2 май санасида Самарқанд вилояти Пайарик туманининг Эшим оқсоқ қишлоғида туғилди. Бирок Муроднинг болалик, ёшлик йиллари Қорақалпоғистон республикаси Амударё туманида ўтган.

Ақаси Бахтиёрнинг эркин кураш устаси эканлиги, қолаверса, кунда-кунора бўладиган тўйкурашлар ёшгина Мурод ҳаётининг спорт билан узвий боғланишига туртки бўлди.

– Туркменистоннинг Тошхөвүз вилоятидан Турсун полвон, унинг ўғли Баҳодир, Хоразмдан Одил, Рифкат, Даврон полвонларга хавас қилардим, – дейди суҳбатдошимиз. – Мураббийлар Чорпанби Тожимуродов, Яраш Казаков, Бозорбой Нуржонов сабоқлари спортга бўлган муҳаббатимни оширди.

Амударё тумани Ал-Хоразмий номидаги ўрта мактаб спорт залида шуғулланганмиз. Ростини айтиш керак, бир вақтнинг ўзида битта залда кураш, эркин кураш, самбо, дзюдо турлари бўйича машгулот ўтилар, спортчилар куп бўлиб, ҳамма аралашиб кетарди.

Айтганча, муборак Мустақиллик шарофати билан бу муаммолар барҳам топган. Масалан, бугунги кунда Амударё туманида болалар спорт мажмуалари қурилиб, бешта кураш зали фаолият кўрсатаётганлиги сўзимга исбот бўла олади.

...Уша пайтда кураш бўлимида 27 нафар бола шуғулланган бўлсак, шундан мен, ўртоқларим Маҳмуджон Ражабов, Рустам Йўлдошев учаламиз спортда қолдик.

Маҳмуджон ва Рустам энгил вазида гиламга чиқишар, галабаларга эришиб, кураш ва самбо бўйича спорт устаси талабини бажаришганди. «Нахотки, мен буни уддалай олмайман», деган ҳавас билан машқларга зўр бердим. Кураш бўйича 1985 йилда аввал Амударё тумани, сўнгра Қорақалпоғистон республикаси чемпиони бўлиш насиб этди. 1986 йилнинг 3-7 июль кунлари Шаҳрисабзнинг Мироқи кўрғонида ўтган мамлакат чемпионатида 68 кг вазн тоифасида муваффақият қозониб, спорт устаси бўлдим. Бу галаба менга институтга имтиёзли кириш имконини берганди. 1987-1989 йилларда ҳарбий хизматда бўлдим...

Уч ўртоқ бирга Ўзбекистон Давлат Жисмоний тарбия институтини тугатдик.

Дзюдо курашидан 1989 йил 71 кг вазн тоифасида ёшлар ўртасида, 1991 йилда эса катталар орасида Ўзбекистон чемпиони бўлиш насиб этди. 1991 йилнинг 25-28 мартада самбо кураши бўйича ҳам республика чемпиони бўлиб, ҳар учала кураш туридан спорт устаси талабларини бажардим.

Бу мусобақаларда қўлга киритилган медаль ва дипломлар мен учун жуда азиз ва кадрли.

1992 йилда Ўзбекистон Давлат Жисмоний тарбия институтини тамомлаб, Амударё туманидаги “Дўстлик” спорт клубида мураббийлик фаолиятини бошладим. 1997–1998 йилларда шу тумандаги 2-Болалар ва ўсмирлар спорт мактабида йўриқчи. 1998–2000 йиллар оралигида Нукус шаҳридаги БЎСМ мураббийи бўлиб ишладим.

2001 йилда Тошкентга, Республика Олимпия захиралари коллежига услабчи вазифасига ишга келдим. 2004 йилдан бошлаб шу коллежда миллий кураш бўлими катта мураббийи сифатида фаолияти юритяпман...

– Мурод ака, Ўзбекистон кураш федерацияси мутасаддилари 2012 йил якунларини сарҳисоб қилиб, сизни «Йилнинг энг яхши мураббийи» деб топди. Бунга етарлича асос бор. Жумладан, 2012 йилнинг октябрь ойида Буюк Британияда ёшлар ва ўсмирлар ўртасида ўтган кураш бўйича жаҳон

чемпионатида шогирдларингиз Даврон Махмашаев (90 кг), Шерзод Бобомуродов (71 кг) олтин, Рўзимурод Муқимов (71 кг), Жасур Қурбонов (65 кг), Азим Убайдуллаев (73 кг) кумуш, Сирожиддин Эрматов (50 кг) ҳамда Улуғбек Эрматов (65 кг) бронза медали сохиби бўлишганди.

8-12 декабрь кунлари эса Ҳиндистонда ўтган катталар ўртасидаги Осиё чемпионатида шогирдларингиз Аброр Жабборов 60 кг вазн тоифасида олтин, Азамат Бойқулов эса 90 кг курашчилар орасида кумуш медали эгаси бўлиб, юрт байроғини баланд кўтарди. Узок Сурхондарё вилояти Шеробод тумани Тамбур кишлоғида туғилган Аброр Жабборовнинг Осиё чемпионати, халқаро тоифадаги спорт устаси бўлганида ҳам катта меҳнатларингиз ётибди.

Шогирдлари юқори натижаларга эришаётган мураббийнинг иш услуби барчани кизиқтиради...

– Бир китобда ўқигандим, «Имонли, диёнатли, бир сўз-ли, меҳр-мурувватли устоз топсанг, энг яхши шогирд ҳисобланасан», дейилганди унда. Бундай устозларнинг ўғитларига амал қилган шогирд катта ютуқларга эришади, обрў-эътибор топади. Шундай устозларимдан бири, жуда тажрибали мутахассис, моҳир педагог, мураббий, ҳакам Холмуродали Муборақовдир. У 2000–2004 йилларда кураш бўйича терма жамоани бошқарган. Халқаро кураш Ассоциацияси, Кураш академиясида фаолият юритган. Бу ишондан кўп нарсани ўрганганман. Шунингдек, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган мураббийлар – Ашарбек Абдусатторов, ва Омон ака Тоймуродов ҳам менинг азиз устозларим.

Ҳаётда «Нима эксанг, шуни ўрасан», «Қайтар дунё» деган ҳикматларга амал қиламан. Шогирдларим бор экан, мен борман. Албатта, 40-50 нафар бола орасида ҳар хил феъл-атворлиси бўлади. Улар орасида иктидорлилари ҳам кўп, бироқ машғулотга номига келиб-кетадиганлари ҳам йўқ эмас. Менинг принципим – биринчи навбатда шогирдларимда уйига, оиласига, ота-она, ака-укаларига нисбатан меҳр-муҳаббатни шакллантириш. Тажрибаларимдан ҳам маълум-

ки, ўз ота-онасига, оиласига меҳрибон курашчилар спортда юксак натижаларга эришади. Мисол тариқасида Яхё Имомовни айтишим мумкин. У жуда оқибатли, яқинларига меҳрибон йигит.

Бундай фазилатлари бўлмаган ёшларда шу хислатларни шакллантиришга эътибор қаратамиз.

Ахир, Ватанини севмасдан туриб, унинг шарафини муносиб ҳимоя қилиб бўлмайди-ку.

Бир шогирдимнинг отаси айтади: «Ўғлим менга нисбатан сиздан кўпроқ чўчийди. Уйга келса, таътили тугамас-да, коллежга боришим керак», деяверади. Дарҳақиқат, бизнинг таълим муассасамизга энг шўх, тўпололчи болалар келишгани боис, тартиб-интизомга алоҳида эътибор берилади. Бу ердаги тартибга чидамаган боланинг ўқишидан ҳеч қандай фойда йўқ.

– Спортчининг манмашлиги ва камтарлиги... Бу сифатлар унинг натижаларига ҳам таъсир кўрсатадими?

– Манман киши инсонлик қиёфасини йўқотади. Спортдан кетгандан кейин ҳам унинг бу хислати йўқолмайди. Шогирдларимга «самимийлик ва камтарлик либосини ечма» дея ўғит бераман. Баъзи юлдузлик касалига чалинган спортчилар борки, улар ҳатто ўз устозининг ёқасидан олиб, турткилашгача боради. Худога шукрки, менинг ўқувчиларим орасида ундайлари йўқ ва ишонаманки, бўлмайди ҳам.

– *Шогирдлар орасида ёлгон гапирадигани, айниқса, машқлар қийинчиликларига чидаолмаган пайтлари «ёл ягонни сув қилиб ичадиганлари» учрайди, деб эшитамиз. Ундайлар билан қандай ишлайсиз?*

– Ёлгончиларга умуман чидаолмайман. Бундай шогирдларга нисбатан жазо қўллайман.

Полвон зоти ориятли, олижаноб, рақибига ҳурмат билан қарайдиган бўлиши керак. Гарчи, шогирдим бўлмас-да, камтарлиги, босиклиги билан бухоролик Жаҳонгир Усмонов, Ўзбекистон чемпиони, халқаро мусобақалар голиби Арслонбек Маҳмудов (Махтумқули Маҳмудовнинг укаси).

66 кг вазн тоифасидаги энг кучли дзюдочиларимиздан Зоҳид Фармонов интизомлилиги, бошқаларга ўхшамаслиги, камтарлиги билан ҳавасимни келтиради. Улар гўзал инсоний фазилатлари туфайли спортда ҳам яхши натижаларга эришяпти, деб ўйлайман.

– *Сиз «Б» катеҗорияли халқаро тоифадаги ҳакамсиз. Кўнгина мусобақаларда, Жумлади, катталар ўртасидаги мамлакат чемпионатини, 2013 йилда Бухорода ўтган «Универсиада» баҳсларида бош ҳакамлик қилгансиз. Кураш жуда ривожланган, рақобат ҳам ўта кескин бўладиган бизнинг мамлакатда бош ҳакамга осон бўлмаслиги аниқ. Шу боис, баъзи ҳакамлар «жанжалнинг уясида» қолиб кетишади...*

– Авваламбор, ҳар бир ҳакам баҳсларни адолатли бошқаришга қасамёд қилади. Шу қасамёдни ёддан чиқарганлар баҳс давомида тез-тез хатога йўл қўя бошлашади. Билиб туриб, баҳсларнинг бузилишига сабабчи бўладиган бундай мутахассисларни курашдан четлатиш даркор.

Баъзида икки биринчи рақамли курашчи гиламга чиқса, бу беллашувни бошқаришга чўчийдиган ҳакамлар ҳам бор. Бироқ мен Кураш халқаро Ассоциацияси қоидаларига асосан адолатли бошқариш тарафдориман. Ҳатто ўз шогирдим гиламга чиққанда ҳам унинг галабасини истаб, нотўғри қарор чиқаришга ҳақким йўқ.

– *«Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», «Универсиада» спорт мусобақаларининг ёши истеъдодларни кашф этишида ўрни қандай бўляпти?*

– Бу мусобақаларининг ёшлар ҳаётида ижобий, тарбиявий аҳамияти катта. Яъни, мазкур йирик спорт анжумани қалбларда ватанпарварлик туйғусини кучайтиради, навқирон авлод юрагида фахр-ифтихор ҳисларини тарбиялайди. Мазкур спорт байрамларида иштирок этиш умидида минглаб йигит-қизлар саралаш баҳсларида катнашади, ойлаб тайёргарлик кўради. Сир эмас, рақобат бор жойда ўсиш бўлади.

Ёшлар орасидан истеъдоддилари сараланиб, терма жамоаларимиз сафига киради.

Масалан, шогирдим Олим Равшанов, 2001 йил Фарғонада ўтган «Умид ниҳоллари», 2003 йил Жиззах шаҳри мезбонлик қилан «Баркамол авлод» ҳамда 2007 йил пойтахтда ташкил этилган «Универсиада» спорт мусобақаларида иштирок этиб, иккита олтин ва битта кумуш медалига сазовор бўлган. У шундан кейин икки марта жаҳон чемпиони бўлди, 2009 йил Таиланд ёпик иншоотларида ўтган Осиё ўйинларида 66 кг вазн тоифасида биринчи ўринни эгаллади. Олим ҳозир Ўзбекистон ёшлар терма жамоаси бош мураббийи.

– *Шогирдларингизни қўлаб халқаро мусобақаларга бошлаб боргансиз. Яна қайси терма жамоа аъзоларида биздагидек кучли орият кузатилади?*

– Албатта, ўзбек полвонларида орият, ғурур туйғулари бошқа миллат вакиллариغا нисбатан анча юкори. Шунингдек, эронликлар, мўғулларда ҳам қисман ор талашиш, жамоодоши учун курашиш манзаралари учрайди.

– *Инсон мукамалликка интилиб яшайди. Бироқ вақтини тўғри сарфламай туриб, бунга эришмоқ мушкул. Сиз коллежда кураш бўлими бош мураббийинсиз, қолаверса, катталар терма жамоасига ҳам устозсиз. Вақт масаласига қандай қарайсиз?*

– Жуда эрга тураман. Кечки пайт ишларни қанчалик амалга оширганимни сарҳисоб қиламан. Чала қолган ишларни албатта, охирига етказаман.

2012 йилда қилган хизматларингиз муносиб баҳоланди. Сизга Президентимиз фармонида кўра, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устози» унвони берилди. Бу ҳам сизга қўшимча куч бағишлаши табиий...

– Муҳтарам Президентимизнинг камтарона меҳнатларимни юксак баҳолагани зиммамга катта масъулият юклайди. Истеъдодларни тарбиялаб, уларни халқаро майдонларда юртимиз мадҳиясини баралла янгратадиган ғалабалар сари етаклашда бор куч ва билимимни ишга соламан. Энг олий мақсадим – яқин йилларда ўзбек курашини Олимпия, Осиё

ўйинлари сафида кўриш. Курашимиз жозибаси билан бу чўккени албатта, забт этади...

Мурод Дусумбетов кураш фидойиси. Мураббийлар аттестациядан ўтказилганда, уларнинг-да, ўз устида иш-лашларини кўздан кечирди. Халқаро майдонда рақобат ошиб бораётгани учун янада кўпроқ ишлашимиз лозим-лигини уқтирди. Ўзи ҳам шунга бел боғлаган. Демак, янги-ча шаклланаётган миллий терма жамоамиздан олдиндаги халқаро мусобақаларда жaxonни янада лол этадиган му-ваффақиятлар, ўзбек ишқибозларини хушнуд этадиган гўзал томошалар кутишга ҳақлимиз.

АЛИЖОН ОТА

Алижон ота Тўхтаев Қарши шаҳрида яшаб, маҳалласи, эзу халки учун кўпгина эзгу ишларни қилган, оз эмас, кўп эмас, нақд саккиз фарзандни тўғри тарбиялаб, ўқитиб, қайвони даражасига етган пиру комил инсонлардан.

Укишининг ўғитлари уммондек мўл-кўл, бағри бутунлиги осмондек кенг йўл...

Алижон Тўхтаев киши хақида фарзандлари шундай хотирлашади: Дилбар Тўхтаева, Соғликни саклаш ходимлари касабаси Марказий кенгашиининг Қашқадарё вилоятидаги масъул ташкилотчиси:

– Дадам раҳматлининг қайси фазилатларидан бошласам экан. Умирида бировни ғийбат қилмаган, таниган, танимаган киши борки, уларга яхшилик улашган киши эди. Дадам дарахтга, бокка меҳр кўйиб яшади. Катта ховлимиз дарахтларга тўла. Анжир, шафтоли, ширин-шакар олмаларни еб ўсганмиз. Дадам етиштирган узумлар орасида хушбўй исли узум бўлардики, ҳалигача шундайини излайман, аммо тополмайман.

Давраларда ҳам барчани ховлисига дарахт экишга ундарди. «Бизнинг ховлида сув йўқ», дегувчиларга «Сенга дарё шарт эмас. Эрталаб юзингни ювишга бир офтоба сув топиладими? Топилса, юзингни дарахт остига юв. Ниҳолга шу сувнинг ўзи етади», деб жавоб берарди.

Янги ховлига кўчганларга «Ховлига ўрнашиб, тутиб кетайлик, деган яхши ниятда тут экинлар», дерди. – «Мевасини болаларинг ейди. Уйингга кетган одам соясига машинасини кўяди, отини боғлайди. Қолаверса, тут экилган ховлининг ери чўкмайди», кўшимча қиларди у.

Доим «Иш қуролинг соз бўлса, машаққатинг оз бўлур», деган гапга амал қиларди. «Отамдан қолган», дея кетмон ёки белкуракни ишлатиб бўлгач, меҳр билан тозалаб, ёглаб кўярди. Саёҳатларга чиққанида ҳам яхши кетмон ёки бошқа иш қуроллари сотиб олиб келарди.

Ховлида чорва моллари боқардик. Шундай тартиб, шароитни яратиб кўйганидан ҳеч биримиз молларга қараш

ёки огилни тозалашдан безор бўлмасдик, аксинча, югуриб-югуриб, талашиб-талашиб юмушларни қилардик.

Қишин-ёзин уйимизда сут-қатик, мева-чева аримаганидан барчамиз соғлом ўсдик. Ўзимдан гапирсам, болаларимнинг барчаси ёшига етар-етмасдан юриб кетишарди.

Қаерга борса, «Донолар уғитлари», «Яхши фазилат – инсонга зийнат», «Дастурхон тузаш одоби», «Чой дамлаш сирлари» каби инсон ҳаёти давомида асқотадиган китоблардан олиб келарди ва «Қизим Дилбархонга» деган чиройли имзоларини қўйиб совға қиларди.

Тошкент педиатрия институтига имтиҳон топширар эканман, дадам «Аълога топширсанг, қувонма, бошқаларнинг кўнгли ўксийди, мабодо киролмасанг ҳам хафа бўлма» дея маслаҳат бергани ёдимда. Омадим чопиб, институтга кирганимда дадам «Қизим, энди яхши ўки. Олти йиллик талабалик даврингда фақат ўзингга ишон. Олти йилда уч йигит икки йиллик ҳарбий хизматни бажариб қайтади. Жуда катта вақт. Мен сендан беш юз километр узоқликдаман. Ҳар қандай ҳолатда сенга ёрдам беролмайман. Яна шуни билки, сенга тилла сирга олиб берганим йўқ. Лекин менинг сўзларимни қулоғингга тилла сиргадек тақиб ол», дея ўғит бергандилар.

Уйда ўтмас пичоқ ёки қайчи ёхуд бошқа нарсани кўрса, уларни дарров чархлатиб келарди. «Доим ўткир инсон бўлинглар» дейишдан чарчамасди. Шу боисдан, бир укамнинг исмини ҳам Ўткир қўйган.

«Бирор жойга бормоқчи бўлсанг, мўлжалингдагидан камида икки соат олдин йўлга чиқ. Чунки бу йўл. Ҳар нарсани ҳисобга олинглар» дерди. «Сафарга чиқаётганингда ҳужжатларингни ёдингдан чиқарма. Нон ва сув, ортиқча пул олишни унутма». қўшимча қиларди дадам раҳматли.

Дадам ички ишлар соҳасида ишлагани учун уйда кам бўларди. Онам Ҳабиба аяни «Маликайи Турондот» деб чақирар, жуда ҳурмат қиларди. Онам 53 ёшида оламдан ўтди ва Косон тумани Каманди қишлоғидаги «Исохон-Мусохон» кабристонига қўйилди. Дадам ҳафтада икки марта бориб,

онаминг қабрини зиёрат қилиб келарди. Қабристонга дарахт эктирди, куриб кетди, панжара билан ўратди, панжараларни ўғирлаб кетишди...

Умрининг сўнгги йилларида дадамнинг оёғи оғриб қолди. Шунда «Дада, сизга вақт ажрата олмаяпман. Ишимни йиғиштириб, сизга қарамоқчиман», деганимда, кўнмади.

«Сен шифокорсан. Қизим, фақат менга эмас, элингга, юртингга хизмат қилишинг керак. Шундай ишлаки, қаерда бўлма, сени беморлар излаб борсин. Қолаверса, Қашқадарё вилоятида ўз обрўсига, ўрнига эга Эсон Ражабовдай инсоннинг қўл остида, инсонлар, ходимлар манфаатларини, ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи касаба уюшмалари соҳасига ишга ўтганингдан жуда хурсандман. Эсон Ражабовдан кўп нарсани ўрганишинг мумкин», дея маслҳат берганди...

Дадам оз-мос русча аралаштириб гапирар, бакувват, соғлом киши эди. Сўзлари мантиқли бўлганидан бутун даврани ортидан эргаштира оларди.

Ғолиб Тўхтиев, ўгли:

– Уйимиз чорраҳада жойлашгани учун сув сўраган, жой сўраган йўловчи кўп бўларди. Дадам раҳматли «Чорраҳада ҳар ким ҳам яшай олмайди, ким қандай ёрдам сўраса беринглар», дерди. Йўлда қолган қанча-қанча йўловчи уйимизда тунамаган, дейсиз. Пахтадан қайтгунча ярим йўлда қолган кизларни таксига ўтқиздириб, йўлкирасини тўлаб, ҳайдовчига манзилга эсон-омон етказишни каттиқ тайинлаётган отамнинг сиймоси кўз олдимда. Бизга ҳам «Яхшилик қил сувга от» деб тарбия берганлар. «Яхшилик қилиб, яхшилик кутманглар» дерди. Қишлоққа ичимлик суви, электр энергияси келишида жонбозлик кўрсатган. Уйимизда кўмирхона бўлиб, кўмир сўраган кўшнини қуруқ қайтармасди...

Бизга ҳар хил ривоятларни айтиб бериб, инсоний фазилатлар ҳақида тўлақонли тушунчалар уйготарди...

Бахтиёр Тўхтиев, ўгли:

– Дадам Тошкент Давлат иқтисодиёт институти (ҳозир университет)ни тугатиб, аввал молия, кейин ички ишлар

соҳасида ишлади. Касби тақозосига кўра, баъзи бир савдо ходимларини ноқонуний ишлари учун қамашга ҳам мажбур бўлган. Ўзи қамаб туриб, маҳкумларга ҳар хил егулик олиб борган. Ҳатто ўша савдо ходимларининг «Мени тарбияладингиз деб дадамдан миннатдор бўлганини эшитганмиз.

Вилоят бўйича дадамнинг шогирдлари кўп. Қамашада Эргаш Саиёев, Деҳқонободда Мамараим Тўлашев, Қаршида Галина Минакова ва бошқалар...

Даврада ўтирганымда «Кимлардансиз?» деб сўраб қолишади. «Алижон ота Тўхтаевнинг ўғли бўламан», десам. «Ие, Али буваннинг ўғлимисиз?» деб, ўринларидан туриб, бошқатдан ҳол-аҳвол сўраб қолишади.

Сизга бир воқеани айтай. Укам Баҳром ҳарбий хизматни Россиянинг Чита шаҳрида ўтади. Уна ерда маҳаллий аҳолидан биров укамдан «Қаердансиз?», деб сўрабди.

– Ўзбекистондан. Қашқадарё вилоятидан, дебди укам.

– Қашқадарёнинг қаеридан? Мен у ерда бўлганман.

– Қарши шаҳри яқинидаги Сарой қишлоғидан.

– Қаршидан бўлсангиз. Али Тўхтаев, деган одамни танийсизми?

– Ҳа, мен у кишининг ўғли бўламан.

– Унда зўр-ку. Мен унинг уйида меҳмон бўлганман. Энди сиз ҳам меҳмоним бўлинг. – дея читалик киши укамни меҳмон қилган экан.

Отам оламдан ўтганда бир неча кун давомида маъракага келган одамларнинг кети узилмади. Бу ҳурмат ҳам бизни бирдамликка, шу ота-онага мос бўлишга ундайди.

Шаҳзода Тўхтаева, қизи:

– Онамга бўлган садоқатини сўз билан таърифлаб бўлмайди. Онам оламдан ўтгач, онамнинг туғилган кунида у кишининг қозонида овқат остириб, ширин хотираларни ёдга олардик.

Фарзандлари учун жонини ҳам аямасди. Ёдимда, укам Баҳром каттиқ бетоб бўлиб қолиб, бир ойлар тўшакка миҳланиб ётди. Олиб бормаган дўхтиримиз ҳам, табиб

ҳам қолмади. Ҳеч фойдаси бўлмасди. Шаҳрисабзга олиб бордик. Оқдарёнинг бўйига етганмизда дадам машинадан тушиб, дарёнинг ўртасига кириб, Яратганга нола қилди: «Эй, Яратган Эгам, боламга ўзинг шифо бер! Олсанг, мана менинг жонини ол!

Эй, сув, сен қанча-қанча жойлардан оқиб келясан. Сен Худони кўргансан. Оҳимни Худога етказ, боламга ўзи шифо берсин!» Кўзларидан маржон-маржон тер оқди. Дадамнинг тўлғониб, йитлаб қилган ноталарини эшитдим. Парвардигор укамга шифо берди. Шу укам кўп йиллар ички ишлар соҳасида ишлаб, яқинда нафақага чиқди. Мен бу воқеани ота меҳрининг кучига яққол мисол деб биламан.

27 йил Қарши шаҳридаги автовокзалда муҳандис бўлиб ишладим. Ҳар доим отамнинг ўғитлари, кўрсатмалари қулоғим остида жаранглаб туради. Улардан энг оддийини айтай. «Ёнингиздаги пулни учга бўлиб олиб юринг» дердилар. «Озроғини сумкада, яна бир қисмини китоб орасида ва қолганини яна бошқа жойда сақланг. Бири йўқолса, бошқаси асқотади». Биз пул сўрасак, «Жойини биласизлар, ўзларинг олаверинглар», дерди. Ҳеч қачон санаб бермаганлар. Бизга ишонардилар, биз ҳам керагидан ортикча пул олмасдик...

– *Отам раҳматли саккиз фарзандинг ҳаммасини ўқитди, – дея сўхбатга қўшилди тўнғич фарзанд Гулнора она.* – Мен ва Ўткир укам Қарши педагогика институтид (ҳозир Қарши Давлат университети)да таҳсил олдик.

Барчамизнинг бола-чақамиз бор. Бахтиёр укамнинг ўғли Баҳодирнинг хонадонида кичкина Алибек, Ғолибжоннинг оиласида кичик Ҳабибахон вояга етмоқда. Бобо-бувилари каби элпарвар, оилапарвар инсонлар бўлсин, дея уларга ота-онамизнинг исмини бердик.

Уларнинг умри, ўғитлари бизга мактаб, айтаверсак, тугамас китоб. Ҳар он, ҳар сония бизга асқотар, тунлари машғала, кундузи офтоб мисоли...

МАСЪУЛЛИК

Масъулият туйғусида ган кўп. Керак бўлса, инсон умрига зийнат берадиган туйғу ҳам ўша.

Бугунги сўзимиз яккабоғлик фидойи ўқитувчи, айти пайтда татлим, фан ва маданият ходимлари касаба уюшмаси Яккабоғ туман кенгашиши бошқараётган Алишер Хонназаров ҳақида.

У ўқитувчи оиласида туғилди. Отаси Маҳмуд ака кўп йиллар ўқитувчилик қилган. Ёшларга зиё улашиб, элнинг хурматини қозонган. Ҳозир нафақада.

Овчиликка иштиёқи баланд бўлган Маҳмуд домла бир кўни Тошкўрғон тоғларида кийик овламоқчи бўлади. Биттасини мўлжалга олса-да, кейинги тўрттасига ўки тегмайди. Бундан хайрон бўлган мерган устози эшон бобонинг хузурига бориб, сўрайди:

– Эшон бобо, ҳеч мўлжалдан адашмасдим. Бирок бугун факат битта кийик овладим, холос. Нега бундай бўлди?

– Аллоҳнинг буюргани бўлади. Бугун сизга шу битта кийикни отиш аъмолингизга ёзилган. Бундан ортиғини қуттиш ноўрин, – дея жавоб қайтарибди устози... Маҳмуд домла шунчалик кўп каклик овлардики, рўзгоридан орттириб, кўпи-кўшнларга ҳам улашиб чиқарди.

Алишернинг бобоси Хонназар бобо эса уста сартарош бўлиб, халқ хизматида бўлган. У пайтлар маиший хизмат уйлари бўлмагани учун уста уйма-уй, кишлокма-кишлок юриб, одамларнинг соч-соқолини оларди.

Хонназар бобо эл болаларини суннат ҳам қиларди, бағрикенглиги учун хизмат ҳақига талашиб ўтирмасди. Бир гал Чирокчи туманидаги лўлилар маҳалласида 15 та болани суннат қилиб, ҳақига ҳеч нарса олмасдан кетган ҳам ўша уста бўлади.

Унинг кичик ўғли Олим ака ҳам ўқитувчи бўлди. Кўп мактабларда раҳбарлик қилди. Бирок унга устачилик отасидан ўтганди. Шу боис, уйига келган мижознинг соч-соқолини олишдан ҳеч ор қилмасди Олим муаллим.

Айни пайтда Хонназар бобонинг набираси Йулчибой Арслонов бобосининг «кўлини олган». Устачилик килади.

Падарнинг туғри тарбияси фарзандлар келажагини белгилади. Махмуд домланинг ўғиллари ўқитувчилик касбини танлашди. Қаҳрамонимиз Алишердан ташқари Бахриддин ва Сирожиддин ҳам муаллим бўлишди. Уртанча ўғил Шухрат эса ички ишлар соҳасини танлади.

Небахтки, Алишер Хонназаровнинг фарзандлари ҳам машаққатли бўлган педагоглик йўлида заҳмат чекишяпти. Қизлари Феруза, Муборак ва Нигора ўрта мактабда ишлашса, ўғли Соҳибжон тумандаги Болалар ва ўсмирлар спорт мактабида кураш мураббийи.

Кичик кизи Луиза Қарши давлат университетида, Аброрбек эса 88-ўрта умумтаълим мактабида ўқийди.

Алишер ака фарзандларига шундай ўғит беради:

– Ўқитувчи ўқувчи хузурига борар экан, ўтилаётган дарсга уйда пухта тайёргарлик кўриб бориши лозим. Ҳатто 20-30 йиллик ўқитувчи бўлса ҳам, унинг эртага дарси борми, албатта, уйда ҳозирлик кўриши шарт.

У ўқувчини алдадими, шубҳасиз, обрўсини йўқотади.

Ўз меҳнат фаолиятини 1985 йил Яккабоғ туманидаги 49-ўрта мактабда бошлаган Алишер жисмоний тарбия фанидан сабоқ бера бошлади. У кимларнингдир назарида инкинчи даражали фан деб қараладиган жисмоний тарбия дарсини назария ва амалиёт уйғунлигида олиб бориб, тезда ўқувчиларнинг меҳрига сазовор бўлди. Фанга нисбатан қарашлари ўзгарган ўғил-қизлар жисмоний тарбия дарсига спорт формасида ҳозир бўладиган бўлишди. Ўқувчилар ҳар хил спорт тадбирларида қатнашадиган, улардан голиб ёки совриндор сифатида қайтадиган бўлди. Мураббийдаги тартиб-интизом ва касбга бўлган меҳрли ёндашувни пайкаган раҳбар кадрлар Алишер Хонназаровни мактабга ўқув-тарбия ишлари бўйича директор ўринбосарлигига тайинлашди. Отаси кўп йиллар мактаб директори бўлиб ишлаган эмасми, Алишерда ҳам етакчилик, раҳбарлик қобилияти бор эди.

1997 йилда унга Яккабоғ тумани халқ таълими муассасаларида жисмоний тарбия ва спорт ишларини юритиш вазифаси ишониб топширилди. Яъни, Хонназаров туман халқ таълими бўлимида жисмоний тарбия услубчиси лавозимида фаолиятини давом эттирадиган бўлди.

Салкам ўн беш йил мазкур вазифада ишлаган қаҳрамонимиз Яккабоғ тумани болалар спортига сезиларли улуш қўшди. Унинг «Ўзбек миллий ўйинларини дарс жараёнида қўллаш» мавзусида ишлаб чиққан тавсиялари, «Ўзбек курашини ривожлантириш тўғрисидаги тажрибалари жисмоний тарбия ўқитувчилари томонидан қизгин қўллаб-қувватланди.

Иш бошига жонқуяр мутахассиснинг келиши натижасида Яккабоғ тумани мактабларида жисмоний тарбия дарсларини ўтиш сифати яхшиланди. Бир неча жисмоний тарбия фани ўқитувчилари «Йил ўқитувчиси» кўрик-танловларида муваффақиятли қатнашди. Жумладан, 2002 йилда тумандаги 2-ихтисослаштирилган мактабнинг жисмоний тарбия ўқитувчиси Норбобо Назаров «Ўқитувчи – 2002» кўрик-танловининг вилоят босқичида ғолиб чиқди. Орадан бир йил ўтиб, Зоҳид Очиллов вилоят миқёсида иккинчи, 2004 йилда 77-мактабнинг жисмоний тарбия ўқитувчиси Нурбек Мирзаев ҳамда 2006 йилда 2-Ихтисослаштирилган мактаб мураббийи Махматқобил Қурбонов танловда фахрли биринчи ўринни эгаллашди.

Эътиборлиси, 2008 йилда Хонназаровнинг ўзи ҳам «Йил ўқитувчиси» танловида иштирок этиб, республика миқёсида 2-погонани банд этди. Алишер дарсларни ўзига хос тарзда ўтиш билан бирга ўқувчилар онгига мустақиллик ғояларини сингдириш, ватанпарварлик руҳида тарбиялаш йўлида машҳур спортчи ва мураббийлар билан учрашувлар ташкил этарди.

2012 йил Алишер Хонназаровнинг ҳаётида янгича саҳифалар очди. Унинг ташкилотчилиги, камтар ва меҳнатсеварлигини яхши билган педагоглар таълим, фан ва маданият ходимлари

касаба уюшмаси Яккабоғ туман кенгаши раислигига сайлашди. Бу дегани 143 та бошланғич ташкилот ҳамда 9172 нафар аъзонинг ташвиш ва муаммоларини елкага олиш дегани эди. Ўзи ўқитувчи бўлгани, қолаверса, устозлар оиласида камолга етгани учун педагогларнинг машаққатли меҳнатини теран ҳис қиларди. Касаба уюшмаларининг кенг қамровли ишларини беҳато олиб боришда тармоқ касаба уюшмалари вилоят кенгаши раиси (ҳозир Марказий кенгашнинг масъул ташкилотчиси) Шодмон Кубаев, Чироқчи туман кенгаши раиси Абдураим Ҳайдаволов ва бошқа устозлардан билмаганларини сўрашдан ор қилмади. Қарабсизки, ортда қолган бир йил мобайлида у ходимпарвар етакчига айланди.

Ходимлар ва уларнинг фарзандларини соғломлаштириш, уларга моддий ёрдам бериш, бошланғич ташкилотлар етакчиларини рағбатлантириб бориш, тарихий шаҳарларга саёҳатлар уюштириш, халқ таълими ходимлари ўртасида турли спорт мусобақалари ўтказишда тармоқ касаба уюшмаси туман кенгаши ўзининг яхши анъаналарига эга бўлиб бормоқда.

Муаммонинг ечими

Мен Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институти-нинг тажрибали мутахассисларидан бири Эркин Қодиров билан суҳбатлашганимда у мактабларда ўтилаётган дарсларга шундай муносабат билдирган эди:

«Афсуски, баъзи таълим муассасаларида спорт анжомлари «келган комиссиянинг кўриши» учун доимий равишда жавонда туради, ўқувчиларга берилмайди. Ёки баъзи жисмоний тарбия ўқитувчиларининг кўркўрона тарзда дарс ўтиши натижасида спорт ўқувчилар саломатлигига фойда эмас, зарар келтирган ҳолатлар ҳам учрайди. Булар жиддий муаммолар бўлиб, кечиктирмасдан ечимини топиш зарур».

Алишер Хонназаров бу муаммога қуйидагича изох берди:

– Албатга, синфдаги 25 нафар бола бир машкни 25 хил бажаради. Уларнинг ҳар бирига алоҳида-алоҳида кўрсатиш ҳам ўқитувчининг вазифаси. Боланинг ёшига мос келадиган машкларни бажартирсангиз, у тўғри ривожланади, акси бўлса, ўқувчи майиб бўлиб қолиши ҳам мумкин.

Баъзи ўқитувчилар дарс вақти тўғри тақсимлашга эътибор беришмайди. Масалан, 5-10 дақиқа жисмоний тайёргарлик (бадантарбия) вақти, 20-25 дақиқа асосий қисм, яна 10 дақиқа якуний қисм. Уша якуний қисмда ўқувчининг ҳолати, юрак уриши, қонайланиши яна дарс бошидаги ҳолатга қайтиши керак. Фараз қилинг, бугунги дарсда 60 метрга югуриш белгиланган. Ҳар бир ўқувчига ўртача бир дақиқадан вақт кетса, 30 ўқувчига 30 дақиқа сарфланади. Аммо бир югурган ўқувчи қолган 29 дақиқада фақат томошабин ҳолатида бўлади. Яъни, бўш қолади. Жисмоний тарбия ўқитувчиларимиз ўқувчининг бўш қолишига йўл қўймаслиги керак. Бунинг учун ўқувчиларни гуруҳ-гуруҳга бўлиб, ҳар бир гуруҳга алоҳида-алоҳида топшириқ берилади. Ва гуруҳлар навбати билан бу машкларни бажаришади. Масалан, тўрт ўқувчи ўмбалоқ ошса, тўрт нафари тўнни ҳалкага ташлайди, яна тўрттаси волейбол тўпи устида машк бажаради. Қарабсизки, ҳеч ким бўш қолмайди.

Ҳозир тармоқ касабга уюшмасида ишлаётган бўлсам-да, туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими жисмоний тарбия услубчиси Элдор Авлаевга ўз маслаҳатларимни бериб тураман...

АРМОН

*(Меҳрибон моможоним, онамдек азиз ва муътабар
Мукаррам ая Арзиева хотирасига)*

Баҳорнинг кўклами гўзал, байрамлари кўп. Соғинамиз уни энтикиб. Қувонамиз чечак гулласа, чучмомалар терамиз роса. Саккизинчи март деб терамиз, келиб онамизга берамиз. Муштипарлар бизнинг боримиз, азизимиз, гуруроримиз.

Мен момонинг кўлида ўсганман. Бир ёш катта опам ва бир ярим ёш кичик синглим ҳамда мени боқиш онамга оғирлик килиб қолгани учун момом (отамнинг онаси) уйига олиб келган. Бу пайтда иккига ҳам тўлмаган гўдак эдим. Меҳрибон моможоним мени орқасига кўтариб, ховли супурди. Сут гўдакни, нимжон гўдакни боласидай парвариш қилди. Невараси бўлсам-да, гарчи, мени гўё фарзанд деб билди. Опичлади елкасида у, чайнаб берди ёнгок ва майиз. Ердасам, тиззада ўтирдим, бобожоним ҳам меҳри чексиз.

Ундим, ўсдим, мактабга бордим, бобом, момом менга гиргиттон. Аммаларим опадай азиз, амакилар акадай қалқон.

Тўққиз ёшимда бобом оламдан кўз юмди. Гарчи унча қаримаган бўлса-да, яъни эндигина етмишга қирган бўлса-да, соч-соқоли қордек оппоқ, қалби пок, меҳри қайноқ бобожонимдан ажраганимда мурғаккина юрагим илк бор айрилик азобини тортди. Мен момом билан қолдим. Абдусаттор акам хизмат тақозосига кўра, оиласи билан Талимаржонга кўчиб кетган. Турамурод ва Суёнбой акаларим ҳали уйланмаган. Рўзгордаги жамики ишларни меҳрибон моможоним қиларди. Момом ёпган нонлар, пиширган юпка-ю қатламалар таъмини ҳозиргача на онам, на рафикам ва на бошқа бир аёлнинг неъматларида кўрмадим. Абдусаттор акамнинг қурсдош ўрғоқлари келганида, «Момо, сизнинг юпқангизни ейиш учун атайин Самарқанддан келдик», дея юпка килиб беришни сўрашарди.

Момомни кўпчилик «богча момо» дейишарди. Чунки собик шўролар даврида дала шийпониди ўнлаб аёлларнинг ўгил-қизларини олиб қолиб, эрта тонгдан қош қорайгунча уларни овқатлантирган. ҳатто баъзи йиғлокирок чақалоқларни ўз болалари қаторида эмизган ҳам момом. Момомни эмган болакайлар улгайиб, йигит бўлганида уни «Эна» деб ардоқлаганим. чақиргани шундан.

Айниқса, момомнинг дуолари бир жаҳон эди. Ҳар кун ижойнамоз устида ёки дастурхон бошида давлатимизга раванак ва тишчилик, мусофирчиликда юрганларга омонлик, йўлда, техникадагилар учун сафарлари беҳатар бўлишини Яратгандан сўрарди. Ҳар гал Тошкентга кетар чоғимда меҳрли ва сеҳрли, мени бало-казолардан сакловчи дуоларини олиб кетардим.

То уйлангунимча момомникида яшадим. Отамиз ўз уйига келиш тушириш билан бир кунда ўғлини ҳам тушириб кетди. Акаларим момом қилган ҳар хил сарполарни, гиламу кўрпачаларни машинага ортиб, мени-да миндириб, отамнинг уйига олиб боришди. Бир ярим яшар гўдак 23 ёшли куёвга айланиб, момомнинг уйини тарк этдим. Ҳатто уйланган куним ҳам «Никоҳ базми» тутагач, келинни гўшангага кўйиб, ўзим момомникига келиб ётганимни эсласам, униб-ўсган уйини тарк этиш уйимизга тушаётган келинчакка эмас, менга огиррок бўлганмикан, дея ўйлайман ...

«Бекор ўтиргунча бекоришла» деган мақолнинг амалдаги намунасини момомда кўрдим. Ёши саксондан ошса-да, қўлидан игна тушмади. Невараларининг бирор кийими йиртилганини кўрса, дарров ечтириб, тикиб берарди. Нон ёпадиган рапида, деразалар учун ташки пардалар, ҳар хил газламалар қийқимидан тикилган «куроки» дастурхонлар, ҳар хил нимчалар тикишда момомнинг олдига тушадигани йўқ эди, десам янглишмайман. Меҳрибоним бу нарсаларни ҳар бир фарзанди ёки набираси рўзғори учун ҳеч огринмасдан тайёрлаб берарди.

Ёши 85 га етса ҳам келинларимга, ўғилларимга еяётган ноним малол келмасин, дея бир дақиқа бўлса-да, тинч ўти-

ролмасди. Гоҳ сигир-бузоқларга ўт юлса, гоҳ уларнинг остини супуришга тушиб кетарди. Акаларим, янгаларим ҳар қанча қаршилиқ қилмасин, «Қилманг, шу ишни, биз бормиз-ку, невараларингиз бор-ку» дейишсаям, гапга унамасди. Эрта тонгда туриб, ҳассасига суянганча, ишга уннаб кетарди. Иссиқ сандалда (танчада) ўтирганда ҳам ё жун йиғирар ёки пахта чигитларди. (Пахтани чигитидан ажратарди.)

Момомдир, дунёда энг буюк,
Меҳрибон, меҳнаткаш, энг суюк.
Кўпга она бўлган, дуоғўй,
Кўнглида заррача кири йўк.

Ният қилиб, пенсия нафақасидан жамғариб, ҳар бир набирасининг тўйларига тўн совға этарди. Беш-ўн йил олдин ўзи қавиган бўлса, кўзи бир оз хиралашгач, пул бериб, қишлоқ аёлларига қавитадиган бўлди. Бу тўнларни кийган тўйболалаларнинг қувонганини кўриш – жудаям ҳаяжонли, тотли лаҳзалар... Ҳозир менинг уч ўғлим моможони тикиб берган тўнларни ҳеч қандай бошқа либосга алмаштиришни исташмайди. Гўёки момом меҳрининг иссиқ тафти чопонларга сингиб кетгандек, эгнилардан ечгиси келмайди.

...Баҳор фаслини орзиқиб кутдим. Ўйладим, «Бозордан ул-бул харид қилиб, аввал момомни, сўнгра туккан онамни ва кейин қайнонамни қутлагани бораман. Рафиқам билан бориб, ҳар бирини 8 март билан табриклаб чиқаман».

Шундай қилиб, эр-хотин байрамдан бир кун олдин бозорладик.

8 март кунитурмуш ўртоғим «Сиз бориб нима қиласиз? Ўзи бугун байрам баҳона уйда бўлиб турибсиз. Болаларингизни йиғиб, мол-ҳолга, уй-ҳовлига қараб ўтириб туринг. Ўзим сизнинг номингиздан ҳам табриклаб келаман», деб қолди. Момомлар кўшни қишлоқда яшашарди. Кўнгли бўшироқ одам эмасманми, қолаверса, хотин-қизларнинг байрами эканини

инобатга олиб, хотинимнинг таклифига кўндим. Ўзимни ўзим овутидим: «Момомни Наврўз байрамида кутлагани бораман!» Кун ўтиб, яна ишга шўнгиб кетдим. Хаш-паш дегунча баҳорнинг навбатдаги гўзал айёми Наврўз ҳам етиб келди. Айнан 21 март куни бизнинг қишлоқда ҳам, отам, момом яшайдиган қишлоқда ҳам Йилбоши ўтиши белгиланди. Эрта тоғда туриб, тушгача, бир-иккита байрам тадбирларидан лавҳа тайёрладим-да, тушда ўз қишлоғимдаги Наврўз сайлида қатнашдим. Тушдан кейин отамларнинг қишлоғига бордим. Бу ерда айни кураш қизиётган пайти экан, полволларнинг маҳоратидан баҳраманд бўлдим. «Олиш» тугагач, синфдош ўртоқлар билан бир жамоа бўлиб, Наврўз мусобақасида қоптоқ тепдик. Хуллас, қош қорайди. Чарчаб, уйга қайтдим. Шу тарика меҳрибон, дуоғўй моможонимни бу баҳор байрами куни ҳам табриклай олмадим. Орқайинлик қилдим.

Орадан бир-икки кун ўтиб, момомникига бордим.

– Яхшимисан, болам. – Момом одатдагидек, пешонамдан ўпиб, кўришди. – Ишларинг яхшими? Ўтган байрамларинг қутлуғ бўлсин! Яхши байрам қилдиларингми? Келиним, чевараларим ҳам яхшими? Байрам куни келмадинг, сумалак, ош олиб кўйгандим. Акалар шўрва осувди. Сен шўрвани яхши кўришингни билиб улушингни олиб кўйгандим. Кечгача қутдим, келмадинг...

Моможоним ҳол-аҳвол сўрарди-ю, мен хижолатдан бирор сўз деёлмасдим. Ўтган байрамлар билан табриклашга оғиз жуфтлардим-у, тилим қалимага келмасди...

Ахир айтишади-ку: «Ҳайит ўтгандан кейин...»

10 апрель Абди бобом дунёдан ўтган кун. Шу муносабат билан ҳаммамиз момомникида йиғилдик. Шу куни меҳрибон моможонимнинг сўнги бор меҳрли гапларини эшитаётганимни билмасдим.

– Суюнбой, (акам) жувозингда Акмалжоннинг қунжути-ни «ҳайдаб» кўйдингми? Ҳайдаган бўлсанг, мойини идишга солиб бер. Балки уйда мойи оз қолгандир. Қунжарасини ҳам қопга солиб бер. Молига беради...

Қаранг, момомнинг мушфиқлигини, эътиборини, ғам-хўрлигини...

Орадан кунлар ўтиб, тўсатдан момомнинг кон босими кескин кўтарилиб кетди на волидамдек азиз моможонимдан айрилиб қолдим...

Мана, яна баҳор байрамлари эшик қоқиб турибди. Аммо энди ҳар қанча истамай, моможонимни азиз айёмлар билан табриклашнинг иложи йўқ. Бу азиз лаҳзалар энди мен учун армонга айланди.

Ҳар биримиз оналаримизни ҳар дам кадрлайлик, эъзозлайлик. Зеро, кеч бўлмасин, дил армонга тўлмасин.

...Бир куни Қашқадарё вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиқ муовини Шербой Шеровнинг ижод дафтари билан таниша туриб, она ҳақида ёзилган куйидаги шеър эътиборимни тортди. Уни сизга ҳам илиндим:

Ҳамиша ёнингда бўлар парвона,
Болам-болам, дея ёнади Она.
Айт, шундай меҳрибон қайда бор, яна
Ҳар сўзи дуодир Онаизорнинг
Ҳеч армони борми онаси борнинг?!

Ишдан келмай қолсанг, ухламай кутар,
Ҳамма ташвишларни жимгина ютар.
Энг сўнгги лўқмасин ҳам сенга тутар,
Шунчалар бағри кенг Онаизорнинг.
Ҳеч армони борми онаси борнинг?!

Келинин кизим, деб бағрига ояган,
Набираси учун кечади жондан.
Ҳаммадан кеч ётиб, турар азондан,
Жойлари Каъбадур Онаизорнинг.
Ҳеч армони борми онаси борнинг?!
Куёвини «сиз»лаб болам дейди у,

Кизидан кам кўрмас. нолам дейди у.
Фарзандларин бахтин олам дейди у.
Юзидан нур ёғар Онаизорнинг,
Ҳеч армони борми онаси борнинг?

Сўраб турар кўшниларининг ҳолини,
Осон килар доим мушкуллар ахволини.
Тўғри келса, тергаб турар чолини,
Ҳар сўзлари дуру зар Онаизорнинг,
Ҳеч армони борми онаси борнинг?!

Пояндов бўлингиз, ўпинг кўлини,
Гулларга тўлдириг юрган йўлини.
Ҳеч курса, гап билан олинг кўнглини,
Сўнг қолиб кетмасин дилда ғуборлар,
Эй, азиз мухтарам онаси борлар!

ЎЗБЕКНИНГ БАХТИ

Чирокчидаги катта тўйкурашда кураш бўйича икки карра жаҳон чемпиони Шерали Жўрасев ва мохир дзюдо-чи полвон Марс Маҳмудовнинг бош товоқ учун баҳс олиб борганини эшитдингизми? Эшитмаган бўлсангиз, тингланг, мен айлай баён, лавҳани кўз олдингизда этай намоён...

Аслида, тўйкураш – бу оммавийлик. Каттаю кичик полвонни имтихондан ўтказадиган давра, мардлар майдони. Бугун жаҳонни лол қилаётган Абдулла Тангриев, Ришод Собировлар ҳам тўйкурашда тобланган. Ота-боболаримизнинг «Тўйларга етказсин!» деб ният қилиши ҳам шундан...

Қариялар дуо қилар: Элимда бой кўпайсин, мамлакатлар обод бўлсин, Хотами Той кўпайсин. Кўпқарили тўйлар берсин, чавандозлар от чопсин, кураш берсин дангиллатиб, чин полвон кадр топсин.

Ҳам жисмонан, ҳамки маънан соғлом бўлсин авлодлар, юртга қалқон, дардга дармон, қомрон ўссин авлодлар.

Сир эмас, фарзанд – ўзбекнинг бахти, тожию тахти. Ҳаёт мазмуни, чароғон куни. Ўзбек ўғил кўрса унинг тўйини орзу қилади, чумолидай йиққанини тарқатишни бахт деб билади.

Қозон-қозон ош дамлайди, тўйдиради элини, момолари чопон кавир, гилам тўқир келини.

Боболари новвос боқар, огилини тўлдириб, кўчқорларни семиртирар арпа, беда едириб...

Шундай хавасманд тўйлардан бири Чирокчида бўлди. мен ҳам бахтиёр гувоҳман, суйлайин, мавриди келди.

Фарҳод Жуманов – Чирокчи туман болалар ва ўсмирлар спорт мактабида директор вазифасида ишлайди. Изланувчан, ҳаракатчан раҳбар. Сўнгги йилларда туманда болалар спортини ривожлантиришга, ёш истеъдодларни кашф этишга ўз ҳиссасини кўшиб келмоқда.

«Фарҳод Жуманов ўғлининг суннат тўйида катта кураш берар экан», деган хабар республиканинг барча вилоятларига яшин янглиғ тарқалди. Айниқса, ҳозирги тараққиёт асрида, замонавий алоқа тизимлари ривожланган даврда бунга ажабланмаса ҳам бўлади.

Чирокчилик Фарҳод Жуман, спорт мактаби раҳбари, катта кураш берар экан, тарқалди тўйнинг хабари.

Паҳлавонлар машғулотга яна қаттиқрок киришди, усулларни қайта-қайта амалда қўллаб кўришди.

Нихоят, тўй куни келди, орзиқиб кутилган кун, Дилёрбекнинг суннат тўйи, мучал тўй Дилшод учун.

Карнай-сурнай садосига дўмбиралар бўлди жўр, «Қашқадарёга борамиз, кураш бўляптийкан, юр».

Меҳмон келди, полвон келди, тўйга узоқ-яқиндан, Самарканду Бухородан, Сурхон, Жиззах, Тошкентдан...

Полвонларга караганда қувонади кўзимиз, бари кўркам, бари ўктам, Ватан, кудратинг чексиз...

Алплар тўйнинг зигир ёгли паловидан едилар, тани яйраб, кучи қайнаб, кураш томон елдилар.

Фахрийларнинг елкасига сарпо-суруп ташланди, оксоколлар оқ фотиҳа берди, кураш бошланди.

Болажонлар, ёш полвонлар бошлаб берди даврани, отиб урди, чалиб урди, хурсанд қилди ҳаммани. Сўнгра ўсмир курашчилар синаб кўрдилар кучин, тўйбошилар зот тарқатди голиб полвонлар учун.

Бора-бора полвонларнинг вазни ҳам ошиб борди, мухлисларга худо берди, завқи ҳам ошиб борди.

Рўзиқул полвон – Чирокчининг мард фарзанди, баковул, тўйкурашни бошқаришда тажрибали ва одил. Ўша куни гулдуради, қайнаб тошди ғайрати, яхши томошани ёклаб, ошиб борди рағбати.

– Курашинлар, зотлар бисёр, йиқитинглар, олинглар, солимингни кўтараман, диққат, кулок солинглар. Сусткашликка йўл қўймайинглар, пасаяди зотларинг, эди юз минг, бу жуфтликнинг зоти энди эллик минг.

«Тарзан» полвон, дадиллашинг, халқ зерикиб колмасин, «Ҳалол» дея олқишласин, Парвардигор қўлласин!

Кураш товоғи билан қизиқ. Саховатли ҳомийлар катта-катта зот қўйишга навбатда туришарди. Баковул Рўзиқул полвон уларни галма-галдан эълон қила бошлади.

– Эй, халойиқ. Фарход Жумановнинг тоғаси Нуралининг помидан учинчи товоқ кўйилди, уч юз минг сўм, битта гилам..

Дикқат килинг, халойиқ, томоша кайнамоқда. Даврада учинчи товоқ полвони айланмоқда.

Товоқни республика чемпиони Шухрат Арслонов олди, унга Холбек пахлавон талабгор, талаб солди. Ҳар иккиси эл орини елкалаган азамат, бири биридан чапдасту, жасур, кўркмас ҳамда мард.

Майли, улар маҳоратин кўз-кўз килиб турсинлар, бу томонда иккинчи товоқни эшитинглар. Олти юз минг, бир гилам, олди Илхом Жўраев, самаркандлик Элибой полвон унгадир рақиб.

Абдурашид полвон бобо ушбу курашга ҳакам, етмиш ёшли фахрий устоз намуна бу ишда ҳам.

«Ётган ҳолатда курашманг», дея танбеҳ айлайди, «кураш» дейди, «тўхта» дейди, гирромни жазолайди.

Полвон бобо давом этсин, ҳалоллик унга байроқ, бу томонда Рўзиқул алп кўлида янги товоқ.

– Эй халойиқ, кулоқ тутинг, менга беринг эътибор, олти юз минг, битта гилам ҳамда боқилган кўчкор. Бош товоқни эълон қилдим, тўйкурашнинг гултожи, талабгорлар бўлса олсин, бўлсин давранинг шоҳи.

Товоқни Марс полвон олди, Кўкдаланинг фарзанди, Чироқчининг фахри бўлган Рўзиқул алп дилбанди.

Шерали Жўраев – икки карра жаҳонда бўлган тенгсиз, Марс полвонга рақиб бўлди, машҳур курашчи юлдуз.

Маза, маза, мухлисларга маза бўлади бу пайт, учта жойда учта товоқ, олти алп ҳам девкелбат, Ушлашади, чил қоқади, мудофаа ҳам жойида, пишкиради, тер қуйилар изгирин киш ойида.

Бош товоққа Баҳром Аваз ҳакамликка кўйилди, давра кўрган кайвони, деб, у муносиб кўрилди...

Шерали ҳам бўш келмади, Марс ҳам ундан қайтмади, Ҳазрат Али майдонида уларни эл мактади.

Бу спортдир, кимдир мағлуб, ким эса бўлар голиб.
Шерали али ёнбош ташлаб, бўлди совринга соҳиб.

Аслида бу паҳлавонлар ҳар бири бир Алпомнш, бир гал
унга, бир гал бунга насиба голиб бўлиш.

Ўзбекистон кубогига, дзюдодан Марс ютганди, бугун
эса Шералига толе насиб этганди...

«Директорлар товоғига директорлар курашсин!» Рўзи-
қул алп ўз номидан солим кўйди, офарин!

«Спорт мактаб» раҳбарлари орасида полвон кўп,
мубораклик Фарход полвон бўлди товоққа мансуб.

Хуллас, ҳеч ким зерикмади, поёнлади кураш ҳам, буни
оддий кураш деманг, унда кадр мужассам.

Кураш сабаб яқнак кийиб жаҳон бизни қутлайди, озод
юртнинг тўйларига ҳеч бир нарса етмайди.

Элимизда ҳар кун бўлсин байрам, томоша, тўйлар, баҳши
улан айтиб туриб, ушбулар ҳақда ўйлар...

САНАМЛАР САРВАРИ

Аёл кишида ҳикмат кўп. Аёл бир ишни бошласа, уни албатта, маромига етказиб бажаради. аёл истаса, миллатни улуғлайдиган фарзандлар тарбиялайди, у астойдил киришса, ўзи ҳам миллат раvнақига сезиларли хисса қўша олади.

Қашқадарё вилояти. Қарши шаҳридаги «Санам» масъулияти чекланган жамияти бошқаруви раиси, Президентимиз Фармонига кўра, 2012 йилда «Меҳнат шухрати» ордени билан мукофотланган Мавлуда Юлдошева ана шундай таърифларнинг бир канчасини ўзида мужассам этган замондошларимиздан.

Яккабоғ туманининг олиёкишлокларидан бирида ўсиб-улғайган Мавлуданинг меҳри болалигидан тикувчиликка тушди. Чунки онаси Ойрўзи она яхшигина чевар бўлиб, кишлок хотин-қизларининг куйлак ва халатларини тикиб берарди.

Бу оилада тўрт ўғил, тўрт киз вояга етди. Албатта, улар орасида Мавлудада тикиш-бичишга меҳр бўлакча бўлди. Шунинг учун 1986 йилда ўрта мактабни тугатгач, Қарши шаҳридаги ҳозирги «Санам» тикувчилик фабрикасига ишга келди. Дарвоқе, акасининг хотини, яъни янғаси ҳам шу ерда ишларди.

Ишфаолиятини бичувчи-тикувчи лавозимидан бошлаган Мавлудахон 1987 йилда Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтига ўқишга кирди. Амалий билимларини назарий сабоқлар билан мустаҳкамлади. Ўқишдан кейин яна Қаршига ишга қайтди. Корхона раҳбарлари бу сафар унга «сифат назоратчиси» вазифасини ишониб топширишди.

Ишчилардан билмаганларини сўраб, мунтазам равишда ўз билимларини мустаҳкамлаб борган Юлдошева сеvimли касбини кийин паллаларда ҳам ташлаб кетмади. Ҳатто корхона «банкрот» деб эълон қилиниб, тугатилиш даражасига етганда ҳам кам сонли ишчилар каторида ишга содик қолди.

2009 йилнинг охири ва 2010 йилнинг бошида бир гуруҳ тадбиркорлар корхонанинг акцияларини сотиб олиб, уни

яна қайтадан оёкка туриши йўлида ўз сармояларини тикишди. Ва шу тариқа «Санам» маъсулияти чекланган жамиятига асос солинди.

2010 йилнинг ўзнда ишчилар сони 100 нафарга етди. 2011 йилда 150 нафар, 2012 йилга келиб эса 600 нафарга яқин ходимга иш берган корхонада маҳсулот сифатига алоҳида эътибор қўйилди.

– Илгари «Санам»да 3000 нафардан ошиқ киши меҳнат қилган. Ўн яттиимиз – ишчилар солини яна шунчага етказиш, – деди МЧЖ бошқаруви раиси Мавлуда Юлдошева. – Айни пайтда буюртма асосида эраклар кўйлаклари, ишчи-хизматчилар учун махсус кийимлар, ҳарбийлар учун либослар, чойшаб, парда ва бошқа бир қанча турдаги маҳсулотларни тайёрляймиз.

Мустақиллик шарофати билан ҳар соҳада ривожланиш, тараккиёт кўзга ташланади. Ҳозирги ёшларга ҳавасим келади, – деди қаҳрамонимиз кўзлари ёниб. – Чунки улар ўзларининг кенг дунёқараши, хорижий тилларни, компьютер техникасини яхши билиши ва бошқа жиҳатлари билан бизнинг ёшлигимиздаги авлоддан анча фарқ қилади. Бундай зукко ёшлар бизнинг корхонада ҳам кўп. Уларга “Касбингизни севсангиз, унга меҳрингизни берсангиз, асло кам бўлмайсиз. Чунки бу юртнинг Президенти ўз ёшларига ишонади, уларнинг билим олиши, ишлаши учун барча зарур шароитларни яратяпти, дея кўп бор такрорлайман.

– *Оилангизда ҳам тиқувчиликка қизиқини катта экан...*

– Турмуш ўртоғим Толибжон Ёдгоров билан институтда танишганмиз. 2006 йилда «Лола жаҳон маликаси» хусусий корхонасини очдик. 50 киши ишлайдиган корхонада махсус иш кийимлари, кўрна-ёстик жилдлари, чойшаблар тикиляпти. Корхона ишларини турмуш ўртоғим юргизади.

Ўғлим Жаҳонгирининг ҳам тикиш-бичишдан хабари бор. У ҳозир Тошкент молия институтида таҳсил оляпти. Қизим Лола Тошкентдаги тўқимачилик ва енгил саноат институтида ўқияпти. Кичик кизим Малика 3-синфни тугатди. Катта бўлса,

журналист бўлмоқчи. Лекин hozирданоқ чеварликка лаёқати борлиги сезилади. Қўғирчоқларига кўйлакчалар тикиб беришини кўрсангиз, ўзингиз ҳам шундай хулосага келасиз.

Фикримча, ўғилми, қизми, у қайси касбни танламасин, ота-онаси қилган ҳунарни ўрганиб кўймоғи лозим. Бевосита тикиш-бичишга тўхталсак, ҳар бир хонадон бекаси чеварликдан боҳабар бўлиши зарур. У олимими, ўқитувчимми ё бошқа касб эгаси, бичиш-тикишни билса, бу унга жуда кўп асқотади.

– *Мавлуда она, сиз раҳбар сифатида йирик бир корхонанинг танишлари билан бандсиз. Қолаверса, она бекаси сифатида уй-рўзгор юмушларини бажаришингиз, меҳрибон она бўлиб, фарзандларингизга тарбия беришингиз зарур. Қандай улғурасиз?*

– Аёл киши тонгда эртароқ уйкудан туриб, кечқурун кечроқ ётса, ҳамма ишининг улласидан чиқади. Худога шуқр, hozир фарзандларим ёнимдан кириб, кўлимдан ишни олиб қолишди. Барча ишларимдан ортиб, қизимга пазандалик сирларини ҳам ўргатялман.

– *Баъзи оилаларда қайнона-келин ўртасига совуқлик тушганини кўриб, зинтиб қоламиз. Сизнингча, тотувликнинг калити нимада?*

– Корхонамизда, асосан, аёллар, қизлар ишлашгани учун уларни тушунишга ҳаракат қиламан. Уйда қандайдир муаммога дуч келган бўлса, уни ечишга, ҳолатини тушунишга эътибор қаратамиз.

Ҳаётдаги шиорим: «Меҳнатдан келса бойлик, турмуш бўлар чиройлик». Одамларга ишонч билан яшайман. Саволингизга келсак, келин бўлганимга йигирма йилдан ошган бўлса, қайнонам Турдихол опа билан бирор марта айтишмаганман. Келинларга маслаҳатим, қайнонангизнинг айтганини чин кўнгилдан бажаринг. Ахир айтишади-ку, «Ўзинг яхши, олам яхши» деб...

«Меҳнат инсонни улуғлайди», дегани рост. Мавлуда опа оддий чеварлик касби орқасидан «Меҳнат шуҳрати» орденини олди. У бугун юзлаб ёшларга устоз. Демак, эртага меҳнати

ортидан бахтга эришган ёшларимиз сони ҳам юзлаб, минглаб нафарга ошади. Факат, бунинг учун опа айтганидек, касбга садоқат ва меҳнатсеварлик талаб этилади.

Шу ўринда академик, Г.В. Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университетининг Тошкент шаҳридаги филиали ректори Қаландархон Абдурахмоновнинг «Илмга ошуфта дил» китобида аёлга берилган таърифлар ёдимизга тушди:

Аёлнинг табассумида қуёшнинг жамоли бор.
Аёл назокати гулдан нафис.
Аёл ҳусни калбида, шижоати билагида.
Аёл турмуш меъмори, оила чароғбони.
Уйнинг файзи аёл билан.
Сепли аёлдан эпли аёл яхши.
Келган меҳмон аёл билан азиз.
Хотин бўлса билармон, оила ҳам фаровон.
Қизи бор ҳовли остонасидан билинади.
Аёлнинг матонати метин, малоҳати – ипак.
Аёл рўзгорнинг ҳам бошлиғи, ҳам хизматкори.
Яхши хотин – буронларда бошпана.
Ҳаётни тартибга солувчи – аёл.
Аёл – инсониятнинг онаси.

Дарҳақиқат, ҳар бир таъриф олам-олам маънога эга, исбот талаб қилмас ҳақиқатлар бўлиб, уларнинг аксарияти Мавлуда опада ҳам мужассам.

ЮРТНИНГ ЎЗ ПОЛВОНИ БЎЛСИН

Хар йили 9 май санасида Тошкент вилояти Паркент тумани марказида жойлашган «Кўшчинор» кураш аренасида белбоғли кураш бўйича анъанавий турнир бўлиб ўтади.

Мусобаканинг ўзига хос томонларидан бири шуки, хар йили қирк нафарга яқин Паркентда яшаб, бугун орамизда бўлмаган полвонлар ёдланади, уларнинг оила аъзоларига пул мукофотлари топширилади. Бундан ташқари, фахрийлар сафига қўшилган паркентлик полвонлар кадрлиғиб, уларга ҳам ҳомийлар томонидан эъзоз кўрсатилади.

Бу эзгу амал бошқа ҳудудларда ҳам тарғиб этилса, полвонларимиз янада кадрланса, ўйлаймизки, бу фақат миллий спорт турларимиз ривожига ҳисса бўлиб кўшилади. Давлатимиз мустақилликка эришгач, турнирга бўлган кизиқиш жуда ортди. Манаман деган Марказий Осиёнинг энг кучли белбоғли кураш усталари Кўшчинорга келиб, спорт ишқибозлари олдида муҳим имтиҳондан ўтишади. Ҳомийлар, туман ҳокимлиги эътибори туфайли мусобаканинг савияси ҳам йилдан-йилга ошиб борапти.

Кураш фидойиси раҳматли Жасур Эргашхўжаев ташкилий ишларга бош-қош бўлар эди. Қаранг ўтган полвонларни хотирлаш, саломатлигини йўқотган курашчилар ҳолидан хабар олиш, фахрийларни кадрлаш тадбири бошланди. Сухандон бирин кетин оламдан кўз юмган паркентлик полвонлар номини ўқий бошлади.

Акбар полвон, Дўсмат полвон, Абдухалил полвон, Хўжа-аҳмад Норматов, Умарали Курбоналиев, Гултўра, Зайни, Саша лақабли Рискибой полвон, одамлар орасида Дўнди полвон дея танилган Тусинмурод, Хамлет полвон Йўлдошев, Қўчқор полвон Исоков, Сайли, Мавжи, Улфат, Арслон полвон каби қирк нафарга яқин оламдан ўтган паркентлик баҳодирлар эсга олинди.

Мирдавлат Примов, Қайнар полвон, Холдор полвон, Аскар Ёқубхонов, Махам полвон каби бир неча бемор курашчилар, шунингдек, Бозорбой Умархўжаев, Мирмахмуд

Мирабдуллаев, Султон Бурҳонов. Тоҷивой Маҳаматов сингари фахрийларга эҳтиром кўрсатилди.

Иқроф бўлайлик, юртимизнинг ҳеч бир ерида белбоғли курашни паркентликларчалик севишмаса керак. Чунки «Спортнинг кураш тури – паркентликлар ғурури» деб бежизга айтишмайди-да.

Мусобақани бир неча йилдан буён бевосита Қўшчинордан кузатаман.

2011 йилги таассуротларим ва ҳар йилгидан-да жўшқин эди.

Очилиш маросимида Паркент тумани ҳокими Акбарали Сулаймонов иштирокчиларни қутлар экан, жумладан, шундай деганди:

– Бугунги кунда авлод-аждодларимиз анъаналарини давом эттириб, юртимиз байрогини юқорига кўтариб келаётган Искандар, Нуриддин Маҳаматов, Хурсанали Умаров, Улуғбек Умаров, Шоҳнур Шомаликов, Аҳмад Нурматов каби чемпионларимиз билан фахрланамиз. Яқинда мана шу кураш аренасида 1999-2000 йилда туғилган ўғил ва киз болалар ўртасида ўтган Республика биринчилигида туманимиз ёш полвонларидан 16 нафари биринчи, 10 нафари иккинчи, 21 нафари эса учинчи ўринни эгаллади. Кўришиб турибдики, курашимиз келажаги ишончли қўлларда...

Хотира турнирининг натижаларига тўхталсак, 50 кг вазн тоифасида финалга Хамлет полвон Йўлдошевнинг икки набираси – Илғор Хамлетов ва Салим Шавкатов йўл олишди. Баҳсда Салим Илғорга ён босди.

55 кг вазнда эса паркентлик Қўчқор полвоннинг набираси Санжар Қўчқоров тумандоши Шерали Алихўжаевни мағлуб этди.

Юқорида тилга олинган аждодлар анъанасини изчил давом эттириш айнан шу эмасми?

60 кг да мезбонларнинг яна бир вакили Суннатулла Қозоқбоев Камол Турсуновдан устунлик қилди.

73 кг Тошкент шаҳри полвони Иқбол Исаев пойтахт вилояти жамоаси аъзоси Улуғбек Умаровга ютказа туриб, сўнгги социяларда рақибини ҳалол отиб урди.

81 кило вазнлилар финали мусобаканинг ҳақиқий беаги бўлди. Белбоғли кураш бўйича уч карра жаҳон чемпиони наманганлик Рустам Умаров паркентлик Осиё чемпиони, ёшлар ўртасида жаҳон биринчилиги олтин медали соҳиби, катталар ўртасида кумуш медалга эришган Искандар Маҳаматовга рўбарў келди. Кучлилар беллашувида Искандар рақибини ҳалол ташлади.

Элидан дуо олиб гиламга чиқмоқда алп,
Рақибин отиб урди, тўлкинланди минглаб қалб.
Полвоним, баракалла, доимо шундай йиқит,
Сени эл, элингни-чи, дунё турсин олқишлаб...

90 кг вазн тоифаси финалида Паркентнинг яна бир фаҳри – мусобаканинг ўтган йилги мутлақ ғолиби Нуриддин Маҳаматов вилоятнинг яна бир донгдор полвони Элдор Муродалиевни мағлуб этди.

100 кг лилар баҳсида Паркентнинг Ҳисорак қишлоғидан Хурсанд полвон Рўзиев барча беллашувларни соф ғалаба билан яқунлаётган ёш курашчи Шохруҳ Қўчқоровга дарс бермоқчи бўлди. Бироқ буни удалай олмади. Чунки ўша кунги мусобақа Шохруҳга аталганди.

100 кг ва ундан ортиқ вазнлилар орасида фарғоналик Дадажон Эргашев Тошкент вилояти вакили Аваз Турсуновдан устун келди.

Мутлақ ғолиблик учун 81, 90, 100 ва 100 кг дан ортиқ вазн тоифаларида бош совринга эришган курашчилар гиламга чиқди. Ярим финалда Искандар Маҳаматов Дадажон Тоғаевни, Шохруҳ Қўчқоров Нуриддин Маҳаматовнинг курагини ерга теккизди.

Демак, финал. «Қўшчинор»га игна ташласангиз, ерга тушмайди. Бу гал тажриба ўз сўзини айтди. Искандар Маҳаматов Шохруҳ Қўчқоровни йиқитиб, бош соврин – уч миллион сўм мукофотни қўлга киритди.

Таъкидлаш жоизки, мусобақа давомида тенг балл тўплаган курашчилар «ҳалқа» усулида ғолибни аниқлашди. Ав-

валдан мавжуд бўлиб, 2010 йилда қайта тикланган бу усул дунё сари бўйлаётган белбоғли курашмизнинг навбатдаги ютуғи деб эътироф қилинмоқда.

2012 йилги «Хотира ва қадрлаш куни» байрамида ўлмас спорт туримизнинг яна бир ажойиб мусобақаси тарих зарпарақларидан жой олди.

Унда республиканинг барча вилоятларидан йиғилган моҳир спортчилар тиламга чиққан бўлса, Венгрия, Туркменистон, Тожикистон, Исроил давлатларидан келган фахрий меҳмонлар уларнинг сажат асарига тенглаштира бўладиган гўзал усулларидан баҳраманд бўлишди. Ҳа, рақибининг белидан маҳкам ушлаб, уни ердан кўтариб урадиган Алпомишмисол баҳодир йиғитлар юртимизда кўп.

Ва ҳеч бир муболагасиз айтиш мумкинки, уларнинг ҳар бири Паркентдаги курашда ўз омадини синаб кўриш ва унда муваффақият қозонишни орзу қилади. Шу боисдан, ҳам ҳар сафар «Кўшчинор» аренаси белбоғли кураш ишқибозларини ўз бағрига сиғдира олмайди.

– Ҳар йили Паркентга келаман, – деди Фарғона вилоятлик мураббий Аҳмаджон Тўракулов. – Ушбу халқаро хотира турниридан бир йилга татигулик таассурот оламан. Шу куни мусобақа ташкилотчилари Паркентда яшаб, шу элнинг шаънини ҳимоя қилган фахрий полвонларга эҳтиром кўрсатади, оламдан ўтган курашчиларнинг оила аъзолари ҳам эътибордан четда қолмайди.

Қаранг, мусобаканинг гўзаллигини. Бир кинорежиссёр яхши бир фильм олиш учун ойлаб, йиллаб тер тўқади. Бугунги завқ-шавқни эса ўнта кино кўриб ҳам ололмасам керак. Чунки рақибини озот кўтариб йиқитаётган баҳодирнинг маҳоратини кузатишдан ортиқроқ завқ-шавқ борми кишига?

Паркентликлар курашни жон қадар севишади. Шу боисдан ҳам бу ердан белбоғли кураш бўйича кўплаб чемпионлар чиққан. Бугун республикамизда Имом Маҳаматов, Акмал Ҳусниддинов, Акмал Азимов, Усмон Маҳаматов, Суннат Қозокбоев, Холдор Дадаматов сингари мураббийларни ва

уларнинг шогирдларини билмайдиган спорт мухлиси бўл-
маса керак.

– Паркентдаги турнир 1985 йилдан буён ўтказиб келин-
мокда, – дейди биз билан суҳбатда мусобакани ўтказиш
ташкилий қўмитаси раис ўринбосари, Ўзбекистон бел
олиш кураши федерацияси вице-президенти Арслон Тожи-
боев. – Ўзим кўп йиллар шу туманда белбоғли кураш
бўйича мураббийлик қилдим. Давлатимиз мустақилликка
эришгач, белбоғли курашга ҳам эътибор кучайди ва
республикамизнинг барча вилоятларидан моҳир курашчилар
камолга етмокда. Хусусан, ушбу турнир орқали белбоғли
кураш спорт турига кизиқишни янада оширишни, терма
жамоаларга етакчи спортчиларни саралаб олишни бош
мақсад қилганмиз.

Шунингдек, турнир арафасида тўрт кун давомида
Халқаро белбоғли кураш федерацияси ҳакамлар қўмитаси
раиси Петер Бен Розан бошчилигида халқаро ҳакамлар
семинари ҳам ўтди.

Семинар якунида бир гуруҳ мутахассисларимизга мах-
сус сертификатлар топширилди.

Баҳсларни кузата туриб, Петер Бен Розан спортчиларимиз
ва ишқибозлар ҳақида жуда илиқ фикрларни билдирди.
«Қўшчинор»даги манзарадан хайратда эканини яшириб
ўтирмади.

Мусобақа чоғида Ўзбекистон халқ шоири Маҳмуд Тоир
ҳам ўз дил сўзларини изҳор этиб, ҳаяжонларини шеър
мисралари ила баён этди:

Боғбони бор элнинг юрти боғ бўлгай,
Полвони бор элнинг кўкси тоғ бўлгай.
Ҳар йигит белида бир белбоғ бўлгай,
Яхшилар, юртнинг ўз полвони бўлсин!

Омин денг, йигитни Аллоҳ қўлласин,
Белбоғи белида гулдек гулласин.

Боши эгилмасин миллат боласин,
Яхшилар, юртнинг ўз полвони бўлсин!

2013 йилнинг 9-май санаси. Бу галги мусобақага бўлган кизикиш олдингиларидан ошса ошдики, асло камаймади. Буни хамюртимиз, (хозир Украинада яшайди) юнон-рум кураши бўйича «Олимпия ўйинлари – 1972» чемпиони Рустам Қазақовнинг фикрларидан ҳам англаса бўлади:

– Мен Ўзбекистонда ўсдим, шу ерда таҳсил олдим, спорт сирларини ўрганиб, Олимпиада чемпиони бўлдим. Бугунги мусобакани ҳам каттик хаяжон билан кузатяпман. Аввало, бундай спорт байрамини ташкил этишгани учун Паркент туман ҳокимлиги ва хомийларга ўз миннатдорчилигимни билдирмокчиман. Спортчилар чиройли ва тезкор усуллар қўллаб, томошабинларнинг олқишига сазовор бўлишяпти. Юксак ғалабаларга эришишда жуда кўп меҳнат килиш, бунга каттик интилиш зарур. Ёшларга Олимпиада чемпионлиги, жаҳон чемпионати ғолиби бўлишдек юкори марраларни тилайман.

Мусобақада дастлаб 45, 50, 55, 60, 66, 73, 81, 90, 100 ва юз килограмдан юкори вазили полвонлар гиламга чикиб, вазилар аро кучлиларни саралашди.

Ҳусан Зоиров (45 кг), Шерзод Азимов (50 кг), Санжар Кўчқоров (55 кг), Суннат Қозоқбоев (60 кг), Элбек Сотволдиев (66 кг), Баҳром Рихсибоев (73 кг), Зайлобиддин Ортиқов (81 кг), Искандар Маҳаматов (90 кг), Нуриддин Маҳаматов (100 кг), Ғолиб Аҳмедов (100 кг дан ортик) хотира турнирининг навбатдаги ғолибларига айланишди.

Шундан сўнг 81, 90, 100 ва 100 кг дан ортик вазн тоифаси чемпионлари мутлак ғолиблик учун гиламга чикишди ва яқунда Паркентнинг ғурурига айланган Маҳаматовлар финалда рўпара келишди. Бирок хакамлар хайъати бир сулоланинг ҳар иккала вакилини ғолиб деб эълон килишгани яна бир муҳим воқелиқдир. Зеро, бизнинг юртда ўзаро ҳурмат, меҳр-окибат туйғуларни ҳар қандай совриндан қимматроқ туради.

– Ўзбекистонда белбоғли кураш спорт турини ривожлантириш, унинг оммавийлигини оширишда бу каби турнирларнинг роли катта, – деди биз билан суҳбатда Ўзбекистон белбоғли кураш федерацияси президенти Равшан Дастиров. – Жорий йилдан бошлаб яхши анъанани бошладик. Яъни, белбоғли кураш бўйича ўтадиган мусобакаларга жаҳон спортида ўз ўрнига эга бўлган машҳур спортчиларни таклиф этмоқдамиз. Паркентдаги турнирга келган Олимпиада чемпиони Рустам Казаков мамлакатимиздаги ўзгаришлардан калби ифтихорга тўлганини таъкидлади. «Темурийлар тарихи» музейи, «Олимпия шон-шухрати музейи», «Бунёдкор» стадионини томоша килар экан, хайратга тушганини яширмади.

Бу мусобақа курашчиларимиз учун Қозон шаҳрида ўтадиган Бутунжаҳон 28-универсиада баҳсларига тайёргарлик вазифасини ҳам ўтайди. Кискача айтганда, белбоғли кураш ўзининг асрий анъаналарига эга. Турнирнинг аҳамияти бу кадриятларни нафакат саклаб қолиш, балки уларни ривожлантиришда бекиёсдир.

Дарҳақиқат, мусобақа давомида баковулнинг «Бу Паркентча кураш, полвон ўз рақибининг оёғини ердан кўтариб урмаса, йикитгани бекор!» деган хайкиригини кўп бора эшитдик. Шунинг учун, полвонлар ҳам бор маҳоратини намоён этишди...

Хулоса ўрнида, Паркент туман хокимлиги ва шу туманда фаолият юритаётган бир гуруҳ мураббийлар ва тадбиркорларнинг миллий спорт туримиз ривожига кўшаётган хиссасини бошқаларга ҳам намуна бўлишига тилак билдирамиз...

ОЙСИФАТ

(Меҳрибон аммажоним Ойсифат Арзиева хотирасига)

I

Унинг неми гўзал – Ойсифат эди, унинг хусни гўзал, ой сифат эди. Йўк. йўк. ойдан гузал, кун сифат эди. малакка ўхшарди, гул сифат эди.

Сочлари коп-қора, юзлари оппоқ, нур балқиб турарди юзидан шундоқ.

Унинг одоби-чи, ундаги одоб, хуснига ўн хусн кўшар, моҳитоб.

Кўп йигитлар унга ошиқ эдилар, беқарорлар ундан ошиқ эдилар...

Дугоналар зимдан ҳавас қиларди, баъзиларин қалбин ҳасад тиларди.

Кунлар ўтар эди шундай бир зайл, ошиқлар орзуси уммондек мўл-кўл.

Аммо югурганмас, буюрганники. Ошиқлар армонда қолдилар буткул.

Ойсифатхон тўлини ойдек тўлаверсин, бу ён унинг тақдири ҳал бўлаверсин...

II

Ойсифатнинг амакиси Қора бобо ўз акаси Абди бобонинг олдига келди. Акасига ҳурмат билан саломдан сўнг деди:

– Ака, бир сўз айтай, оғир олмангиз, қизингизни келин қилай рози бўлсангиз. Ўғлим Эшпўлатжон ҳарбий хизматдан, келди йигит бўлган абжир. навкирон. Биламан, совчилар босган уйингиз, бегона қилманг-да, рози бўлингиз...

Ака укасига «йўк» деёлмади, ошиқ йигитларга ҳеч йўл қолмади.

Эшпўлатжон бўлди Ойнинг эгаси, Ойсифатхон унинг уйин бекаси...

Яратганнинг марҳамати-ла, бир йил ўтиб янгради алла. Санжаржон деб исм кўйдилар, шукронага лиммо-лим диллар. Кейин Асқар, туғилди Сардор, Мухлисахон, кенжатоё Аҳ-роп. Ойсифатхон – энди у она, беш болага бўлар парвона...

III

Дарҳақиқат, ўзбек аёлларининг болажонлигига қойил қолиш керак. Болага тўғри тарбия бериш, ҳар бирин бир кўзда кўриш, элсевар, ҳалол ўстириш – оналарга энг олий истак, ҳаётига мазмун шу, бешак.

Кетма-кет туғилган ўғиллар, бола-да, кўчадан келмайди, юмушнинг бари онага, ота «рўзгор», дея ишлайди.

Ойсифатхон ҳамир қорар, ачигунча, молга қарар. Сигир соғар, қўйни боқар, хуллас, тинмас онаизор.

Уй супурар, овқат қилар, ҳовлиси мудом озода, кир ювади, яна чевар, бека тикувга ҳам уста...

Санжари қўшни билан уришиб келди бир куни, бола-да, юлишибди, қонабди юзи-ю бурни. Бошқа аёл бўлса бориб, юмма талаш қилар эди, қўшни билан уришарди, аламини олар эди.

Ойсифат бека эса жеркиб берди боласини, «Уришмайин ўйнанглар», деб босди жанжал уясини...

IV

Йиллар ўтди, йигитлар ҳам ёвқур, азамат бўлдилар, элнинг ҳавасин келтириб, жасур ҳамда мард бўлдилар.

Келин келди аввал Санжар, сўнгра уста Асқарига, уйландилар Дилбар ҳамда Махфуза деган парига.

Ойсифатхон она эди, қайноналик насиб этди, юз меҳри минг меҳр бўлиб, парвоналик насиб этди. У келинларга гиргиттон, «сиз»лаш тушмайди тилидан, ёмонини кўрмас кўзи, айланади ўнг-сўлидан.

Неваралар сўраб ҳар тонг пок дуолар қилар эди. «фарзандларим бахтин бер» деб Яратгандан тилар эди.

Ҳажга кетар мўминларга бу тилакни айтар эди, ҳожилар ҳам Макка бориб, айтиб-айтиб, кайтар эди. Охлар етди Яратганга, бека бувига айланди, Эшпўлатжон бобо бўлди, юрак қувончга тўлганди. Дилсура-ю Умрзоқжон ва Исломжон – неваралар, камолини берсин Худо, дилдан пок ният таралар...

V

Ойсифатнинг яна бир сифати – унинг хушфеъллиги, хуш тиллиги, хуш кўнгиллиги эди. У Чирокчи тумани “Қаҳрамон” кишлоғидаги жамики ёши улугларга сингил, ёши кичикларга опа эди. Кимнинг ютуғини кўрса, қувонарди, ташвишига ҳамдард бўларди. Шунинг учун ҳам ҳамма уни севарди. «Сухбатида бўлсам, дардим енгиллашса» дея интиқ бўларди.

«Яхши гап – жон озиги» дегани шумикан ё?

Ойсифат бека – Ойсифат момога айланган бўлса-да, унинг ойдек чиройи асло тарқатмаган эди. Хуш кўнгил аёлни барча фариштага ўхшатишарди. Айниқса, яқинларининг тўй ва байрамларида қувончга шерик бўлиб, даврада оққушдек гўзал рақсга тушганда гўё давралар нурга тўлар, нурафшон-у чароғон бўларди. Кўрган кўзлар севинчдан порларди. Йўқса, сўнгги йилларда Ойсифатнинг оёғи оғриб турар, юрганга дам олиб-дам олиб юрарди. Яқинларининг тўйида эса оғриқларни унутиб, шундай рақсга тушардики, гўё Ўзбекистон халқ артисти Малика Аҳмедовани кўргандек бўларди киши...

У қайвони эди, тўйларнинг бошида туриб, ҳеч кимни сарпо-сурупсиз қолдирмасди. Меҳр-оқибати сарҳад ёки чегара билмасди...

Мен унинг жияни эканлигимдан фахрланаман. Ҳар сафар Тошкентга кетар чоғимда ўғилларидан ё қаймоқ, ё сариёғ бериб, «Тоғанга етказинглар, болалари билан баҳам кўрсин», дея меҳрини илинарди.

VI

Унинг яна бир сифати – ҳаёт синовларига саботли эди. Ёмон кўргуликдан ҳам яхшилик изловчи сабр-қаноатли эди.

Дарду ғам кўрганда ичига ютаверди, кўзёшлари дарё бўлса-да, артиб-артиб кетаверди. 2011 йилда меҳрибон онаси Мукаррам момодан, 2012 йилда эса азиз оғажони – Абдусаттор акадан айрилганда Ойсифат момонинг оҳидан тоғлар йиғлади.

Гулдек, ойдек чехрасини алам, дарёдек кенг юрагини тоғлардек залворли чидам қаритди, гарчи кулиб юрса-да, диллардан қувончларни аритди...

Шуларнинг таъсирими ёки Яратганининг ҳукми шундай бўлдики, Ойсифат момо рўза учун саҳарликни еб, тонгда бомдод намозин ўкиб, неварасин эркалай туриб, кулиб туриб, шодумон бўлиб, ёруғ дунё билан видолашди.

Шундай бўлди Рамазон Ҳайитга бир кун қолганда. Ёмон бўлди, юраклар тўлди армонга.

Фотиҳали қизин тўйини кўрмади, Сардору Аҳроржон зор-зор йиғлади. Эшитганлар бўлдилар қарахт, ташлаб кетган эди Ойсифат...

Ҳа, эллик ёшида элни йиғлатди, кўкда ою, юлдуз, кунни йиғлатди.

Яхшисини ерга қўйиб, қайтиб келди эл. «Жуда яхши инсон эди», – айтиб келди эл.

Охирати обод бўлсин беканинг, пок руҳлари ҳам шод бўлсин беканинг.

Бандамиз-да, кўнгаймиз, тақдирдагин кўргаймиз. Ширин тилли, уммон дилли, азиз она, гул қайнона, содиқ рафика, қўли гул бека, меҳрли момо, дардларга даво... Хуллас, сифатлари туганмас маъво – Ойсифатдек ой бекалар кўп бўлишин Яратгандан сўргаймиз...

АМИРҚУЛ БОБО

Шундай инсонлар бўладики, улар қилган, қилмаган ишларини ҳар жойда гапириб, узини жамият учун, эл-юрт учун кўп иш қилаётгандек кўрсатишни хуш кўришади. Аслида бундай одамлар ҳар нарсадан ўз манфаати йўлида фойдаланишни олий мақсад қиладилар...

Бир одамни биламан. Давраларда қайси бир амалдор ҳақида гап кетса, у дарҳол сўзни ўзига олиб, «Ҳа, уми, менинг жияним бўлади», «Фалон раисми, менинг шогирдим», «Бу мансабдаги аёл хотинимнинг дугонаси», «Мазкур ташкилот раҳбари хотинимнинг амакисининг қишлоқдоши», дея ҳар бир амалдорни ўзига яқин олади.

Албатта, ҳар биримиз Одам Ато ва Момо Ҳавводан таркаганмиз. Барчамизнинг илдизимиз қаердадир туташган, бир-биримизга бегона эмасмиз. Аммо ҳар икки гапнинг бирида ўзини казо-казолар билан қариндошлигини пеш қилавериш яхшими?

Уша мен таниган одамнинг чўнтагидан турли ташкилотларга тегишли бўлган, ҳаққонийлиги шубҳали бўлган ҳужжатларни чиқариб, ишини битиришга уриниш хислати ҳам йўқ эмас. Унинг сўзлари ёлгонлиги ҳамсуҳбатига ҳам билиниб турар, ҳафсаласини пир қиларди.

Зеро, отам Ўрол бобо Абдиев ёзганидек,

Билгин, ёлгончининг иши юрмайди.
Дўсти юз ўгирар, эл-юрт суймайди.
Отам айтар эди: «Ёлгон гапирган
Нонга ёлчимайди, корни тўймайди».

Рост экан, гапидан кўнгил тўлмайди,
Улар шайтон бўлар, жиним суймайди.
Айтган қайси гапи ростдир, ким билсин.
Лек қисмати: бири икки бўлмайди.

Аслида юртпарвар инсон қандай бўлади?

Шу ўринда. Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси, 1941 – 1945 йилларда фашистларга қарши ва 1945 – 1947 йилларда Совет-Япония урушида қатта жасорат кўрсатгани учун йигирмадан ортик орден ҳамда медаллар билан тақдирланган капитан Амирқул Омоновни ҳақиқий Ватан ўғлонларига мисол қилиб кўрсатиш мумкин.

1919 йил 9 май санасида Қашқадарё вилояти Яккабоғ тумани Тўқбой кишлоғида оддий деҳқон оиласида дунёга келган қаҳрамонимиз олти ойлигида ота-онадан ажралиб, сағир қолди.

Ўрта мактабда етти йил таҳсил олди. Эътибор қилинг, етти йил. Кейинроқ бунга яна ёдга оламиз.

1939 йилда ҳарбий хизматга чақирилди. Украинанинг Харьков, Львов шаҳарларидаги ҳарбий билим юртида таҳсил олиш билан бирга йигитлик бурчини ҳам ўтай бошлади.

1941 йилнинг 22 июнь санаси саҳар чоғи кутилмаганда немислар собиқ Иттифоқ замини узра ҳужумга ўтишди. Еру кўкни ларзага солиб портлаган бомбалар минглаб-миллионлаб инсонлар ёстиғини қуритди.

Душман ёпирилиб келарди. Шундай оловли кунларда Амирқул Омонов ўқиётган зобитлар тайёрлаш билим юрти талабалари – ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган навқирон йигитлар ҳам қон кечиб, фронтга кирди.

Амирқул ота Киев остонасида қаттиқ яраланди. Ҳушидан кетди. Кўзини очса, «политёрка» автомашинада кетиш-япти. Ҳамма ёғи қон. Боши зиркираб оғрирди. Йўлда душман ярадорлар ортилган уловни ҳам ўкка тутди. Баллони ёрилган машинада ит азобда Нижний Новгород шаҳрига етиб олдилар. Шиқокорларнинг айтишича, бошига «осколка» тегиб, контузияга учраганди. Ярадорлар Уралск шаҳрига, госпиталга жўнатилди.

Амирқул бобо госпиталда даволаниб чиққач Смоленск шаҳрини, Россиянинг бир қанча шаҳар ва кишлоқларини озод қилишда қатнашди. 42-гвардия таркибида, разведкачи бўлган Омонов урушнинг энг оловли нуктасида, рус ва немис артиллерияси ўртасида, ўқлар ёмғири остида хизмат

килди. У взвод командири эди. Зийрак ва мард Амиркул бир қашча немис зобитларини асир олди. Днепр ва Оршо дарёларини кечиб ўтиб, Чехословакиянинг (хозирги Чехия) пойтахти Прага шаҳрини озод қилишда матонат кўрсатди.

1945 йилнинг 2 май санасида Берлинда ғалаба байроғи қадалди. Аммо немисларнинг бир қисми Карпат тоғига чекинишга улгурганди.

Айнан Амиркул Омонов хизмат қиладиган 42-гвардиячи танк кўшини томонидан 9 май куни немислар батамом тормор қилинди. Жасорат юксак мукофотлар билан тақдирланди.

Берлинга ғалаба байроғини қадаган Омонов собик совет Иттифоқи ва Япония чегарасида бўлган тўқнашувларда ҳам иштирок этди. Бу ерда ҳам чегарачиларга рота командири бўлиб, масъулиятли вазифани елкасига олди.

Қаҳрамонимиз иродали ва интилувчан инсон эди. У урушдан кейин Қашаги туман машина-трактор паркида директор бўлиб иш бошлади. Олий партия мактабида таҳсил олиб, вилоят ижрокўмида ташкилий бўлим мудири сифатида ҳам фаолият юритди. Шундан сўнг то умрининг охиригача Чирокчи тумани марказидаги ўрта умумтаълим мактабларида ёшларга таълим-тарбия берди.

Болалигида бор-йўғи етти йил таҳсил олган, буидан ортиғига имкони ва шароити бўлмаган Амиркул Омонов ҳаёт мактабида ўқиди.

Давлат ва жамоат ишларида бой тажрибаси ва етакчилик қобилияти билан барчага ўрнак бўлди. Уч ўғил ва икки қизни ўзидек солих ва меҳнатсевар қилиб вояга етказди. Фарзандларидан Берди Омонов пахта заводи ишчиси, Ботир Омонов тадбиркор, қурувчи, Аҳрори эса темирйўлчи сифатида жамоа орасида ўз ўрнига эга бўлди.

Собик Иттифок даврида Иккинчи жаҳон урушида эришилган ғалаба муносабати билан Амиркул бобони тез-тез Москвага таклиф этишарди. Фронтдош дўстлар уруш бўлган шаҳарларни зиёрат қилишар, ёшларга тинчликнинг нақадар бебаҳо неъмат эканини хикоя қилиб беришарди.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, Юртбошимиз томонидан уруш ва меҳнат фахрийларига алоҳида эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш, уларни эъзозлаш ҳамда кадрлаш юксак даражага кўтарилди. 9 май санаси – Хотира ва кадрлаш куни, деб эълон килинди...

Амиркул бобо ҳам касрга бормасин, урушнинг қонли ва аччиқ хотираларидан сўзлаб берар, ёшларни Ватанни севишга, тинчликнинг, обод қунларнинг кадрига етишга чақиришдан чарчамасди.

Амиркул Омонов 2005 йилда фашизм устидан қозонилган ғалабанинг 60 йиллиги арафасида, 2 май санасида ҳаётдан кўз юмди.

Эътибор қилсангиз, қаҳрамонимиз ҳаётида эл-юрт учун яшаш чизгилари яққол намоён бўлади. Ҳар ишида абадиятга дахлдорлик кўринади. Зеро, юртнинг Амиркул бободек чин ўғлонлари ҳеч қачон ўлмайдилар.

ОДАМНИНГ БЎРИСИ

Академик, Г.В.Плеханов номидаги Россия Иқтисодиёт университетининг Тошкент шаҳридаги филиали ректори Қаландархон Абдурахмонов мард инсонларни бўрига киёслаб, шундай деганди: «Бўри ҳеч қачон ҳеч кимга буйсунмайди. Ёки циркда бўрининг уйин кўрсатганини кўрганмисиз? Гарчи шер хайвонлар шоҳи бўлса-да, пиликдек гўшт учун ҳар хил мақомга йўргалайди.

Бўри жуда зийрак жонивор. Унга захар берсангиз емайди, қўлга ўргатсангиз ҳам ўрганмайди. Ҳаётда бўридек мард бўлиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди».

Дарҳақиқат, бўридай инсонлар қанчалик кўп бўлса, ҳаётимиздаги майда икир-чикирлар, ғийбату, фисқу фасодлар қанчалик кам бўлса, кишилар бир-бирининг ютуғидан қувониб, дарду аламидан изғироб чеккан бўлишарди.

Қашқадарёнинг чап соҳилидаги сўлим Қаҳрамон кишлоғида яшаган Жовли бобо Қораев ҳам 57 йиллик қиска умри давомида одамларнинг бўриси бўлди.

Қуйида у ҳақидаги хотираларни ўқисангиз, нега уни бўрига киёслаганимизга амин бўласиз.

– Жовли ака қиска ва мазмунли умри давомида эл учун жуда кўп хайрли ишлар қилди. У уддабурон инсон эди. – дея хотирлайди отам Ўрол бобо Абдиев. – 1972 йил Қаршида педагогика билим юртини имтиёзли диплом билан тугатиб, бир оз муддат мактабда бошланғич синф ўқувчиларига дарс берди. Ҳарбий хизмат вақти бўлгач, Германиянинг Дрезден шаҳрида йигитлик бурчини аъло даражада ўтаб, хизматдан кейин «катта лейтенант» унвонини олишга мушарраф бўлди.

Хизматдан кейин яна мактабга ишга, ёшларга билим беришга, уларни она Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялашга киришиб кетди. Бир неча йил давомида ўзининг талабчанлиги, уддабуронлиги, ҳар хил тадбирларда ташкилотчилиги ҳамда қайвонилиги билан мактаб ва эл-юрт орасида ҳурмат қозонди. Бир неча йил мактабда «военирук» (Чакириккача ёшларни тайёрлаш раҳбари) бўлиб ишлади ва

ёшларни Армия сафига тайёрлашда жонбозлик кўрсатди. Бу ишда унга ўзининг ажойиб спортчилиги, армия сафида ўрганганлари кўл келди.

Мактабга келадиган, кишда лой, ёзда чанг қоплайдиган йўлга хашар йўли билан тош тўқтирди. Таълим масканига ҳар хил спорт ва хўжалик жиҳозларининг олиб келинишида жонбозлик кўрсатди.

Жовли ака давр тақозосига кўра, умрининг сўнгги 15 йилини Чирокчи туман электр тармоқлари корхонасида турли вазифаларда фаолият кўрсатди.

Идорада уни «иккинчи раис бобо» дейишарди. Чунки у ҳар қандай счилмаган муаммони осонлик билан ҳал қилар, ишхонада ва ҳамкасблари орасида катта обрўга эга эди. Бир неча ёшларга устозлик қилиб, уларнинг ишга жойлашиб, турли касб эгалари бўлиб фаолият кўрсатишида ёрдам қилди.

У кишининг ўз бахт формуласи бор эди: Ундан «Энг бахтли инсон ким?», деб сўраганимизда, шундай жавоб берганди:

– Биринчидан, соғлом киши. Иккинчидан – оқила умр йўлдоши бор киши. Учинчиди, ишга кетишда «Яхши бориб келинг, дада» деб кузатиб кўювчи ва ишдан келганида югуриб қарши оладиган фарзандлари бор киши.

Тургинчидан, ёмон кунингда ҳамдард бўладиган, муваффақиятларидан қувонадиган дўстлари бор киши. Бешинчидан, Қўлидан келганча элу-юртга ёрдами тегиб, элда ўз ўрнини топган кишиларни энг бахтли инсонлар, деб ҳисоблайман.

– Ҳа, юқорида санаб ўтилган фазилатларнинг ҳаммаси унда мужассам эди. Оқила турмуш ўртоғи, уч нафар ўғли ва кизи бор бахтиёр оила бошлиғи эди. Турли вазифаларда ишлайдиган, кадр-кимматини ҳар нарсадан устун кўядиган кадрдон дўстлари кўп эди. Меҳмондўст, сахий, дастурхони очиқ, битта нон топса, дўстлар билан баҳам кўрадиган инсон эди.

«Битмайдиган иш йўқ, фақат раҳбарларга тўғри ёндошиб, тўғри тушунирилса, олам гулистон», дер эди раҳматли. Кутилмаган автохалокат ажойиб инсон, Жовли ака Қораевни бевақт орамиздан олиб кетди. Унинг хали орзулари кўп эди. Қишлоқни газлаштириш, оралик йўллارни асфалтлаштириш режалари амалга ошмай қолди. Ана шу ва шу каби муаммолар элга армон бўлиб қолди.

«От ўрнини той босар» деганларидек, фарзандлари ҳам қобил бўлиб ўсишди. Кичик ўғли Алишержон отаси ишлаган электр тармоқлари корхонасида падари бузруквори ишини давом эттирмоқда. Охиратингиз обод, руҳингиз шод бўлсин, Жовли ака!

Жовли Қораев ҳақида қизи Барноҳоннинг ҳикоясидан:

– Отам ҳақида ўйласам, қалбим фаҳр-ифтихорга, шу билан бирга юрагимнинг туб-тубига ботиб кетган армонларга тўлади. Шундай инсоннинг фарзанди эканимдан ғурур ҳам тўлдиради кўксимни.

Бу дунёда оталар, оналар кўп. Лекин менинг отам оталарнинг энг аълоси, акаларнинг энг меҳрибони, ога-иниларига оғайниларнинг энг яхшиси, дегим келади. Отамнинг босиб ўтган йўлларини, қилган, қила олмаган ишларининг ўндан бирини, балки ундан-да озини биларман. Аммо отам ҳақида одамлардан эшитганларим кўп.

1996 йилда қишлоғимизда оғир кун бўлди. Ёшгина одам катта тоқ кучланиши остида аламдан ўтди. Олти нафар ўғил-қиз отасиз қолди. Болаларнинг тўнғичи ҳам балоғат ёшига етмаган эди. Қийин аҳволда қолган оилага отам ёрдамга ошиқди. Қанча овора-сарсонгарчиликлардан сўнг фарзандларининг ҳаммасига 18 ёшга тўлгунича нафақа тўланадиган бўлди.

Буни ҳал қилиш учун отам раҳматли вилоят марказига бир неча бор бориб келди, хайриятки, ҳаракатлари зое кетмади... Балки бу ишлар қимлар учун оддий ва осон туюлар, бироқ бизнинг қишлоқ шароитида шу оддий ишни ҳам бажара олмайдиганлар ёки бажаришни истамайдиганлар жуда кўп.

Шахло янгамнинг ҳикояси ҳам ҳеч ёдимдан чиқмайди.

“Капта қизим жуда оғир бетоб бўлиб қолди. Олиб бормаган жойимиз ҳам, чўнтакда пулимиз ҳам қолмади. Шунда узок бир кишлоқда яхши табиб борлигини эшитдик. Кўнглимизда илинж, умид уйғонди. Отангизга илтимос қилиб, шу табибга олиб боришни сўрадик. У киши машинасида бизни қайта-қайта табибниқига олиб бориши натижасида кизимиз шифо топди. Аста-секин ўнгланди. Охириги кунги муолажадан қайтар эканмиз, турмуш ўртоғим Жовли акадан «Сизга қанча хизмат ҳақи берайлик», дея сўради.

Шунда отангиз, «Менга мана шу қизинг улғайиб, унга тўй келганида, тўйида сарпо берасан. Худо хоҳласа», дея жилмайиб, берган пулимизни олмади.

Мен отангиздан жуда миннатдорман. «Насиб бўлса, тўйда сарпонинг зўрини кийдираман», деб ният қилиб юрардим. Афсус, шундай яхши одам кизимизнинг тўйингача етиб келолмади», – кўзлари ёшланди Шахло янгамнинг.

Отам йиғирма беш йил машина ҳайдади. Йўлида ким учраса, ҳожатини чиқарди. Лекин кира қилиб, пул олмади. Эрталаб ишга жўнаши олдидан одамлар автобус кутгандай уйимиз олдига тўпланиб олишарди. Туман марказида ишлайдиган ҳамқишлоқларим отамнинг уловига мингашиб кетишарди. Биз эса машинамизга ачиниб, «Ота, одамларни ёмон ўргатгансиз. Сизга нима зарил. Оёғининг лойи билан ҳаммаси кириб олишади. Ҳозиргина машинани ювган бўлсак», дея эътироз билдирсак, отам раҳматли, «Эй, болам, машина бир темир бўлса, одам ғанимат. Одамларга хизмат қилмаса бу темирнинг менга нима кераги бор», дерди.

Ҳақиқатан ҳам, отам жуда тўғри гапирган экан. Отам олтин одам эди. Машинаси қолди, аммо отам ғанимат экан, кетди.

Кетгунича жуда шошиб яшади. Ором нима, чарчок нима билмади.

Ҳар куни «бугун нима қилишга улгурдим, нималарни қилмадим», деганча сарҳисоб қиларди. Ҳеч кимнинг тў-

йини, яхши кунларини, таъзия ва тадбирларини унутмас, доимо бош-кош бўлиб турарди.

Эсимни танибманки, бирор марта ҳам туғилган кунимда отамнинг табрикламаганини эслолмайман. Дугоналарим эса бунга хайратланншарди. «Барно, сенинг отангинг эсидан чикмаганига койилмиз. Бизнинг отамиз эса хатто кайси куни таваллуд топганимизни билмайди ҳам», дерди дугоналаримнинг ҳам ҳаваси, ҳам ҳасади келиб.

Отам кичкина бола билан ҳам фикрлашарди. Яъни, ўзининг айтганини қилдирадиган кишилар хилидан эмасди.

Отамиз хакида билганлар «Жовли Қорасв душманининг олдига борса, дўст бўлиб кайтади» дегувчи эди. Чўпки падарим хатто душманига ҳам дўстона муносабатда бўларди. «Нега ундай киласиз?» десак. «Сув берганга сут бер кизим», дерди босиқлик билан.

Умбар тоғам Афғонистонда хизмат қилган бўлиб, у ердан огир яраланиб кайтди. Шифокорлар тоғамизни Москвада жарроҳлик амалиётидан ўтказиш лозимлигини айтишди. Ана шунда отам ҳамроҳлик қилганди. Москвага кетар чоғида бир жомадон лимон олиб, отам раҳматли шундай деганди: «Бу бизнинг Россиядаги ётиб-туришимиз, еб-ичишимизга етади. Шу ёкка олиб бориб, сотаман». Ҳа, ана шундай тадбиркор, самимий инсон эдилар меҳрибон отам...

Рафиқаси Анбар момонинг ҳикоясидан:

– У киши уйда кам бўларди. Сизга дам олиш куни йўқми? – десам, кулиб қўярдилар. Болаларимиз Барно, Зокир, Зебо, Зоҳид, Алишер, Сабоҳат, барчаси шахматни яхши ўйнарди. Улар Абдукамол Эргашев мураббийлигида вилоят чемпионатида кўп бор совринли ўринларни эгаллашди. Отаси каерда мусобака бўлса, болаларининг катнашишига шароит яратиб берарди.

Бугун Барно кизимнинг ўғиллари Сарвар, Жавоҳир ва Жаҳонгир шахмат бўйича Қашқадарё вилоятида кўзга кўриниб қолишди. 2012 йилда болалар спортини ривожлантириш жамгармаси вилоят бўлими ўтказган мусобақада неварам Баҳромов Жаҳонгир биринчи, Сарвар ва Жавоҳир

эса иккинчи ўрини эгаллади. Шу кунларни бобоси кўрган-да борми? Терисига сигмай қувониб кетарди.

“Кўнгли очикнинг йўли очик” дейишганидек, қайси ишга қўл урмасин, ўнгидан келарди. Кўнглида кири йўк, бир ишни амалга оширишда чўчимайдиган, таваккалчи эди. Ўта соғлом эди. Агар автохалокат бўлмаганида бобонгиз юзга кирарди...

ҲАЁТ САБОҚЛАРИ

Ҳар инсонда бор ҳикмат

Қашқадарё вилоятида яшаса-да, ҳали бирор марта Қашқадарёни кўрмаган ёки унинг сувларида чўмилмаган воҳадоларим кўн.

Лекин ушбу дарё айнан бизнинг Қаҳрамон қишлоғимиз ҳудудидан оқиб ўтгани учун маҳаллий аҳоли бу дарёнинг ҳамма сир-сироятларини билишади, чўмилишади, кирғокларида мол-кўй боқишади.

Қишлоғимизнинг қок ўртасида бир булок қайнаб чиқадики, бутун қишлоқ аҳолиси унинг сувидан баҳраманд. Деярли ҳар бир ховлида ер қаъридан сув тортиб чиқарилса-да, бу сув булоқникидек тотли эмас. Шунинг учун аҳоли булоқдан сувни ташиб ичади...

Эшитишимизча, шўролар даврида ҳеч қандай электр тоқисиз ўзи қайнаб чиқадиган булогимиз сувини кўрган рус миллатига мансуб кишилар «У вода!», дея хайратини яшира олишмаган экан. Шу боис, қишлоғимизнинг эски номини «Увада» ҳам дейишади. Қишда иссиқ, ёзда муздек бўладиган булок сувини турли жойлардан келиб олиб кетадиганлар кўп. Кун давомида хатто қўшни туманлардан, Яққабғ, Шаҳрисабз ва Китоб музофогларидан ҳам айнан сувга келган инсонларни кўп учратасиз.

Дарвоқе, шахмат бўйича бир неча бор Ўзбекистон чемпиони бўлган Сарвиноз Эргашева ҳам шу қишлоқдан.

Хуллас, мен туғилиб ўсган Қаҳрамон қишлоғида бошқаларга ибрат қилиб кўрсатса бўладиган инсонлар кам эмас. Куйида улардан баъзиларига қисқача тўхталиб ўтамиз.

Оққан дарё оқаверади

Уста Марқа бобо Янгибоев фидойи инсонлардан бири. Яратувчан табиатли бўлгани, уста-дурадгорлиги сабаб бахтни меҳнатда деб билади.

Уста бобо узок йиллар кишлок болаларини «хатна» қилди, устачилик қилиб, уй ёпди. Сартарошлик касби туфайли кишиларни озодаликка бошлади.

Асаларичилик хўжалиги ташкил этиб, «Асалчи бобо» номини олди. Ҳозир ҳам ёши саксонга борган бўлса-да, бува-нинг тиниб ўтирганини кўрмайсиз. Деҳқончилик илмини чуқур билгани учун у кишини қишда иссиқхонадан, бошқа фаслларда даласидан топасиз.

– Ҳалиям Худойим кечқурунни чиқарган экан. Ноилож тунда дам оламан. Онам раҳматли юз ёшга яқинлашиб, оламдан ўтган бўлса-да, умрининг сўнгги дамларига қадар бекор ўтирганини кўрмадим. Ҳеч бўлмаса, бирор нарсани тикиб ўтирарди муштипарим. Кексайса-да, кўзи равшан эди онамнинг. Тиниб-тинчимаслиги учун ҳам онам узок умр кўрди, – дея ҳикоя қилади уста бобо.

Шу ота тарбиясини олган фарзандлар ҳам ризқини меҳнат орқали топмоқда. Ўғиллари Саъдулла, Ғайбулла, Дилмурод, Чори, Файзулла, Дўстмурод, Дилшод, кизлари Дилоромхон ва Лолахон – барчасининг қўли гул. Ҳунармандлик, эп依илик уларни ҳар қандай қийин шароитдан осон олиб чиқади.

Набиралар ҳам оилавий анъанага содиқ. Инок-иттифоқлиги бир давлат бўлса, ҳалол-покиза ризқи яна бир давлатдир.

Мунаввар диллар

Бутун эл Бойбўта бобо Муҳаммадиевни моҳир сувчи, пахта етиштиришининг пири, деб эслайди.

Бу хокисор инсон собиқ шўролар даврида динимизга бўлган тазйиқларга қарамай, беш вақт намозни ва рўзани қанда қилмади.

Фарзандлари ҳам иймон-этиқодли, ҳақиқатгўй, яхшиларга қайишадиган, ёмонлардан йироқ юрадиган инсонлар бўлиб вояга етди. Ўнғбой, Боймурод, Ҳусан Муҳаммадиев, уч ўғил, ҳар бири турли касбу корни қилишса-да, одамийлиги, оқибатлиги бир бўлди.

Одамийлик, оқибатлиликнинг нақадар кенг маънода келишини изоҳлашнинг ҳожати йўқ. Беморлар ҳолидан хабар олиш, кўшинисининг, ҳамкишлогининг яхши-ёмон кунда елкадош бўлиш, фарзандларига тўғри тарбия бериб, уларни элга кўшиш...

Хусусан, Ўнгбойака Сарварва Мустафо исмли ўғилларини пойтахтда ўқитиб, жамиятимизга нафи тегадиган инсонлар қилиб тарбиялади. Боймурод ака эса рафиқаси Муҳаббат опа билан ховлисида эъқан дехқончилик маҳсулотларини бозорга чиқариб сотиб, сарпо-суруп тайёрлади. Ҳалол меҳнат билан бир йилда тўрт нафар кизини турмушга берди. Бу ҳазилакам гап эмас...

Небахтки, истиклол йилларида Бойбўта бобонинг яна бир армони ушайди. Ўзи ҳаж амалларини бажара олмаган бўлса-да, 2010 йилда куёви, катта кизи Хурсанд опанинг турмуш ўртоғи мулла Абдурахмон Қодиров ҳаж зиёратини адо этиб, хожи бўлди. Шунингдек, невараси Сарвар Муҳаммадисв Ўзбекистон мусулмонлар идораси вакили сифатида 2011, 2012 йилларда муборак ҳаж сафарига боришга муваффақ бўлди. 27 ёшли Сарварбек Саудия Арабистонида Ислом фарзларини адо этиб, Сарвархожи бўлди...

Бойбўта бобонинг кенжа ўғли Хусан ака ҳақида эса кўп гапириш мумкин. У ҳақда кишлоқ шифокори Мустафо Эргашев шундай ҳикоя қилади:

– Қасбим тақозосига кўра, кўплаб беморларнинг уйига бораман, уларни муолажа қиламан. Хусусан, кекса онасига муолажа қилиш учун Хусан аканикига ҳам ора-сира бориб тураман. Менга маълум бўлгани шуки, умрининг сўнгги йилларида Бойбўта бобонинг кўзи ожизланиб қолганди. Хусан ака отасига қараш билан бирга ҳар куни ўзиникига кўшиб, отаси учун ҳам беш вақт намоз ўқиркан. Буни менга муолажа чоғида онаси Мусаллам момо айтиб берганди...

Хаёт имтихони

Жонтемир ака ва Очил опаларнинг хонадонида навбатдаги киз фарзанд дунёга келди. Матлуба, Феруза, Дилафрўз, кейингисининг исмини навбатдаги фарзанд ўгил бўлиши учун ният килиб, Ўғилой қўйишди. Орадан икки йил ўтиб, опанинг яна «бошикоронги» бўлди. У пайтлар ҳозиргидек ультра товуш текширувларидан ўтиш каёкда, дейсиз. То туғрукхонага бориб, кўзи ёригувча боласининг ўгил ёхуд киз бўлишини билмай, интикиб кутишарди. Ниҳоят, янги фарзанд дунёга келди. Дояга умид кўзи билан боккан она кўрка-писа сўради:

– Ўгилми, кизми, опажон?

– Қизалок, ширингина, мунчокдеккина киз кўрдингиз, айланай. – доя оғзидан боли томиб янги меҳмонни таърифларди, кош-кўзлари коп-кора, сочи ҳам...

Бирок унинг бу гаплари Очил опанинг кулогига кирмасди...

Эру хотин не-не умидлар билан янги меҳмон кутишар, аммо уларнинг барчаси киз туғиларди. Шундай килиб, уларнинг кизлари саккизтага етди.

– Хафа бўлма, кизим, кизини берган ўгилни ҳам беради, – далда берди кизига Мусаллам момо.

– Барчаси Худонинг иши. Яратганининг иродасига қарши фикрларга борма. Тангрининг ўзи меҳрибон. Ўзи бандаларини пок орзу-хавасларига етказди. – кизини қўйгандек бўлиб, унинг кўнглини кўтарди отаси, чин иймонли Бойбўта бобо.

Турмуш ўртоғи Жонтемир ака эса бирор марта ҳам хотинининг ўгил туғмаётганини юзига солмас, аксинча бир-биридан ширин кизларини эркалашдан чарчамасди...

Инсон умидлари билан тирик. Очил опа навбатдаги фарзандига хомиладор бўлганида, «Бу аёлга нима зарил экан бу нча ўзини қийнаб, барибир ўгил туғмайди-ку», деган фикрларни ҳам орқаваротдан эшитди.

Ой-қуни яқинлашган сайин дили хаяжонга тўларди. Ниҳоят, кутилган кун келди. Кўзи ёриди. Худонинг кудрати-

ни қарангки. Яратган Эгам унга бу сафар ўғил фарзанд ато этганди. яна бир эмас, иккита. Уларнинг исмили асрий қадриятларимизга биноан Ҳасан-Ҳусан деб қўйишди.

Кўз тегмасин, эғизаклар киши ҳавасини келтирадиган йигитлар бўлиб вояга етишмоқда.

...Нурулла бобо ва Хосият момо ҳам Чирокчи туманининг энг намунали оила бошлиқларидан. Худо бу жуфтликка ҳам бир-биридан оқила, бир-биридан гўзал саккиз нафар қизни фарзанду аржуманд этди. Назокат, Гулнора, Сайёра. Нигора, Насиба, Феруза, Ўғилой. Улжон, Башорат... Лекин гарчи ўғил фарзандли бўлишмаса-да, эру хотин бирор марта ҳам «сен-мен»га боришмади.

Нурулла махсум турли соҳаларда ҳалол ишлаган бўлса, Хосият опа Сатторова ўқитувчилик қилиб, эл болаларига рус тили фанидан сабоқ берди. Чуқур билими, ўзига хос дарс ўтиш услуби билан ўқувчиларнинг юрагидан жой олди.

Бугунги кунда бу оила фарзандларининг барчаси уйли-жойли бўлиб, ота-она юзини ёруғ қиладиган дилбандларга, бир хонадонни нурга тўлдираётган солиҳа бекаларга айланишган.

Махсум буванинг бешинчи қизи Насибахон, қўли енгил ҳамшира, доимо беморлардан ўзининг қалб қўрини, иссик меҳрини аямайдиган тиббиёт ходимаси диёнатли турмуш ўртоғи Қиличбек ва фарзандлари билан бугун ота-онаси хизматида. Файзли хонадон янада файзга тўлгандек...

Аён бўлган ҳақиқат шуки, Нурулла бобо Лутфуллаевнинг ўғил фарзанди бўлмаса-да, асло бахтидан кемтиги йўқ.

Афсуски, қиз тугмаётган хотинини уриб, у билан ажрашишгача бораётган, ўз пуштикамаридан бўлган дилбандларини тирик етим қиладиган замондошларимиз ҳам кўплаб топилди. Мен уларни шошма-шошарлик қилмасликка, аксинча юқоридаги оилалардан ибрат олишга чақирган бўлар эдим...

Ойдин истак

Чироқчи тумани Қаҳрамон қишлоғида Жўраевлар сулоласи бор. Пиру бадавлат Жўра бобо Имомовнинг ўғил-қизлари кўп бўлган. Тура бобо. Жовли бобо (раҳмагли), Равшан бобо (раҳматли), Тифли бобо, Тухли ака деган ўғилларининг ҳар бири бугун йирик шажарага айланган. Қизлари Зарбуви, Норбуви, Холбуви опалар бугун этак-этак невараларнинг сеvimли момосига айланган.

Жўра бобонинг фарзандларида ўзига хослик кузатилади. Отасидан мерос бўлган меҳнатсеварлик, қатъиятлик, фарзандларварлик улардаги умумий хислатларга мисол бўлади.

Сўзимизга мухтасар изох берсак, Тифли бобо кўп йиллар хўжаликдаги алоқа бўлимида ишлади. Турмуш ўртоғи Зумрад момо билан беш қиз ва икки ўғилни вояга етказишган. Фарзандлари Озода, Наргиза, Баншорат, Салтанат, Зафар, Зоир, Севара, барчаси уйим-жойим дейдиган, солиҳ ва солиҳа инсонлар бўлиб етишди.

Тақдир мени уларга куёв қилди. Қуёви бўлганим учун эмас, ҳолис фикримни айтсам, Тифли бобо ва Зумрад момодаги болалари учун қайгуришнинг ўзи бир жаҳон бўлса, болаларининг болаларини, яъни невараларини ардоқлаши яна бир жаҳон дир. Қачон қараманг, бува-момо бир этак неваралари билан бирга бўлади. Бирини тиззасида олиб ўтирса, иккинчи қўли билан бешикдаги бошқа неварасини тебратаётган бўлади.

Кексаларнинг айтишича, инсоннинг ёши кексайган сари, танасини турли беморликлар безовта қилиб турар, табиати тинчликни, осудаликни талаб қилиб қоларкан. Бироқ Тифли бобо ва Зумрад момога невараларининг шовқин-сурони бўлмаса, улар зерикиб қолишади. Кўз тегмасин, момомиз бувамизни, бувамиз эса момомизни бениҳоя ҳурмат қилади, ардоқлайди.

Уларнинг таърифини қуйидаги шеърӣ мисралар билан келтиришни лозим топдик:

«Данагидан мағзи ширин»,
Неваралар унга байрам.

Тифли бобо фарзандларин,
Ҳеч бировдан қилмади кам.

Момомиз ҳам чин болажон,
Барчамиз гамимиз сйди.
Ўзин ўйламас ҳеч қачон.
Доним «болаларим», дейди...

Тухли домла Жўраев ҳақида гапирганда, ўз касбини жондан севувчи, ҳаёт қийинчиликларига бардошли инсон кўз олдимда гавдаланади.

Ўттиз йилдан ошдики, у кўз нури, қалб қўрини кетказиб, қишлоғимиздаги 13-ўрта мактабда ўғил-қизларга сабоқ бериб келяпти.

Аҳамиятли томони, домланинг фарзандлари ҳам илм йўлини танлашди. Обиджон, Зоҳиджон ва Лайлохон – педагоглик машаққатини ўзларига хузур деб билган Ватанимизнинг ёш мутахассисларидир.

Оддий кишлоқ ўқитувчисининг бир вақтнинг ўзида уч нафар фарзандини олий ўқув юртида, яна пойтахти азимда ўқитганининг ўзи жасорат эмасми?!

Обиджоннинг турмуш ўртоғи Санобархон ҳам Низомий номидаги педагогика университетининг бакалаврият ва магистратура йўналишларини тамомлаб, айни пайтда илмий иш устида изланишда.

Ҳолбуви опа эса ўзбекнинг мўмина оналарига тимсол бўлгулик сифатларга эга. Қўли ширин новвой. Ўзи каби окила тўққиз кизни окила ва пазанда, меҳнатсевар ҳамда эпли қилиб вояга етказди. Тўққиз киздан кейин туғилган ўғилга турмуш ўртоғи Тангриберди ака билан маслаҳатлашиб, Иброҳим деб исм қўйишди. Тангриберди ака ҳам бировга ёмонлик қилмаган, оғир-босиқ ва болажон инсон...

Серфарзанд, болажон миллатмиз. Шундай экан, тилагимиз – ҳар бир сулоланинг болалари ота-бобоси кимлигини унутмасин, эргашса ҳам фақат аждодларининг яхши амалларига эргашсин. Юртимиздаги ҳар бир оила ҳақида фақат ибратли ҳикоялар айтилсин!

Барчинойнинг момоси

Чирокчи тумани Салим Жўраев хўжалиги Халқобод қишлоғида Қурбонсулув момо Раҳимова исмли онахон яшайди. Отаси Иккинчи жаҳон урушига кетиб, беш йил дегадан қайтиб келди. Лекин даҳшатли урушнинг жароҳатлари таъсирида бир йилдан сўнг оламдан ўтди. Орадан кўп ўтмай Қурбонсулувнинг онаси ҳам боқий дунёга рихлат килди. Укаси Қаюм ва онаси Мусаллам билан етим қолган Қурбонсулув не-не кунларни кўрмади.

Ҳалиям ҳаётда яхши инсонлар бор экан. Мусаллам ва Қаюмни тоғаси ўз қарамоғига олган бўлса, Қурбонсулув Абди бобо ва Мукаррам момо хонадонида ўсди. Шу ердан турмушга чиқди.

Турмушга чиққач, бирин-кетин фарзандлар кўрди. Ўғилларидан Баҳриддин Ёрматов полвон бўлиб етишди. Кўп йиллар давраларнинг кўрки бўлди. Бундан онанинг кўзи севинч ёшига тўлди.

Бугун Баҳриддин ака мураббий, 2012 йилнинг декабр ойида шогирди Гўзал Раҳмонова миллий кураш бўйича Ҳиндистонда ўтган Осиё чемпионатида 52 кг вазн тоифада олтин медалга эришди. Ватанимиз байроғини баланд кутарган чемпион киз оддий оилада, чекка бир қишлоқда туғилган...

Момо дostonларда ўқигани, эшитгани Алпомиш ва Барчинойга ҳавасманд эди. Ният қилиб, бир неварасига Алпомиш, яна бошқасига Барчиной деб исм кўйди.

Бугун Барчинойи, Исомиддин ва Нилуфархонларнинг дилбанди, кураш тўғарагига қатнамоқда. Ажабмас, яхши курашчи бўлиб етишса...

Доруломон кунларга етган онахон невараларига ўтмиши ҳақида гапириб берар экан, ҳозиргидек шарт-шароитлардан унумли фойдаланишга чақиради. Одобли, фаросатли бўлишга ундайди. Неваралари камолидан қувнаб, Яратганга шукроналар ўқийди.

Ёши саксонга яқинлашса-да, ўғиллариникига, яқинлариникига тез-тез бориб тургувчи оқибатли, тиниб-тинчимас

онахон ўзининг меҳри билан борган хонадонини нурга тўлдиради.

Кариндошларидан қайси бирининг бемор бўлганини эшитса, вақт топиб, ундан кўнгили сўрашни одат қилганига қойил бўламиз. Бу момонинг нафақат, кариндоши, балки оддий қишлоқдошига ҳам зарур паллада бир оғиз ширин сўзи, хушмуомаласи билан рухий қувват бера олишига барча хайрат билан қарайди. Ҳаётнинг аччиқ-чучугини тотган, болаларига, неварано чевараларига ҳам меҳнатсевар, уддабурон, халол бўлишни уқтираётган онахон доим бир гапни қайтаради:

Яратган эгамнинг марҳамати кенг. Қанча оғир кунларни кўрмадим. Аммо сабр билан яхшиларга эргашдим ва кам бўлмадим. Сиз ҳам ноумид бўлманг. Оқибатни унутманг, ота-онага меҳрли бўлинг, илло йўлингиз очик ва ёруғ бўлади”.

Ўзлик

Бир ошнам бор. Ҳазилни ёктиради.

Одати шуки, ҳадди сиккан кишига ҳазиллашиб, уни хотинининг фамилияси билан чакиради. «Қандай Фалончиев?» Унинг бу ҳазилдан баъзилар жилмайиб кўйса, баъзи жиддийроқ йигитларнинг жаҳли чикиб, терс гапиради, иккинчи бундай чақирмасликни сўрайди.

Рост, киз турмушга чиқса, эрининг фамилиясини олиши мумкин. Бу ҳаётда кўп учрайди. Аммо эркакни унинг хотинининг фамилияси билан чақириш яхши эмас. Чунки бу бир қарашда «хотини томонга оғиб кетди, хотин томоннинг фамилиясини олди», деган хулосани беради кишига. Балки, хотинқули, деганидир бу. Барибир яхши эмас-да.

Шунинг учун ошнамга бу ҳазили жоиз эмаслигини айтиб, «Бу одатингни ташла, тагин бировларни ранжитиб кўйма», дея маслаҳат бердим.

Аммо қуйидаги воқеа мени жиддий ўйлантирди:

Таксида кетаётгандик. Ҳайдовчи ва гўрт нафар йўловчи. Одатдагидек, йўловчилар ҳол-аҳвол сўрашиб, таниша кетишди.

– Сизники каердан. Йигит? – сўради ёши каттарок киши
25-26 ёшлардаги йигитга.

– Туман марказида тураман.

– Кимлардансиз? Отангизни ким дейди?

– Мен Фалончи Фалончиевичнинг куёви бўламан.

Йигит кайнотаси хақида тўлиб-тошиб сўзлай кетди. Унинг ҳозирги ишлари, кайноғаларининг иш жойлари, минадиган машиналари, амали, мансаби... Хуллас, кўп ва кўп сўзлади. Анча жойгача тўхтамай гапирди.

Во ажаб, ундан, отаси ва ўзининг насл-насаби хақида сўралганди-ку...

Хуллас, йигит кайнотасининг бойлиги ва обрў-эътиборидан шунчалик гурурга тўлардики, гўё ўз отасининг, падари бузрукворининг ўзи смай едиргани, киймай кийдиргани, кийналиб-кийналиб ўқитганини, уйлантиргани, элга кўшганини ёдидан чиқарганди. Бундайлар нафсининг қулими, хотинкулими, пул ва бойликнинг қулими? Билмадим. Хулосани ўзингиз чиқарасиз...

Шу ўринда...

Шу ўринда, бугунги кунда жуда кудратли кучга айланган, меҳнат ила топилиб, бели юзта-юзтадан бойланган, сандикларга, қопчикларга тахлам-гахлам жойланган пул хақида ҳам икки оғиз сўз.

Инсонга ҳашаматли уй-жойлар қуришга, башанг кийиниб, бошни баланд кўтариб юришга, ўйнаб-қулиб, давру даврон суришга, гирромдан келса, «катта энасини кўришга» хисса кўшадиган восита ҳам шу пул деганлари бўлади... Ёки сўзим нотўғрими?

Ҳашам учун пул даркор.
Башанг учун пул даркор.
Ҳашам, башанг-ку, майли.
Яшаш учун пул даркор.

Пул йўқки, мол хашаксиз,
Тахмон кўрпа-тўшаксиз.
Тўрттага қўшилолма,
Хижолат ошар шаксиз.

Пул билан яшнайти чўл,
Лек уни топмок мушкул.
Шунинг-чун хунар ўрган.
Қўли гулнинг пули мўл.

Пул бу меҳнат дегани,
Пок пул давлат дегани.
Ҳаром, гирромдан келса,
Ташвиш, кулфат дегани.

Пулу мансабга қараб,
Куёв ва келин танлаб.
Бахт излайди баъзилар,
Бахтсиз қилмагин, Ё Раб!

Пулдор келин пулдор-да,
Характери кулдор-да.
Ишни қойил қилмаса,
Жанжал ҳар кун тайёр-да!

Уддабурон бўл, дейман.
Пулни пулга ур дейман.
Сарфла, сакла, ишла, топ,
«Пулга бўлма кул», дейман.

Меҳр бериб, меҳр кўринг

Бир куни йўлда боласини меҳр билан эмизаётган бир совлиққа кўзим тушди. Боласи онаси елинини ниқтаб-ниқтаб, туртиб-туртиб эмар, аммо кўй барчасига чидаб, боласини меҳр билан ялаб кўярди. Қўзилагандан буён у

Ўзини боласига шунчалик бахшида этганидан озиб-тўзиб кетганди.

Шу аснода йўлдан бир аёл ҳам ўтиб қолди. У телефонда гаплашиб кетар, баланд овозда сўзлашидан овози атрофга ёйилиб эшитиларди. Менимча, у кайнонасига телефон қилаётганди: «Неварангизга ўзингиз «малютка» пишириб берарсиз, мен сартарошга боряпман. Тушдан кейин «гап»имиз борлигини биласиз-ку»...

Демак, у ҳам она... У боласига қарашдан кўра, пардоз-андоз қилиб, дугоналари даврасига боришни афзал биладиган она. «Қоматим бузилиб кетади», деб боласини эмизинини тўхтатиб қўйган, ҳатто ярим йил ҳам эмизмайдиган аёллар тоифасига бир оддий мисол.

Қўй ва одамни ўхшатиш бир оз ноўрину, аммо шу пайтда куйидаги сатрларни қораладим:

Қўзичоқни кўрдим қўй билан турган,
Эй сатанг, меҳрни сен қўйдан ўрган.
Боласин эмизар бўлар, парвона.
Сенинг эса сангиб юрганинг юрган.

Болангни эмизиш сенинг учун ор.
Сунъий сут берасан такрор ва такрор.
Боланг-ку, бир нави одам ҳам бўлар.
Лекин сенга меҳри бўлиши душвор.

Она ва бола ўртасидаги меҳр айнан она сути орқали фарзанднинг вужудига сингишини қарияларимиздан кўп бор эшитганман.

Ўзим гувоҳи бўлган яна бир воқеани хикоя қилиб берсам-да, ҳулосани ўзингиз чиқарсангиз...

...Бир онахон таҳририятимизга («Ишонч» газетасига – муаллиф) хат ёзиб, ўглининг ҳаракатларидан норозилик билдирибди: *«Кенжа ўғлимга уй олиб берганмиз. Аммо у отаси дунёдан ўтгандан кейин қалбаки васиятнома тайёрлаб, уйни ўз номига ўтказиб олди. Уйбу уйни менинг номимга ўтказшига амалий ёрдам беришингизни сўрайман».*

Бордим, онахон билан учрашдим. Эридан ажрашган ки-
зиинг икки фарзанди билан тураркан момо. Ўгли хакида
полиб-полиб гапирди.

Афсуски, ўглига нисбатан оналик меҳр, хайрихоҳлик
кўрмадим унда. Шунчалик меҳри совуганки, ўзи туғиб, вояга
етказган, уйли-жойли қилган, набиралар кўрган жигарбандига
эмас, судга, участка позирига, тахририятга илинж кўзин
тикади она. «Бир-икки марта суд бўлиб ўтди. Ҳовлининг
ярмини менга, ярмини ўғлимга бўлиб беришмоқчи. Уч сотих
ердаги каталақдай ҳовлининг нимасини буламиз», деди менга
умид кўзларини тикиб онахон.

Ўглига учрашдим. Бир печа йилдан бери онаси, ака-
укалари, она-сингиллари билан «гаплашмас»лигини шундай
бефарқлик билан айтдики, меҳр риштаси, афсусланиш деган
тушунчадан зарра кўришмади ган оҳангида.

У онаси хакида шундай совук сўзларни сўзладик, бу
ганларни ёзишга қалам уялса, эшитган кулоқлар мулзам
тортади. «Ахир онашгиз-ку, нима қиласиз ёши саксондан
ошган момони кийнаб, судма-суд сарсон қилиб. Беринг ўша
уй керак бўлса, уйингиз бор экан-ку», дедим ўша фарзандга.

– Ҳеч қачон. Ўлсам, ўламанки, уйни бермайман. Уй менга
васият қилинган. Агар шундай ёзаверса, бориб, кўчага
хайдаб чиқараман. – деди ўғил тутоқиб кетиб.

Бу ёқда онаизор васиятномаини экспертизадан ўтказиб,
қалбакилигини тасдиқлатиш ҳаракатида.

Ё Раб, қани она-бола ўртасидаги меҳр-оқибат? Қани
ўғилнинг ори, қани унинг онасидан узаётган қарзи? Ахир,
дошишмандларимиз ота-онани фарзанддан, оиланинг бошқа
аъзоларидан устун кўйиш кераклиги хакида ёзишган-ку.

Юқоридаги воқеа бир аччиқ мисол. Орамизда гайттоннинг,
нафсининг ёки бетавфик хотинининг гапига кириб, ота-
онасининг юзига оёқ босаётган, ота-инилари билан юзкўрмас
бўлиб кетаётган одамлар, афсуски, йўқ эмас.

Акаларим ўғити

Кўп йиллар ички ишлар соҳасида меҳнат қилган акам (отамнинг укаси) Тўрамурод Арзиев ота-онани кадрлаш, эъвозлаш ҳақида шундай дейди:

– Ҳарбий хизматдалиқ пайтимда меҳрибон отам оламдан кўз юмди. Афсуски, падаримнинг хизматини қилиш, беморликларига малҳам бўлиш насиб этмади. Бу менга армон бўлди.

Шу ўринда укаларимга, сингилларимга шундай дегим келади: «Биз ота-онамиз учун нима қилдик? Улар бизни бир парча гўшт кўринишидан қомил инсон қилиб тарбиялашди, ўзи емай едирди, киймай кийдирди. Ўзимизни боккани етмагандай, уч-тўртга боламизга боғчалиқ қилиб, уларнинг тағлигини қирк марта алмаштириб, қариганда дам олиш ўрнига энағалиқ қилаётганига нима дейсиз? Кўзимизни очайлик, ота-оналар ганимат. Улар кунни қай тарзда ўтказишяпти? Қарилик гаштини қандай суришяпти? Афсуски, аксарият хонадонларда момо-буваларимиз кун бўйи этак-этак невараларга «богча опа» вазифасини бажариб, чарчаган асаблари баттар толиқиб, фарзандлари оғирини енгил қилмоқдалар. Биз эса бунга кўникиб қолдик ва ота-онамизни қийнаб кўяётганимизни сезмаяпмиз ҳам.

Кўзимизни очайлик. Ота-онамизни томошаларга олиб чиқиб, зиёратгоҳларга айлантириб, ҳаёт ташвишларидан бир оз бўлса-да, чалғитайлик. Ахир, улар фақат бола боқиш, невара-чевараларнинг тағлигини тозалаш учун дунёга келишмаган-ку?!»

... Бир неча йилдан буён Чирокчи туман ёнгин хавфсизлиги бўлимида ишлаб келаётган акам Суёнбой Арзиев шундай ҳикоя қилади:

– Бир кун хўжалиқларнинг биридан кўпгирок қилиб, ёнгин содир бўлганини хабар беришди. Зудлик билан етиб бордик. Уй ёнган экан. Ўғни ўчирдик. Ана шунда уйнинг томидаги чумчуқ уясига кўзимиз тушди. У ерда она чумчуқ полапонларни қашотлари остига олганча жизғанақ бўлиб

куйиб ётарди. Ёнги пайтида у ҳеч қасққа учиб кетмай, болаларини шу тариқа ҳимоя қилганди. Чумчуқнинг болаларига бўлган муҳаббати бизни ҳайратга солди...

Беминнат пон

Дам олиш куни эди. Эрталабдан ҳовлидаги ишларни қилдим. Юмуш йиғилиб қолган экан, то тушки соат 14:00 гача тиним билмадик.

Тушликка чиқдик. Қорним ҳам роса очган экан, рафикам ёпган иссиққина понни сувга ботириб-ботириб едим. Овқат сузиб келувди, бир коса овқатни ҳам паққос туширдим. Қорним тўйиб, ажойиб неъматлари учун Яратганга шукрона айтиб, чойдан ҳўплар эканман, хаёлимдан «Беминнат поним» деган сўз ўтди. Рост, бу сўзни кўп бора эшитган бўлсам-да, жиддий эътибор бермаган эканман. Шу куни илк бор беминнат поннинг нималигини ҳис қилдим. Шу чоғда рафикамга ҳазил аралаш шундай дегандим:

– Қара, беминнат понни. Қанча сса-да, хижолат бўлмайсан, киши. Бу менинг, сенинг, бизнинг беминнат понимиз. Худога шукр, рўзгоринг бор, бола-чаканг бор. Шу холингда ҳаттоки боқиб қағга қилган ота-опангникига борсанг ҳам ўз уйингдагидек эркин бўлолмаслигинг мумкин. Улар ҳеч қачон берган понини миннат қилишмайди. Бу рост. Бирок бировнинг иссиқ-иссиқ патирлари ҳам ўз уйингдаги котган пондек тотимли бўлмайди. Сўзим нотўғри бўлса, уч нафар боланг билан бориб ол, қани. Неча кунгача уйни соғинмай яшар экансан?

Аҳилликнинг ораси меҳр..ми?

Ўсмирлик йилларимда сураткашлик қилганман. Суратга туширгани узоқ қишлоқларга боришга ҳам тўғри келган.

Чироқчи тумани Дашт Бўронжўз қишлоғига борганимда ўша ерлик маҳаллий аҳолининг меҳмондўстлигига қойил қолганман. Қишлоқни айланиб, туширган расмларни тарка-

тар эканман, йўл-йўлакай янги-янги мижозлар чиқиб, менадан суратга туширишни сўрашарди. Агар вақт тушликка яқинлашиб қолган бўлса, кўярда-кўймай дастурхонга таклиф этишар, танимасалар-да, меҳмон қилишарди.

Баъзан ишларим кўпайиб, қишлоқда икки-уч кунлаб қолиб кетишга тўғри келарди. Бундай паллада уйдан тунашга жой берувчилар ҳам кўплаб топиларди.

Мен бу ердан Улуғбек деган тенгқурим билан дўст тутиндим. Бахтиёр бобо Ҳамроев хонадониди, яъни дўстимнинг оиласида олти ўғил, бир қиз бўлиб, ягона қиз Замира она турмушга чиқиб кетганди. Оилада қиз йўқлиги учун кўпинча шу уйда тунаб қолардим. Улуғбек, унинг укалари, ота-онаси ҳам борганимдан оғринмасди. Аксинча ҳар гал онаси очик чехра билан кутиб олар, «Чарчаб келгансиз, кириб дам олинг», дея дастурхон ёзишга унтиб кетарди.

Мени ҳайрон қолдирган нарса, ҳар сафар дастурхонга тандирдан янги узилган иссиқ нон кўйиларди. Баъзи бир шаҳарда яшовчи муштарийлар учун шуни эслатиб ўтишим жоизки, қишлоқларда тайёр нон сотиб олиш урф эмас. Онажонларимиз ҳафтада бир-икки бор тандирга ўт қалаб, 15-20 талаб нон ёпиб олишади. Энди савол тугилади: «Улуғбекнинг онаси ҳар кун нон ёпадимми ёки мен айнан иссиқ нон ёпиладиган кун уларникига борган бўламанми?».

Хуллас, Улуғбек дўстим билан яқинлигимиз, онасининг меҳрибонлиги натижасида унинг ака ва укалари билан ҳам дўст, оға-ини тутиниб кетдик.

Ортада қолган йиллар давомида Улуғбек ва унинг ака-укалари Музаффар, Отабек, Низом, Беҳзод уйланишди, ҳар бири алоҳида уйли-жойли бўлишди. Кенжа Жалолиддин касб-ҳунар коллежида ўқияпти. Бу қишлоқда ака-укаларнинг аҳиллигига барчанинг ҳаваси келади. Чунки ўғиллар ҳар хил ишда ишлашса-да, олган маошларининг катта қисмини ўртага ташлашади. Рўзгорлар бозорлиги салмоқли-салмоқли қилиниб, уйларга тақсимланади. Йиғилган маблағ қурилиш-бунёдкорлик ишларига (ахир ҳар

бир оила учун уй, ошхона, оғил, сомонхона деган нарсалар керак). автомобил олишга ва ҳоказо эҳтиёжлар учун ишлатилади. Демак, ҳар қандай қатта режа қилинмасин, ўғилларнинг тотувлигидан муаммо осон ечим топади. Ўғиллар узок сафарга чиқишса ҳам бола-чақаси ахволини ўйлаб, безовта бўлмайди. Қўнғиллар тинч бўлади.

Олам олсин андоза

(Янги йил кечасида)

Бугун ҳар ёнда байрам, бутун эл-улус хуррам. Алмашар экан йиллар, ажиб жунбушда диллар. Ёшимизга ёш қўшиб, тилаклар жўшиб-жўшиб, янги йил ҳам келмоқда, муаззам, азиз лаҳза...

Эски йил, умрим они, қувончим ва армоним... Гоҳида хуш, гоҳ нохуш, гоҳи сароб, гоҳи туш. Ҳаёт ўзи синовдир, имтиҳон беасёвдир. Синалганлар яшайди, ўниб-ўсиб яшнайдди. Шукр, тинч-тотув элим, раванққа элтар йўлим...

Иқтисодий инкироз, дунёда бор, бизда оз. Меҳнатсевар халқ бугун, ризки бут, нони бутун.

Янги йил, хуш келибсан, сен хушқадам келинсан.

Безатиб арчаларни, шод этиб барчаларни. Қорбобо-Қоркиз чорлаб, бошда бахт тожи порлаб, сени шодон кутамиз, хурсанд, хушхон кутамиз...

Дема: «Бахши нима дер, чўнг мақсади нимадир?»

Мақсад бир, бир муддао. Ниятлар бўлди дарё. Бахшилардай бўзлайин, байрамнома сўзлайин.

Яхши йил бўлсин дея, янги йилга мадҳия. Озгина созгина ва содда бирозгина. Элга эш эзгу дуо, мақсад шу. Шу – муддао. Тўлиб-тошар тилагим, юртдош, бахтинг тиладим...

Хушқадам Янги йилим – бахту омад келтирсин. Бахтиёр ўзбек элим янада бахтли бўлсин. Равнақ топсин давлатим, гуркирасин, гулласин. Эрксевар, ҳур миллатим, ошсин обрў-шухрати...

Қалби пок, қордай тоза, Аллоҳ севган миллатмиз, олам олсин андоза, оилам деган миллатмиз.

Оила, маҳалла, кўргон маҳкам бўлсин. жипс бўлсин.
олтин кўл. тоза иймон элдошларим кўп бўлсин!

Тарихий лаҳзаларни кутар жамики диллар,
Қаранг, кутланг, каршиланг, алмашар экан йиллар,
Бутун Коинотимиз асрасин Қодир Аллох,
Бошласин ўзи йўлга, тўғри бўлсин кўнгиллар.

Арчаларни безатиб, қувнасангиз қувнайман,
Жамики хижилликни юрагимдан қувгайман,
Қўйинг шўх-шўх мусика, асл куйлардан қўйинг,
Хиром айланг шодумон, бугун байрам, ўйнайман.

Янги йилда ҳикмат кўп, унда орзу бисёрдир,
Ушалари умидлар, мустаҳкам ишонч бордир,
Юртимдаги тараққий, ободлик бунга сабаб,
Ватан шону шуҳрати сабаб дил бахтиёрдир.

Янги йил, келавергин бир-бирингни тўлдириб,
Яхшиликни кўп қилиб, ёмонликни ўлдириб,
Айтадилар, дунёни кутқаради гўзаллик,
Кел, бугундек гўзал дам ва онларни мўл қилиб!

Менинг

азиз оилам

Яқинларим ижодидан намуналар

*Бир ши чиқса елкадош булши –
Абдиевлар оиласига хос.
Элу юрт дея юракдан куйши –
Бош тарбия, ҳаётга асос.*

МЕН АЗИЗ ОИЛАДА ТУҒИЛДИМ

Бир иш чикса елкадош бўлиш
Абдиевлар оиласига хос.
Элу юрт деб юракдан куйиш –
Бош тарбия, ҳаётга асос!

Мен азиз оилада туғилдим,
Сув ичдим бобомнинг меҳридан.
Ердас, тиззада ўтирдим,
Аллоҳга шукрона айтаман!

Чавандоз бобомни ҳурматлаб,
Эл-улус ёд этар, хурсандман.
Мен Абди бобога набира,
Ва Ўрол бобога фарзандман!

Момомдир – дунёда энг буюк,
Меҳрибон, меҳнаткаш, энг суюк.
Кўлга она бўлган, дуоғўй,
Кўнглида заррача кири йўк!

Мулла бобом сўзи ҳикматдир,
Эшитганлар баҳра олади.
Яна ёзар хикоя ва шеър,
Нияти бор, китоб килади!

Отам бор, бебаҳо донишманд,
Қойилман, олдиндан билади.
Айтганин қилмай ман гоҳида,
Барибир айтгани бўлади!

Чарчамас дунёнинг ишидан,
Энамнинг кичкина жуссаси.

Тўрт кизи, уч нафар ўглидан
Кам эмас Ватанга ҳиссаси!

Абдусаттор акам, меҳрибон акам,
Фаришта мисоли беозор акам.
Тилидан ёмон сўз чикмади ҳеч ҳам,
Билимдон, сахий ва хокисор акам.

«Қандайсан, ота?», деб сўрар эдингиз,
Болаларим ўпиб қўяр эдингиз.
Китобимни кўриб бермоқчи бўлиб,
Кўргунча улгурмай ташлаб кетдингиз...

Жиянлари учун «ўлиб қолади»
Тўй қилсак, уйида кутамиз меҳмон.
Тангемдек дардманднинг дардин олади,
Дилором аммамдир, дардларга дармон!

Ойсифат аммамдир – қўли гул чевар,
Полвон ўгилларин бутун эл севар.
Уларга қойилмиз, уларга таъзим,
Биз учун катта тоғ, суянчиқ улар!

Отам дард чекканда бўлдингиз ҳамдам,
Тиллосиз, йўқ ўзга таърифга сўзим.
Тўрамурад акам, мард, жасур акам,
Сизга бошим ерга теккунча таъзим!

Полвон акам бордир – Суюнбой акам,
Қаттиққўл, бир ишни чала қўймайди.
«Пожарний»нинг фаҳри, курашда ҳакам,
Яна ош пиширар, еб эл тўймайди!

Янгаларим бордир – Нодира, Лола,
Ғузорлик янгам ҳам қўли гул бека.

Бириси тикувчи, бири домилла,
Барчаси эл аро обрўга эга!

Нилуфар, Фазилат, Хуршида доим
Онласин бахти деб тиним билмайди.
Мадина – кенжатой, эрка, гулойим.
Тикиш-бичишларни кўрдим демайди!

Қаҳрамон – ўз оти билан қаҳрамон,
Акаларга ғамхур, ҳурмати чексиз.
Аброр полков ҳарбий, ақлли инсон,
Ёмон одатини топа олмайсиз!

Уйимнинг бекаси Салтанатбону,
Ҳозир уч ўғилнинг чин меҳрибони.
Фарзандларим омон камолга етсин,
Булсин Ватанимнинг шарафи, шони!

Поччаларим, менга акадай азиз,
Меҳр-ла қучоғин очиб кўришар.
Яхши кунимизда қувониб чексиз,
Чопон ёпсанг арзир, хизмат қилишар!

Яна келинлар бор, куёвлар ҳам бор.
Жиянлар туғилар шириндан-ширин!
Аллоҳдан сўрайман такрор ва такрор:
Асра азизларим, асра ҳар бирин!

«Машъал» га қўй...

Эй юртдошим, радиони,
«Машъал»га қўй, «Машъал»га қўй,
Гар севсанг мумтоз навони,
«Машъал»га қўй,«Машъал»га қўй!

Ражабийнинг ушшоғини,
Муножотнинг чоргоҳини,
Бобо Машраб дил оҳини,
Тинглай десанг «Машъал»га қўй!

Тили ширин суҳандонни,
Шерали-ю Фуломжонни,
Ҳосилаю Зулайҳони,
Тинглай десанг «Машъал»га қўй!

Дилшуранинг Ферузини,
Ўткир Ҳошим дил сўзини,
Замира Суюн кизини,
Тинглай десанг «Машъал»га қўй!

Ҳожихону Орифхонни,
Маъмуржону Комилжонни,
Муҳриддин-у Охунжонни,
Эслай десанг «Машъал»га қўй!

Юртинг оби хавосини,
Мир Алишер навосини,
Юз дарднинг минг давосини,
Билай десанг «Машъал»га қўй!

Дунё спорт хабарларин,
Термамизнинг зафарларин,

Хоразмнинг лапарларин,
Тинглай десанг «Машъал»га куй!

Зафар кучган юртдошингни,
Якининг, синфдошингни,
Куролдошинг, сафдошингни,
Кутлай десанг, «Машъал»га куй!

Таваккал дучовасини,
Огажон суворасини,
Мунгли танбур навосини,
Тинглай десанг, «Машъал»га куй!

Кўшикнинг фаркини билсанг,
Хофизларни хурмат қилсанг,
Юртин севган ўзбек бўлсанг,
«Машъал»га куй, «Машъал»га куй!

«Машъал»да йўқдир ёмонлик,
Таърифи бўлур дostonлик,
Юртга тинчлик, соғ-омонлик,
Тилай десанг «Машъал»га куй!

Умр ташвишлари

Ўн олтидан ўтиб ун етти ёшга,
Ўттиз ҳам ўтади, қирк келар бошга.
Дил изҳор қилмасдан бир қорақошга,
Умр ўтиб қўйди, билмай қолибман.

Дилдаги юмушнинг ярмин қилолмай,
Қалбдан севганингнинг кўнглин ололмай,
Дўстим, душманимни тўлик билолмай,
Умр ўтиб қўйди, билмай қолибман.

Гул деб ушлаганинг хазон бўлди-ку,
Ғам ила ташвишлар арзон бўлди-ку.
Ғанимат онамининг кўнглин ололмай,
Умр ўтиб қўйди, армон бўлди-ку.

Олтмишни кўп ёш дер баъзи бировлар,
Оёқ-кўл қалтирар, белда санчик бор.
Хатто қошимга ҳам кўнди қировлар,
Умр ўтиб қўйди, билмай қолибман.

Йўқ, менинг кўп нарса билганим ёлгон,
Дунёда кўп нарса кўрганим ёлгон.
Ҳали олтмиш ёшга кирганим ёлгон,
Олтмиш ёш бўлибди, билмай қолибман.

Ҳали кўрганимдан кўрмаганим кўп,
Мени жазолама, бешафқат ҳаёт.
Ҳали минг бир ойлик тўйлар қилай, хўп,
Ёлғиз Аллоҳимдан тилайин нажот.

Дўстлар, шу тўйимда хизмат қиласиз,
Юзга кирганингиз билмай қоласиз.

Телефондаги суҳбат

Дилшода ва Азимжон,
Аброржон фарзандидир.
Кичик қизча Нафосат,
Қаҳрамон дилбандидир.

Дилшодадан сўрайман:
«Қандай уканг Азимжон?
Сени кўп урмайдими,
Йигламайми ҳар замон?»

– Азимингиз одаммас.
Кўп йиғлайди, қўнмайди.
Кунига ўн марталаб
Кўрпачасин ҳўллайди.

Овкат берса, емайди.
Ўйинчокқа қарамас.
Опалигим билмайди.
Тирнаб олди ярамас.

Нафосат-чи, Нафосат,
Йигламайми, бобожон?
Овкат берса, ейдими.
Тили чикқанми бийрон?

– Нафосатни сўрасанг,
Азимжондан фарқи бор.
Кўгирчогин урмайди,
Боши тўла акли бор.

Гапиринар ўзича,
Кулиб турар, йиғламас.
Билмам, кимга ўхшаган,
Кўрпачасин ҳўлламас.

– Нафосатми. Нафосат.
Ақли мендан олган.
Ҳеч кимга билдирмасдан,
Ўзимга ўхшаб қолган.

Борганда унга атаб.
Атиргуллар тераман.
Кўгирчоқ совға қилиб.
Олма чайнаб бераман.

Дадам чикса таътилга,
Олма пишса борамиз.
Баҳонада укам билан,
Ярашиб ҳам оламиз.

Борсам. Нафосатни мен.
Ўйнатаман. суяман.
Қошига гажак қилиб,
Ўсма қўйиб қўяман.

Хайр, бобо, эртага.
Яна рақам тераман.
Ойим. дадам койиса.
Сизга айтиб бераман.

– Хайр. кизим, Дилшода,
Яхши ухла, яхши ёт.
Йиғлатма. Азимжонни.
Дадаишларга салом айт!

Қизлар хазили

Синфдошларнинг 42 йиллик учрашувида бирга ўқиган кизларимиз «Ўрол бобо, биз хақимизда ҳам шеър ўқиб беринг», деб қўйишмади. Ана шунда синфдош дўстларимга аталган қуйидаги мисралар тугилди.

– Ҳой, бобойлар, тингланг сўзим, кўзни тийинг.
Қўп суқланиб қарайверманг, париларга.
Сиз улардан ширин гаплар умид қилманг,
Ниш уришда дарс беришар ариларга.

Ёногидан кулгуси ҳеч аримайди,
Жужуқларнинг кий-чувидаи бўлмас безор.
Қаранг, кизлар олтмишдаям қаримайди,
Лапар айтиб, рақс тушар хумор-хумор.

Қизлар жони қирқта деса, тўғри экан,
Кундан-кунга чирой очиб, ялтирайди.
Эркақлар-чи, тишу сочи тенг тўкилиб,
Кўзи ўтмай, оёқ-қўли қалтирайди.

Қанду-новвот хўп тотлидир боли билан,
Чиройлилар мактанади холи билан.
Қизу йнгит севишса гар айб санаманг,
Қайси кампир севишмаган чоли билан.

Ота тилаги

Нақадар буюқдир, улугдир дўстлик.
Ҳаётда у равон, чарогон йўлим.
Меҳр-муҳаббатга тўлиқдир дўстлик.
Дўстлик ҳақда суйлай, тинглагин ўғлим.

Ҳаётда бор баъзи шундай дўстларинг.
Гўёки бир кун ҳам сениз юролмас.
Ёқмайди уларга зафар қучганинг,
Борни кўролмайди, йўққа беролмас.

Нега кўринмайди дўстларим дея.
Тушунмай улардан қилмагин гина.
Дўстингнинг кимлигин билмокчи бўлсанг,
Бошингга мушкулот тушганда сина.

Бўлиш мумкин қирқта ошнанг, синфдошинг,
Дўст ким-у ошна ким, фарқлагин болам.
Божанг, қўшининг, ҳамкурс, сафдошинг,
Барчаси дўстман дер, лекин чини кам.

Душманининг биттаси кўплик қилади,
Дўстларинг кўндан-кўп бўлгани яхши.
«Содик дўстни топгин», отанг тилаги.
Вафодор дўст зийнат, ҳаётнинг нақши.

Дилнома

*Сингил Дилоромхон 2012 йилда 53 ёшга кирди.
Шу муносабат билан ушбу сатрларни қораладим.*

Онамизга ўхшайсан,
Кўзингу кошинг билан.
Рухсат эт, табриклайлик,
Эллик уч ёшинг билан!

Фариштадай беш кизинг,
Нурбекжондай ўғлонинг.
Туккизга неваранг-у,
Муаллимдай посбонинг.

Бир талай жиянларинг,
Сингил, ака-укалар.
Куёв, куда, кўшнилар,
Қутлар келин, янгалар.

Биз барчамиз жам бўлиб,
Сенга соғлик тилаймиз.
Оилангга тотувлик,
Димоғ чоғлик тилаймиз.

Невара-чеваралар
Моможони бўлиб юр.
Тўйимизга бош булиб,
Хўп кайвони бўлиб юр.

Дилда меҳр жомидан,
Яқинларинг номидан,
Бешигингни тебратган.

Алифбени ўргатган,
Кўлларингга гул тутган,
Кағта бўлишинг кутган,
Аканг қутлар сингилжон!

Ҳаёт чархналагин

I

1969 – 70 йиллар эди. Мактабни тугатиш арафасида тез-тез туман марказига бориб турардик. Йигит бўлиб колдик, деб хар-хил олди-қочди гапларга кизиқини катга эди. «Марказда ким энг бой киши, ким «козир», ким энг чиройли?» деган гаплар суҳбатимизнинг асосий мавзусига айланганди.

Туман марказида атир-упа дўкони бор бўлиб, у ўша пайтлар «галантерия магазини» деб аталарди. У ерда бақалок, ёши 35-40 ларга борган киши ва ўта чиройли бир қиз савдо қилар эди. У қиз чиңданам гўзал, гўёки табиат ҳамма гўзаллиқни унга ҳадя қилгандек. Бахшилар баён қилган Қўҳикоф парилари мисоли хушрўй эди. Бунинг устига ўша вақтда «мода» бўлган охирги русумда қимматбаҳо кийимлар кияр. ялтирок тақинчоқларнинг энг нархи баландини қўшпалаб тақиб олган эди. Тақинчоқ ва сара либослар қизларнинг, унинг чиройи эса йигитларнинг ақли-хушини олиб, уларнинг ҳавасини келтирарди. Хуллас, бу дўконда молидан кўра, унинг эгасига харидор кўп бўлар эди.

Биз уни мудирнинг сипгаиси бўлса керак, деб ўйлардик. Кейин билсак, етти ёт бегона экан. Соҳибжамол олий ўқув юртига қиролмай ўзини шу дўконга урган экан. Жуда кўп мана-ман деган йигитлар унга гап отиб, қармоқ ташлашибди. Орқаваротдан гап талашиб, ҳатто муштлашишгача борганини эшитардик. У бирортасига ҳам ён бермай, мағрур ва кибру хаво билан юрар, гап отган одамга нописандлик билан «сен ҳам одамми» дегандек алпозда заҳарханда кулиб кўяр эди. Кейин билсак, у ўша сотувчи билан дон олишиб юрар экан. Мудирнинг эса ойдеккина аёли ва уч нафар фарзанди бор бўлиб, бора-бора сир ҳам очилди. Узун-қулоқ гапларга қараганда, сотувчининг хотини воксадан хабардор бўлгач, амалдор отаси ва ога-иниларини ишга солиб, «уриб-сўкиб, қаматиб юборамиз» деб кўрkitиб, эрини бу йўлдан қайтарибди. Қизни эса отаси «оқ қилиб» уйдан ҳайдабди...

Шу воқеадан кейин қарийб 20 йил у гўзални ҳеч қаерда кўрмадим.

Кимдир «Тошкентда кўрдим» деса, бошқа бирови «Пятигорскда. санаторийда учрашиб қолдим, ўрта яшар бир бойвачча билан дам олишда экан» дея гапириб қоларди.

Хуллас, бу ўртада уни таниганлар ҳаёлидан ҳам чиқиб кетган бўлса, ажаб эмас.

II

1987 йил. Қишлоғимиздаги бог-узумчилик бригадасига «бригадир» бўлиб қолдим. Мавжуд 20 гектар ток касалланиб, яхши ҳосил бермай, туккан ҳосили ҳам аэдум (қорасон) касали билан касаллангани сабабли пишиш олдидан лобуд бўлиб кетарди. Мутахассис агрономлар билан маслаҳатлашиб, токларни бир неча марта дорилаб, орасига қайта-қайта ишлов беришимиз, деҳқонларнинг фидокорона меҳнатлари бесамар кетмади. Узумлар 1988 йилда чунонам ҳосил бердики, режани икки ҳисса қилиб бажардик.

Еганга ҳам, сотганга ҳам, давлатга сотишга ҳам етиб ортадиган ҳосил бунёд бўлди. Август ойида «Москва ярмаркасига узум олиб борасизлар», деган буйруқ билан етти киши икки вагон узум ва қовун олиб, Россияга жўнадик. Хуллас, беш киши қовун, икки киши узум сотадиган бўлдик.

«Рязанский проспект» метро бекати ёнида узум сотишни бошладик.

Собиқ Иттифоқ давридаги адолатсизлик ҳозиргача ёдимдан чикмайди. Ўзбекистоннинг ҳар қандай бозорида 2-2.5 сўм оладиган, таъми тилни ёрадиган узумларимизни «1 сўмдан қиммат сотмайсан», дейишиб, навиға қараб, 80 тийин ва 1 сўм қилиб, нарх белгилашди. Бирбало қилиб, кунига 1,5-2 тоннадан узум сотдик. Бор-йўғи олти кун савдо қилганимиздан сўнг «ярмарка» тугади. «24 соатдан кечиктирмай, тезда вагонни бўшатинглар», дейишиб, «райисполком» томонидан узум бозоримиз ёпилди.

Елиб-югуриб, колган 40 тонна узумни ҳемири пулга базага тошширдик.

Орадан икки кун ўтмай, узумимиз шу тумандаги сабзавот дўконларида килоси уч сўмдан сотила бошланди. Буни кўриб, деҳқон ва боғбонлар меҳнатига қанчалик ачинганим ҳалигача ёдимдан чиқмайди. Йўқ ердаги қонунни дастак қилиб, «ўроқда йўқ, бошоқда йўқ, хирмонда ҳозир» деганлари шу экан-да, деб тақдирга тап бердик.

Хуллас, биз Москвада бўлганимизда савдо жойимиздан анча узоқда бўлган «Киев» меҳмонхонасида тунар эдик. У ерга бир неча марта метрода алмашиб, етиб борар эдик. Қуиларнинг бирида қайсидир станцияда «эскалатор»дан кўтарилаётганимизда 7-8 ёшлардаги бир негр болақай чиқиш тезлигига сабри чидмай, югуриб чиқмади, деб қоқилиб тушди. Йиқилар чоғда, оёғи оғриди шекилли, афти бужмайиб, инграб юборди. Уни аста кўлидан ушлаб, турғаздим ва «нега югурасан, эскалаторнинг ўзи олиб чиқади-ку» дедим рус тилида. У эса «ойимга етиб олай дегандим-да. Раҳмат, сизга, амаки», деди соф рус тилида. Бизнинг олд томонимизда аёл киши йўқ эди. Бўлсаям, мен негр аёлини кидирган бўлсам ажаб эмас. «Ойнинг қани?», сўрадим яна.

– Ана, деб ёнимиздаги эскалатордан чиқиб келаётган аёлни кўрсатди. Бу пайтда аёл ҳам бизга қараб турар, гўёки гапимизга қулоқ солгандай биз томонга тикилиб турарди. Тўғриси, унга қараб, қотиб қолдим. Қай кўз билан кўрайки, ўша мен унутган, ҳамма унутган сулув, ўша атир-упа дўқонидаги паривашнинг нигоҳи бизда эди. У ҳали ҳам чиройини йўқотмаган, аммо ёшига нисбатан, бир оз тўлишган, қимматбаҳо замонавий кийимда, тақийш мумкин бўлган ҳамма жойига тилла тақийшлар тақийшган, музейдаги безатилган кўгирчок-қанизакнинг эслатар эди. Бу вақтда тепага чиқдик. Ажралиш олдидан болага «Ўзбекчани ҳам биласанми?» деб сўрадим. «Аз-маз биламен» деди бошқача талаффуз билан. Биз бошқа йўналишидаги метро поездига, улар эса ташқарига қараб йўл олишди. Бола онасидан 3-4 қадам орқада борар, онаси эса тез-тез унга

караб-караб қўяр, нигоҳи билан биздан ҳам кўз узмасди. Кўримай қолгунча бу ҳол давом этди. Ушанда ҳаётимда биринчи марта пулнинг, зебу зарнинг кучига қойил қолдим ва ҳаётдаги жонли фариштадан жирканиб кетдим...

Шу кечаю кундузда ҳам қағга бойлик истаб, чет элга чиқаётган, танини сотиб, миллатини иснодга қўётган баъзи бир аёлларга «Тухтанг, эртаси вой, танингизни мол-давлат учун булгаманг. Токи ватандошларингиз, қариндошларингиз, қолаверса, орқада қолган фарзандларингиз хориждаги ишларингиздан воқиф бўлиб, эл олдида бир умрлик тавки ланат тамғасини тақиб олмасинлар. Умрингиз ноёнида ҳеч ким тобутингизни кўтаришдан жирканмасин», дегим келди.

III

Шу ўринда яна бир бўлган воксани тилга олмоқчиман. Юкорида тилга олинган сафар пайтида Москвадаги ярмаркада сотилмай қолган узумларни Волгоград тумани ОРПО базасига топшириб келиш учун автобусда жўнадим.

Шу куни қуёш чарақлаб тургани учун қалин кийинмай, костюмда йўлга чикқандим.

Автобусдан тушишим билан каердандир бир тўда бўлут келиб, шаррос ёмғир қуя бошлади. Бирор пана жой топгунча батамом ивиб кетдим. Базада 40 тонна узумни аскарлар ёрдамида тарозидан ўтказиб, жойлаштиргунча бир-икки соат вақт ўтди. Шу яқин атрофдан бир фуфайка топиб, костюминини бир рус камширига қуритиш учун бердим. Кийимим қуригач, мехмонхонага қайтдим. Уша бир-икки соатлик совқотиш ўз ишини қилганди. Аъзон баданим қашаб, қаттиқ йўтал бошланди. Энди нима бўлади? Ахир эртага Ўзбекистонга йўлга чиқишимиз керак.

Ўзимча ҳар хил шамоллашга қарши дорилар олиб ичдим. Бирок фойдаси бўлмади. Кечки соат ўнларга бориб, ҳароратим кескин кўтарилиб кетди. Йўтал ҳам авжига чиқди...

Хонадош шеригим «Тез ёрдам» чақирди. 20 дақиқада

шифокорлар етиб келинди. 30-35 ёшлардаги шифокор аёл (унинг исми шарифи Нехмедова Зинаида Дмитриевна эди. Буни унинг халатига такилган нишонидан билдим) терапевт экан. Мени обдан текшириб, «Қаттиқ шамоллабсиз. Мен дори ёзиб бераман. «Круглосуточно» ишлайдиган дорихонадан олиб келиб, ичинг» деди.

Мен унга «Нималар деяпсиз? Менинг ётишим бу бўлса. Шеригим шаҳарни яхши билмайди. Дориларни қандай олиб келамиз? Нима қилсангиз ҳам тузатиңг. Эртага соат 15:00 да Тошкентга учинимиз керак», дедим.

«Ўзимда ҳам бир-иккита дорилар бор, лекин улар билан бир кунда тузалиб кетмайсиз», – деди рус аёли.

– Ҳеч бўлмаса аналгин-димедрол укол килиңг, оркамга «горчичник» ёпиштириңг, «йодний сетка»нинг ҳам фойдаси тегади. Ёки буларнинг ҳам иложи йўкми? – дедим.

– Ие, сиз бўларни қаердан биласиз? Худди шифокордек гапираяпсиз? – хайратланди Зинаида Дмитриевна.

– Хайрон бўлманг. Унинг учта хотини бор. Учинчиси хамшира, – дея гап қўшди шеригим.

– Алдамаяпсизларми? – лол-хайрон сўради дўхтир.

– Нега алдаймиз. Ҳаммаси рост. Ганни қулайтирманг-да, мени уларнинг олдига соғ-саломат боришимга кумалашинг, дедиму, унинг чўнтагига 25 талик пулни солиб қўйдим. – Дорини ҳам ўзингиз олиб келиб бериңг.

– Нега пул беряпсиз, – тихирлик қила бошлади дўхтир киз.

– Олаверинг, фақат тузатсангиз бўлди.

Пулнинг юзи иссеиклик килдими ёки аввалдан шунга ўр-ганганмикан, билмадим, шифокор муолажасини бошлади.

– Ростини айтиңг, учала хотинингиздан неча нафар болангиз бор? – қизиксаниб сўради, муолажа чогида Зинаида.

– Улар 15 нафар. Яқинда ўн олтинчиси ҳам туғилади. Ўн ўғил, беш қиз, дедим саволига жавобан. – Биринчи аёлим уй бекаси, иккинчиси муаллима, учинчиси хамшира.

– Худойим-эй, уларни нима билан боқасиз?

– Биз бола юриб кетгунча боқамиз. Яхши юриб кетгандан кейин бир ой кишда уйдан таомланади, сўнгра ризкин

даладан териб ейишади. Чунки далада мewa-чeвa сероб. Кун буйи далада ёки мактабда булган угил-кизларим кечкурун уйга келишади ва оналари уларни санокдан ўтказади. Ҳар бир кунимиз шундай ўтаверади, – дедим илҳомим жўшиб.

Менинг бу гапларимдан сўнг Зинаиданинг муносабати ўзгарди. То тонггача икки-уч марта хабар олиб, турли уколлар билан муолажа қилдики, ошқозоним, «дорихона», орқам «пaтир» бўлиб кетди.

Эрталаб бу дориларнинг таъсирида шамоллашдан фориг бўлдим. Кетар чоғида шифокорни қовун, узум, уйдан олиб борган ёнгоғу майизлар билан меҳмон қилдик. Хонадан чиқар экан, «Ростдан ҳам болаларингиз 15 тами?» сўради дўхтир кўзларини пирпиратиб.

– Ишонaверинг. Яқинда газетада ўқидим. Бир ойнаинг ичида собиқ Иттифок микёсида 286 нафар онага «Қаҳрамон она» унвони берилибди. Шундан 151 нафари Ўзбекистондан экан.

– Ишонса бўлади. Чунки юртингиз жаннатмакон ўлка экан, заминида энг мазали неъматлар битаркан, – деди Зинаида ҳавас билан.

Меҳмонхонадан чиқар чоғимизда комендант аёл сўз қотди:

– Бу дейман, тўртинчи хотинингиз шифокор бўладими, дейман. Зинаиданинг тилидан Ўзбекистон тушмай қолди.

– Бу бир ўзбекча ҳазил эди. Худонинг ўзи кечирсин, унга ҳазиллашгандик.

– Нима, ҳали гапингиз ҳазилмиди, мен ҳам бутунлай ишонибман, деганча эшиқбон ортимиздан қараб қолди...

IV

Азиз ватандошларим!

Биз ўтиш давридамиз. Ҳаётимиз йилдан йилга яхшилашиб борапти. Қирқ ёшга кирганлар ва ундан каттароқлардан сўраб кўринг: «20 йил аввал қандай эди?» Айтиб беришади.

Тўлғоқ тутган аёлни туғруқхонага олиб бориш учун машина топиш қийин эди. Чунки кишлоқда бир ёки иккита

машина бор эди. Ҳозир эса, Худога шукр, уй боши машина бор. Баъзиларда икки-учтадан. Одамларнинг диди ўзгарди. Чиройли, баланд-баланд иморатлар солишяпти. Бозорда говуқининг сутидан бошка ҳамма нарса бор. Илгаригуфлининг тумшуги кўтарилса, туман марказига бориб, бир яхудий устага таъмирлатиб келардик. Ҳозирги ёшларимизнинг барчаси хунарманд. Собик Иттифок даврида битта игна ва галтак ишлаб чиқаришга рухсат ололмаган республикамиз бугунги кунда ишлаб чиқараётган автомобил, автобус ва бошка техникалари билан жаҳонни қойил қолдирыпти. Оз қолди, сабр қилинг. Аллох сизга узок умр берсин, кўрасиз. Ватанимиз яқин йиллар ичида янада гуллаб-яшнайдди. Касб-хунар коллежларни ҳар йили бир неча ўн минглаб ёшлар тугатиб, хунарли бўлишяпти. Уларнинг ҳеч курси 50 фоизи хунарини кўрсатишса, мамлакатимизнинг гуллаб-яшнашига ўз хиссасини қўшса, олам гулистон.

Керак бўлса, чет элликлар биздан келиб иш ўрганишади ва ўрганишяпти ҳам.

Мухтарам Юртбошимизнинг «Ўзбекистон келажаги буюк давлат!» деганида катта ҳикмат бор. Биз Темурийлар авлодимиз. Навоий, Ал-Хоразмий, Улугбек ва Берунийлар бизнинг заминда камолга етишган. Боболаримиз руҳи бизни қўллаб турса-ю ҳеч кимдан кам бўлмаймиз. Чунки, бизнинг халқпарвар, тинчликсевар, доно Юртбошимиз ва ўз гурурини сотмайдиган ўзи-ўзига бек миллатимиз бор.

Гурур

Бундан қарийб 45 йиллар муқаддам газеталардан бирида биртабиатшунос олимнинг «Табиатшунос ён дафтаридан» руқни остида ёзилган бир-икки воқеий ҳикояларни ўқиган эдим. Бу ҳикоялар менга шу даражада таъсир этгандики, хали-ҳануз ҳаёлимдан кетмайди. Шу сабабли бу воқеий ҳикояни енгизга ҳам айтиб бергим келди. Хулоса чиқариш ўзингизга ҳавола...

Ёш эдик. Ўзимизга яраша бебош ҳам эдик. Уйимиз ёнидаги пахта даласининг қок ўргасида каттақон тут дарахти бўлиб, унинг тепасида ҳар хил чўн ҳаслардан қурилган лайлак уяси бўларди. Ҳар йили баҳор келиши билан унга бир жуфт лайлак келиб, кўним топар, тухум қўйиб, бола очиб, уларни учирма қилар, кузда яна қасқадир учиб кетишарди.

Келгуси баҳорда бу жараён яна такрорланарди. Лекин барибир улар иккитадан кўпайишмасди. Мана, бу йил яна кўклам арафасида лайлаклар пайдо бўлди. Март ойи бошида бир жуфт лайлак уяга кўниб, гўё баҳор билан саломлашгандек, тумшугини баланд кўтариб, «так-таклаш»ни бошлаб юборишди. Гўёки, бу оламда улардан бахтлироқ оила йўқдек эди тасаввуримда. Гап-гап билан бир қуни лайлак уясига чиқдик. Қарасак, у ерда икки дона лайлак тухуми ошпоққина бўлиб турарди. Билмадим, бу фикр қимдан чиқди, биз тухумларни товукникига алмаштиришга қарор қилдик ва шундай қилдик ҳам. Лайлак тухумларини эса дуч келган ерга ташлаб юбордик. Орадан кунлар ўтди, она лайлак тухумларни босиб, кун бўйи уяда бўлар, нар лайлак эса унга тинимсиз егулик ташир эди. Бир кун эрталаб, отам «Қара-чи, лайлакларингга бир гап бўлган-ов, негадир улар безовта», деди. Уйдан чиқдим-у, уя томонга қарадим. Не кўз билан кўрайли, улар ўзаро жанжаллашаётган эди. Дастлаб ҳеч нарсага ақлим етмади. Улардан бири менимча, нари бўлса керак, она лайлакни оёқлари билан босиб, тинимсиз чўқир ва ўзларича ажабтовур овоз чиқаришарди. Уларни жимгина кузатишда давом этдим. Хуллас, улардан бири (нари) ёлиб чиқиб, ҳамроҳини ўлдириб қўйди ва анча вақт уяда туриб қолди. Бир

оз дам олди, чоғи, жонсиз лайлакни пастга тушириб юбориб. ўзи кәкқадир учиб кетди. У кетгандан сўнг мен уя томонга бордим ва тут тагида миясининг қатиғи чиққан она лайлак ва иккита товук жўжасининг жасадини кўрдим. Ана шунда нима қилиб қўйганимизни англадим. Эндиги пушаймоннинг фойдаси йўқ эканлигини кечроқ тушундим.

Тирик лайлак пешингача бир неча марта уяга келиб-кетиб турди. Кун пешиндан окқанда уядан жуда катта шиддат билан учиб, ўзини шу яқиндаги дала шийпони бўтоғига уриб, ҳалок қилди. Ҳозиргача ундаги гурурга қойил қоламан... Келгуси йилги қишлоғимизга лайлақлар келмади. Келгани ҳам уяга қўнмади. Орадан бир йил ўтказиб, яна бир жуфт лайлак ўша уяни таъмирлаб, бола очди. Гўёки ҳеч нарса булмагандек, ҳаёт яна изига тушиб кетди...

Хотирамда қолган ушбу ҳикоядан хулоса чиқариш эса сизга ҳавола.

«Менга каъбатулло, макка эдингиз»

(2012 йил 14 ноябрь санасида Абдусаттор акам, акажоним бизни чирқиллатиб, ташлаб кетди. Эрталаб ака-укалари билан «тўйга борамиз» деб кулиб-ўйнаб чиққан акамнинг юраги навбатдаги инфарктни кўтаролмади. Акамнинг инсонийлиги, меҳрибонлиги, ширинсўхталлиги бир олам эди. Менга қачон қўнғироқ қилса, «Қандайсан, ота» деб сўрашарди. Сўхбатимиз якунида «Болаларингни ўлиб қўй» деб тийинлашни канда қилмасди.

Акамнинг энг олий фазилати, доимо инсонларга ёрдам беришни ўйларди. 56 йиллик умри давомида 56 минг инсонга қандайдир ўз кўмагини берган, десам, муболага бўлмайди. Бунинг учун ундан ёрдам сўраш шарт эмас эди. У кишидан гоҳо муоддий, гоҳо маънавий ёрдам, ҳеч бўлмаганда, оқилона маслаҳат олган инсонлар орамизда кўп.

Зеро, отам ўз иниси ҳақида ёзганидек,

*Ақлан етук эдинг, билимдон эдинг,
Ота-иниларга меҳрибон эдинг,
Юрагим титрайди сени эласам,
Гўёки отамдек қадрдон эдинг.*

*Ўттиз йил чўл қувдинг, боғлар яратдинг,
Депутат ҳам бўлдинг, имкон яратдинг.
Инсонлар қалбида ҳалол инсон деб,
Эътибор қозондинг, меҳр таратдинг.*

*Фарзандларинг қолди, давлатинг қолди.
Бизга кўрсатганинг – ҳимматинг қолди.
Жойларинг жаннатда бўлсин, огажон,
Бизга мерос бўлиб, ҳурматинг қолди.*

Акажоним китобини кўриб бермоқчи эди... Аммо бунга улгурмади.

Қўлидаги акамнинг қаламига мансуб ижод намуналари биз учун ундан ёдгорлик бўлиб қолди. – Акмал Абдиев)

Онанинг юраги сезгир бўлади. дегани рост экан. Ўзим Талимаржонда ишлайман. Иссиқ жоннинг иситмаси бўлганидек. баъзанишгаборган пайтларимда мазам бўлмай, дўхтирлардан муолажа олишимга тўғри келади. Ана шундай паллаларда кишлоқдан укаларим кўнгирок килиб қолишарди: «Ака, энам билан бир гаплашинг. Сизни ўйлаб хавотирланяпти».

Гарчи каравотда бемор бўлиб ётган бўлсам-да, ўзимни тетикрок тутишга уришиб, онам билан гаплашардим.

– Ассалому алайкум. онажон! Ахволингиз яхшими? Оёгингиз оғримаёптими? Сизга янги махси олиб кўйдим. Уйга борсам, олиб бораман.

– Ўзинг яхшимисан, ўғлим? Саломатлигинг яхшими? Тушимга кирибсан. Қаеринг оғрияпти, болам...

– Йўқ, соппа-соғман. Ҳозиргина ишдан келдим...

– Алдама, ўғлим. – Онам шундай дерди-да, менинг дардимга Яратганга илтижо килиб, шифо сўрарди: «Эй, Худо, кўп катори мусофирчиликда юрган менинг болаларимни ҳам ўз паноҳингда асра! Болагинамнинг дардига ўзинг шифо бер!»...

Оналарнинг фарзандларига нисбатан бир оз бемехррок бўлгани яхшими, дейман. У боласини бир оз уришиб ҳам туриши керак экан. Яъники. бола онани сал-пал ёмон ҳам кўриши учун. Йўкса, уларни йўкотганимизда бу айриликка чидашимиз жуда-жуда кийин бўларкан...

Отасиз яшашга чорак асрда.

Фарзандлар озгина кўниккан эдик.

Яна худди шундай баҳор фаслида.

Ҳаммамиз бўзладик, «Онажон» дедик.

Мингларча чакирим узокда туриб,

Тишим оғриси ҳам билар эдингиз.

«Қандай билдингиз?», деб сўраганимда,

«Онаизор-да», деб кўяр эдингиз.

«Олсанг мени ол-да, боламга тегма».
Ажалга тик бокиб айтдингиз шунда.
«Ўғлимга камида менинг ёшим бер,
Болалари ёшдир. иши кўп бунда».

Уйларга кираман, ҳовли айланиб,
Юраман тештираб. Сизни излайман.
Ҳеч кимга билдирмай ярим тунлари.
Кўрпага ўраниб унсиз йиглайман.

Узундан-да узок дуолар килиб.
Бизга яхшиликлар тилар эдингиз.
Зиёрат қилардим ҳар келганимда,
Менга Каъбатулло, Макка эдингиз.

Ғамларга чўмаман ҳар борганимда,
Энди дуоларни кимдан оламан?
Фойдаси тегарми, тегмасми, аммо,
Сизга билганимча дуо қиламан.

Тақдири азал шу, нима ҳам дердик.
«Онам» деб йигласин, десин «Оҳ, отам».
Бошга тушганини кўз кўрар, билдик,
Илоҳим ҳеч кимса демасин: «Бўтам!»

Уйингизга кайноғалар келганида

(Ҳазил)

Кават-кават кўрпачалар тўшалади,
Уйингизга кайноғалар келганида.
Самарқанддан келган поилар ушалади,
Уйингизга кайноғалар келганида.

Дастурхонга йўк нарса ҳам қўйилади,
Уйингизга кайноғалар келганида.
Кам деганда бобокхўроз сўйилади,
Уйингизга кайноғалар келганида.

«Ҳо-ҳо» кулгу то тонггача чўзилади,
Уйингизга кайноғалар келганида.
Ёғи зигир, сергўшт палов сузилади,
Уйингизга кайноғалар келганида.

Таги кесак, моғорлаган нон қўйилар,
Уйингизга эр уруги келганида.
Янгажоннинг қовоклари ҳам уйилар,
Уйларига эр уруги келганида.

Берганига шукр килинг, кариндошим,
Қартошкали мастава ҳам бўлаверар.
Чирок, газ йўк, ўтинлар нам, нима қилсин,
Хафа бўлманг, чой совуган бўлса агар!

Келаколгин...

Мен бир аёлдан «Агар Хизр бобони учратсангиз, ундан нимани сўраган бўлардингиз?», деб сўрадим. Ўшанда у «Афғонистонда бедарак кетган ўғлимнинг дийдорига бир бор тўйдиришни», дея жавоб берганди...

Хиндикушда қолди менинг
Ушалмаган армоним.
Келаколгин, келаколгин,
Байналминал ўғлоним.

Беш йил бўлди, ҳамма келди.
Сен келмадинг, ўғлоним.
Ўзбек келди, ўрис келди,
Сен келмадинг, афғоним.

Биров келди битта кўлсиз,
Биров кўзсиз, кулоксиз.
Бошқа бири кун кўролмас,
Ҳасса, кўлтиктаёксиз...

Мен розиман, эй, Худойим,
Жой бермагин беҳиштдан.
Тоат-ибодатим ҳаққи,
Болам келсин эшикдан.

Бировлар дер, «Хокинг қолган,
Бобонг хоки ёнида».
Мўъжиза ҳам бўлади-ку,
«Кўк» йўқ онанг эғнида.

Тўрт мучанг соғ бўлмаса,
Келмай юрма ор билиб.
Онанг сенинг йўллариңга,
Кўзлари тўрт, зор бўлиб.

Бугун барча афгонларга,
Яна орден берилди.
Сенинг эса фақат номинг,
Бир бор эса олинди.

Вақт ҳам ўтар балки мендан,
Ўтар балки давр ҳам.
Билиб қўйгин фотиҳангга,
Зордир онанг қабри ҳам.

Оназорнинг дардидан юрагим оғриди, уни қандай юпатишни билмай, кўзларимга ёш келди. Муштипарни овутидим:

Кўзингизга ёш олмангиз, онажон,
Қалбингиздан ғашни ҳайдангиз. ота.
Кўпга келган туй, деб кетган мард ўғлон,
Ишонаман, бир кун, қайтар, албатта!

Талимаржон йигитлари

Умримнинг кўп қисми Нишон тумани Талимаржон шаҳарчасида ўтди. Бу шаҳарчада турли миллат вакиллари аҳил ва иноқ, ҳалол меҳнатлари билан яхши турмуш кечиришади. Йигитлари меҳнатсевар, ўз омадини даладан излаган деҳқони инсонлар...

Лалми қовун экишади,
Таваккал пул тикишади.
Халал берсанг, сўкишади,
Талимаржон йигитлари.

Мурчадайин тинмас улар,
Ёш йигитлар, «қунликчи»лар.
Чарчашганда пиво урар,
Талимаржон йигитлари.

Бой бўлишни хоҳлашади,
Асал қовун қоқлашади.
Кузда ҳўкиз боғлашади,
Талимаржон йигитлари.

Қишда сал-пал тинишади,
Пиёздан пул килишади.
Қўш «Нексия» минишади,
Талимаржон йигитлари.

Тўйхонада ҳар куни тўй,
Ёмон феълнинг уйингга қўй.
Ўйнайверар, бўлса шўх куй,
Талимаржон йигитлари.

Сизга келди-ку ҳавасим,
Мард ва ҳалол эй, дилкашим.
Укаларим, ҳамнафасим,
Талимаржон йигитлари.

Тўрғлиқлар

Аёлни ҳурмат қил, чунки у она,
У она, у сингил, у кизимиздир.
Баъзида хотинни бошга кўтариб,
«Хотишқули» бўлган биз ўзимиздир.

Кимларнинг оёғин ялаб умрингни,
Ўтказиб юрибсан шодумон, кулиб.
Сенинг шу холингни кўрганда отанг,
Номусга чидолмай кўярди ўлиб.

Қанийди бўридай довиорақ бўлсанг,
Бўри бўлолмасанг йўлбарсдай яша.
Тулки, калтакесак бўлгандан кўра,
Гўнгни титкила-ю, чувалчанг оша.

Ўзбек тилига

Темур бобом килич солса-да,
Ушбу тилда «Тузуклар» битган.
Қанча-қанча буюк шоирлар,
Навоийнинг этагин тутган.

Ҳинду сори юзланиб буюк,
Шоҳ ва шоир бўлди-ку Бобур.
Аммо форсий ё хиидуламас,
«Бобурнома» соф туркийдадур.

Онам айтган аллалар билан,
Вужудимга сингган нурлигим.
Ҳар бир сўзинг дур, садаф, гулшан,
Ўзимники бўлган ўз тилим.

Она меҳри

Онажонимнинг тез-тез кон босими ошиб турарди. Доимо акаларим, ука ва сингилларим ёнида парвона бўлардик. Онам эса сал нарсага хижолат бўларди. Бемор ётган вақтида ҳам «сизларни овора қилиб кўйдим», деб кўзларига ёш оларди. Отамиздан ажралганимизда икки укам ҳали онла қурмаган эди. Онажоним акаларим кўмагида укаларимни уйли-жойли қилди. Лекин онам учун отам ўрнини босолмадик. «Отанг раҳматли бўлганида бошқача қиларди», дердилар. Ёнига бориб, ҳар биримиз оиламиз қувончларини баҳам кўрганимизда меҳрибонимиз ёш боладек қувониб, юзлари севинчдан порлаб кетарди. Баъзан рўзғордаги ташвишларимизни онажонимга айтиб, енгиллашиб олардим. Онам бизга Худодан сабр, фарзандларимизга соғлик, бахт, рўзғоримизга хайр-барака тилаб, дуо қиларди. Ўзи эса биз ҳакимизда ўйлаб қоларди. Рўзғор ташвишлари билан бўлиб, онамдан тез-тез хабар ололмаганимни эсга оламан. Онажоним кўзлари йўлга қарай-қарай, чарчаб толиқарди...

Баъзан ўйлаб қоламан, онамнинг «кон босими» касалига ҳам шулар сабаб бўлдимикан?..

Онам бизга, набираларига турмуш, оила, катталар олдида ўзимизни қандай тутиш ҳақида ибратли маслаҳатлар берарди. Ҳадислардан мисоллар келтирарди. Она меҳри нақадар азизлигини кундан-кун хис қиляпман. Онажоним қилган ишлари, фарзанд ва набираларимга қила олсам онамнинг руҳлари шод бўлармикан? Оналарни асраб-авайлаш кераклигини ҳар доим хис қилиб яшайлик, азизлар!

Меҳр билан бошим силаган,
Аллоҳдан соғлигим тун-кун тилаган,
Бемор кунларимда унсиз йиғлаган,
Меҳрибон онамсиз, меҳрибон онам.

Сизга ташвишимиз борини сўйлаб,
Билмай дардингизни кўйдик янгилаб,
Енгил тортар эдик сўзингиз тинглаб,
Нажот фариштаси булган жон, онам.

Жоним, деб қувониб, қучоғин очган,
Дилимга яхшилик уругин сочган,
Ватанинг сев, дея мудом ўргатган,
Устозимиз булган чин иймон, онам.

Сўзлар дурларини туза олмадим,
Шоирдек чиройли ёза олмадим,
Хаётда қарзингиз уза олмадим,
Мендан рөзи бўлинг, жоним, жон онам!

Онамни тушимда кўрармиканман

Кунлар ҳам ўтади, кунларни қувиб,
Юрагим эзилар иложсиз қуйиб,
Уйкуга ётаман мажбур кўз юмиб,
Онамни тушимда кўрармиканман?

Соғинчларим йиглаб бўлади гижим,
Қўмсаш онларига интиқдир ичим,
Йиллаб кутган орзу ва ўйим,
Онамни тушимда кўрармиканман?

Дуоингиз бари ижобат бўлиб,
Умрим ҳам ошмоқда ярим асрдан,
Сизни соғинганда набирам суйиб,
Она, тимсолингиз кўргандайдирман...

«Богча момо»

Суюн полвошининг бошига мусибат тушди. Бугун жондан азиз бўлган волидаси Мукаррам момо оламдан ўтди.

Марҳуманинг ёши улуглигимини ёки беш ўгил, икки қизнинг хурматими, айни баҳор, экин-тикин авжи маҳали бўлишга қарамасдан тумонот одам йигилди. Бирови «момомлаб», бири «энамлаб» хассакашлик қилувчиларнинг кети узилмади.

Вақт пешинга яқинлашиб, жаноза намозига йигилганлар саф торта бошлаганида...

1925 йилда Чирокчи тумани Чилживут кишлоғилик Равшанкул оиласида кизалок дунёга келди. Яхши шият билан кизалокка «Мукаррам» деб исм қўйишди. Суроли йиллар, одамларнинг қорни тўйиб, тўймас, оилани боқини учун ҳар қандай оғир ишларни қилишга мажбур бўлган Равшанкул бир хафтанинг нари-берисида оламдан ўтди.

Эркаклар билан баробар меҳнат қилаётган аёллар, қизлар каторида Офтобойим ҳам бор бўлиб, уч ёшли Мукаррамни бировдан кам қилмаслик илинжида кунни тунга улаб, меҳнат қиларди.

Бир йилдан ортиқроқ боши очик юрган Офтобойимни қариндошлар кистови билан хотини ўлиб, бўйдоқ юрган Кенжабойга турмушга беришди.

Онасига эргашиб келган тўрт ёшли Мукаррамга ўз фарзандидек муносабатда бўлгани учунми, Яратган Кенжабойга кетма-кет фарзандлар берди.

Йиллар тиним билмай ўтиб борар, гўёки одамларнинг турмуш тарзи бир мунча яхшиланиб борарди. Дуркун бўлиб қолган Мукаррам онасига унча-мунча уй ишларида ёрдами тегиб, сигир соғар, хамир қорар, ишдан бўш вақтлари далага, онасига кўмаклашгани борарди.

Айни саратон кунларининг бирида отинг ўчгур уруш бошланди. Сал кун ўтмай, қўлидан иш келадиган эркак зоти борки, Ватан ҳимоясига сафарбар этилди.

Энди хўжаликдаги ҳамма оғир ишлар аёллар ва ёш-ёш кизлар, ўғил болалар зиммасига тушганди. Эртадан кечгача оמוчда ер хайдар, обжувозда бугдой, шоли янчар, гўзага ишлов беришиб, суғориб, пахта теришарди.

Қишлоқда радио ёки бошқа оммавий ахборот воситаларининг бўлмаганигидан онда-сонда қўлтиктаёқла, ярадор, ногирон бўлиб қайтиб келган жангчилардан уруш кўргуликларини эшитарди одамлар.

Киев, Минск, Орёл, Курск, Бельград, Харьков, Смоленск, Керч ва Новороссийскда бўлаётган қабоҳатларни эшитишиб, отаси, умр йўлдоши, ака-укалари тақдиридан хавотирга тушиб, юраклар ғамга гўларди.

Яратганининг бандалари учун яна бир синовни, эжилган арпа-бугдойлар гуркираб турган бир пайтда хасвак деб ағалмиш бир бало-қазо дала-даштга ёпирилиб, кириб келди. Бошоқлар кўзни қувонтириб, мўл ҳосилдан дарак бериб турганда хасвак дегани далани шип-шийдон қилиб, яланғочлаб кетди.

Энди мактаб ўқувчилари, идора ходимлари ва бошқа ортикча одамлар хасвак теришга жалб этилди. Ўша йили етиштирилган бошоқли экинлардан юздан бир микдорда ҳосил (агар ҳосил дейиш жоиз бўлса) олинди.

Натижада юртда қимматчилик бошланди. Бир кило бугдой беш юз (ўша даврнинг ўлчови билан жуда катта пул эди) сўмга, бир килограмм арпа уч юз эллик-тўрт юз сўмга чикиб кетди. Бу кўргуликлар ҳеч бир хонадонни четлаб ўтмади.

Тўрт нафар фарзандини оч қолдирмаслик учун Қенжабой ва Офтобойим тиним билмас, бири бир ҳовуч чақир топиб келса, бири котиб қолган исмалок териб келар, бир сиким ундан (хўжаликдаги меҳнат ҳақидан) ёвғон атала қилиб, болаларни қоринларини тўйдирар эдилар.

Бўй етиб келаётган Муқаррам ҳам кўп катори хасвак, бошок терар, катталар билан баробар оғир ишларни бажарарди.

Ниҳоят, отинг ўчгур уруш тугади. Тўрт йиллик қирғин-баротлардан омон қолганлар бирин-кетин юртга қайта бошлади.

Беш синф маълумоти билан раис, уч синф маълумоти билан ҳосилот, ҳисобчи, ферма мудир ва бригадирликка тайинландилар.

1946 йилнинг кузида полвонсифат, алп қоматли тракторчи Абдукаримга (кишлоқда уни Абди дейишарди) турмушга чиққан Мукаррам ҳам шундай йигитнинг тақдирига ёзилганидан хурсанд эди. Бирин-кетин фарзандлар дунёга келди.

Эллигинчи йиллар, урушдан кейинги тикланиш даври. Шундай кунларнинг бирида тут соясида боласини эмизиб турганида бригадир Эргаш Раимов Мукаррамни ёнига чақирди:

– Қизим, кичкинанинг печани кунлик бўлди?

– Бобоси, тўккиз кунлик бўлди.

Ўғлинг ҳам катта йигит бўлиб қолибди. Энди бугундан сен «боғча» бўласан. Колхозчиларнинг болаларига қарайсан. Гапимни ҳаммаларинг эшитдинглар-а, – деди Эргаш бригадир қолган аёлларга қараб.

«Бола боғчаси» вазифасини шохлари тарвақайлаб, уч-тўрт сотих ерни эгаллаб олган тут дарахти бажарар эди. У шохдан бу шохга арқон тортилиб, беланчаклар ясалар, чивин, пашшалар уларга уйқусида халакит бермасликлари учун ҳарир мато билан юзлари ёпиб қўйиларди.

– Туғилган болалар уч-тўрт кунлигида қўлимга келарди, – эслайди момо ўтган кунларни болаларига гапириб берар экан. – Худога шукрлар бўлсинки, қўлимдаги болалар соғлом, дуркун вояга етди. Шуларнинг орасида сизни ҳам боққанман. Мановиси бегона, буниси ўзимники, деган ҳаёлга бормаганман.

Яратганга шукрки, менга отангиздек мард жасоратли кишини умр йўлдош қилди. Етти ўғил-қиздан ўттиздан ортик неварачеваралар, неварачелин ва куёвлар насиб этди.

Ҳа, болаларим, ҳаммаларинг уйли-жойлисизлар. Келин тушириб, қиз чиқариб, сиз ҳам неварали бўлиб қолдингиз. Ҳали башарият бундай доруломон кунларни кўрмаган.

Юртимиз тинч, элимиз обод. Юртбошимиз юзга кирсин.
мендек кекса момога ҳам моддий, ҳам маънавий ёрдам ки-
либ, нафақа бериб турибди.

Фарзандларим! Бундай юртнинг, шу юрт подшосининг
кадрига етинг. Мен 29 ёшида «боғча момо» деб тайинлан-
гандим. 1990 йилгача шу элим, кишлоқдошларим берган
унвонни сақлаб келдим...

Мукаррам момонинг васиятига кўра, жаноза намозини
катта ўғил, тўнғич фарзанд ўкиди.

Орқадан қарасанг, қўлдан-қўлга ўтаётган тобут мисоли
уммондаги кемадек гумонот оломон орасидан онда-сонда
кўзга ташланиб, охири манзилга томон кетиб борарди.

Онажоним

(Онам Мукаррама Рашиат қизига бағишлайман)

Онажоним, меҳрибоним,
Томиримда оккан коним,
Танамдаги азиз жоним,
Жоним, ҳатто бутун таним,
Бизни ташлаб кетди онам.

Ширин эди сўзларингиз,
Маънос боққан кўзларингиз,
Билмадик ҳеч нозларингиз,
Ҳеч ўзини этмай азиз,
Бизни ташлаб кетди онам.

Юрак-бағрим ғамга тўлиб,
Очилмаган гулдай сўлиб,
Кетарингиз қолдик билиб,
Оятмиш бешда етим килиб,
Мени ташлаб кетди онам.

Она матонатги

Фарзандларининг тўнгичи – Гулчехранинг туғилган кунини қандай ўтказишини, кимларни таклиф этишини ўйлаб ўтирган Хайринисо онанинг хаёллари паришон эди.

– Эй, Яратган Эгам, Гулчехранинг синфдошлари, кўни-кўшнилар, қариндош-уруғлар келинса, бошим эгилиб қолмасмикан? Қизим олдида мулзам бўлиб қолмасмиканми? – хаёллари тўзғиб, Яратганга илтижо қиларди у.

Эҳ-хе, шу олти нафар фарзанди учун, уларнинг ўзгалардан кам бўлмаслиги учун она деб аталмиш бир мўъжизакор аёл сифатида нималар қилмади.

Фарзандлар тарбияси, ёмоқ-ичмоғидан орттирганга яхши ният қилиб, бир кўзичок олиб келган Хайринисо она худди фарзандлари етти нафарга етгандек унга ҳам ўзгача меҳр билан ёндашиб, боқа бошлади.

Ҳаракатлар беиз кетмади, ўша кўзичок бир йилда аввал иккита, кейинроқ эса тўрттага етди...

Меҳмонларнинг сўнгини кузатиб кирган онанинг кўзи ёшланди.

– Ўзингга шукр Эгам, бировдан кам қилмадинг.

Онасининг кўзидаги ёшини илғаб улгурган фарзандлари ўраб олишиб, «Онажон, нега йиғлаяпсиз?», – дея сўроққа тутишди.

– Биров хафа қилдими? – парвона бўлди Гулчехра.

– Мени ким ҳам хафа қиларди. Туғилган кунинг яхши ўтганига хурсанд бўлиб, кўзимга ёш келди-да. Меҳмонлар хурсанд бўлиб кеттишди. Ахир, қувонаман-да. Бунга эътибор қилманглар, – жилмайди она.

Энди бир ўтиришлар, менинг кўпдан бери бир режам бор. Шунга бир маслаҳатлашиб олсак. Агар маъқул келса, биргалашиб амалга оширамиз.

– Онажон, сиз бизни оқ ювиб, оқ тараб эл каторига қўшиндиз. Қолаверса, Роҳатой билан Икромжон кичкина бўлишса ҳам мана, биз бормиз. Нимани ўйлаганингизни тортиқмай айтаверинг.

Катталардек мулоҳаза юритган Гулчеҳранинг далдасидан мағрурланган Хайринисо она дилидагини тилига чиқарди:

– Болаларим, уканглар ёш бўлишса ҳам оналаринг Гулчеҳра. Дилдора. Сайёра, акани Илҳомжоннинг кўлидан озми кўпми иш келиб қолди. Шунини ҳисобга олиб, режамни айтай. Ўзларинг биласиз. Каттакўрғон шаҳри балиқ бозори билан машҳур. Бошқа вилоят туманлардан келиб олиб кетишади. Нега энди биз шу бозордан фойдаланмаймиз?! Келинг, шу бозордан балиқ олиб, пишириб сотамиз. Мана шу икки хонани миҳозлар учун емакхонага айлантирамиз. Қолаверса, ҳукуватимиз ҳам тадбиркорларга катта имкониятлар берапти. Тўғри, ишлаш, иш бошлаш аввалида айрим қийинчиликлар бўлиши табиий. Лекин биз бу мушкулликлардан чўчимай иш бошласак, уддалаймиз.

– Онажон, яхши ўйлабсиз. Биз, албатта, эплаймиз, – даядил гапирди ўн уч ёшли Илҳомжон...

Мана, юқоридаги маслаҳат-суҳбатга ҳам оз эмас, кўп эмас, ўн беш йил бўлибди. Аввалига икки хонадан иборат балиқхона кейинчалик олти, сўнгра саккиз хонага кенгайди.

Кўлларига маблаг тушиб, турмушларида ижобий ўзгаришлар бўлди.

Ўн олтита янги иш ўрни яратган тадбиркор аёл Хайринисо Бобоқулова тадбиркорлар кўрик-танловида шаҳар ҳокимлигининг қимматбаҳо совғалари билан тақдирланди.

– Балиқхонамизга не-не одамлар келиб кетмади, дейсиз. Лекин бирортаси олдига қўйган таомимиздан ёки хизмат маданиятидан ранжиб кетганини эслаб олмаймиз. – бахтиёр кунларига шукрона айтади Хайринисо она. – Кенжатоё ўғлим Икромжон йўл-пағрул хизматчилари тайёрлайдиган коллежда таҳсил оляпти. Шу ўғлимни ҳам “бошини иккита” килиб олсам, навбат набираларга...

Кўрик-танловда мутасаддилардан бири «Ҳар бир фермер хўжалиги ёки кичик корхонанинг ўз номи бор. Келинглари. Хайринисо онанинг балиқхонасини «Ошин балиқхонаси»

деб атаймиз», деган таклифни киритганда, барча бу таклифни хайрихоҳлик билан қабул қилди.

– Биз каби тадбиркорларга улкан имкониятлар яратаетган Юртбошимизга раҳмат! Бундан буён ҳам янада яхшироқ ишлашга интиламиз, янги иш ўринлари яратиш йўлида изланишда тўхтамаймиз, – дея сўзига якун ясади Хайринисо опа.

Донолар дейдиларки...

Ўзингдан кейингиларга ибрат бўлай десанг, ўзингдан илгаригилардан ибрат олгин.

Оталар сўзи

Қачон, қаерда қандай ва нимаики иш қилсак, хоҳ яхшилик ва хоҳ ёмонлик – ҳаммаси ҳам ўз мевасини беради.

Халқ ҳикмати

Уят ҳаммада ҳам бор. Ўғрида ҳам, бузукда ҳам. Лекин хаё фақат имонли қалбда бўлади.

Халқ ҳикмати

Чикқан нафасга эваз йўқ, ўтган кунларга бадал.

Абдуллоҳ Шубравий

Агар келгуси замонда бўладиган нарса қоронғи бўлса, унда ўтган замонда бўлган нарсага қараб киёс қилавер.

Халқ ҳикмати

Ҳар кимнинг нафси уни чегарадан чиқариб юборса, бу унинг ўлиmidир.

«Маҳзан ал-улуи» китобидан

Ақлнинг нафсга нисбатан устунлиги шундаки, ақл одамни сенга қул қилади, нафс эса сени оламга қул қилади.

Халқ ҳикмати

Намози бомдоддан кейин волидангни зиёрат кил ва хизматида бўл.

Муҳаммад Рушидий

Яхшининг сўнгаги тупрокда чириса ҳам, номи қолади.

Маҳмуд Қонзарий

Яхшилик қилганингизда Аллоҳга ҳамд айтинг, мабодо бирон-бир гуноҳ иш килиб кўйсангиз, Аллоҳдан магфират сўраг.

Абу ад-Дардо

Ҳақиқий эътиқод ҳақиқатга элтади. Асоссиз эътиқод эса инсонларни потўғри йўлга бошлайди. Сен ҳақиқий эътиқодга талабгор бўл.

Муҳаммад Камол

Киши учун энг фойдали, дилни ёритувчи нарса каноатдир. Энг зарарли нарса хире ва газабдир.

Жавидони Ҳирод

Меҳрибон ва раҳмдил бўлмоқ умрнинг ва ризкнинг баракали бўлишига олиб келади.

Кашифий

Кишиларнинг кадри унинг химматига яраша бўлади. Ҳадя мухаббатни оширади.

Отилар сўзи

Маслаҳат шошмаслик билан, иш эса суръат билан бўлади.

«Маҳзан ал-улум» китобидан

Ҳеч бир ишни донишмандлар билан маслаҳатлашмасдан бошламагин.

Кашифий

Ёмон кунда сабр қилган киши яхши кунга тез етади.

Оталар сўзи

Олимларга таъма, амирларга шошиш, бойларга бахиллик, камбағалларга кибр, шайхларга нодонлик, насаблиларга гина ярашмайди.

Абу Жавдар Бағдодий

Ҳақиқий фарзанд ҳар бир соҳада отасининг ҳукмига тобе бўлади.

Бархурдор ибн Маҳмуд

Гарчанд узок умр кўрган бўлсалар-да, кўп одамлар гўр ва тажрибасиздир.

Аз-Замаҳшарий

Ҳамроҳини мушкул йўлда ташлаб кетган одам ҳеч ерда халоват топмайди.

Сабдий Шерозий

Аллоҳнинг бандалари ичида ёмони кўп таъна қилувчи, кўп лаънатловчи ва чақимчилардир.

Қатода

Таълим фақат сўз билангина бўлмайди. Тарбия эса амалий иш, тажриба билан бўлади.

Фаробий

Хотиннинг ҳар бир нафсоний орзуларига буйсунган ҳар бир эркакни Аллоҳ жаҳаннам оташига отмай қўймайди.

Ҳасан Басрий

Яхшилик ва эзгулик ёмонликдан қочгани янглиғ ёмонлик ҳам яхшиликдан қочиб кетади.

Мазсииддин Хавофий

Инсонга баҳо беришда унинг ниятлар мажмуини ва
харакатлари натижасини кўриб чиқиш керак.

Мао Цзи

Онандан бош товлама, ошмасин дарди,
Шараф тожи эрур оёгин гарди.

А.Жомий

Гапирришда сукутдан, англаб етишда фикрдан мадал
олинглар.

Имом Шафигий

Ит қопмайди, от тепмайди дема, негаки бу одат уларнинг
табиатида бордир.

Маҳмуд Қошгарий.

Хотин содиқ – ани севгил азиз эр, Ҳар оғир ишда ҳам
доим сени дер.

Сайфи Саройи

Тўғри ҳаракат қилсам, менга эргашинг.

Тўғри йўлдан чиксам, мени тўғри йўлга солиб қўйинг.

Абу Бакр Сиддиқ

Инсоф – олижаноблик белгисидир.

Али ибн Абу Толиб

Олам бир дарёдир, унинг қирғоғи охиратдир, ул дарёнинг
кемаси – такводир.

Одамзоднинг ҳаммаси мусофирдир.

Абу Исҳоқ Ҳурхурий

Одамларга зарари ҳам, фойдаси ҳам тегмайдиган киши-
дан фақирроқ одам йўқ.

Қобус

Синамай бировни дўст тутсанг,
Нолима шу дўстдан кон ютсанг.

Абу Шукр Балхий

Ғазаб ўти олдин эгасини ёндиради, кейин учқун душман-
ларига ё етади, ё етмайди.

Саъдий Шерозий

Фосихдан ҳаёт тилама, золимдан вафо.

А.Навоий

Ҳиммати ва саботи бўлмаган миллатнинг ҳаққи ҳаёти
йўқлир.

Абдурауф Фитрат

Тўпловчи: Рузимурод АРЗИЕВ

МУНДАРИЖА

<i>Шерали Ҳабибуллаев. Яхшиликни куйлайди бахши</i>	3
<i>Мукаддима</i>	6

I БОБ. БОЛАЛАРГА АТАЛГАН ШЕЪРЛАР

Алифбе байрамида	10
Болаликдаги илк шеърим	17
Ватаним	18
Богбон ҳақида эртак	19
Бузокчам	24
Ялков	25
Наврӯз – энг гўзая асар	26
Шаҳар яхшимиз, кишлоқ?	28
Азобдан қочма	30

II БОБ. ПОК МУҲАББАТ КИССАСИ

Қисқача ўзим ҳақимда	34
Ота-онам, болалик йилларим	34
Ижоддаги илк одимлар	35
Пойтахтда топганларим	36
Устозларим	37
Инсонлардаги гўзал фазилатлар	38
Ёқтирган ёзувчи ва шоирларим	38
Замон ва ҳаёт ҳақида	39
Орзуларим	39
Тиллақларим	39
Ҳаёт ўзи мураббий	40
Юрак	42
Пок муҳаббат қиссаси	43
Болаларимга	47
Ёшимни сўраманг	49
Гўзалим-эй	50
Яшагим келадим, келмайди	51
Бола кулса	53
Мен шоир эмасман	54
У кимнинг қизи?	55

Ҳаёт ақидаси	56
Қўлларимдан ушла мени, дилбар киз	57
Вазифамиз	58
Қариб қолдимми?	59
Кўзгу.....	60
Сигирнинг шоирга дегани.....	61

III БОБ. ҲАЁТ ҶИЗИ МУРАББИЙ

ЗИЁДАН МУНАВВАР ДИЛЛАР.....	64
Истикболли илм маскани	65
Шахмат жонкуяри	68
Меҳрнинг чуқур илдиэлари	70
Тарбия масаласи	72
Зиёлилар оиласи	75
ОРЗУЛАРДАН КУЧ ОЛГАН ИНСОН	77
Оғир атлетикага ilk кадам	78
Федерация янги босқичла	82
Ташкилотчилик	83
Жаҳон хайратда	84
Ватан ичра мўъжаз Ватан.....	88
Ёш чемпион орзуси.....	89
Ифтихор.....	90
САДОҚАТ.....	91
ЮРАГИМДАСАН, ВАТАН!.....	96
ДУНЁ ҲАҚИҚАТЛАРИ.....	104
СПОРТНИНГ ЧИН ФИДОЙИСИ.....	115
МЕҲНАТСЕВАР ВА СПОРТСЕВАР ЙЎЛЧИБОЙ АКА	123
НУРЛИ МАНЗИЛЛАР САРИ ЙЎЛ	131
ЖОБИР ПОЛВОН ҲИКМАТЛАРИ.....	139
Энг катта бойлик	146
САОДАТЛИ САНЪАТ САЙЁРАЛАРИ.....	148
УСТОЗ.....	153
ТЎДАЧОРБОҒДАГИ КУРАШ	160
КЎНГИЛ КУЙЧИСИ	164
Бодомгулим	174
Хондамир.....	175
ЎЗБЕК ЎҒЛОНИ ИТАЛИЯДА	179
ОТАНГИЗГА БАЛЛИ, ЙИГИТЛАР!	181

ИБРАТЛИ ОИЛАГА ТАШРИФ.....	184
ЎЗБЕК ГАНДБОЛИ ЮЛДУЗИ.....	191
КАЙВОНИСИН УНУТМАГАЙ ЭЛ.....	195
УЙЛАНАДИГАН УКАЛАРИМГА МАСЛАХАТЛАР.....	200
МАЪРИФАТ ФИДОЙИЛАРИ.....	206
ДАРВОЗАБОШНИНГ ОНАСИ.....	212
КУРАШ КИТОБИНИНГ ЗАРВАРАҚЛАРИ.....	218
АЛИЖОН ОТА.....	226
МАСЪУЛЛИК.....	231
Муаммоннинг ечими.....	234
АРМОН.....	236
ЎЗБЕКНИНГ БАХТИ.....	242
САНАМЛАР САРВАРИ.....	246
ЮРТИНИНГ ЎЗ ПОЛВОНИ БЎЛСИН.....	250
ОЙСИФАТ.....	257
АМИРҚУЛ БОБО.....	261
ОДАМНИНГ БЎРИСИ.....	265
ҲАЁТ САБОҚЛАРИ.....	271
Ҳар нисонда бор ҳикмат.....	271
Оққан даре оқаверади.....	271
Мунаввар диллар.....	272
Ҳаёт имтиҳони.....	274
Ойдин истак.....	276
Барчипойнинг момоси.....	278
Ўзлик.....	279
Шу уринда.....	280
Меҳр бериб, меҳр кўринг.....	281
Акаларим ўғити.....	284
Беминнат нон.....	285
Аҳилликнинг онаси меҳр.. ми?.....	285
Олам олсин андоза.....	287

IV БОБ. МЕНИНГ АЗИЗ ОИЛАМ

<i>Ақмал Абдиев. Мен азиз оилада туғилдим.....</i>	290
<i>Ўрол Абдиев. «Машғал» га қуй.....</i>	293
Умр ташвишлари.....	295
Телефондаги суҳбат.....	296
Қизлар ҳазили.....	298

Ота тилаги	299
Дилнома	300
Ҳаёт чархпалаги	301
Ғурур	308
<i>Абдусаттор Абдиев. «Менга каъбатулло, Макка эдингиз»</i>	310
Уйингизга қайноғалар келганида	313
Келақолгин	314
Талимаржон йигитлари	316
Тўртликлар	317
Ўзбек тилига	317
<i>Дилором Арзиева. Она меҳри</i>	318
Онамни тушимда кўрармиканман	319
<i>Рузи.муроод Арзиев. «Богча момо»</i>	320
Онажоним	323
Она матонати	324
Донолар дейдиларки	326

Бадний-публицистик нацир

АКМАЛ АБДИЕВ
ҲАЁТ УЗИ МУРАББИЙ

Муҳаррир
Феруза ҚУВОНОВА

Бадний муҳаррир
Уйғун СОЛИҲОВ

Техник муҳаррир
Сурайё АҲМЕДОВА

Компьютерда саҳифаловчи
Нозима ТУЙҒУНОВА

Босишга 03.10.2013 й.да рухсат этилди.
Бичими 84x108 1\32.
Босма тобоғи 10.5. Шартли босма тобоғи 17.64.
Гарнитура «Time New Roman». Офсет қоғози.
Адади 500 нусха. Буюртма № 236.
Баҳоси келишилган нархда.

«Янги аср авлоди» НММда тайёрланди.
Лицензия рақами: А1 № 198. 2011 йил 28.08 да берилган.
«Ёшлар матбуоти» босмахонасида босилди.
100113. Тошкент, Чилонзор-8, Қатортол кўчаси, 60.

Мурожаат учун телефонлар:
Нашр бўлими – 278-36-89; Маркетинг бўлими – 128-78-43
факс – 273-00-14; e-mail: yangiasravlodi@mail.ru